

SZENTPÉTERÚRI MAZSOLA ÓVODA-BÖLCSŐDE
8762 Szentpéterúr, Dózsa György utca 3.

**„ITT és MOST”
Pedagógiai Program**

Az intézmény OM azonosítója: 037446	Készítette: Intézményvezető Ph.
Legitimációs eljárás	
Nevelőtestületi elfogadás határozatszáma: /20..... (.....) név	Szülői szervezet nevében véleményezte: szervezet elnöke
Egyetértését kinyilvánító: Képviselőtestület/20..... (.....) számú határozata értelmében A fenntartó képviseletében Ph.	
Jóváhagyta: intézményvezető Ph.	
A dokumentum jellege: Nyilvános Megtalálható az óvoda honlapján: www.szentpeteruriovi.hupont.hu. óvodavezetői iroda	
Hatályba lépés dátuma: 	Érvényes: A kihirdetés napjától visszavonásig
Készült: 3/1 eredeti példány	Iktatószám: /2018.

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ	5
II. A PEDAGÓGIAI PROGRAM JOGSZABÁLYI HÁTTERE	6
III. A MI ÓVODÁNK	7
IV. KÜLDETÉSNYILATKOZAT	10
V. ÓVODAI NEVELÉSÜNK ALAPELVEI	11
VI. ÓVODAI NEVELÉSÜNK CÉLJA	11
VII. GYERMEKKÉPÜNK	12
VIII. ÓVODAKÉPÜNK	13
IX. A PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK SZEMÉLYI ÉS TÁRGYI FELTÉTELEI	13
IX/1. AZ ÓVODAPEDAGÓGUSOK TOVÁBBKÉPZÉSI IRÁNYULTSÁGA	16
IX/2. AZ ÓVODA SZŰKEBB ÉS TÁGABB KÖRNYEZETE	17
X. A PROGRAM NEVELÉSI FELADATRENDSZERE	19
X/1. EGÉSZSÉGFEJLESZTÉSI ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI PROGRAM	19
X/2. AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD ALAKÍTÁSA	24
X/2.1. GONDOZÁS	25
X/2.2. MOZGÁSTEVÉKENYSÉG	31
X/2.3. A MENTÁLIS EGÉSZSÉG	32
X/3. ÉRZELMI ÉS ERKÖLCSI NEVELÉS, SZOCIÁLIS TAPASZTALATOK BIZTOSÍTÁSA	39
X/4. AZ ANYANYELVI, AZ ÉRTELMI FEJLESZTÉS ÉS NEVELÉS MEGVALÓSÍTÁSA	63
XI. A JÁTÉK, A TEVÉKENYSÉGEKBEN MEGVALÓSULÓ TANULÁS ÉS A MUNKA HELYE PROGRAMUNKBAN	68
XI/1. A JÁTÉKRÓL	69
XI/2. A TEVÉKENYSÉGEKBEN MEGVALÓSULÓ TANULÁS, AVAGY AZ ÓVODAI TANULÁS SAJÁTOS ÉRTELMEZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYERMEKI JÁTÉKKAL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSÉRE	75
XI/3. AZ ÓVODAI MUNKA, MINT A SZERVEZETT TANULÁS ELŐFUTÁRA	92
XII. A KÜLÖNBÖZŐ TEVÉKENYSÉGI FORMÁK ÉS SZÍNTEREIK BEMUTATÁSA	95

XII/1. VERSELÉS, MESÉLÉS	95
XII/2. ÉNEK, ZENE, ÉNEKES JÁTÉK, GYERMEKTÁNC	102
XII/3. RAJZOLÁS, FESTÉS, MINTÁZÁS, KÉZI MUNKA	105
XII/4. MOZGÁS	108
XII/5. A KÜLSŐ VILÁG TEVÉKENY MEGISMERÉSE	115
XII/6. PROGRAMUNKBAN A MATEMATIKAI NEVELÉSRŐL	118
 XIII. PEDAGÓGIAI MUNKA TERVEZÉSE, ÉRTÉKELÉSE	125
XIII/1. A TERVEZŐ MUNKA ÉS A CSOPORTNAPLÓ	126
XIII/2. A PEDAGÓGIAI MUNKA DOKUMENTÁCIÓI	129
 XIV. A GYERMEKEK MEGISMERÉSE, FEJLŐDÉSÜK ELŐSEGÍTÉSE, A FEJLŐDÉS NYOMON KÖVETÉSE	129
XIV/1. A GYERMEK NYOMON KÖVETÉSÉNEK ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI MEGKÖZELÍTÉSE	130
 XV. ÓVODÁNK HAGYOMÁNYOS ÜNNEPEI	135
 XVI. INKLUZÍV PEDAGÓGIA – INTEGRÁCIÓ A SAJÁTOSSÁGOK MEGŐRZÉSÉVEL, A KÜLÖNBBSÉGEKHEZ VALÓ ALKALMAZKODÁSSAL – A GYERMEKEK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉT SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEK	139
XVI/1. AZ ESÉLYTEREMTÉS ÖSSZETEVŐI	139
XVI/2. A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK FEJLŐDÉSÉNEK ELŐSEGÍTÉSE	144
XVI/2.1. KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ GYERMEKEK	144
XVI/2.1.1. SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEK INTEGRÁLT NEVELÉSE	144
XVI/2.2. A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK KÖRÉBE TARTOZÓ HÁTRÁNYOS ÉS HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ GYERMEKEK INTEGRÁCIÓS NEVELÉSE ÓVODÁNKBAN	151
 XVII. A ROMA/CIGÁNY HAGYOMÁNYOK ÉS KULTÚRA ÉRTÉKKÖZVETÍTÉSE ÉS ÁPOLÁSA ÓVODÁNKBAN	168
 XVIII. A GYERMEKVÉDELEMMEL ÖSSZEFÜGGŐ PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉG	173
 XIX. ÓVODÁNK KAPCSOLATRENDSZERE	175
 ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK	181
 LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK	182

I. BEVEZETŐ

„Az ember nem az adott körülmények,
hanem az általa választott hozzáállás
folytán boldog.”

[Hugh Downs]

Az elmúlt időszakban sok minden megváltozott.

Megújult, korszerűsödött az intézményünk, játék és eszközgyűjteményünk gazdagodott. Sikeres pályázatok segítették szakmai munkánkat, az óvodapedagógusok képzéseken vehettek részt. Többször változott a munkánkat meghatározó Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja.

Megújult a köznevelés rendszere, de az átalakulás sok nehézséggel jár. Szinte követhetetlen gyakorisággal változnak a munkánkat meghatározó törvényi szabályozások, olykor egymásnak is ellentmondva.

A társadalmi helyzet (gazdasági nehézségek, munkanélküliség, az értékek devalválódása) nagy terhet ró a családokra. Talán ennek egyik következménye, hogy az elmúlt években az óvodába kerülő gyermekek a korukhoz képest gyengébb szintű önállósággal, érzelmi biztonsággal és anyanyelvi képességekkel kerültek az óvodába, illetve megnövekedett az egyéni bánásmódot igénylő gyermekek száma is.

Az aktuális problémák kezelése, a gyermekekkel és a szülőkkel való együttműködés új kompetenciákat igényel az óvodapedagógusoktól.

A változások következtében óvodánkra másfajta és nagyobb teher hárul, mint amit megszoktunk. A megnövekedett elvárásoknak való megfelelés, a törvényes és hatékony működés megvalósítása napjainkban komoly feladatot jelent.

A helyzet tükrében elmondhatjuk, hogy igazán szép kihívás „itt és most” mindennek ellenére jól teljesíteni és eredményesen nevelni a gyermekeket.

Hiszem, hogy most is képesek vagyunk ebben az igen nehéz helyzetben jó megoldásokat találni.

A tények vitathatatlanok, de ha kesergünk a helyzeten, vagy arra várunk, hogy majd megoldódik, akkor nem sok örömhöz jutunk.

Aki boldog szeretne lenni, az nem élhet a múltban és az emlékeiben, és nem várhat egy boldogabb jövőre.

Aki boldog szeretne lenni, annak egy választása van, az „itt és most”.

Remélem, kreativitásunk segít minket abban, hogy a problémát átfordítsuk feladattá, és egymást támogatva tudatosan dolgozzunk az elhivatottságunk és motivációnk megőrzésén.

Ha élni akarunk a lehetőségeinkkel, akkor csak egy választásunk van: Itt és most.

„A világon mindenkinek hinnie kell abban, hogy képes valami olyasmit nyújtani, amit a világ nélküle nem kapna meg.” (Gilbert Keith Chesterton)

Pedagógiai programunkban együttgondolkodva, összefogva, legjobb tudásunk, hitünk szerint gyűjtöttük össze azokat az értékeket, melyeket megalapozásként útravalóul adunk gyermekeinknek az óvodáskor éveiben.

II. A PEDAGÓGIAI PROGRAM JOGSZABÁLYI HÁTTERE

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény
- 363/2012. (XII.17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
- 137/2018. (VII. 25.) Kormányrendelet Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet módosításáról
- 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- 32/2012. (X.8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekvédelemről és gyámügyi igazgatásról
- Az 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségének biztosításáról
- 15/1998. (IV.30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 17/2013. (III.1.) EMMI rendelet a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
- Az óvoda hatályos Alapító Okirata
- Nevelőtestületi határozatok

III. A MI ÓVODÁNK

Szentpéterúri Mazsola Óvoda-Bölcsőde

8762 Szentpéterúr, Dózsa György utca 3.

Tel.: 06-92/568-062

E-mail: sztpurovi@profinter.hu

Intézményvezető: Horváthné Szigligeti Adél

Fenntartó: Szentpéterúr Községi Önkormányzat

Intézményünk 1979-ben épült falusi óvoda.

Óvodánk működése egy feladat ellátási helyen, két óvodai csoportban történik.

A Szentpéterúri Mazsola Óvoda elnevezést 2015-ben vettük fel.

Olyan nevet akartunk választani, amely illik hozzánk, jelentéssel bír ránk nézve.

Gyermekeink nagy kedvence Bálint Ágnes Mazsolája, az esendő, gyakran hibázó kismalac, akit végtelen türelemmel és szeretettel nevelget Manócska.

A mi gyermekeink is olyanok, mint Mazsola. Hangosak, erős a birtoklási vágyuk, sokszor teszik próbára a türelmünket. Ám egyszer csak azt vesszük észre, hogy „beletörlik az orruk a nadrágszárunkba”, mert minden mögött ott van végtelen szeretettségük.

A köznevelés-irányítási rendszerben intézményi szintünket szakmai önállóság jellemzi, melynek legfontosabb eleme a szakmai-pedagógiai tevékenység tartalmának meghatározása.

Intézményünk önálló jogi személy, szervezetének, működésének szabályait az érvényes törvényi keretek között önállóan határozza meg. Óvodánk a gazdálkodás szempontjából részben önálló, a működéshez szükséges anyagi erőforrást a fenntartó önkormányzat biztosítja.

A munkáltatói jogkör gyakorlója az intézményvezető.

Fenntartói döntés alapján az intézmény férőhelyeinek száma: 55 fő

2010-ben – egy sikeres pályázatnak köszönhetően – kívül-belül megújult az óvoda.

A sáttortetős, napsárgára színezett épület harmonikusan illeszkedik a környezetébe.

Megszépültek a csoportszobák, teljes burkolatsere valósult meg a kiszolgáló helyiségekben, valamint fejlesztő szobák kaptak helyet az emeleti részben.

Az épületet körülölelő udvarunk árnyat adó fákkal biztosítja a kellemes hőérzetet nyáron is.

Sajnos, hiányoznak az udvari játékok, pótlásukra folyamatosan keressük a lehetőségeket.

Addig is mobil mozgásfejlesztő eszközökkel biztosítjuk a gyermekek mozgásigényének kielégítését.

Óvodánkban a gyermekek 77%-a a cigány kisebbséghez tartozik, többségében rossz szociokulturális háttérű családból érkeznek. Ebből adódóan intézményünk óvófunkciója jelentős, a gondozási feladatok fokozott hangsúlyt kapnak, a higiénés és szociális szokásrendszer kialakítása különösen fontos.

Ugyancsak magas (50%) a hátrányos helyzetű gyermekek száma.

Az ingerszegény környezet, a következtelen, mindent ráhagyó nevelés folytán képességeik fejlettsége életkoruktól jóval elmarad. Az egyéni eltéréseket toleráló, differenciált bánásmódon alapuló teljes gyermeki személyiség fejlesztését tekintjük fő feladatunknak. Hisszük, hogy ez a folyamat a tevékenységek által és a tevékenységeken keresztül valósul meg a leghatékonyabban. Nevelésünk során a gyermek spontán fejlődése, érése és a nevelési céloknak megfelelő tudatos fejlesztés egymást kiegészítve érvényesülnek.

Mivel gyermekeink nagy része a cigány kisebbséghez tartozó, a Nemzetiség óvodai nevelésének nevelésének irányelve beépül pedagógiai munkánkba, óvodai nevelésünk kiterjed a kisebbségi hagyományok, szokások továbbörökítésére, a nemzetiségi identitás megalapozására és fejlesztésére. A cigány nemzetiségi óvodai nevelés formája a mi óvodánkban: magyar nyelven történő cigány kulturális nevelés.

Óvodánk felvállalja az alapító okiratba foglalt, a fenntartó által meghatározott fogyatékoság típusának megfelelő sajátos nevelési igényű gyermekek nevelését, fejlesztését. Munkánkat a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve című dokumentum alapján végezzük. Célunk, hogy a nevelési programban foglaltak és a sajátos nevelési igény összhangba kerüljenek.

2007 óta alkalmazzuk nevelőmunkánkban az Integrációs Fejlesztő Program ajánlásait. A pályázatnak köszönhetően nemcsak eszközállományunk gyarapodott, de a szülőkkel való viszonyunk is új alapokra helyeződött. Sok a közös rendezvényünk, tartalmasabbak az együttléteink, bizalmasabbá vált az óvónő-szülő kapcsolat.

Több olyan továbbképzésen vehettünk részt az IPR pályázat jóvoltából, ahol fantasztikus előadók hiteles tolmácsolásában kaptunk valódi segítséget a mindennapokhoz, s nem utolsósorban mentális feltöltődésünket is segítették. (Lépésről-lépésre program, Kedvesház pedagógia)

A 2010-es nevelési évben a TÁMOP 3.1.4 pályázat keretén belül a kompetencia alapú óvodai programcsomaggal ismerkedtünk meg, melynek elemeit beépítettük a tervezői és megvalósító tevékenységünkbe. A négy öselem tématervei közel 80 %-ban megvalósításra kerültek. Munkánk mellett számos továbbképzésen vettünk részt, melyek módszertanilag segítették a kompetencia alapú nevelés véghez vitelét.

E pályázat keretén belül három innovációt is kidolgoztak óvónőink. Az egyik az egészséges életmód moduláris oktatási programja az egészséges táplálkozás, testünk rendszeres ápolása, a másik a multikulturális témahét, a harmadik egy-három hetet meghaladó-projekt volt a környezetvédelem jegyében. A megvalósítás során a gyermekek, a szülők és mi magunk is számtalan élménnyel gazdagodtunk, közös gyűjtőmunka, kísérletezés, IKT eszközök színesítették mindennapjainkat.

Szintén e pályázat kínált lehetőséget ún. „jó gyakorlat” átvételére. Mindenképpen olyat kerestünk, ami a napi gyakorlati munkánkban konkrét segítséget jelenthet. Így esett választásunk a drámapedagógiára. A program eszközkészlete könnyen alkalmazható, célirányosan választhatók ki a megfelelő tevékenységek, melyek a gyermek mozgásigényére, kíváncsiságára, utánzási, azonosulási hajlamára és játékoságára építenek, ugyanakkor felépítése alkalmas arra, hogy kiscsoportos kortól az iskolába lépésig tudatosan felépítve alkalmazhatjuk a fejlesztés tervezésében.

2017 szeptemberétől a „Társadalmi felzárkózási és integrációs köznevelési intézkedések támogatása” elnevezésű, EFOP-3.1.3-16-2016-00001 kódszámú, kiemelt európai uniós projekt együttműködő partnerei lehetünk.

A projekt célja: az óvodáskorú hátrányos helyzetű/halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek nevelését végző óvodák esélyteremtő képességének megerősítése.

A hátrányos helyzetű gyermekek minőségi neveléshez való hozzáféréseinek támogatása a következőkre irányul:

- a folyamatos intézmény szintű szakmai támogatásra,
- a gyermekközpontú és családorientált szemlélet megerősítésére,
- a szülők tájékoztatásának, együttműködésének erősítésére,
- a hátrányos helyzetű gyermek fejlődésének nyomon követésére,
- az óvoda-iskola átmenet előkészítése és megkönnyítése érdekében az iskolával való együttműködés megerősítésére,
- modell értékű programok továbbfejlesztésére, elterjesztésük támogatására.

Az intézmény szintű megvalósításban különösen a két bevont óvodapedagógus működik közre, de közvetetten megkívánja az intézmény minden dolgozójának, és együttműködő partnerének aktív részvételét.

Nevelőtestületünket, mely négy óvodapedagógusból áll, a meleg, elfogadó, gyermeket tisztelő, humánus, okosan szerető magatartás vezérli.

Nevelőmunkánk segítője három dajkánk. Mindnyájan azonos nevelési értékeket vallunk, a gyermekek iránt támasztott igényeink és elvárásaink egységesek.

Óvodánk életmódjának megszervezésében folyamatos napirendi keret biztosítja a megfelelő feltételeket. A gyermekekkel való foglalkozás, a személyiségük kibontakoztatásához, fejlesztéséhez való hozzájárulás a nap minden szakaszában változatos tevékenységek közben történik.

Nevelőmunkánk rendező elvei:

- játékosság, folyamatosság, rugalmasság
- a gyermek egyéni sajátosságaira és fejlődési tempójára épített képesség fejlesztése nyugodt, szeretetteljes légkörben
- értékek megőrzése, hagyományok tisztelete és átörökítése

Olyan óvodai élet megteremtésén dolgozunk, amelyben a gyermekek alapigénye:

- biztonságérzet
- szeretetérzet
- védettség biztosítva van.

Egy sikeres pályázatnak köszönhetően, 2018 szeptemberében mini bölcsődei csoporttal bővült az intézmény szervezete.

A használaton kívüli óvodai csoportszoba került átalakításra, melyben hét, 0-3 éves korú kisgyermek bölcsődei nevelése-gondozása válik lehetővé.

Intézményünk ezen időponttól viseli a Szentpéterúri Mazsola Óvoda-Bölcsőde megnevezést.

A mini bölcsőde létrehozásával feladatellátási kötelezettségét valósítja meg a fenntartó önkormányzat.

Óvodánkat tekintve, bízunk abban, hogy a bölcsődei csoportból fogadott gyermekek „óvodaérettebben” kezdik meg a kiscsoportot, mint a családi házból érkezők.

Hisszük, hogy a bölcsődei nevelés-gondozás eredményeképpen az óvodai nevelés feladatainak megvalósítása (egészséges életmód alakítása; az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés; valamint az anyanyelvi-, értelmi fejlesztés és nevelés) szilárdabb alapkőről indulhat.

IV. KÜLDETÉSNYILATKOZAT

Az **ÓVODA** egy mindenki által ismert és használt kifejezés, aminek talán már el sem gondolkozunk a jelentésén. Pedig egy érdekes szó, valójában egy befejezetlen mondat, ami arra készíthet, hogy elgondolkodjunk azon: ha óvodában dolgozunk, mit óvunk?

- **Óvjuk és támogatjuk az óvodás gyermeket.** Az a dolgunk, hogy megismerjük őt a vágyaival, szükségleteivel, félelmeivel és viselkedésének mozgatórugóival, hogy ezek alapján a harmonikus és egészséges fejlődéséhez ideális környezetet és támogatást biztosíthassuk.
- **Óvjuk a gyermekeket néha egymástól is,** hiszen miközben mindegyikük ki akar teljesedni, könnyen egymás útjába kerülnek és az összeütközés komollyá is válhat. Ilyenkor nagy tudatosságra van szükség, hogy igazságosak is legyünk, és hatékonyak is.
- **Óvjuk a palántáink, a gyermekeink gyökereit.** A családok megismerése alapján értjük meg a gyermekek egyedi reakcióit. A családi neveléssel összehangolt óvodai nevelés gyümölcsözőbb, mint az önálló küzdelem. A családok bevonása az óvodai életbe kiváló lehetőség arra, hogy jó mintát mutassunk, formáljuk a szülők szemléletmódját.
- **Óvjuk önmagunkat,** mert mi vagyunk a minta és az eszköz, amivel a gyermeket fejleszthetjük. Munkánkhoz nem elég a rutin és a tapasztalat. Az egyéni és a csoportfejlesztés összehangolt megvalósítása, a szakmai munka teljes emberi jelenlétet, kreativitást kíván. Ezért óvni kell magunkban azt a tüzet, lelkesedést, ami a pályára hozott és itt tart.
- **Óvjuk a kapcsolatokat.** Az óvodai dolgozók közös értékrenden és szabályokon alapuló őszinte és kommunikatív együttműködése a biztosíték arra, hogy a különböző hatások erősítsék egymást és ne egymás ellen dolgozzanak. Szükségünk van arra, hogy munkatársainktól tiszteletet, elfogadást, elismerést kapjunk, és mi is megadjuk számára ugyanezt.
- **Óvjuk az emberséget,** mert érezzük, tudjuk, hogy csak az az intézmény lehet gyermekközpontú, ahol a felnőttek egymással is emberségesen bánnak, ezzel jó mintát mutatnak és ideális érzelmi légkört biztosítanak.
- **Óvjuk az eredményességet, a színvonalat.** A gyermeknek és az óvodai dolgozóknak is az a legfontosabb feladata, hogy személyiségükben kibontakozzanak, kiteljesedjenek, a legjobb önmagukká váljanak. Vagyis eredményeket kell felmutatni, ez pedig csak tudatos és magas színvonalú munkával érhető el.
- **Óvjuk az óvoda belső és külső környezetét,** hiszen tudjuk, hogy az egészség és a környezet szoros összefüggésben állnak egymással.
- **Óvjuk az óvoda légkörét és hírnevét,** hiszen a munkánk túlmutat a gyermekcsoporton. Minden, amit teszünk, és ahogy tesszük, az hatással van a mindennapi munkahelyi klímára és az óvoda hírnevére is.

ÓVODA

csak egy szó, és mennyi mindent értünk alatta: sok-sok gyermeket és felnőttet, mindegyik más és más varázslat. Mindegyik ad és kap, ebben a kölcsönös kézfogásban pedig nagyon sok erő és melegség van. Kapcsolataink, mint megannyi „kézfogás”, egy bonyolult láncolatot alkotnak az óvodában, amelyben mindenkire szükség van. Vigyázni kell a gyengébb láncszemekre, örülni az erőseknek. Erősíteni kell egymást, kapcsolati készségeinket, csak így teremthetünk óvó-védőhálót a gyermekek, önmagunk és partnereink számára.

V. ÓVODAI NEVELÉSÜNK ALAPELVEI

- A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, s ebben óvodánk kiegészítő szerepet vállal.
- A gyermekek jogainak, emberi méltóságának tiszteletben tartása és megerősítése.
- Olyan óvodai légkört teremtünk, ahol a gyermeki személyiséget tisztelet, elfogadás, szeretet, megbecsülés és bizalom övezi.
- A gyermeket – mint fejlődő személyiséget – gondoskodás és különös védelem illeti meg.
- Mindenkor és minden helyzetben a gyermekek érdekeinek figyelembe vétele.
- Óvodánk inkluzív szemlélettel, gyermekközpontú nevelési attitűddel a gyermeki személyiség kibontakoztatására törekszik, biztosítva minden gyermek számára az egyenlő hozzáférés lehetőségét.
- Az óvodai nevelés sajátos eszközeivel törekszünk az esélyegyenlőség biztosítására, a hozott hátrányok kompenzálására.
- Az alkalmazott pedagógiai eszközöket, módszereket a gyermek személyiségéhez és érési üteméhez igazítjuk, ezzel segítjük a gyermeki szükséglet kielégítését, egyéni készségeinek és képességeinek kibontakoztatását, kompetenciáinak alakítását.
- A hátrányos megkülönböztetés tilalmának tiszteletben tartása.
- A gyermekközösségben végezhető sokszínű tevékenységet biztosítjuk, különös tekintettel a mással nem helyettesíthető játéokra.
- A tevékenységeken keresztül gondoskodunk az életkornak megfelelő, egyéni képességekhez igazodó műveltségtartalmak közvetítéséről.
- Biztosítjuk a gyermekek egészséges fejlődéséhez szükséges személyi, tárgyi feltételeket.
- Óvodánk nem ad helyet az előítéletek kibontakozásának sem társadalmi, sem nemi, sem egyéb értelemben.
- Migráns gyermekek óvodai nevelésében biztosítjuk az önazonosság megőrzését, ápolását, erősítését, az interkulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségét, az emberi jogok, és alapvető szabadságjogok védelmét.
- Az óvoda kialakult pedagógiai értékeinek megőrzésére törekszünk.

VI. ÓVODAI NEVELÉSÜNK CÉLJA

- Az óvodáskorú 3 – 8 éves gyermek sokoldalú harmonikus fejlődésének, a gyermeki személyiség kibontakozásának elősegítése.
- A családokkal együttműködő szeretetteljes embernevelés, a kisgyermekkor és az egyéni fejlődési ütem elfogadásával, figyelembe vételével.
- A gyermeki közösségben együtt megélt, sokszínű tevékenységeken keresztül a gyermek testi, lelki, szellemi fejlődésének elősegítése az életkori és egyéni életkori sajátosságok és az eltérő fejlődési ütem figyelembe vételével.
- A különleges gondozást igénylő, sajátos nevelési igényű gyermekek ellátása, fejlődésük elősegítése.
- A szociálisan hátrányos helyzetben lévő gyermekek fejlődésének segítése, differenciált fejlesztése, különös figyelmet fordítva a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek nevelésére.
- A nemzetiségi, etnikai önazonosság megőrzése, ápolása, erősítése.

A természeti és társadalmi környezetünk nyújtotta lehetőségek megismerése, a gyermek önmagához és e környezethez való viszonyának megalapozása.
Nemzeti, kulturális hagyományaink alapjainak átörökítése.

VII. GYERMEKKÉPÜNK

„A gyermekben érlelődik a jövő...”- írta Hermann Alice, s hogy miként alapozzuk meg ezt a „jövőt”, az rajtunk is múlik, hiszen a gyermek olyan, amilyenné a felnőtt világ alakítja.

Dorothy Nolte: A gyermek abból tanul, amit lát

Ha a gyermek együtt él a kritikával,
Megtanulja a bírálgatást.
Ha a gyermek együtt él a gyűlölettel,
Megtanulja a háborúzást.
Ha a gyermek együtt él a félelemmel,
Megtanulja a szorongást.
Ha a gyermek együtt él a szánalommal,
Megtanulja az önsajnálatot.
Ha a gyermek együtt él a nevetségességgel,
Megtanulja a félszegséget.
Ha a gyermek együtt él a szégyennel,
Megtanulja a büntudatot.
Ha a gyermek együtt él a megértéssel,
Megtanulja a türelmet.
Ha a gyermek együtt él a buzdítással,
Megtanulja a magabiztosságot.
Ha a gyermek együtt él a dicsérettel,
Megtanulja mások megbecsülését.
Ha a gyermek együtt él a jóváhagyással,
Megtanulja szeretni magát.
Ha a gyermek együtt él az elismeréssel,
Megtanulja, hogy céljai legyenek.
Ha a gyermek együtt él az önzetlenséggel,
Megtanulja a nagylelkűséget.
Ha a gyermek együtt él az őszinteséggel és méltányossággal,
Megtanulja az igazságosságot és jogszerűséget.
Ha a gyermek együtt él a biztonsággal,
Megtanul hinni magában és környezetében.
Ha a gyermek együtt él a barátságossággal,
Megtanulja, hogy a világ olyan hely, ahol jó élni.
Ha a gyermek együtt él a nyugodt derűvel,
Megtanulja, hogyan találjon lelki békét.

Vajon a mi gyermekeink mivel élnek együtt?

Olyan gyermekeket szeretnénk nevelni, akik, mint a szivárvány, sokszínűek, mégis egyediek.

Akik gyermekként és majdan felnőttként is vidámak, boldogok, és bátran kipróbálják a bennük szunnyadó ezernyi lehetőséget.

Kezdeményezők és kreatívak.

Olthatatlan kíváncsiságuk vezeti megismerésüket, kitartásuk sikerhez vezeti őket.

Nyitott, környezetükre érzékeny gyermekek, akik tudnak szeretetet adni és kapni.

VIII. ÓVODAKÉPÜNK

A gyermekben érlelődő jövő megteremtéséhez szereteten alapuló, meghitt, befogadó óvodai környezetet kívánunk kialakítani:

Ahol biztosítottak a gyermek fejlődésének, nevelésének optimális feltételei.

Ahol az óvoda tárgyi környezete és nevelése segíti a gyermek környezettudatos magatartásának megalapozását.

Ahol személyiségének fejlődése érdekében minden gyermek számára biztosított az egyenlő hozzáférés.

Ahol a gyermek biztonságban érzi magát, tudja, hogy figyelnek rá.

Ahol boldog gyerekként élhet, fejlődhet társai közt.

Ahol közvetetten segítik az iskolai közösségbe történő beilleszkedéshez szükséges személyiségvonások fejlődését.

Ahol kíváncsiak rá, ahol számítanak rá, hiányzik.

Ahol lehetősége van a szabad játék során a kipróbálásra, önállóságra, elvonulásra, alkalmazkodásra.

Ahol nem sűrgetik, hanem kívárlják, segítik egyéni fejlődését.

Ahol figyelemmel kísérik otthonról hozott szokásait, ismereteit, egyéni adottságait.

Ahol az óvó nénik naponta szeretettel várják játékkal, mesével, érdekes tevékenységekkel.

IX. A PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK SZEMÉLYI ÉS TÁRGYI FELTÉTELEI

Humán erőforrás

Alapfeladatunk ellátásához rendelkezünk a szükséges személyi erőforrásokkal. Alkalmazottaink végzettsége, szakképzettsége megfelel a munkakörükre előírt képesítési követelményeknek.

Képzettségi mutatók: Óvodapedagógusok: 4 fő

Sorszám	Végzettsége	Szakképzettsége
1.	Főiskola Szakvizsga	Óvodapedagógus Közoktatási vezető
2.	Főiskola	Óvodapedagógus
3.	Főiskola Főiskola	Óvodapedagógus Tanító
4.	Főiskola Szakvizsga	Óvodapedagógus Vezető óvodapedagógus

Képzettségi mutatók: Dajkák: 3 fő

Sorszám	Végzettsége	Szakképzettsége
1.	Szaktanácsképző Dajkaképző	Óvodai dajka szakképesítés
2.	Szakközépiskolai érettségi Dajkaképző	Óvodai dajka szakképesítés
3.	Szaktanácsképző	Élelmiszer-és vegyi áru kereskedő

A nevelőmunka kulcsszereplője az óvodapedagógus. Jelenléte a nevelés egész időtartamában fontos feltétele az óvodai nevelésnek. Intézményünkben minden óvodapedagógus rendelkezik felsőfokú, illetve főiskolai diplomával, egy óvónő másoddiplomával is, szakvizsgát két óvodapedagógus szerzett.

Az óvodai nevelés a gyermek neveléséhez szükséges, a teljes óvodai életet magába foglaló tevékenységek keretében folyik, oly módon, hogy a teljes nyitva tartás ideje alatt a gyermekekkel mindkét csoportban óvodapedagógus foglalkozik, óvodapedagógusonként és csoportonként összesen napi két óra átfedési idővel.

A napi két óra átfedési időre különösen a mikro-csoportos és párhuzamos tevékenységek megszervezéséhez, a differenciált nevelő-fejlesztő tevékenységhez, valamint a séta, kirándulások, a környező világ megismeréséhez van szükség.

Az önmagunktól elvárt attitűd – avagy levél a gyermekekhez, kollégákhoz, szülőkhöz

- **Elhivatottság** – Arra törekszem, hogy mindig erős motiváció, lelkesedés maradjon bennem a hivatásom, a gyermeknevelés iránt, ezért az ezt segítő érzéseimet, gondolataimat mindig szem előtt tartom.
- **Nyitottság** – Felkelti az érdeklődésemet az az egyediség, ami te vagy (gyermek, szülő, kolléga). Szeretném felfedezni, hogy milyen érdekes érzések, gondolatok vannak benned. Az, hogy megismerhetlek, számomra izgalmas utazás egy másik világba, ahol sajátos szokásokkal, hagyományokkal ismerkedhetek meg.
- **Tisztelet** – Megtiszteltetés számomra, hogy beléphetek a világodba, megígérem, hogy óvatosan és következetesen teszem meg lépéseimet feléd, tiszteletben tartva a te tempódat, nyitottságodat.
- **Személyes kapcsolat** – Megfelelő időt, helyet és oldott légkört, őszinte érdeklődést biztosítok ahhoz, hogy megismerjelek, megértsenek, hogy örülhessek a benned élő, kibontakozó csodának. Ezzel együtt lehetőséget biztosítok ahhoz is, hogy te is megismerj engem, és kialakulhasson a bizalmad irántam.
- **Bizalom** – Bizalmammal segítem azt, hogy a benned élő jó győzedelmeskedjen.
- **Önbizalom** – Mindig csak annyit segítek neked, ami ahhoz szükséges, hogy önállóan gondolkodj, dönts és cselekedj, ezzel növelve az egészséges önbizalmadat. Támogatlak abban, hogy nyíltan fogalmazd meg ötleteidet, vágyaidat. Egészséges önbizalmammal, érett magatartásommal jó mintát mutatok.
- **Személyre szabott bánásmód** – Keresem a hozzád vezető utakat, módszereket. Mindig az alapján igyekszem feléd fordulni, számodra lehetőségeket, feladatokat biztosítani, amit már tudok rólad. Nem várok el tőled többet, mint amire képes vagy. Támogatlak abban, hogy a személyiséged kibontakozzon, hogy a lehető legjobb önmagad lehess.
- **Nyíltság, őszinteség** – Igyekszem érzéseimet, gondolataimat őszintén felvállalni, és egyértelműen, de nem bántóan megfogalmazni. Támogatlak, segítelek abban, hogy te is úgy mondhasd el másoknak és nekem az érzéseidet, gondolataidat, hogy azzal jobba tedd kapcsolataidat.

- **Objektivitás** – Nem ítélek, nem a személyes értékelésemet emelem ki, hanem a tényeket, azt, ami konkrétan történt.
- **Empátia** – Tudom, hogy viselkedésed minden mozzanata mögött az érzelmeid állnak, a vágyaid és a félelmeid. A helyzet tisztázása érdekében igyekszem meghallani az érzelmeid üzenetét. El is mondom neked, hogy hogyan értettelek meg. Lehetőséget adok arra is, hogy elmondhasd, hogy szerinted empátikus voltam-e, jól értelek-e.
- **Elfogadás, tolerancia** – Ha már megismertelek és megértettelek, akkor el tudom fogadni, hogy te így működsz. Ez az őszinte elfogadás lesz az alapja annak, hogy tudjunk közös megoldásokat keresni.
- **Türelem, kitartás** – Sohasem adom fel! A nehéz helyzetekben különösen nagy szükség van arra, hogy helyesen cselekedjek. Ha zavar a viselkedésed, akkor nem a következményeire, hanem az okaira igyekszem figyelni, és próbállak megérteni. Igyekszem megtanítani neked azt, hogy sokféle módon lehet megoldásokhoz és szeretethez jutni, és te képes vagy ezt elsajátítani.
- **Minta** – Felelős vagyok azért, hogy magatartásommal milyen mintát mutatok. Minél jobb és követhetőbb a személyes mintám, annál kevesebbet kell „szóval” nevelnem. Hitelességemet úgy is alakítom, ígéreteimet betartom, és nem várok el másoktól olyasmit, amit én nem teszek meg.
- **Harmonikus légkör** – Mindig figyelek arra, hogy kellemes, oldott hangulat jellemezze kapcsolataim légkörét. Konkrét és pozitív megerősítéseket adok. Ha probléma van, jó együttműködéssel keresem a közös megoldásokat.
- **Kommunikáció** – A kommunikáció kelti életre a kapcsolatokat, ez visz minket közelebb egymáshoz. Ezért minden gyermekkel, munkatárssal, szülővel jó hangulatú, tartalmas beszélgetésekre törekszem.
- **Megbocsátás** – Fejlődni csak úgy lehet, ha gyakoroljuk a dolgokat, s közben mindenki hibázik. Megbocsátok magamnak is és másoknak is, tanulok a hibákból.
- **Hit, remény, szeretet** – Hiszek az emberi jóságban és szeretetben, hiszek magamban, ezt képes vagyok megmutatni. Hiszek abban, hogy mások is jók, és képesek eszerint cselekedni és fejlődni. Hiszek abban is, hogy a dolgok jóra fordulnak. Arra törekszem, hogy a feltétel nélküli szeretet járja át magatartásomat, és ezt sugározzam a környezetem felé. Bármilyen történik velem, azt kérem, hogy a remény, a hit és a szeretet ne hagyjon el, és képes legyek fejlődni.
- **Hála** – Hálás vagyok a sohasem unalmas hivatásomért, hogy lehetőséget kapok arra, hogy csoda virágok magjait ismerhetem meg, és gondolhatom annak érdekében, hogy kinyílván ők is elérjék és megtehessék mindazt, amiért itt vannak. Hálás vagyok minden jóért, ami történik velem, de a nehézségekért is, mert nem engednek a rutin mocsarába süllyedni, új dolgokra tanítanak, megerősítenek és segítenek előhozni belőlem a rejtett értékeket is.

Programunk megvalósítása során a **dajkákat** pedagógiai munkánk közvetlen segítőinek tekintjük. A dajka egyike a gyermeket nevelő felnőtteknek, aki épp úgy, mint az óvodapedagógus, magatartásával, teljes lényével, beszédstílusával, öltözködésével hatást gyakorol a gyermekekre. Munkájuk szorosan hozzájárul a nevelés eredményességéhez. De ehhez az kell, hogy megfelelő szinten tájékoztassuk őket nevelési elképzeléseinkről, módszereinkről, arról, hogyan kívánjuk a gyermekcsoport fejlesztését megvalósítani a nevelési célok elérése érdekében.

Célunk az óvodapedagógusok és a nevelőmunkát közvetlenül segítő dajkák munka-, és feladatkörének összehangolása, a pedagógia munka hatékonysága érdekében nevelőpartneri rangra emelésük.

A dajka kompetens szerepköri feladatai:

- Az óvoda óvó-védő funkciójának kiteljesítésében aktív szerepvállalás.
- Személyre szóló munkaköri leírásokban foglaltak önálló, szakszerű alkalmazása, teljesítése.
- A gyermekekről kapott információk felettese felé való továbbítása.
- A megszerzett ismeret és tudásanyag gyakorlati munkába való beépítése.
- Saját elfogadó, befogadó attitűd kiépítése.
- Leleki egészségének védelme.
- Az óvodapedagógus útmutatása alapján alkalmazza az egyéni bánásmód elvét és a differenciált módszereket.
- Segítse a gyermekek tevékenységét, de ne cselekedjen helyettük.
- Legyen igénye szakmai ismereteinek bővítésére.

Az óvoda minden dolgozójára nézve elvárás:

- empátia
- a különbözőségek elfogadása
- pedagógiai következetesség
- tolerancia
- feltétel nélküli gyermekszerepet
- természetes viselkedés
- kedvesség
- nyugalom és kiegyensúlyozottság
- optimizmus
- ösztönző erő
- kulturált kommunikáció
- segítő hozzá állás

A közösség tagjaként valamennyien vállaljunk felelősséget a közösen kitűzött célok és feladatok megvalósításáért. A szakmai munkában, munkatársi kapcsolatban, döntéshozatal előtt őszinte, nyílt véleménnyel segítsük a legjobb megoldás kialakítását. Legyünk elkötelezettek a minőség iránt!

IX/1. AZ ÓVODAPEDAGÓGUSOK TOVÁBBKÉPZÉSI IRÁNYULTSÁGA

Cél: Továbbképzési rendszerünk olyan irányú működtetése, amely az országos továbbképzési rendszer által biztosított lehetőségekre, kötelezettségekre épül. Biztosítja az intézmény pedagógiai célkitűzéseinek elérését a munkatársak egyéni elképzeléseivel összhangban.

Feladat:

- Az óvodapedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének segítése, tudásuk megerősítése, figyelembe véve a szervezet célkitűzéseit és az adott pedagógus érdeklődését.
- A továbbképzési tervben meghatározottakhoz való közelítés.

A különböző továbbképzéseken szerzett ismeretek és kompetenciák óvodán belül történő átadásának módszertana, eljárása

A továbbképzéseken tanultak továbbadása intézményünkben történhet:

- beszámoló formájában
- képzés anyagainak átadásával – átbeszélésével
- elektronikus módon (PPT)
- nevelőtestületi értekezleten
- alkalmazotti értekezleten

Az intézmény belső továbbképzési rendszere

Jogszába szerinti értelmezésében a szakmai munkaközösségek megalakulásának nincsenek meg a feltételei óvodánkban, mivel nevelőtestületünk csupán négy főből áll.

Elkötelezettségünk okán ugyanakkor nem mondhatunk le a folyamatos szakmai megújulásról, a korszerű háttérismeretek megismeréséről, s a tudástartalmak megosztásáról.

Ennél fogva nevelőtestületünkre úgy tekintünk, mint egy olyan szakmai munkaközösségre, melynek lehetőségei létszámánál fogva korlátozottak, de feladat vállalásai, kompetenciái tekintetében messze túlmutat a hagyományos munkaközösségeken.

Elsősorban a gyakorlatban felmerült problémák és feladatok átbeszélése, megoldási módok keresése a cél, ezzel segítve egymás szakmai munkáját.

Belső továbbképzés célja:

- szakmai ismeretek frissítése, bővítése – egyes tudományterületek eredményeinek megismerése
- pedagógiai – pszichológiai – módszertani ismeretek megújítása
- új ismeretek és készségek elsajátítása

Belső szakmai továbbképzés módjai, lehetőségei:

- nyílt napok
- önképzés
- hospitálás
- előadás (külső szakember által – belső munkatárs által)

Óvodánkban kiemelt feladatunknak tekintjük, hogy a nevelőmunkát segítő dajkák is szakmai fejlesztésben részesüljenek, melyet nagyrészt belső továbbképzés keretében valósítunk meg, valamint biztosítjuk a részvételi lehetőséget az évenként megrendezésre kerülő országos dajka konferencián.

IX/2. AZ ÓVODA SZŰKEBB ÉS TÁGABB KÖRNYEZETE

Óvodánk részben rendelkezik a pedagógiai program megvalósításához szükséges tárgyi feltételekkel, melyek hozzáférhetőek és biztonságosak a gyermekek számára.

Az alábbi eszközök szükségesek a nevelőmunka sikeres megvalósulásához:

- játékeszközök
- mozgásigényt – mozgásfejlődést segítő eszközök
- anyanyelvi nevelést fejlesztő eszközök
- természet megismerését segítő eszközök

- ábrázolás eszközei
- munka jellegű tevékenység eszközei
- udvari játék és mozgásfejlesztő eszközök

Ez utóbbi elszomorító hiányterülete intézményünk eszközkészletének. A régi, elavult udvari játékok eltávolítása óta nem sikerült új eszközök beszerzése oly módon, hogy minden gyermek számára biztosíthatnánk mozgásigénye kielégítését, mozgáskészsége fejlődését. A folyamatos pótlásra keressük a lehetőségeket költségvetési forrásból, illetve pályázatokból.

A már meglévő eszközök folyamatos pótlása és korszerűsítése is szükséges. Elsősorban költségvetésből gazdálkodhatunk, de keressük az egyéb lehetőségeket is.

Óvodánk tágas udvarral, nagy fákkal árnyékolt, csendes környezetben, elsősorban mobil mozgásfejlesztő eszközökkel biztosítja a szabad mozgás lehetőségét.

Csoportszobáink esztétikusak, világosak, jól felszereltek. A nyugodt, szabad játék feltételeként sarkok, „kuckók” kerültek kialakításra. A játékeszközök, vizuális eszközök kellő számban állnak rendelkezésre. Berendezéseink anyaga, mérete, minősége, formája, színe a gyermekek jó közérzetét, a harmóniát, a nyugalmat, a komfortérzetet igyekszik szolgálni.

A csoportszobák hangulata, a dekoráció az ott dolgozó óvodapedagógusok és dajkák ízlését tükrözi.

A tágas, bordásfalakkal is felszerelt parkettás tornaszobánkat sajnos kisajátította az iskola. Ehelyett az emeleten használunk egy 86 m²-es helyiséget a mindennapos mozgásra. A gipszkarton falakra nem lehet bordásfalakat felszerelni, a laminált parketta csúszik, így csupán kényszermegoldást jelent a kialakult helyzet. Ám óvónőink kreativitása, problémamegoldó képessége, és az egyéb eszközök (hengerek, labdák, tornaszőnyeg, padok, zsámoly, karikák) megfelelő száma folytán megoldott a gyermekek mozgásigényének kielégítése.

Az óvoda helyiségei, berendezési tárgyai a gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodnak. A balesetvédelmi előírásoknak megfelelnek, a gyermekek számára hozzáférhető módon és biztonságukra figyelemmel vannak elhelyezve.

Logopédiai foglalkoztató, egyéni fejlesztő szoba áll rendelkezésre az emeleten. Óvodánk megfelelő munkakörnyezetet biztosít az itt dolgozóknak, valamint beszélgetésre alkalmas helyiséggel rendelkezünk a szülőkkel történő kapcsolattartás céljából.

A nevelőmunkát segítő eszközök számbavétele:

- Audiovizuális eszközök: minden csoportszobában CD lejátszós magnetofon, digitális fényképezőgép található. Projektor is rendelkezésre áll az óvodapedagógusoknak.
- Minden óvónő saját csoportszobájában is tudja használni laptopját az internet elérhetőség megoldottsága miatt.
- A gyermekek foglalkoztatását segíti a fénymásoló, a nyomtató engedélyezett használata.

A szakmai ismeretek használatát segítő eszközök:

- Az óvoda szakmai könyv ellátottsága megfelelő. Az éppen megjelenő, és munkánk szempontjából hasznosnak ítélt kiadványok beszerzése folyamatosan történik. Szakmai könyvtárunk minden óvónőnek és érdeklődőnek szabadon rendelkezésére áll.
- Elegendő szakfolyóirat áll rendelkezésre, a spektrum széleskörű: jogi ismereteket nyújtó és szakmai munkát segítő egyaránt megtalálható. Az érdeklődők számára szükség szerint, szabadon használható.

X. A PROGRAM NEVELÉSI FELADATRENDSZERE

X/1. EGÉSZSÉGFEJLESZTÉSI ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI PROGRAM

„Az óvodai nevelés feladata az óvodás korú gyermekek testi és lelki szükségleteinek kielégítése.”

A kisgyermek alapvető szükségletei három körben fogalmazódnak meg:

- az egészséges életmód alakításában (szomatikus nevelés)
- a szocializáció megvalósításában és az érzelmi nevelésben (pszicho szociális fejlesztés)
- az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósításában (pszichikus fejlesztés)

A látszólag elhatárolt területek a valóságban egységet alkotnak, egymástól elválaszthatatlan tulajdonságokat és tevékenységeket takarnak.

Holisztikus egészség szemléletünk és óvodapedagógiai gyakorlatunk azt bizonyítja, hogy az értelmi fejlesztés és a szociális kapcsolattartás fejlesztése ugyancsak egészségvédő, nevezetesen minden óvónőnek lelki egészségvédő feladata.

Az egészség- és környezeti nevelés alapelvei

A gyermek testi-lelki szükségletének kielégítése biztosíthatja a kisgyermek egészséges fejlődését, a legteljesebb egészségi potenciájának elérését, azaz lehetőséget arra, hogy a gyermek mindennapi élethelyzetei közül a legegészségesebbet válassza, és e képességeit kifejlessze.

Az egészségvédő potenciák fejlesztése megköveteli, hogy az óvodai nevelés segítse az egészséges életvitel iránti igény kifejlődését, az egészséges életmód választását, az egészséget károsító magatartások visszaszorítását.

Az egészségnevelés így válik az óvoda megalapozó jellegű immanens (minden nevelési mozzanatban jelenlévő) feladatává.

Az egészség – óvodás korban is – testi, lelki és szociális elégedettséget, harmóniát jelent. Az egészség megőrzésére irányuló gondozás a személyi- és környezeti higiéniát, valamint a lelki egészség gondozását is jelenti. A gondozás, mint az óvodai nevelés egyik alapvető tevékenysége, a kisgyermek olyan szükségleteit elégíti ki, amelyek elősegítik növekedését, fejlődését, hozzájárulnak egészsége megőrzéséhez, jó közérzetéhez, egészséges életmódjának alakulásához, és megteremtik a nevelési hatások kedvező érvényesülésének feltételeit.

Óvodai nevelésünk nagy hangsúlyt fektet a gyermekek személyes belső környezetére, testi, lelki, szociális egészségének gondozására, a környezettudatos magatartás megalapozásával az egészség fejlesztésére, védelmére.

Az egészség- és környezeti nevelés nagy jelentőséggel bír a kisgyermekek személyiségfejlesztésében. A mindennapos óvodai nevelés az egészséget, mint alapvető értéket állítja nevelési programjába, integráló tevékenységeiben biztosítja az esélyegyenlőséget, fejleszti és korrigálja az életmódbeli képességeket. Az egészség testi, lelki, társ kapcsolati jellemzője megbonthatatlanul egybefonódik a személyiségfejlesztés feladatával, azaz annak védelme, fejlesztése nem önálló nevelési feladat.

A környezeti és egészségnevelési intézményi alapelveink

Rendszerszemléletre nevelés elve

- Tegyük képessé a gyermekeket arra, hogy a megszerzett ismereteiket össze tudják kapcsolni az életben tapasztalt valós dolgokkal, lássák meg a problémákat és az azok közötti összefüggéseket, keressenek választ, megoldást azokra.

Természet és társadalom harmóniájának elve (tapasztalaton alapuló, kreatív környezeti nevelés)

- Alapozzuk meg gyermekeinkben a természet, az épített és társadalmi környezet – benne az ember harmóniájának megőrzését szolgáló szokásrendszert (értelmileg, érzelmileg, erkölcsileg, esztétikailag). Felelős, elkötelezett, környezettudatos és kulturált magatartással működjenek közre a szülőföld, a lakóhely, az óvoda esztétikus környezetének kialakításában, megőrzésében.

Fenntarthatóság elve

- Alakítsuk ki gyermekeinkben a szűkebb és tágabb környezetért felelős, aktív, együttműködésre alapozott magatartásformákat, életvitelt, a jövőre, a fenntarthatóságra irányuló személyes attitűdöket.

Testi-lelki egészség elve

- Az intézmény minden dolgozója törekedjen a komplex testi-lelki-szociális értékek védelmére, az ökológiailag fenntartható, egészséges élő és élettelen környezet kialakítására. Tudatosodjon gyermekeinkben, hogy az egészség érték- tenni kell érte. Értsék meg az egészséges életmód és az egészségvédelem fontosságát. Alakuljon ki gyermekeinkben az egészséges életmód utáni igény.

Társas készségek fejlesztésének elve (tolerancia és segítő életmód)

- Ismertessük meg gyermekeinkkel a konfliktuskezelés, együttműködési készség, döntési képesség, érzelmi, indulati állapot, kapcsolati zavarok kezelésének, fejlesztésének módszereit a foglalkozások, és szabadidős-tevékenységek nyújtotta lehetőségek maximális kihasználásával. Alakuljanak ki gyermekeinkben a társas környezetükre és önmagukra irányuló helyes, cselekvésre és aktivitásra készítő érzelmek.

Foglalkozásközi integráció elve

- Legyünk képesek a különböző ismeretek anyagát összekapcsoló, harmonizáló pedagógiai módszerek alkalmazására, a környezeti és egészségnevelés kapcsán a pedagógusok közti együttműködés új formáinak, módszereinek alkalmazására.

Az egészség- és környezeti nevelés akkor hatékony, ha teljes körű. Teljes körű, ha áthatja az óvodai élet egészét:

- Az egészségfejlesztés és a környezeti nevelés kialakításában valamennyi óvodapedagógusnak és a pedagógiai munkát segítő dolgozónak kiemelt a felelőssége és a kötelessége.
- Az egészségnevelési és környezeti nevelés tevékenységei valamennyi gyermek aktív, cselekvő bevonásával valósulnak meg.
- Prioritást élvez az egészséges életmód, a testápolás, étkezés, öltözködés, pihenés, betegségmegelőzés, az egészségmegőrzés szokásainak alakítása és a környezettudatos magatartás belső igénnyé fejlesztése.
- Az egészségfejlesztés és a környezeti nevelés felvilágosítással, a munka- és balesetvédelmi előírások betartásával és betartatásával, a veszélyhelyzetek feltárásával és elhárításával történik.
- A tevékenységek megtervezésében, megvalósításában és értékelésében aktívan szerepet vállalnak a szülők, valamint az óvoda társadalmi környezetéhez tartozó szervezetek, intézmények.

Az egészségnevelési és környezeti nevelés célja

A gyermekek teljes körű egészségfejlesztésének – **testi, lelki, értelmi, érzelmi és akarat** tulajdonságainak – biztonságban és egészséges környezetben történő alakítása.

A teljes körű egészségfejlesztés célja, hogy az óvodánkban eltöltött időben, minden gyermek részesüljön a teljes testi-lelki jóllétét, egészségét, egészségi állapotát hatékonyan fejlesztő, a mindennapokban rendszerszerűen működő egészségfejlesztő tevékenységekben.

Az óvodapedagógus feladatai

A teljes körű egészségfejlesztés - mint folyamat – érdekében tevékenységüket, a pedagógiai programot és szervezeti működést, a gyermekek és a szülők részvételét az intézmény életében úgy befolyásolják, hogy az a gyermek egészségi állapotának kedvező irányú változását idézze elő.

- Az egészséget támogató, biztonságos, esztétikus környezet kialakítása és védelme.
- Környezettudatos magatartásformák fejlesztése.
- A helyes napirend és életrend kialakítására nevelés.
- Alapvető higiéniai normák megismertetése és azok betartására szoktatás.
- A komplex testi-lelki-szociális értékek védelmére nevelés.
- Ökológiailag fenntartható, egészséges élő és élettelen környezet kialakításának fejlesztése.
- Annak tudatosítása, hogy az egészségvédelem fontos és tenni kell érte.
- A gyermekek megismertetése a konfliktuskezelés, együttműködési készség, döntési képesség, érzelmi, indulati állapot, kapcsolati zavarok kezelésének, fejlesztésének lehetőségeivel, a kapcsolatteremtés és a drámajáték eszközeivel.
- Az anyag- és energiatakarékos óvodaüzemeltetés és a dolgozók példamutatása.

Az egészségnevelés és környezeti nevelés tartalma

- Az egészséges táplálkozás
- A mindennapos mozgás, testmozgás
- A testi és lelki egészség fejlesztése

- A viselkedési függőségek, a szenvedélybetegségekhez vezető szerek fogyasztásának megelőzése
- A bántalmazás és az erőszak megelőzése
- A baleset megelőzés és elsősegélynyújtás
- A személyi higiéné
- A környezettudatos magatartás és viselkedés szokás- és normarendszerének kialakítása

Az egészségnevelési program megtervezése, értékelése

A program megvalósítását az garantálja, ha

- céljaiban konkrét, reális
- az életkori sajátosságokat figyelembe veszi
- a nevelőtestület és a segítő kapcsolatok szakemberei által elfogadott
- megvalósítási lépéseiben figyelembe veszi az adott lehetőségeket
- a feladatokat tagoltan rögzíti
- tartalmazza a módszertani elemeket
- a szükséges forrásokat meghatározza
- kijelöli a határidőket és megnevezi a felelősöket

Módszerek, eszközök az egészségnevelési és környezeti programok megvalósításához

- nevelőtestületi értekezlet
- óvodapedagógusok, segítőik és külső szakemberek együttes képzése egészségfejlesztés témakörben
- szülői fórumok egészségfejlesztő, népegészségügyi szakember bevonásával
- környezetvédelmi tevékenység
- szűrővizsgálatok
- kirándulások, szabadidős-, sportprogramok szülőkkel is
- mérések
- személtgyűjtés a szülők bevonásával
- közös programok az óvodai partnerek bevonásával

Az óvoda egészségfejlesztéssel kapcsolatos feladatai közül koordinált, mérhető, értékelhető módon a **kondicionális képességek mérését** tervezzük meg.

Kondicionális képességek mérése – Minifitt mérés

A minél tudatosabb és célzott fejlesztőmunka érdekében nem árt, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a ránk bízott gyermekek testi képességei milyen szinten, milyen állapotban vannak.

Ezeket a képességeket az 5-6 éves korú gyermekeknél mérjük fel, mégpedig év elején (szeptember-október hónapban), mivel ekkor még elegendő idő áll rendelkezésre a korrigálásra.

A mérés eredményei olyan információkat jelentenek számunkra, melyek segítségével a csoportátlagtól nagyon nagy eltérést mutató gyermekekre felfigyelhetünk, észrevehetjük a hibákat, illetve egyértelmű jelzést kapunk arról, ha a csoport valamilyen területen lemaradást mutat.

Ennek alapján tudatosabban tervezhetjük a mozgásos tevékenységek anyagát.

Az eredmények nem publikusak! Nem jó, ha a szülők ezzel hasonlítgatnák egymáshoz gyermekeiket. A gyermekek közt igen nagy eltérések lehetnek, akár egy-két hónapos, születési, illetve az örökletes tulajdonságok miatt.

Mesébe ágyazott felmérés

Célszerű, ha egy mese keretébe foglaljuk bele a mérendő gyakorlatokat. A gyermekeknek 7 próbát kell kiállnia, hogy megfeleljenek a mesében kitalált feladatnak.

A mesék és a próbák teljesítése maga után von még egy-két feladatot számunkra, de ez akár segíthet egy másik tevékenység tartalmának megalkotásában, színesítésében.

- Együtt készíthetjük el a gyermekekkel pl. a méréshez használt eszközöket, melyek igazodnak a mese tartalmához (vizuális tevékenység).
- Megteremthetjük a hangulatot a történethez kapcsolható dalokkal, játékokkal, mondókákkal, versikékkel vagy éppen az eredeti történet elmesélésével (irodalom, ének tevékenység).
- Megtölthetjük matematikai tartalmakkal is, pl.: ”Ki lépett le a pallóról többször, kevesebbszer, ugyanannyiszor? Melyik kezéd volt a gyorsabb? Ki ugrott a legtávolabb?” stb.

A méréseket végezhetjük úgy, hogy kisebb csoportokat alkotva a gyermekekből, próbánként mérünk meg mindenkit.

Az is megoldható, hogy a mindennapos mozgások alkalmával, vagyis minden nap egy (esetleg két-két) mérést végzünk el mindenkivel.

A próbák:

- **Egyensúly** – statikus egyensúly mérése
- **Kéz gyorsaság** – mozdulat gyorsaság
- **Hajlékonyság vizsgálat** – a test hátsó részén lévő izmok nyújthatósága
- **Helyből távolugrás** – lábizmok gyorsereje
- **Felülés** – hasizom ereje
- **Pillangó próba** – hátizom ereje
- **4x4 m ingafutás** – futási sebesség

Értékelés: A kiértékelés első lépése a mért eredmények pontértékké való átváltása.

A pontértékek egyértelmű, áttekinthető, bárki számára érthető, és nem utolsó sorban a mesejelleghoz illeszkedő megjelenítése az óvodapedagógus kompetenciája.

A teljesült feladatok értékelése

- A PDCA-logika adaptálása az óvodai egészségfejlesztési és környezeti nevelési feladatok értékelésébe.
- Cél: a jól bevált eszközök, módszerek, programok fenntartása, a kevésbé beváltak javítása, esetleg elhagyása, illetve az igények figyelembe vételével újabbak beépítése, indítása.

Az egészségfejlesztési és környezeti nevelési programot a nevelőtestület a védőnő közreműködésével készíti el. Az egészség- és környezeti nevelés konkrét feladatait az óvodai nevelés különböző területeihez beépítettük, illetve az adott nevelési évben megvalósításra kerülő feladatokat, programokat az éves munkaterv tartalmazza.

Együttműködés az óvoda partnereivel

Az óvodának kiemelt az együttműködési kötelezettsége a gyermekjóléti szolgálattal, valamint a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal, így például:

- az egészségügyi szolgáltatást nyújtókkal (védőnő, háziorvos)
- a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatókkal (családsegítő szolgálat)
- a pedagógiai szakszolgálattal

Amennyiben a gyermekek veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudjuk megszüntetni, kapcsolatba kell lépni a gyermek- és ifjúságvédelmi szolgálattal, gyámhatósággal, amely javaslatot tesz további intézkedésekre.

Intézményi dokumentumok

Az intézmény dokumentumaiba be kell építeni az egészség-, és környezeti nevelési program elemeit.

X/2. AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD ALAKÍTÁSA

Az egészséges életmódra nevelés célja:

- A gyermekek testi és lelki szükségleteinek kielégítése során az egészséges életvitelhez szükséges jártasságok, készségek formálása, testi, lelki képességeik fejlődésének támogatása.

Az óvodapedagógus feladatai:

- A gyermekek gondozása, testi, lelki szükségletük, mozgásigényük kielégítése, egészségük megóvása, ápolása.
- A testi fejlődés elősegítése.
- Az egészséges életmód, a testápolás, étkezés, öltözködés, pihenés és betegségmegelőzés, az egészségmegőrzés szokásainak alakítása, belső igénnyé fejlesztése.
- A gyermekek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges, nyugodt, biztonságos, balesetmentes környezet feltételeinek megteremtése, a környezet megóvására irányuló szokások alakítása, a környezettudatos magatartás alapozása.
- Rugalmas napirend kialakítása, a párhuzamos tevékenységek gyakorlásához elegendő idő, türelmes légkör biztosítása.
- A szokás-és normarendszer közös kialakítása, összehangolt munka, azonos norma a csoportban dolgozó óvodapedagógusok és a dajka között.
- A gyermekek saját személyével kapcsolatos gondozási, testi szükségleteik kielégítéséhez készségeik, képességeik fejlesztése, ezzel az iskolai beilleszkedés közvetett segítése.
- A gyermek önállósági törekvéseinek segítése, támogatása, a tevékenységek szóbeli megerősítése.
- A mozgásigény, fejlettség, terhelhetőség megismerése, fejlesztése – különösen a sajátos nevelési igényű és hátrányos helyzetű gyermekek esetében -, egészségügyi szűrővizsgálatok kezdeményezése, szükség esetén megfelelő szakember bevonása.

- A szülők egészségmegőrző, betegségmegelőző szokásainak megismerése, befolyásolása (szociokulturális háttér, gondozási szokások).
- Az egészségügyi szolgálattal együttműködve a teljes körű egészségfejlesztés kiépítése, és annak működtetése.
- Szociális hátrányok enyhítése egyéni higiénés problémák megoldásával.

AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD ALAKÍTÁSÁNAK TARTALMA

X/2.1. GONDOZÁS

A testi, lelki, szellemi egészség egyik alapvető feltétele a gyermek **testi komfortérzetének** biztosítása, a gyermeki szükségletek kielégítése.

Értjük ezt arra, hogy az egész nap folyamán a szükségletek kielégítettsége hozza meg a gyermek testi komfortérzetét, ezáltal a testi komfortérzet hatni képes a lelki komfortérzetére is. Így válik a testi szükségletek kielégítése az inspiráló pedagógiai légkör egyik alapvetően fontos feltételévé.

A megvalósítás mindig az egyes gyermekben fellépő igényekhez igazodik, mintegy előre vetítve azok kielégítésének sajátos, egyedi, differenciált módon történő módozatát.

Természetes, hogy az óvodába lépő gyermek szükségletei más színvonalúak, esetleg más dominanciájúak, mint például az iskolába lépőké, vagy a családi környezetben nevelődőké, vagy akár a felnőttek szükségletei. Ugyanakkor reá jellemző módon valamilyen szükségletrendszert minden gyermek hozott magával a családi környezetből is.

Elsősorban **alapvető testi szükségleteinek** kielégítése jelent számára **biztonságot úgy, ahogy azt már megszokta**, hiszen ő ebben a tekintetben, sok esetben szinte teljes mértékben **kiszolgáltatott**. Kiszolgáltatott azért, mert önmaga nem képes még minden esetben kielégíteni szükségleteit. Nem képes önállóan éhségét csillapítani, tisztálkodását, pihenését stb. önmaga számára biztosítani, és ráadásul lehet, hogy az óvodában másképp végzik a gyermekek.

Gyakori az olyan gyermek, aki még felismerni sem képes ezen alapvető szükségleteit. Ám, ha ezek kielégítést nyernek, akkor megnyílik annak lehetősége, hogy jelentkezzenek más, magasabb rendű szükséglet iránti igények is. Így pl. érdekes tevékenységek felé válik nyitottá, vagy társat keres egy játékeszközzel való játékhoz.

Továbbá biztonságot és a **védettség** érzését is megéli azzal, ha a viszonylagos állandóság megléte, a rendszeresen egymást követő, de rugalmas napirend is biztosított számára. Azonban, ha a gyermek pl. éhes – vagyis alapvető szükséglete hiányt szenved – akkor addig nem fog jelentkezni a tevékenység iránti vágy, vagy a benne való aktív részvétel igénye sem, amíg a hiányállapot fennáll.

Az alábbi, táblázatba foglalt területek kifejtése ezt kívánja hangsúlyozni, és szemléletessé tenni.

Területek Jogok, igények	Megvalósítás lehetőségei	<u>Szervezési feladatok</u> objektív feltételek: hely, idő, eszköz <u>szubjektív feltételek:</u> léghő, élmények, minták, személyi feltételek, módszerek, stb.	A szükségletek kielégítése során beépülő értékek, szokások
Táplálkozás „ A gyermeknek kiegyensúlyozott táplálkozásra van szüksége.” Ígéret szerint: - annyit és akkor lehet, amikor éhes, amennyit kíván - annyit és akkor lehet, amikor szomjas, amennyit kíván	- zsúrkocsi, tálca, tányérok a szokott helyen - Étél, ital biztosítása (vaj, lekvár, méz, tea...) igény szerint, és kis porciókban is - Folyamatos a reggeli (8.00 – 9.00 óra között igény szerint - ebéd és uzsonna adott időben, lehetőleg várakozási idő nélkül - evőeszközök használata - szokásrend ésszerű és belátáson alapul - Kínálás, udvariasság - igény szerinti mennyiség	- utánoszható minták (kenyér megkenése, önkiszolgálás, segítségadás) - reggeli igénye: ki, mikor éhes, evett-e és mikor, megéhezett-e - óvónő, dajka szemlélete családiasságra törekvő, és együttműködésüknek látható jelei vannak - étkezés légköre vidám, nincs erőltetés - evőeszköz: használatát próbálhatja aszerint, ahogy készletet érez a kipróbálásra (kés, villa) erőltetés nélkül - megköszönetre ösztönzés - az asztaltársaság baráti légköre (halk beszélgetés, barát mellett ülés, önkiszolgálás, segítség igény szerint)	Az egészséges életmód, mint érték beépülése és szokásainak alakítása az igények, hiányérzetek, szükségletek kielégülésének folyamatában történik. Így: környezet rendje, esztétikus terítés, az asztalnál való viselkedés, csukott szájjal rágás, teli szájjal nem beszélünk, eszközök használata, az önkiszolgálás, a társak iránti udvariasság, a segítőkészség, a példamutatás, a szorgalom.
Tisztálkodás - WC-használat szükség szerint,	- a WC-használat intimitásának biztosítása	- berendezés és eszközök célszerű elrendezése	Az egészséges életmód, mint érték beépülése és

amikor szükségét érzi - Kézmosás igény szerint... - szájöblítéstől a fogmosásig a próbálkozásra biztatás	elkülöníthetőséggel - tumultus elkerülése az igény szerinti használattal - tapasztalatcsere a csoportok között - fésűlködés, fogmosás önállóság biztosítása - ruha rendezettsége a gyermek vágyait figyelembe véve önkiszolgálással - WC-használatra készítés alkalmai: reggeli érkezéskor, udvari levegőzés előtt és után, testmozgás előtt, lefekvés előtt, hazamenetel előtt	(folyékony szappan, fésű, tükör, papír kéztörölő, körömkefe, WC-papír - elegendő WC-papír (nagyság és réteg) - bizalom a gyermekben (egyedül kimehet, szól, ha készen van) - önállóság kipróbálása, egymásnak segítség - balesetmentesség, feltörölés igény és vállalás szerint - felelősök vállalással	szokásainak alakítása az igények, hiányérzetek, szükségletek kielégülésének folyamatában történik. - tisztaságérzet, rendezett, ápolts külső, higiénia szokásai - esztétikus megjelenésre törekvés - a környezet esztétikuma - az egészségesség érzése, komfortérzet tudatosul
Pihenés, alvás A gyermeknek szüksége van arra, hogy saját ritmusának megfelelően éljen és pihenjen. - alvásigényének megfelelő ideig aludhat, pihenhet	reggel, ha álmos, biztosítani a lefekvés lehetőségét délután tovább alhat, ha lehet, önmagától ébredhessen a nem alvók toleranciája	- békés, nyugodt, csendes, otthonos légkör megteremtése: szellőztetés, WC-használat, illó olajok, sötétítés, mese, álomba dúdoló, jó éjt puszi (ahol zaklatott és parancsoló a légkör, ott rendre nem alszanak a gyermekek) - bevihetnek alvókákat, cumit... - hely, ágyak elhelyezése - csend, gyermekek toleranciája minta alapján - barátja mellett fekehet - óvodapedagógus mintája, elalvás körülményei, alvás alatti jelenléte, segítségre kész állapota (felriadás,	Az egészséges életmód, mint érték beépülése és szokásainak alakítása az igények, hiányérzetek, szükségletek kielégülésének folyamatában történik. Így: - empátia, tolerancia, önuralom a társak és a barátok igényei iránt, alvási szokások, környezet rendje, önmaga egyre pontosabb megismerése, önkiszolgálása

		„baleset” esetén) - nagyobbak, kevesebbet alvók szokásainak kialakítása - folyamatos ébredés - tovább alvók keltegetése simogatással	
Mozgásigény mozgásigényének megfelelően mozoghat	- napirendben meghatározott helyen és időben testmozgás - életritmusnak megfelelően, a mindennapos mozgás alkalmával - elegendő mozgási lehetőségek a csoportszobában - udvari mozgás, levegőzés - kirándulás, séta	- gyermekismeret – gyermeki igények - udvari spontán és tervezett, irányított mozgásos játékok - mozgásfejlesztő eszközök biztosítása a csoportszobában (trambulin, füles labda stb.) - tornaszoba időbeosztása - mozgásos játékok kezdeményezése csoportszobában, udvaron - séta vonzó céllal, vagy csak nézelődve, ráérősen - szánkózó hely, csúszkálási lehetőség, bicikli - kerti munkák lehetősége - óvodapedagógus és a dajka példája	Az egészséges életmód, mint érték beépülése és szokásainak alakítása az igények, hiányérzetek, szükségletek kielégülésének folyamatában történik. Így: - saját igényének, képességeinek, korlátainak megismerése - önfegyelem, a kielégítettség érzésének tudatosítása - mozgás megszeretése - edzés, testi képességek fejlődése - kitartás, nehézségek leküzdése - eszközhasználat helyessége - kiélheti mozgáskedvét, másoknak is szervezhet - kisebbek iránti tolerancia, mozgások megmutatása, példamutatás stb.

Az óvodás gyermek testi szükségleteinek kielégítése mind az óvodapedagógus, mind a dajka feladata. Ezért tisztában kell lennünk azzal, hogy:

- A fellépő testi igények, szükségletek a gyermek viselkedéséből kikövetkeztethetők, így tetten érhetők.
- Eleinte a gyermek általában nincs tisztában ezekkel a fellépő testi szükségletekkel, és azzal sem, hogy mely érzések milyen szükséglete megjelenését éreztetik vele, csak diszkomfort érzete jelzi számára és az óvodapedagógus számára is. A későbbiekben azonban a jelzések tudatosulnak a gyermekben.
- Kielégítettség esetén állapotában kedvező változás következik be: megnyugvás, nyitottság, érdeklődés stb.
- A gondozási tevékenységek kiemelt jelentőségűek a gyermekekkel történő kapcsolatépítés, önállóságuk fejlődésének elősegítése céljából.
- Ezekben a szituációkban fontos az óvónő-gyermek, a dajka-gyermek közötti bensőséges, meghitt, megértő viszony, a természetes testközelség megléte, az óvoda dolgozóinak modellértékű kommunikációja, bánásmódja.
- E dolgoknak kiemelt jelentősége van az óvodát kezdő gyermekek tekintetében, a befogadás időszakában, a minél nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb szokáskialakítás érdekében.
- Az önkiszolgáló feladatok elvégzése a tevékenységek többszöri gyakorlását teszi lehetővé, alakítja a gyermek énképét, segíti önállóvá válásukat.
- A tevékenységekben a felnőtt – óvónő, dajka, szülő – a gyermek egyéni fejlettségéhez igazodva adjon segítséget, és tanítsa, gyakoroltassa a napi élethez szükséges szokásokat, melyek egy része az óvodáskor végére szükségletté válhat.
- A napi életritmus megtervezésénél a gondozásra elegendő időt kell biztosítani, arra, hogy mindez nyugodt, kiegyensúlyozott, türelmes légkörben valósulhasson meg. Így nyílik lehetőség a gondozási teendők kultúrtartalmának közvetítésére is (pl. igényükké váljanak a testi és egészségügyi szokások, a tiszta, esztétikus, rendezett megjelenés és környezet, kulturált étkezés.)

Az iskolakezdéshez elengedhetetlen, hogy a saját személyükkel kapcsolatos gondozási, testi szükségleteik kielégítéséhez szükséges készségek, képességek kialakuljanak, mindezeket a feladatokat önállóan végezzék.

A testápolás, öltözködés, étkezés szokásrendszere

Az önálló testápolás, öltözködés, étkezés szervezettségét az óvodába lépés első pillanatától igyekszünk biztosítani.

3-4 éves korban:

Segítséggel, egyéni eltéréseknek megfelelően végezzék a maguk körül adódó testápolási, öltözködési, étkezési önkiszolgáló teendőket.

A **segítségadás** folyamatos közös tevékenységet, szóbeli magyarázatot jelent.

4-5 éves korban:

Kis segítséggel – egyéni eltérésüknek megfelelően – végezzék a maguk körül adódó testápolási, öltözködési, étkezési önkiszolgáló teendőket.

A **kis segítségadás**: A tevékenység szóbeli magyarázattal történő bemutatását, az önállóság egyre erőteljesebb ösztönzését jelenti.

A szokás- és normarendszer az önállósági foknak megfelelően új kultúrtartalmakkal bővül (pl. megbízatás).

5-7 éves korban:

Önállóan végezzék a személyükkel kapcsolatos tisztálkodási, öltözködési, étkezési teendőket, szükség szerinti segítségadással.

A szükség szerinti segítségadás: Folyamatos figyelemmel kísérést, elakadás esetén azonnali segítséget jelent.

A szokás-, és normarendszer kiteljesedik, az önállóság mértékének megfelelően bővül.

A gyermekekkel foglalkozó felnőttek (óvodapedagógusok és dajkák) feladatai a helyzet javításáért:

- Törekedjünk a család és az óvoda gondozási szokásainak összehangolására, a családok szokásainak befolyásolására.
- A védőnővel kötött együttműködés keretében történjenek meg a rendszeres szűrővizsgálatok, a szülők kapjanak rendszeresen tájékoztatást a higiénés problémákról, azok megoldási módjairól.
- Ösztönözzük a szülőket arra, hogy rétegesen öltöztessék gyermekeiket.
- Elvárjuk biztonságos, kényelmes cipő használatát a mozgásos tevékenységek végzéséhez.
- A családsegítő szolgálattal együttműködve gondoskodjunk ruha-, és cipő pótlásáról azon gyermekeknek, akik rászorulnak.
- Fordítsunk kiemelt figyelmet a kulturált étkezés szokásainak megismertetésére, és azok következetes betartására (csendes beszélgetés, teli szájjal nem beszélünk, csukott szájjal rágás, evőeszközök helyes használata, példamutatás, társunkra odafigyelés).
- Kedveltessünk meg új ízeket. A gyermeket – táplálkozási szokásait tiszteletben tartva – ösztönözzük, de nem kényszerítjük az eddig ismeretlen ételek elfogadására.
- Az étrend megismertetésével közvetve segítjük a családok korszerűbb táplálkozási szokásainak alakítását (a magas cukortartalmú ételek és italok, a magas só- és telítetlen zsír-tartalmú ételek fogyasztásának csökkentése, a zöldségek és gyümölcsök, illetve tejtermékek fogyasztásának ösztönzése).
- Az egészséges táplálkozásra nevelés érdekében kapcsoljunk be a napi programba alternatív egészségfejlesztő programot (pl. projektek), teremtsünk játékos alkalmakat arra, hogy a gyermekek maguk is részesei legyenek egyszerűbb ételek elkészítésének (pl. saláta készítése, tízórai összeállítása).
- Orvosi előírás alapján liszt, tej, tojás és egyéb érzékenység esetén a gyermekek részére biztosítsunk egészségi állapotuknak megfelelő ételmezt.
- Fordítsunk fokozott figyelmet a környezetvédelemhez kapcsolódó szokások alakítására, és azok következetes betartására, (csapok elzárása, folyékony szappan használata, levegő minősége a foglalkoztatókban, közvetlen környezetünk tisztán tartása...)
- Egészségprogram ismertetése a szülők körében, kiemelten az egészségmegőrzés, táplálkozás, praktikus öltözködés témakörében.

X/2.2. MOZGÁSTEVÉKENYSÉG

Mozgás: A kisgyermek alapvető, természetes tevékenysége. A mozgás során fejlődik „ÉN” tudatuk, szociális énjük, valamint a fizikai aktivitás előkészíti a szellemi aktivitást.

Magába foglalja:

- a gyermek természetes mozgásigényének kielégítését
- a gyermek egészségének, testi épségének védelmét, óvását, megőrzését, testének edzését

A gyermekekkel foglalkozó felnőttek (óvodapedagógusok és dajkák) feladatai a helyzet javításáért:

- A gyermekek természetes mozgásigényét sokféle szabad és célirányos mozgástevékenységgel elégítsük ki.
- Naponta kapjanak szerepet a mozgásfejlesztés spontán és tervszerű formái, melyeket ideális, jó levegőjű, tiszta, biztonságos környezetben végezzünk.
- A különböző mozgásformák sokszori gyakorlásával, a mozgásokhoz kapcsolódó szabályok megtanulásával elérhetjük, hogy egyre biztonságosabban használják a szereket, eszközöket, egyre jobban eligazodnak a térben, ezáltal a baleseteket is megelőzhetjük.
- A rendszeres, örömteli mozgással szoktassuk a gyermekeket az egészséges életvitel kialakítására, mintát adva ezzel a szülőknek is.
- Szervezzünk –a lehetőségekhez, igényekhez mérten – a szülőkkel közös mozgásos programot, sportvetélkedőt.
- Biztosítsunk mozgásfejlesztő szereket a csoportszobában is, hogy szükségletüknek megfelelően bármikor hozzá juthassanak a gyermekek.
- Prioritást biztosítunk a mozgást, finommotorikát fejlesztő játékoknak. Szervezzünk olyan tevékenységeket, ahol a szem-kéz, szem-láb koordináció fejlődik. Alkalmazzuk az egyéni eltérésekre épülő differenciált fejlesztést.
- Szervesen építsük be a mozgásos tevékenységekbe a valamennyi gyermek által végezhető, speciális hatású, játékos, prevenciós gyakorlatokat (testtartást javító, lúdtalp korrekciós).
- Mindennap biztosítsuk az edzési lehetőséget a gyermekek számára. A gyermekek ellenálló képességét legjobban a szabadban tartózkodás biztosítja, ezért fontos a mindennapos aktív levegőzés.
- Gondolkodjunk el – csoportunk életkori sajátosságait figyelembe véve – a napi kocogás megszervezésének lehetőségeiről. A felnőttekkel végzett rendszeres **ovikörök** futása ösztönzőleg hatna gyermekeinkre, ezen felül fokozzák a szív jó vérrellátását, a rugalmasságot, állóképességet.
- Edzési lehetőség a kerékpározás, rollerezés, a téli időszakban a szánkózás, csúszkálás. Teremtünk lehetőségeket e mozgásformák gyakorlására.

Megszívlelendő tanácsok a mozgásos tevékenységekkel kapcsolatban:

Amit NEM!!!

- szigorú rend, rendgyakorlatok
- mozgásmegvonással büntetés

Nem tiltott, de módjával, és mértékkel alkalmazzuk a következő játékokat, mivel esélyegyenlőség helyett kedvtelenséget, lemorzsolódást eredményez, annak kedvez, aki jó képességű:

- kiesős játékok
- versenyjátékok
- kidobós játékok
- mindenki egyszerre ugyanazt!

Amit igen!!!

- választási lehetőségek – öndifferenciálás
- sok játék, mindig legyen
- mozgás egyéni tempóban
- versengés helyett próbálkozások
- utasítás helyett feltételes mód, lehetőségek elmondása
- hibajavítás helyett megerősítés, elismerés, dicséret...
- gyermekek ötleteit bevonni
- meseszerűség, szerepek (pl.: kalózkod, delfinek, pókháló szövés, katonásdi, királylány kiszabadítása, három próbatétel...)
- udvari kezdeményezések: mozgásos játékok, mászások, dalos játékok
- csoportszobában mozgásigény kielégítésére szolgáló eszközök

X/2.3. A MENTÁLIS EGÉSZSÉG

A mentális egészség a WHO meghatározása szerint:

„A jóllét olyan foka, amelyen az egyén megvalósítja képességeit, meg tud küzdeni az élet mindennapos nehézségeivel, eredménnyel és gyümölcsozón képes dolgozni, valamint hozzá tud járulni saját közösségéhez.”

„Az ember mentális állapotát több összetevő, így a **biológiai** (genetikai, nemi), **egyéni** (személyes tapasztalatok), **családi és szociális** (társadalmi támogatás), illetve **gazdasági és környezeti** (társadalmi helyzet és életkörülmények) szempontok határozzák meg.”

(Zöld Könyv – Brüsszel, 2005.)

„A lelki egészség legfontosabb alapjai az egyén önfogadása, önbizalma, valamint a mások irányában való hasonló elfogadás és bizalom. Ezen attitűdök meghatározzák, hogyan észleli az egyén a különböző helyzeteket, és jellemző viselkedéssjegyek kialakulásához vezetnek.”

(Gyarmathy Éva)

Az énkép jelentősége

Az eredményes és örömteli élet egyik kritériuma az, hogy az életünk során felmerülő helyzeteket jól kezeljük, helyes döntéseket hozunk. Az viszont, hogy milyennek látunk egy helyzetet vagy annak kapcsán az esélyeinket, milyen döntéseket hozunk, milyen lépéseket teszünk, alapvetően attól függ, hogy milyennek látjuk önmagunkat. Az önmagunkról kialakított kép, vélemény, elképzelés azt jelenti, hogy milyennek látjuk magunkat általában vagy az adott pillanatban, élethelyzetben. Az **énkép** sok kis képkockából, mint például a külső és belső tulajdonságok, és az ehhez való viszonyunkból áll össze.

Egészséges énképről akkor beszélhetünk, ha önmagunkat objektíven tudjuk megítélni, és el tudjuk fogadni. Ez az alapja annak, hogy egészséges önbizalmunk legyen, hogy tudjunk hinni magunkban és abban, hogy lehetünk eredményesek és boldogok.

Az **önbizalom** azért is fontos, mert mások iránt csak akkor tudunk bizalmat és elfogadást érezni, ha ezt önmagunkkal szemben megéljük. Az egészséges énképre és önbizalomra asszertív önérvényesítés és hatékony együttműködés épülhet. Ez pedig lehetőséget ad arra, hogy jól kezeljük a váratlan helyzeteket, jó döntéseket hozzunk és hatékony megküzdési stratégiákat alkalmazzunk.

Az óvodás korú gyermek énképe

A gyermek énképe a családban alapozódik meg.

A családi nevelés attitűdjei, melyekkel hatást gyakorol a gyermek énképére:

Ha szeretetteljes, elfogadó és biztonságot jelentő légkör veszi körül a gyermeket:

- Akkor reális és pozitív önértékelés alakul ki magáról, elfogadja önmagát. nagy valószínűséggel egészséges önbizalma lesz, és az önérvényesítésben asszertív stílust alkalmaz. Könnyen beilleszkedik a közösségekbe. Konfliktusok esetén a közös megoldásokat keresi. Rugalmas és kreatív lesz, felvállalja a döntést. Képes lesz beismerni hibáit, felvállalja a felelősséget. Meg tud bocsátani magának és másoknak is. Képes fenntartani vagy visszaállítani magában és a környezetében is az egyensúlyt, a harmóniát.

Ha a családi légkör feszült, türelmetlen, ha a szülők nem szeretettel fordulnak a gyermek vagy egymás felé, ha túlzott követelményeket támasztanak, ha csak a hibákra koncentrálnak:

- Akkor a gyermeknek negatív önértékelése alakul ki, negatív tulajdonságait helyezi előtérbe, és felnagyítja azokat. Nem alakul ki stabil önértékelése, önbizalma. Nehezen alkalmazkodik, illeszkedik be, nehezen kezeli a váratlan helyzeteket, könnyen kibillen az egyensúlyából. Hevesen reagál a véleményekre, vagy befelé fordul, védekezik vagy támad. Előfordulhat, hogy még a pozitív visszajelzéseket is bizonytalanul fogadja vagy elutasítja. Önbizalom hiányában a minták és rossz tapasztalatok fogságában az önérvényesítése passzív vagy agresszív lesz. A lelki egyensúlyt és harmóniát nem tudja megteremteni.

Ha a szülők túl engedékenyek, ha nincsenek korlátok, ha nem következetesek az elvárások:

- Akkor a gyermek bizonytalan lesz. ha az értékelések során nem látják meg a hibáit, eltúlozzák a gyermekről alkotott pozitív véleményt, ha az elkényeztetéssel elveszik az önállóságát, akkor a gyermeknek bizonytalan önértékelése alakul ki. Az elkényeztetett gyermek a többiekhez képest az óvodában önállótlán lesz, nem lesz sikerélménye. A család véleményéhez képest a közösségben más visszajelzéseket kap, ez is elbizonytalanítja. Nehezen viseli, hogy nem kap olyan kizárólagos figyelmet, mint otthon. Nehezen illeszkedik be a közösségbe. Az otthonról hozott módszerekkel megpróbálja ugyan elérni, hogy figyeljenek rá (sírás, hiszti, kevert magatartási zavar), de ez megnehezíti a beilleszkedését és elfogadását. A gyermek önérvényesítése többnyire agresszív vagy manipulatív stílusú lesz, érzelmi élete kiegyensúlyozatlan és csalódásokkal terhelt.

Ha a gyermek irányítja a családot:

- Akkor nincs biztonságban. Hiszen ő is érzi, tudja, hogy ez nem az ő dolga, nem ért hozzá, és akinek kézből kellene tartani az irányítást, az erre nem képes. A mindent

megengedés túlzott önértékeléshez vezet, ami veszélybe és konfliktusokba sodorja a gyermeket. Hiszen a különböző élethelyzetekben is azt fogja gondolni, hogy neki mindent lehet, és ő mindenre képes. Így sok sérülés és csalódás érheti. A túlzott önértékelésű ember könnyen válik hisztissé, agresszívvá, így a közösségbe való beilleszkedése, a szeretethez, elfogadáshoz való hozzájárása is bizonytalan lesz.

Ha a szülők túlzottan szigorúak, ha leginkább a hibákra fókuszálnak, vagy eltúlozzák a cselekedetek jelentőségét:

- Akkor a gyermek önmagát mindig kevésnek, butának, ügyetlennek, rossznak fogja érezni. Önértékelése alacsony lesz, nem tudja elfogadni és szeretni önmagát, hiszen ehhez nem kap segítséget. Önérvényesítése szélsőséget fog mutatni. A túlzott elnyomás miatt lehet, hogy szorongani fog és passzív lesz az önérvényesítése, vagy azonosul a szigorú szülővel és agresszív lesz, úgy bánik másokkal, ahogy vele bánnak a családban.

Ha a gyermek a családban kettős nevelést kap, vagy szélsőséges mintákat lát:

- Akkor nem tud stabilizálódni, belsővé válni az értékrendje. Teljes káosz lesz a lelkében, mert nem tudja, hogy kinek, minek, hogyan feleljen meg. Az is előfordul, hogy a gyermek a konfliktusok elkerüléséért játszmákat és manipulációt sajátít el.

A kortárs közösségek és a pedagógusok szerepe az énkép formálásában

Ha a gyermek negatív vagy bizonytalan énképpel érkezik a közösségbe, akkor nagy valószínűséggel lesznek magatartási, beilleszkedési problémái.

Ha a gyermek negatív magatartására szidással, büntetéssel, elutasítással reagálnak, azzal tovább rontják a gyermek énképét.

A gyermek azzá válik, aminek nézik: ha rossznak, rosszra. Vagyis, sok múlik azon, hogy a pedagógus és az irányítása alatt lévő gyermekközösség javítja, vagy tovább rontja a már sérült énképet.

Szülöként és pedagógusként az egyik legfontosabb feladatunk, hogy megismerjük a gyermeket, és minden segítséget megadjunk ahhoz, hogy önmagukat megértsék és elfogadják. Az eredményes és kiegyensúlyozott önérvényesítéshez, probléma- és konfliktuskezeléshez, az egészséges élethez reális és pozitív énképre van szükség. A gyermek sikeres és boldog életének az önmagáról kialakított kép lesz az alapja.

Jó gyakorlatok az énkép alakításához

A szeretet, elfogadás biztosítása

A gyermek elhiszi, megéli, hogy ő szerethető, ha:

- Bizalommal és szeretettel fordulunk felé.
- Jó kapcsolatokat tud kialakítani és fenntartani.
- Attitűdünk, kommunikációnk, magatartásunk hatására azt érzi, hogy olyanak szeretjük, amilyen.
- Úgy szólítjuk, ahogyan ő szeretné.
- Érdeklődéssel, örömmel fordulunk felé.
- Hiányoljuk, amikor hiányzik, és örülünk neki, amikor megérkezik.

A gyermek akkor tudja elfogadni a nemiségét, ha:

- Megszólításában, az öltöztetésében és viselkedésében tudatosítjuk, erősítjük a nemi identitását. (Tájékoztassuk a szülőket arról, hogy milyen veszélyei vannak annak, ha gyermeküket szerelmeknek szólítják, szájon csókolják, stb.)

A gyermek akkor fogja érdekesnek tartani magát, ha:

- Őszinte érdeklődéssel hallgatjuk, figyelünk rá, és igyekszünk őt megérteni, amikor az élményeiről, gondolatairól beszél.

A gyermek akkor fogja reálisan látni, értékelni önmagát, ha:

- Reálisan értékeljük őt.

A gyermek akkor fogja jónak érezni magát, ha:

- Konkrét, reális és pozitív visszajelzést adunk a belső és külső tulajdonságairól, képességeiről és eredményeiről.

A gyermek nem fogja rossznak érezni magát, ha:

- A hibáira felhívjuk ugyan a figyelmét, de nem azonosítjuk azokkal, nem bélyegezzük meg, nem büntetjük, hanem lehetőséget adunk számára a helyrehozatalhoz.

A gyermek akkor lesz elégedett önmagával, ha:

- Tevékenységeiben és gondolkodásában minél nagyobb önállósághoz és sikerélményhez segítjük, s így jó tapasztalatokat szerezhet önmagáról. Ha megtanítjuk a reális önértékelésre.

A gyermek akkor fogja élvezni és jól megélni a saját életét, ha:

- Abban sok humor, játék és játékosság van.

A gyermek akkor fog célokat kitűzni, ha:

- Engedjük ábrándozni, vágyakozni. Segítjük őt abban, hogy pozitív jövőt tudjon elképzelni saját maga számára.

A gyermek akkor fog hinni és reménykedni, ha:

- Megtapasztalja azt, hogy képes a fejlődésre és szinte bármit elérhet, ha elég elszánt és kitartó. Ha azt látja, hogy a felnőttek is képesek változtatni a dolgokon és önmagukon.

A gyermek akkor tud bízni magában, ha:

- Megtanítjuk arra, hogy hogyan formálhatja a saját énképét. Ha segítjük abban, hogy ugyanazzal a mércével mérje saját magát, mint a legjobb barátait, és olyan legyen önmagához, mint a legjobb barátjához.

A biztonság, kiszámíthatóság elősegítése

A gyermek akkor fogja biztonságban érezni magát, ha:

- Egészséges határok, követhető szokás- és szabályrendszer veszi körül. Az egészséges korlátok, a szabályok betartása rendet, biztonságot és kiszámíthatóságot jelent számára. Ennek hatására alakul ki az értékrendje, önkontrollja és önszabályozása. Nagymértékben elősegíti az erkölcsi értékrendjének stabilizálódását, ha az őt nevelő felnőttek egységes értékrend, elvárások és nevelési módszerek mentén nevelik őt és jó mintát mutatnak.

A gyermek akkor fogja biztonságban érezni magát, ha:

- Egyre jobban megismeri és megérti a világot, ehhez változatos tevékenységeket, aktív megtapasztalást és a tapasztalatok feldolgozását elősegítő beszélgetést biztosítunk.

A gyermek akkor fogja azt érezni, hogy helye van a közösségben, ha:

- Befogadjuk és megtaláljuk azt, amivel leginkább ő járulhat hozzá a közösséghez. Ha a személyisége, egyedisége alapján a megfelelő helyet, szerepet, feladatokat biztosítjuk számára a közösségben.

A gyermek akkor fogja azt érezni, hogy van helye a világban, ha:

- Elegendő valóságos személyes teret kap. A saját „kuckójának” nem a mérete a lényeges, hanem az, hogy ott az ő dolgai vannak, ott ő „uralkodik” a dolgok felett.

A gyermek akkor meri vállalni a hibáit, ha:

- Nem kell rettegnie a büntetéstől. Ha objektíven és indulatok nélkül szembesítik a hibáival és támogatják a felelősségvállalásban és a helyrehozatalban. Mutassunk jó mintát abban is, ahogy a saját hibáinkhoz viszonyulunk.

A gyermek akkor tanulja meg szabályozni a saját viselkedését, ha:

- Szeretetten és biztonságban nő fel. A belső fegyelemhez a belsővé vált értékrendje, reális önértékelése fogja hozzásegíteni. Ez pedig határozottságot és önbizalmat ad a viselkedéséhez.

A gyermek akkor fogja magát biztonságban érezni, ha:

- Öszinték vagyunk hozzá, nem titkolózunk előtte. Ha kommunikációnk támogató, biztató, nyílt és őszinte.

A gyermek akkor nem fog megijedni a váratlan helyzetektől, ha:

- Ilyenkor mi sem esünk pánikba. Mutassunk jó példát és tanítsuk meg a gyermeknek, hogy a problémák az élet természetes velejárói, egy váratlan helyzet meglephet ugyan minket, de ha összeszedjük magunkat és objektíven nézünk a helyzetre, akkor fantáziánk és tapasztalataink segítségével hamar találhatunk jó megoldásokat.

A gyermek akkor tud megbirkózni a problémákkal, ha:

- Megtapasztalja a saját kreativitását és megtanul dönteni. Támogassuk abban, hogy amiben dönthet, döntsön. Ha valamiben elakad, ne bombázzuk tanácsokkal, kérdezzük meg, hogy szerintem mi okozza a problémát, és milyen jó ötletei vannak a megoldáshoz. Ha megkérdezi tőlünk, hogy amit készített, jó-e, szép-e, akkor kérjük meg, hogy előbb ő értékelje önmagát. Bátorítsuk a kreativitásában, és az ötletei kivitelezésében. Ha megéletheti a személyes szabadságát és lehetőségeit, ha megtanul önmagára támaszkodni, ha megtanulja a felelősségvállalást, és mer dönteni, mindennek nagy hasznát fogja venni az életben.

Az öröm, a flow megtapasztalásához szükséges

- A cselekvés vagy feladat felismerése – óvodapedagógusi ösztönzés
- Nyitottság, kíváncsiság iránta – óvodapedagógusi ösztönzés
- Merni kipróbálni, kockáztatni, kísérletezni – óvodapedagógusi ösztönzés

Amíg eleget tesz a kihívásnak:

- a tevékenységhez szükséges képességek adottságait kibontják, és bővítik is – önfejlődés, önkibontakozás
- a többi képességeihez igazítják – önfejlődés
- figyelmét, türelmét előhívják – önfejlődés
- alkotás, felfedezés örömét nyújtják – önfejlődés
- saját képességeiben való biztonságot átéli – önfejlődés
- saját hatékonyságát megismeri – **énképe javul** - önfejlődés

Feladatunk a differenciálás szakszerű megtervezése mellett:

- **az öndifferenciálás** lehetőségeinek megteremtése

Az öndifferenciálás: olyan bánásmód, amely során – nem a gyermekeket differenciáljuk, különböztetjük meg a fejlődési ütemük szerint, - hanem a tanulás-tapasztalatszerzés, a munkavégzés feltételeit szervezzük meg a differenciált lehetőségek felkínálásával (tevékenység választása, témaválasztás, eszközválasztás, csoportválasztás...).

Ez után **a gyermek maga dönti el**, hogy a felkínált (szintben és formában eltérő) lehetőségek közül neki melyik felel meg aktuálisan az adott pillanatban a legjobban, s azt választja.

A gyermek választását érdemes facilitálni, azaz segítsük a választását!

Ez ad lehetőséget a gyermek számára az:

- **önnönmaga megvalósítására,**
- és a benne rejlő értékes lehetőségeinek **önkibontakoztatására.**

A pedagógus a gyermek **önfejlődését** ezzel segíti elő.

A bántalmazás, az erőszak megelőzése

A WHO definíciója: „A gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód) magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”

Elhanyagolást jelent, ha a szülő vagy a gondviselő rendszeresen elmulasztja a gyermek alapvető szükségleteinek kielégítését, védelmét, felügyeletét, amely súlyos ártalmat okoz, vagy ennek veszélyével fenyeget bármelyik területen: egészség, oktatás, érzelmi fejlődés, táplálkozás, lakhatás és biztonságos körülmények, amely veszélyt jelent, vagy nagy valószínűséggel jelenthet a gyermek egészségi állapotára, mentális, erkölcsi és szociális fejlődésére.

Érzelmi elhanyagolást jelent az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása, a gyermek jelenlétében történő erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal szemben.

Fizikai elhanyagolást jelent az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek hiánya, a felügyelet hiánya, a gyermek védelmének elmulasztása olyan esetekben, amikor veszélynek van kitéve. Ide sorolható az orvosi ellátás késleltetése, az orvosi utasítások be nem tartása, a védőoltások beadatásának indokolatlan elmulasztása, késleltetése.

A gyermekbántalmazás azt jelenti, ha valaki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt – bár tud róla, vagy szemtanúja – nem akadályozza meg, illetve nem jelenti.

Fizikai bántalmazás az a szándékos cselekedet, vagy gondatlanság (így különösen ütés, rázás, mérgezés, égés, fulladás, közlekedési baleset, stb.), amely a gyermek fizikai sérüléséhez, halálához vezet, vagy vezethet. Ide sorolható a közlekedés során elkövetett gondatlan veszélyeztetés (gyermekülés hiánya, ittas vezetés, kivilágítatlan kerékpár stb.)

Az érzelmi bántalmazás azt a rendszeres, hosszú időn át tartó érzelmi rossz bánásmódot jelenti, amely súlyos, és tartósan káros hatással van a gyermek érzelmi fejlődésére. Ez magában foglalhatja annak közvetítését a gyermek felé, hogy értéktelen, el nem fogadott, nem kívánt és nem szeretett. Ide tartozik a gyermekekben állandó félelemérzet, vagy szorongás keltése, megszégyenítés, állandó kritizálás, az érzelmi zsarolás, a gyermek kihasználása. Az érzelmi bántalmazás súlyos formája az olyan élethelyzet, amelyben a gyermek szem- és fültanúja más bántalmazásának.

Szexuális bántalmazás a gyermek bevonását jelenti olyan szexuális aktivitásba, amelyet a gyermek nem képes megérteni, felfogni, amelyhez nem tudhatja az érdemi beleegyezését adni, vagy amelyre a gyermek koránál, fejlettségi állapotánál fogva nem érett, továbbá amelyet tilt az adott társadalom/közösség jog- és szokásrendje.

Alapvető feladataink a bántalmazás, erőszak megelőzésében:

- Közreműködés a gyermekvédelmi feladatok ellátásában, együttműködés a gyermekek fejlődését veszélyeztető körülmények megelőzésében, feltárásában, megszüntetésében.
- Elhanyagolás esetében mérlegeljük, hogy milyen mértékben adottak a feltételek a család rendelkezésre álló erőforrásai tekintetében.
- Törekedünk pedagógiai eszközeinkkel a káros hatások megelőzésére, illetőleg egyensúlyozására. Amennyiben ez nem vezet eredményre, kezdeményezzünk intézkedést. Élünk jelzési kötelezettségünkkel a gyermekjóléti-, és családsegítő szolgálat felé, működünk együtt a folyamat során.
- Fontos a szülők felvilágosítása arról, hogy az erőszakos cselekmények látványa is egészségkárosodást okoz gyermeküknél, de emellett a védekezés helyes módszereinek alkalmazására is sarkallnunk kell őket. Ennek érdekében pl. a szülői értekezletre, vagy más szülői fórumra megbeszélési anyagként alkalmazhatjuk az erőszakot sugárzó tömeghírközlések kivédését.
- Szervezzünk közlekedési ismereteket adó játékos tevékenységeket.
- Építsük be a mindennapokba a veszélyhelyzetek elkerülését segítő meséket, történeteket.

A szenvedélybetegségekhez vezető szerek fogyasztásának megelőzése

A **dohányzás** megelőzésében és visszaszorításában jelentős szerep jut a gyermekekkel közvetlen kapcsolatban lévő óvodapedagógusoknak és dajkáknak.

Az óvoda felnőtt dolgozói modellt, mintát jelentenek a gyermekek számára. Az óvodában a gyermek előtt dohányzó felnőtt nagyobb hatást gyakorol a gyermekre, mint egyéb szocializációs helyzet, ezért az óvoda dolgozói nagyobb felelősséggel tartoznak személyes példamutatásukért. Az óvoda feladata minden olyan helyzet elkerülése, amely a gyermeknek kedvezőtlen mintaként szolgálhat.

A dohányzás megelőzését szolgáló óvodai egészségnevelési program tevékenységei:

- szabad beszélgetések (a dohányzás káros hatásairól)
- olyan mesék elmesélése, amelyekben a helyes magatartás „pozitív” élményei jelennek meg

A **tudatmódosító szerekkel** kapcsolatban egyre több óvodásunknak vannak „élményei”.

A **„füves cigi”** használata egyre több családban terjed, nem ritka, hogy az általános iskolás testvér lesz rosszul, és viszi el a mentő.

Az óvodás gyermek természetes kíváncsiságától vezérelve érdeklődéssel követi az eseményeket. Egy-egy ilyen történés során időt szánunk arra, hogy meghallgassuk a gyermeket, kérdéseinkkel rávezetve a szerek használatának pusztító voltára. Kommunikációnkkal, magatartásunkkal kinyilvánítjuk, egyértelművé tesszük azt, hogy „rossz” dologról van szó, és elítéljük a cselekedetet.

Az is előfordul, hogy a szülők **energiaszállal, alkohollal** kínálják gyermeküket.

Fontos, hogy ilyen esetekben beszéljünk el a szülővel, ébresszük rá, hogy amit tesz, az súlyos cselekedet, mellyel gyermeke egészségét, érzelmi, értelmi fejlődését veszélyezteti.

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végére:

- A gyermekek a kialakított szokásoknak megfelelően, felszólítás nélkül, önállóan végzik a testápolási teendőket.
- Ismerik a tisztálkodási eszközök helyét, azokat megfelelően használják, tisztán tartják.

- Zsebkendőjüket köhögéskor, tüsszentéskor önállóan használják.
- Készség szinten használják az evőeszközöket (kanál, villa, kés).
- Igénylik az asztal esztétikus rendjét.
- A kulturált étkezés alapvető szokásait ismerik és betartják (étkezés közben halkán beszélgetnek, csukott szájjal rágnak).
- Önállóan, a megfelelő sorrendben öltöznek-vetkőznek.
- Ruhájukat összehajtogatva helyezik a polcukra, a székre.
- Cipőfűzőjüket megkötik, önállóan gombolnak.
- Ruháikat védik a szennyeződéstől.
- Ha fáznak, vagy melegük van, segítenek magukon.
- Külső megjelenésükben tükröződik a szépre, esztétikumra való törekvés.
- Képesek beilleszkedni, alkalmazkodni, magatartásukban a normakövetés megjelenik.
- Erőteljesen fejlődik a mozgáskoordináció és a finommotorika.
- Mozgásukat, viselkedésüket, testi szükségleteik kielégítését szándékosan képesek irányítani.
- A környezettudatos magatartás tükröződik cselekedeteikben: vigyáznak környezetük rendjére, tisztaságára, az udvaron sem szemetelnek, ismerik a szelektív hulladékgyűjtés célját.
- Ismerik és betartják a balesetet kivédő, megelőző magatartásformákat.
- A teljes körű egészségfejlesztés kialakítása, a prevenciós programok hatására a gyermekek egészségi állapota kedvezően alakul.

X/3. AZ ÉRZELMI, AZ ERKÖLCSI NEVELÉS ÉS AZ ÉRTÉKORIENTÁLT KÖZÖSSÉGI NEVELÉS, A SZOCIÁLIS TAPASZTALATOK BIZTOSÍTÁSA

Az egész napunkat, sőt még az álmunkat is érzelmek hatják át. Szinte állandóan valamilyen érzelmi állapotban vagyunk. Ezek az érzések lehetnek intenzívek vagy enyhék, de egyértelműen hatással vannak a közérzetünkre, a kapcsolatainkra, az egészségünkre és az eredményességünkre is. Az érzelem egyfajta hajtóerő, mozgatórugó, ami cselekvésre készítet minket. De az egyáltalán nem mindegy, hogy mire inspirál, és hogy mit kezdünk ezzel a késztetéssel.

Ha nem tudjuk felismerni és kifejezni a saját érzéseinket, akkor akadályozva lesz az önértékelésünk is.

Ha nem tudjuk érvényre juttatni a vágyainkat, szükségleteinket, akkor boldogtalanok leszünk.

Ha elnyomjuk az érzéseinket, akkor megbetegszünk.

De ez történik akkor is, ha beleragadunk az érzésekbe, így azok átveszik az irányítást (pl. düh, gyűlölet esetén).

A saját érzések kifejezése és mások érzéseinek felismerése az őszinte kommunikáció alapja.

Az érzéseink a szükségleteinkhez kapcsolódnak. Ha elérjük azt, amire vágyunk, kellemes érzéseket élünk át, ha nem kapjuk meg, amire szükségünk van, akkor kellemetlenül érezzük magunkat. Mindig azt az adekvát érzést kell átélnünk, amit a helyzet generál bennünk.

Tartsuk az irányításunk alatt az érzéseinket, és kerüljük el a szélsőségeket, az érzelmekbe való beleragadást.

Az érzelmek kezelése az óvodában

Az óvodában az érzelmek kezelése több okból is kiemelt feladat:

- Az óvodás korú gyermek magatartása érzelmi vezérlésű, tehát értenünk, beszélnünk kell ezt a nyelvet.
- Az óvodás gyermek érzelmei gyakran indukálnak cselekvést, jót és rosszat egyaránt.
- Az érzelmek minden esetben jelen vannak, de ebben az életkorban mindez még kevésbé önszabályozó jellegű, valójában nincs, vagy alig van önkontroll alatt.
- Ha a gyermek még nem tanulta meg kifejezni és kezelni az érzéseit, erre nekünk kell megtanítanunk.
- Ha olyan szituációkat teremtünk a gazdag, változatos tevékenységrendszerben, amelyekben a gyermek választásaiban, döntéseiben, a helyzetmegoldásokban való tájékozódása során megtanulja irányítani saját érzelmeit, ez vezet majd el oda, hogy megtanulja hagyni is mások által irányítani magát, és azt is, hogy az érzelmeken kívül egyéb vezérlő szempontok is vannak. Mindez – jó esetben – előbb vagy utóbb a felelősségérzet kialakulását eredményezi.
- Az óvodapedagógus és minden dolgozó érzelmi élete, viselkedése minta a gyermekek és szülők számára. Nem engedhetjük meg, hogy elveszítsük a türelmünket és olyat tegyünk, amit nem szeretnénk, ami nem helyes.

Érzelmi képességeinkben és érzelmi intelligenciánkban egyaránt fejlődhetünk, fejleszthetők vagyunk.

A drámapedagógia, a mentálhigiénés módszerek és játékok az óvodai nevelésben jól használható módszerek mindehhez.

Alapérzések, avagy - hogyan segíthetjük önmagunkat és a kisgyermeket az adott érzés felismerésében és kezelésében

Remény

Segítés módja: A gyermeknek jó mintát ad, ha az őt nevelő felnőtteknek van hite, tudnak pozitívan gondolkodni, reménykedni és képesek a fejlődésre.

Harag

Segítés módja: Hagyjuk megélni a haragját, de jó mintát mutatunk, illetve megtanítjuk arra, hogy indulatait úgy is kifejezheti, hogy közben nem okoz a környezetében károkat.

A harag kezelésében segíthet:

- Ha még mielőtt elragadnának minket az indulatok, kilépünk a helyzetből, időt kérünk vagy adunk magunknak a történet és a stratégia átgondolásához.
- Valamilyen intenzív mozgást (futás, testedzés, nagytakarítás) gyakorlunk, amíg megnyugszunk.
- Kellemes időtöltést valósítunk meg, mert nem lehet egyszerre örülni és haragudni. És mire visszatérünk a problémához, már objektívebbek leszünk.
- Objektíven végig gondoljuk a történetet, és igyekszünk mások nézőpontját is megérteni.
- Erőszakmentes kommunikációval igyekszünk tisztázni a helyzetet.

Bánat

Segítés módja: Engedjük meg a gyermeknek, hogy adott helyzetben szomorkodjon. ha együtt érzünk vele, akkor megtanulja megfelelően kezelni és időben elengedni ezt az érzést is.

Félelem

Segítés módja: A gyermek egészséges fejlődéséhez érzelmi biztonságra van szüksége. Ezért tudnunk kell, melyik gyermek mitől fél, hogy meg tudjuk őt óvni, vagy fel tudjuk őt készíteni az adott helyzetekre. **Az óvodában sohasem fordulhat elő megfélemlítés.**

Boldogság

Segítés módja: Az egyik legfontosabb feladatunk, hogy biztosítsuk a gyermek számára a játékon, a játékosságon keresztül az örömszerzés lehetőségét. Hiszen a kisgyermek számára a játék a legfontosabb örömforrás. Emellett mutassunk jó mintát azzal, hogy őszintén tudunk örülni apróságoknak is.

Szeretet

Segítés módja: Ahhoz, hogy egy gyermek egészségesen fejlődjön, szüksége van feltétel nélküli szeretetre. De ez a szeretet nem lehet fojtogató, önállóságot romboló majomszeretet. Ezen kívül lehetőséget kell adnunk ahhoz is, hogy szeretetét kényszerek és tiltások nélkül kifejezhesse. Megsimogathatjuk egymást egy tekintettel vagy érintéssel. Megerősíthetjük egymást szóval és tettel egyaránt. Gesztusokkal és kedves ajándékokkal, örömteli együttléttel is kifejezhetjük szeretetünket.

Meglepődés

Segítés módja: Kevesebb meglepetés érhet minket, ha nem mindig magunkból indulunk ki, hanem másokra is figyelünk, és annak alapján számítunk arra, hogy a másik mire képes. Ahhoz, hogy a gyermek egészségesen fejlődjön, ezt az érzést is meg kell tanulnia kezelni. De ne ijesztgessük a gyermeket. Van, aki fél a Mikulástól, számára nem kellemes meglepetés látni őt, pláne az ölébe ülni. A gyermek személyiségéhez igazítsuk a meglepetéseket. Készítsük fel a váratlan helyzetekre, és ne fokozzuk túl a várakozás feszültségét. Mutassunk jó mintát abban, ahogy a váratlan helyzeteket kezeljük. Ne ijedezzünk, jajveszékeljünk, ha a gyermek elesik, vagy leejt valamit stb.

Undor

Segítés módja: A kisgyermeknek is joga van elutasítani dolgokat. Ha unszoljuk, erőltetjük, hogy egye meg az ételt, amit nem kíván, elérhetjük, hogy nemcsak azzal az étellel, hanem egyáltalán az evéssel való viszonya is romlik. Sőt, a kapcsolatunk is kárát látja ennek. Legyünk türelmesek, és mutassunk jó példát abban, ahogy megkóstolunk dolgokat. Legyünk őszinték abban, ha valamitől mi is undorodunk. Ez nemcsak az étkezésre vonatkozik. **A hitelesség mindig jobb minta, mint a tökéletesség.**

Szégyen

Segítés módja: Az óvodás korú gyermek nagyon sérülékeny, könnyen megszégyenül. Különös gonddal kell vigyázni rájuk, hogy ne szégyenüljenek meg se a felnőttek, se társaik előtt, mert egy életre tönkretelheti őket egy ilyen élmény.

A szégyen és a büntudat ugyanakkor segít fejlődni erkölcsi értékrendünkben, szociális magatartásunkban. Viszont csak az a büntudat visz előre, amit önként vállalunk magunkra, nem mások kényszerítenek ránk, és ami olyan mértékű, hogy fejlődéshez vezet.

Ezért, ha a gyermek rosszat tett, bántott valakit, akkor se próbáljuk kierőszakolni, hogy szégyellje magát és érezzen büntudatot. Inkább objektíven, támadás nélkül mondjuk el neki, hogy mi a gond, és várjuk meg, segítsük a következtetések levonásában, és biztassuk, támogassuk a helyrehozatalban.

Féltékenység

Segítés módja: Az óvodában a gyermekek a barátaikra, vagy egymás eredményeire, játékaikra is lehetnek féltékenyek.

A prédikáció, megszégyenítés, észérvek itt sem használnak, csak tovább rombolják a gyermek egyébként is alacsony önértékelését. Minél féltékenyebb, annál inkább abban kell segítenünk őt, hogy az önelfogadása, önbizalma, és a mások felé nyújtott szeretete és bizalma fejlődjön.

Megbocsátás, elengedés

Segítés módja: Egy pedagógusnak különösen fontos megtanulnia az **elengedést**. Hiszen minden pillanatban jelen kell lennie, és rugalmasan, felelősséggel kell irányítania a rábízott gyermekek sorsát. Például ha egy gyermek vagy egy csoport feldühíti, nem viheti ezt át a többi gyermekre, hiszen azzal mindenkinek ártana, beleértve önmagát is.

A **megbocsátás** annak is nagy ajándék, akire ezek után már nem fogunk haragudni, akinek újra bizalmat adunk. De ha megbocsátunk, azzal magunkat ajándékozzuk meg leginkább. Jobban fogjuk érezni magunkat, mert a lelki terhek helyét jó érzések veszik át, személyiségünk és kapcsolatunk fejlettebb szintre léphet.

A gyermek érzelmi biztonságának szüksége

Mit kell tennünk, hogy ez kielégülhessen?

- A gyermekek érzelmi szükségleteinek kielégítése érdekében olyan légkört és olyan lehetőségeket teremtünk, ahol felszabadulhatnak, önmaguk lehetnek, sokat nevelhetnek, játszhatnak.
- Az óvodai élethez derűs, kiegyensúlyozott, szeretetteljes légkört teremtünk. Biztonságos csoportműködést (állandó értékrend, szokás- és szabályrendszer) alakítunk ki, amit jó mintával és következetesen alkalmazunk.
- Egységes értékrenddel, attitűddel és személyes támogatással segítjük a gyermeket abban, hogy magukat fontosnak, elfogadottnak és befogadottnak érezzék.
- Arra törekszünk, hogy mihamarabb megismerjük a gyermekek egyéni, sajátos vágyait és félelmeit. A gyermeket vágyai mentén motiváljuk, személyiségét személyre szabott feladatokkal erősíthetjük. Félelmeitől megóvjuk, illetve elősegítjük félelmeinek, szorongásainak oldását.
- Természetes élethelyzetekben és változatos tevékenységek során tanítjuk a gyermekeket arra, hogy ismerjék fel a különböző érzéseiket, tudják azokat őszintén kifejezni és oldani oly módon, hogy azzal másoknak ne ártsanak.
- Személyes percek, segítő beszélgetést biztosítunk számukra, hogy problémáikhoz értő figyelmet és segítséget kaphassanak.
- Változatos tevékenységekkel (mese, bábozás, mentálhigiénés játék, drámajáték) segítjük elő, hogy kiélhessék magukból érzelmi problémáikat, feszültségeiket és jó megoldásokra leljenek.
- Tudatos meseválasztásunk segítheti a gyermekeket abban, hogy feszültségeik, szorongásaik oldódjanak, miközben átadják magukat annak az örömteli élménynek, amit a mese átélése ad. Tovább bővítjük a lehetőségeket, amikor a gyermekekkel eljuttassuk, dramatizáljuk a mesét. Ilyenkor önként választhatnak szerepeket, kiélhetik indulataikat és vágyaikat, pozitív megerősítéseket kaphatnak.
- A gyermekek számára biztonságot és kiszámíthatóságot jelentő következetes és rugalmas napi- és heti rendet működtetünk.
- Tudatosan alakítjuk a gyermekek belső értékrendjét, kontrollját, erkölcsi ítélőképességét, hisz biztonságot ad nekik, ha tudják, mi a helyes és mi nem.

- Nagy hangsúlyt fektetünk a gyermekek közti konfliktusok megelőzésére és kezelésére, a jó megoldások tanítására.
- Kommunikációs stílusunk példaértékű, bátorítást, támogatást, megértést nyújt a gyermeknek. Agressziót (túlzott hangerő, megszegényítés, büntudatkeltés, fenyegetés) soha nem tartalmaz.

Erkölcsei normák megalapozása óvodáskorban

Az erkölcs, azaz a morál olyan szabályozók, minták együttese, amelyek az emberek magatartását, viselkedését, viszonyulását szabályozzák önmaga és környezete számára kedvező irányban, azaz: közös értékek felé mutatva.

Az erkölcsi érzék kialakulása egyfajta szocializációs folyamat eredménye, amely egyúttal feltétele is a fejlett szocializált életmódnak.

A gyermekeink felé közvetítendő erkölcsi értékek

- Ha szeretünk valakit, akkor szeretünk vele lenni, és meghallgatni mindazt, amit mond. Legyen mindig nyitva a szívünk a szeretetre.
- **Az egymással való kommunikálás során fontos, hogy hogyan szólunk egymáshoz. Boldog lehet az az ember, aki csendesen, nyugodtan meg tudja oldani a maga gondjait, feladatait, aki ura önmagának, háborgó érzelmeinek és szavainak.**
- Megvan mindennek az ideje. A munkának, a pihenésnek, az ünneplésnek, és ezáltal az egymásra figyelésnek is. Az ünnepnap érték. Ha ezt jól éljük meg, akkor magunkkal vihetjük ennek a napnak az erejét, lendületét a hétköznapijainkba.
- Mindenkinek nagyon mélyen a szívébe van ültetve a szülők, a vérszerinti rokonok iránti tisztelet és szeretet, amit tudatosan kell ápolnunk. Odafigyeléssel, szófogadással tartozunk szüleinknek.
- **Különösen fontos a körülöttünk lévő emberi, állati, növényi élet tisztelete. Nemcsak a saját életet és egészséget, hanem a környezetünkét is szeretni kell. Kerülni kell mindazt, ami veszélyezteti a környezetünket!**
- Különleges emberi érték az őszinteség.
- Tartsuk tiszteletben mások tulajdonát, azt kérés nélkül ne vegyük el. Nem szabad visszaélni a bizalommal se, amellyel egy másik ember megajándékozott!
- Fontos az igaz, őszinte szó kimondása, a gesztusok, mozdulatok eredetisége, őszintesége.
- Vegyük észre a rászorulókat, és segítsük őket.

Nem lehet az óvónőnek nem szembenéznie azzal, hogy úgy kell az együttélés szokásait kialakítani, azaz a normákat megalapoznia, hogy eltérő, sokszor egymással ellentétes szemléletű családok gyermekeit kell nevelnie.

Mindez azt jelenti, hogy nemcsak hogy **el kell viselni a „másságot”**, de **együtt kell élni** a sokszínűséggel, sőt örülni kéne tudni a többértékűségből fakadó színes életlehetőségeknek. Ez lehetne az alapja annak a harmóniának, amelyet zenei nyelven polifóniának nevezhetünk. A polifónián alapuló harmónia nem jelent **sem szabadosságot**, sem pedig anarchiát, csak **tűrelmet, érdeklődést** és olyan **szabályozó erőt**, amely rendet teremt az értékek között egyfajta tendencia irányába. Ez pedig nem más, mint az eltérő szokások, nyelvek, kultúrák, életmódok, műveltségek, anyagi lehetőségek összeegyeztetése azon a szinten, amely szinten egy csoport (esetünkben egy gyermekcsoport) együtt kell, hogy éljen napi több órán át. Nem cél ennél sem több, sem kevesebb. Nem cél tehát az eltérő értékek összemosása, egyesítése, nem cél az „egyformásítás”, de **cél az együttműködés, a jó közérzet, a cselekvésre (játékra) készítő légkör.**

A gyermek **társas lény**, azaz egyéniségét igazán csak közösségi kereteken belül, másokkal együtt élve tudja kibontakoztatni, de saját egyéniségét akarja érvényre juttatni.

Csak az a csoport válik valódi közösséggé, amelyiknek minden egyes tagja önmagában biztos, önálló funkciót betöltő, és mindenkinek vállalható szerepe van.

Egyént nevelünk tehát, de az egyén érdeke csak a „másik” összefüggésében ér valamit.

A „mi-tudatban” benne van az „én-tudat” is, az „én-tudat” pedig – jó esetben és adott esetben – „mi-tudattá” alakulhat.

A kettő nem ellentétes pólus, és nem szakítható el egymástól, az óvodáskorban sem, ahol a pici gyermek én-tudata a fejlődés folyamatában van. Alkalmazkodó képessége természetes egocentrizitása miatt még bizonytalan, ugyanakkor képlékeny és befogadó, tehát könnyen alakítható, illetve alakuló. (Éppen kialakulóban van a szocializációs belsővé válás folyamata akkor, amikor először fogja fel, hogy pl. egy játékszer nem csak az övé, de az övé is.) A szocializációs folyamat ebben a megközelítésben az én-tudat fejlődésének folyamata is egyúttal.

Nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy az óvodás gyermek életkori helyzetéből fakadóan nem választja a gyermekcsoportot, hanem oda „bele teszik”. Pszichológiai tény, hogy a gyermekek többsége inkább négy-öt évesen szeret és tud is együtt játszani. Örülnek egymásnak a korábbi életszakaszban is néhány percig, élvezik egymás jelenlétét, de egymás mellett vannak, nem pedig együtt.

Ebben a lélektani állapotban kell megtanulnia együtt élni, szabályokat követni, normákat beépíteni.

Léteznek olyan örök érvényűnek tekinthető normák, amelyek megalapozása éppen az óvoda feladata a maga sajátos „módszereivel”.

Az együttélés alapszabályait meg kell szoknia a gyermekeknek. Ezért a **szokásrend kialakítása**, az azokhoz való alkalmazkodás az óvodai erkölcsi nevelés alapja. Mindez megtervezhető, az életkori sajátosságokat figyelembe véve kb. tudhatjuk előre, hogy melyek a betartható szokások. Azt azonban semmiképpen sem dönthetjük el, hogy kinél, mikor és milyen motivációval érhetjük el az egyes szokásokhoz való aktív viszonyulást. Egyrészt a már említett eltérő kultúrából, más és más családi háttérből fakad az, hogy nem látható előre a szocializáció mértéke, másrészt abból is, hogy az egyes gyermekek eltérő módon, nem egyszerre, nem egyenletes ütemben fejlődnek. (Még tovább vive a gondolatot: egy gyermek a személyiségfejlődése során sem egyenletes ütemben halad előre.)

Az egyes szokások, együttélési normák „betartatása” tehát nem azonos időben zajlik az azonos életkorú gyermekeknél. Ám az egyes értékek, szabályok felnőtt általi megítélése azonos kell, hogy legyen. A **„kettős mérce”** eleve ellentmond az erkölcsnek. Ezért pl. mindenképpen fel kell venni a szemetet a földről, mindenképpen segíteni kell, ha valaki elesik stb. Csak az nem mindegy, hogy kitől, milyen szinten várjuk el ezeket a cselekedeteket.

Az egyes reakciók megerősítése, illetve a sajnálkozás, ha az adekvát cselekvés elmarad, segíti és meggyorsíthatja a belsővé válást.

Az igazán hatékony dicséret a megelégedés, az öröm és sosem a tárgyi jutalom.

Mint ahogy a szokások elmaradásánál vagy be nem tartásánál sem jó, ha büntetést kapnak a gyermekek. A többiek, a gyermekcsoport tagjai amúgy is kifejezik az egyes cselekedetekhez való viszonyukat, ami szintén a pozitív vagy negatív megerősítés egy szocializált formája.

Magas szintű erkölcsi érzékre vall, ha a gyermekek önmagukat tudják értékelni, nem csak a tanulás folyamán bekövetkező teljesítményeiket, hanem tetteik helyességét vagy annak tévedéseit is.

A jó sorrend ez: önértékelés, majd mások tetteinek értékelése (nem megítélése).

Az erkölcs szó egy fogalom. Az erkölcsös magatartás azonban már konkrét cselekvésben nyilvánul meg.

Az, hogy melyik a jó vagy a jobb cselekedet, az csak (látens vagy tudatos) dilemma esetében merülhet fel. Azaz: csak akkor jobb az egyik a másiknál, ha van alternatíva, és ezekhez az alternatívákhoz fűződő értékelési lehetőség.

Dönteni, választani, dilemmázni csak akkor fognak a gyermekek, ha az óvoda légköre ezt megengedi, sőt megteremti. (Pl.: hadd döntse el a gyermek saját maga, hogy mennyi ennivalót kér, hogy mit és kivel szeretne játszani, hogy a közeli terek közül melyikre szeretne menni.)

Nagy a felelősségünk, főként, hogy az óvoda, mint nagy közösség adja a teljes szocializációs mintát (a családon kívül) a gyermeknek. Ebbe a színtérbe beleértendő a gyermekek, az óvónők, a dadusok, és a szülők egyaránt.

A lényeg csak az, hogy e teljesítmény-centrikus, elanyagiasodott és individualizált világban sem mondhatunk le a gyermekek erkölcsi fejlődésének jelentőségéről.

A társadalom elfogadható, de inkább jó erkölcsi állapota az életminőség kérdése. Ezt nem lehet félvállról venni. Az együttélés elemi szabályait meg kell tanulni és meg kell szokni, mert ezen múlik az emberi méltóság tisztelete. Az elemi erkölcsi élményeket, a jó és kulturált viselkedés természetességét, szükségességét kicsi korban a mindennapi élet tartozékaként helyes megítélni, hogy később úgy érezzük, „ezt mindig is tudtam, nem tudok másképp cselekedni”.

Az erkölcsi életbe való belenövésbe sem elmaradni, sem előreszaladni nem szabad. Az iskoláskorú tudatosítás alapjául szolgáló elsődleges élményeket a családban és az óvodában szükséges összeszedni.

Megváltozott szocializáció. A „szocializációs úr”, melyben a mai gyermekek élnek.

Ténylegesen a **család** a gyermek elsődleges szocializációs színtere. Sajnos, ma nagyon sok család nem látja el ezt a funkcióját az alábbiak miatt:

- a dolgozó szülők időhiányra hivatkozva magukra hagyják gyermeküket, az esti program a TV nézés;
- a konfliktusos család mintája nehezíti a gyermekek szocializációját, nem vesznek át hatékony konfliktusoldó stratégiákat;
- az egyszülős családban a szociális minták beszűkülnek, a család zártabban él, kevesebb a külső kapcsolat is,
- a TV pótló eszköz ugyan, de az antiszociális tartalmú filmek értéktelen szerepmintákat közvetítenek a gyermekek felé;
- a gyermekfilmek agresszivitásra, utánzásra ösztönzők (ki nem szeretne erős lenni, győzni stb.);
- a családi kommunikációra alig szánnak időt a szülők, az értékes interakciók kimaradnak a gyermekek életéből;

Az óvoda szerepe a szocializációban

A gyermekek általában az óvodában kerülnek rendszeres kapcsolatba kortársaikkal. A szabad játék a legfontosabb tevékenység, amelyben lehetőség van a társakkal való együttes tevékenységre, az eszközök megosztásától a szerepek, a szerepekhez kötődő tevékenységek megosztásáig.

Amennyiben érvényesül az óvodapedagógus tudatos játékbefolyásoló szerepe, itt alakulnak ki a kulturált közösségi magatartás szokásai. A játéktér tagolásával elérhető az óvodai csoport kisebb „mikro csoportokra” bontása, amely spontán folyamat, és ha a berendezés ezt segíti, lehetőség van a szerepcserékre 4-5 fős csoportokban. Ezekben a kis közösségekben éli meg a gyermek a befogadás, alkalmazkodás, egyezkedés, a másokra figyelés, az együttműködés élményét, fejlődnek szociális képességei.

Akkor van probléma, ha nem szocializálódik a gyermek, ha a tevékenységből bármikor kiléphet, ha a legkisebb konfliktusból kimenekül a megoldás helyett, ha el tudja kerülni a társaival való együttes tevékenységet, magányosan játszik. A nehezen beilleszkedő gyermekek gyakran játszanak magányosan. Ha keresik a társakkal a kapcsolatot, ütköznek, majd saját vagy társaik elhatározásából kimenekülnek, vagy az óvónő emeli ki őket, miután az együttműködő gyermekkel konfrontálódnak. Így nem a beilleszkedést tanulják meg, hanem a konfliktusokból való kilépést.

A gyermek szociális szükségletei

Mit kell tennünk, hogy ez kielégülhessen?

- Elfogadjuk őt és biztosítjuk a gyermekközösségbe való befogadását, beilleszkedését. A gyermekközösségben a személyiségének és a vágyainak megfelelő helyet és feladatokat biztosítunk számára.
- Segítjük, hogy barátokra leljen.
- Elősegítjük, hogy a gyermekek minél jobban megismerjék egymást, elfogadják a másságokat, szívesen játszanak, dolgozzanak együtt és tanuljanak egymástól.
- Elősegítjük, hogy minden gyermek az egyéni és életkori sajátosságai alapján megtalálja a helyét, szerepét, feladatait a közösségben.
- A természetes élethelyzetekben és tudatosan tervezett, szervezett játékok és más tevékenységek során fejlesztjük a gyermekek szociális képességeit, együttműködését.
- Pozitív és sokszínű közösségi élményt biztosítunk a gyermekcsoport számára, hogy erősödjön közösségi érzése.
- Tudatosan fejlesztjük a közösséget közösségi élményekkel, csapatépítő játékokkal és kooperatív módszerekkel.
- A nemzetiséghez tartozó és a migráns gyermekek esetében lehetőséget teremtünk ahhoz, hogy megismerhessék egymás kultúráját. Biztosítjuk számukra az önazonosság megőrzését, ápolását, erősítését, és a multikulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségét.
- Szeretetigényük kielégítése érdekében érdeklődünk irántuk, törődünk velük, és feltétel nélküli szeretetet, elfogadást biztosítunk számukra.
- A gyermekek számára az egyéni szükségleteik szerinti szeretetnyelveket biztosítjuk, pl. érintéssel, pozitív megerősítésekkel, a dolgaik iránti érdeklődéssel, személyes beszélgetésekkel és szívességekkel.
- Támogatjuk őket önérvényesítésükben és hatékony probléma- és konfliktuskezelési módszereket tanítunk számukra.

A szocializáció folyamata

		Interiorizáció (belsővé válás kezdeti szakaszai) 3.
	Identifikáció 2.	A MAGATARTÁS AUTONÓM JELEI
Engedelmisség 1.	A MAGATARTÁS FEJLŐDÉSÉNEK KEZDETI SZINTJE	MUTATKOZNAK
VISELKEDÉS SZINTJE - sokszori gyakorlás, - a szabályok állandó közvetítése, megerősítés, - felnőtt állandó ellenőrzése, - a nemkívánatos reakciók leépítése (átterelés, néha büntetés). Azt tanulja meg a gyermek, hogy az adott helyzetben hogyan kell viselkedni. Ez a szint jellemzi a 3 éves gyermekeket, illetve sajnos a későbbiekben a nehezen nevelhetőket, a szociálisan éretleneket).	- a szabályt közvetítő felnőtthez érzelmileg kötődő gyermek belátja a helyes viselkedés szükségességét, a szeretett felnőtthez ragaszkodás alapján, - kezdődik a „miért kell úgy viselkedni” megértése, még szükséges a felnőtt állandó kontrollja, de már elválik a helyes és helytelen, a jó és a rossz (alakulóban vannak az erkölcsi érzelmek), - a 4-5 éves gyermekekre jellemző A nevelés ezen a ponton a nevelés kulcskérdése. Ha nem jön létre az érzelmi azonosulás, nem interiorizálódnak a szabályok, követelmények, a gyermek az engedelmisség szintjén marad.	- ismert helyzetekben a viselkedés eldöntése (helyes, helytelen), - erkölcsi képzet, ítélőképesség fejlődése megindul, - alakulóban az önkontroll és a mások feletti kontroll (ki viselkedik jól, ki nem, hogyan kell egy helyzetben viselkedni, hogy nem szabad), - a felnőtt kontrollja még szükséges, de alkalmanként, ismert szituációban már a gyermekek is képesek dönteni, - az erkölcsi érzelmek mellett alakul a szabályismeret, a tudatosság, a belátással a megértés. Ez a szint iskolaérettségi kritérium (6-7 éves korra kezd kialakulni ez az elemi szint).

Magatartás fejlesztése – szocializálás – erkölcsi nevelés

A gyermekek magatartásának jellemzői azonosak a szociális képességekkel. Ezek a képességek kezdetben az elsődleges, primer szocializáció színterén, a családban, az anya-gyermek- apa, testvérek kapcsolatban alakulnak.

A másodlagos szocializációs színtér a kortárskapcsolatot biztosító intézmény: esetünkben az óvoda. A magatartás fejlettsége a szociális képességek fejlettségében tükröződik, amely a tevékenységekben nyilvánul meg.

A szociális érettséget, a magatartás fejlettségét, vagy a problémákat megmutató jelzések

1. A gyermekek szabályokhoz, a közösségi élet követelményeihez való viszonya:

- ismeri a szabályokat, vannak alapvető erkölcsi tapasztalatai,
- megérti azokat (belátja),
- betartja az alapvető szabályokat (Hogyan tartja be? Erős külső kontroll hatására, állandó ellenőrzéssel, vagy már képes jól dönteni helyzetekben, esetleg másokat is kontrollál.),
- állandóan ütközik a szabályokkal, gyakori a konfliktus,
- kimenekül vagy megegyezésre törekszik a konfliktusokban,
- szokásai nem felelnek meg a követelményeknek (pl. agresszív).

2. A tevékenységekben megnyilvánuló magatartás:

kitartó	elkezd a tevékenységet – nem fejezi be
feladattudata van	nincs feladattudata – kilépés az erőfeszítést igénylő helyzetekből
eredményre törekszik	feladja a tevékenységet
együtműködő	nem tud együttműködni másokkal, nem ismeri az együttműködés szabályait (eszköz, szerep, feladat, tevékenység megosztása konfliktusos)
segítőképz	nem figyel másokra
tudja követni a felnőttek utasításait	nem tudja követni a felnőtt utasításait
játékban elmélyül	játékidőben csapongó, a tevékenység nem köti le az érdeklődését
társakkal tevékenykedik	magányosan tevékenykedik

3. A felnőttekhez, kortársakhoz való kötődés, kapcsolatainak minősége:

bizalommal fordul a felnőttekhez	bizalmatlan
érzelmileg kötődik a felnőttöz, társaihoz, érdeklődő, szociálisan érzékeny	szeretetteljes kapcsolatra nem képes, vagy elutasító, közömbös a felnőttek és a kortársak iránt
érzéseit kifejezi	érzéseit nem tudja kifejezni
társai felé kezdeményező	magányos, szorongó, felnőttel, társaival agresszív, ellenséges attitűd jellemzi
nyitott, könnyen teremti kapcsolatot	zárkózott, de vannak kötődései
empatikus, toleráns	érzékeny (nem empatikus)

4. Önmagához való viszonya (énképe):

pozitív rendelkezik, ismeri erősségeit	énképpel	csak a gyenge pontjait ismeri – negatív énképe van - fokozott félénkség és agresszivitás, a társak felé a szeretetlenség - levertség, szomorúság - visszahúzódás, a kapcsolatok hiánya - fokozott igény az elismerésre, fáradhatatlan törekvés a figyelem felkeltésére - infantilis viselkedés, szabályozhatatlanság - beilleszkedési nehézségek, szembenállás a társak és az óvodapedagógus felé - kirekesztődés a közösségi, partnerkapcsolatból
---	-----------------	---

A magatartás formálásának indirekt és direkt útjai

A magatartás formálásának az óvodában vannak indirekt és direkt útjai.

Indirekt utak: - a **játéktevékenység**, valamint
- a **mese**

A **játéktevékenység** a tapasztalással, megerősítéssel formálás legfontosabb színtere.

A **szerepjáték** tartalmazza azokat a szituációkat, amelyeket a gyermek a felnőttek életéből vesz át, amelyekben a felnőttek szerepeihez tartozó magatartásformák spontán utánzásával, átvételével alakul a saját viselkedése. Az utánzás során több konfliktust kell megoldania, amelyekben az óvónő segítségére van szüksége:

- ugyanazzal a szereppel kapcsolatban más családi mintákat képeznek le a gyermekek (más anya, más apaminta a családi életvitel, szerepmegosztás, értékrend sokféleségéből adódóan),
- a közös játék során a tevékenységek szintjén kell összeegyeztetni a magatartás terén a szabályokat, el kell fogadni a megegyezéssel kialakított közös szabályokat, a tevékenységek összehangolásának, megvalósításának szabályait,
- az egyes gyermek önmagán belül is konfliktusokat él meg, mert a reális, valós fejlettségi szintje ütközhet a társak magatartásával. Ez lehet egy magasabb fejlettségi szint, s ennek a konfliktusnak a feloldása szerencsés esetben a magatartás fejlődését eredményezi, de ha negatív irányban oldódik meg, a gyermek reális és nem kíváncsi magatartása állandósul és kirekesztődik a közös játékból.

A **mese** az indirekt magatartásformálás másik fontos eszköze.

A mesében ismeri meg azokat az alapvető erkölcsi kategóriákat, amelyek fogalmak, a szabályok tudatosulását segítik. Így pl.: a hazugság, a bátorság, a becsapás, a kitartás, a szeretet, a segítőkészség, a jószívűség stb. erkölcsi fogalmak szituációkhoz, cselekedetekhez kapcsolódó elemi szintű tartalmának megértését mozdítják elő.

A **direktebb** fejlesztés fontos területe a **szabályjáték**, amelyben a gyermek a siker érdekében vállalja a szabályokat. A szabályok közvetítése az óvodapedagógus részéről játékosan, de verbális síkon is megerősítve történik. Ugyanakkor összehangolt tevékenységet, egymásra figyelmet, egymáshoz való alkalmazkodást kíván az **együttmozgás**, a **társas játék**, a **verbális szintű nyelvi játék**, a **szociális képességeket fejlesztő játék**.

A **kezdeményezett és kötelező tevékenységek** is szabályokat közvetítenek. A felnőtt utasításai bármilyen játékosak is, követendőek.

A **szokások betartása** is a **direkt**, óvodapedagógus által közvetített szabályok elfogadására épül (moss kezet, köszönj, evésnél üljetek az asztalhoz stb.).

A tevékenységek során fontos az óvodapedagógus jelzése. 6-7 éves gyermekekkel már **beszélgethetünk a magatartásról** is. Hiszen az egyének játékbeli viselkedését elsősorban azok érzékelik, akik az adott szituációban jelen vannak. Az egyes gyermek magatartásának pozitív, negatív irányú változása nem tudatosul, a gyermekek a tapasztalás szintjén érzékelik ezt. Annak érdekében, hogy a nehezen beilleszkedő gyermekek pozitívumait a társak is felfedezzék, szükség lenne egy **direktebb értékelésre** is a közösség előtt. Természetesen a pozitívumot kell kiemelni.

Ennek formája a „**beszélgetőkör**”.

A napnak egy nyugalmas szakaszában a nagyobb gyermekekkel már lehet arról beszélgetni, miért nem szeretjük, ha valaki agresszív, durva, ha csúnyán beszél, verekszik.

Nem személyhez kötöttek, de általában eshet erről szó.

A személyes példa akkor hat, ha arra a gyermekek figyelnek. A mindig segítő, jószívú stb. gyermeket a társak előtt ki lehet emelni, ezt meg is lehet fogalmazni.

A nehezen nevelhető gyermek viselkedéséből is ki lehet emelni pozitívumokat.

A beszélgető kör arra is alkalmas, hogy a gyermekek érzelmeikről, hangulatukról, gondolataikról, véleményükről, lelki problémáikról legalább a maguk szintjén beszélhessenek. A **beszélgetést** nem lehet száműzni a nevelésből. A gyermeknek ugyanúgy, mint a felnőttnek, szüksége van arra, hogy amit nem tud „kiélni” a tevékenységekben, azt legalább szóban fejezhesse ki.

A tapintat, a tolerancia, a titoktartás, az empátia ezekben a beszélgetésekben az óvodapedagógus részéről alapvető magatartási követelmény.

Az óvodáskorú gyermekek életkori sajátosságainak egyike a **magatartás érzelmi vezérlése**.

A viselkedés, magatartás **jelzés lehet a gyermek egyéni érzelmi problémáiról**.

Az **érzelmi problémák** nem jelentkeznek olyan látványosan, mint a testi elhanyagolás vagy a szegénység, de ha időben nem nyújtunk segítséget, később a magatartáson túl a sikeres teljesítést legalább annyira akadályozzák, mint az intellektuális lemaradások.

Fontos elv:

- el kell fogadni, meg kell érteni a gyermeket negatív attitűdjével, ellenségességével, agressziójával, destruktivitásával együtt. Ezt tanulta meg az adott körülmények között.

Az óvodapedagógus és a szülő együttműködő, segítő, konstruktív magatartásával érheti el, hogy a gyermek megérezze: elfogadták. Ez az elfogadás (nem belenyugvás és feladás) oldhatja a félelmet, gyanakvását a felnőttel, társaival szemben. A rosszul alkalmazkodó gyermek azért reagál agresszíven, mert fenyegetve érzi magát. Valóban, fenyegetik is:

- a büntető felnőtt,
- a kiközösítő, megbélyegző társai.

Az agressziót nem fogadjuk el, de megértjük a kiváltó okokat.

Hogyan kezelhetjük az érzelmi zavarokat?

- Képzeld bele magunkat a gyermek helyzetébe, ez segít a megértésben.
- Próbáljuk megérteni, természetesennek felfogni a gyermek védekezését, negatív érzelmeit. Értő magatartásunkkal a „negatív emóciók” kioltódnak, míg a büntetéssel ezeket az érzelmeket elnyomjuk, és további alkalmazkodási nehézségeket gerjesztünk. Verbálisan is fejezzük ki, mi tudjuk, hogy ő mit érez (haragot, dühöt), de segíteni akarunk.

- Higgyünk abban, hogy a negatív érzelmek kifejezése a viselkedés javulását eredményezi.
- A destruktív, veszélyeztető magatartást le kell állítani, vagy le kell vezetni. A levezetésnek sokféle technikája van (sport, mozgás, versenyjátékok, erő-, ügyességi játékok).
- Tegyük érdekeltté a gyermeket saját viselkedése módosításában.

A magatartászavar okai lehetnek:

- a gyermek nem óvodaérett,
- a gyermek sérült énképpel érkezik az óvodába,
- a családi és az óvodai nevelés között túl nagy a különbség,
- a gyermek idegrendszerét nagyon megterheli a gyermekcsoportból érkező túl sok inger,
- túl sok az elvárás,
- a környezet olyan magatartást vár el a gyermektől, amit vagy nem ért, vagy értelmetlennek tart,
- a felnőttek elvárásai nem egységesek, ellentmondásban vannak, ezért összezavarodik,
- a gyermek meg akar felelni az elvárásoknak, mégsem képes teljesíteni azokat,
- csak a hibáira fókuszálnak,
- nem fogadják be a csoportba, kirekesztettséget él át,
- nem kap elég szeretetet, nem talál barátokat,
- nem talál, nem kap a személyiségének megfelelő helyet, szerepet, feladatot a közösségben,
- nem tudja kifejezni a vágyait, szükségleteit, félelmeit,
- nem éri el azt, amit szeretne, amire vágyik, nincs sikerélménye,
- nem tud másokra hatni, tehetetlenséget él át,
- nem olyanoknak látják, mondják, mint amilyennek ő érzi magát, csúfolják, megszégyenítik,
- képességeit és lehetőségeit erősen korlátozzák, kiszolgáltatottságot él át.

Fontos megállapítani:

- Mikor kezdődött a gyermek viselkedészavara?
- Milyen félelem, vágy, frusztráció, szorongás állhat a magatartás háttérében?
- Mi baja lehet a gyermeknek a környezetével?
- Mi válthatta ki, mire adja válaszként a gyermek ezt a magatartást?
- Mit üzenhet ezzel a viselkedéssel?
- Milyen időközönként és miben nyilvánul meg a magatartászavar?
- Milyen helyzetek és hozzáállások javítják vagy rontják a viselkedést?

A nevelés gyakorlatában egyre sűrűbben fordulnak elő nehezen feloldható konfliktusok.

Az elmúlt évtizedekhez viszonyítva nem csak mennyisége, a mélysége is gyarapodott. Az okok sokrétűek:

- A szülők többsége a nevelés során kevésbé alkalmaz fizikai erőszakot, ám e helyett azonban nem rendelkeznek a fékezés, a korlátok kialakításának és a konfliktusok konstruktív megoldásának stratégiájával.
- Sok családban szabadjára engedik a gyermekeket, nem vállalják a konfliktusokat.
- Vannak szülők, akik a „szabd nevelés” elvétől vezérelve hagyják a parttalan önkitaljesedést.

- Az erőszakot tartalmazó felnőtt minta, televíziós hírek, filmek és számítógépes játékok hatására a gyermekek könnyen elsajátítják az erőszakos viselkedés formáit.

Az agresszió okai lehetnek például:

- a magatartászavar okaként felsoroltak,
- a másik fél ellenségnek való tekintése, meg nem értése,
- félelem (legjobb védekezés a támadás),
- összegyűlt és elviselhetetlen szorongás,
- irritáció (idegesítő hangok, magatartás),
- célorientáltság (a cél elérni akarása mindenáron),
- frusztráció (győzni akarás, vágyott állapot elérése),
- hatalom, birtok-, tulajdonféltés, szeretett személy féltése,
- kívülálló, betolakodó elleni reakció,
- igazságérzet, értékrend védelme,
- a minta (felnőttektől elsajátított magatartás).

„A nevelés feladata nem az, hogy a gyermek valamennyi agresszív megnyilvánulását leállítsa, hanem az, hogy a durva, nyers formák helyett az agresszióknak olyan formáit hozza létre, amelyek a társadalom számára elfogadhatóak.”

(Dr. Ranschburg Jenő: Félelem, harag agresszió)

Az agressziót többnyire félelem, szorongás vagy frusztráció előzi meg, és az összegyűlt kezeletlen érzések alakulnak át bizonyos helyzetekben agresszív reakcióvá.

Az okok feltárása és oldása, a konstruktív megoldások hozhatnak hosszú távon eredményeket.

A büntetés nem hozza meg a várt eredményt, és nincs visszatartó ereje. **A büntetés agresszív válasz az agresszióra, olaj a tűzre.**

Feladataink a megelőzésben és az indulatok kezelésében:

- Ismerjük meg a gyermekek személyiségét, eddigi életüket és énképüket, hogy megértsük a gyermeki magatartás mozgatórugóit.
- Tanítsuk meg a gyermekeket arra, hogy ismerjék fel szükségleteiket és az ahhoz kapcsolódó érzéseiket.
- Alakítsunk ki bizalmi légkört és jó kapcsolatot, hogy bátran megoszthassák velünk gondjaikat, problémáikat, vágyaikat.
- Segítsük őket abban, hogy ki tudják fejezni magukat és érzéseiket.
- Támogassuk őket önérvényesítésükben, elképzeléseik megvalósításában.
- Segítsük őket személyiségük kibontakoztatásához és sikerélményekhez.
- Játékos módszerekkel tanítsuk őket a siker és a kudarc elviselésére.
- Indulataik levezetéséhez tanítsunk számukra olyan technikákat, amellyel nem ártanak másoknak, nem mutatnak rossz mintát.
- Tanítsuk a gyermekeket az önvédelemre is (határozott testtartás, hang, szemkontaktus, érvelés).
- Támogassuk őket a közös megoldások keresésében és kivitelezésében.
- A problémák megelőzése és kezelése érdekében működjünk együtt a családokkal, esetleg szakemberekkel.
- Mi – a gyermekeket nevelők – képviseljünk azonos értékrendet, biztosítsunk egységes és következetes nevelői hatást, mutassunk jó mintát. A gyermeki magatartászavarra soha ne reagáljunk agresszióval.

- Ha problémánk van egy gyermek magatartásával, ne várjuk meg, amíg előítéletessé válunk. Kérjünk segítséget kollégáinktól, vagy külső szakemberektől (esetmegbeszélés).

A **fegyelem** szó rendet, biztonságot, kiszámíthatóságot, harmóniát, békés egymás mellett élést üzen számunkra. A magatartásunkban jelentkező fegyelemnek két formája létezik.

Belső indíttatású fegyelemnek az önfegyelmet, az önkontrollt nevezzük.

Ha belső fegyelemmel rendelkezünk, akkor ez a belső irányító határozza meg erkölcsi normáinkat és viselkedésünket. Ez egyfajta állandóságot és kiszámíthatóságot ad a viselkedésünknek. A belső kontrollos személyiség belátja a hibáit, és önmagát bírálja felül, szabályozza. Többnyire kiegyensúlyozott.

A **külső vezéreltségű fegyelem** során az adott személy magatartását nem a belső normái irányítják, hanem a másoknak való megfelelés. Ha a külső kontroll irányít bennünket, akkor valószínűleg nem rendelkezünk reális és pozitív énképpel. Magatartásunk nem kiszámítható, hiszen mindig másokhoz igazítjuk, mikor kihez. Emiatt sok feszültséget és bizonytalanságot élhetünk át, ezért ritkán vagyunk kiegyensúlyozottak.

A kisgyermek még leginkább a felnőtteknek akar megfelelni, de ahogyan érik, úgy kellene a saját értékrendjének kialakulnia, a belső kontrolljának megerősödni.

Hogy akarjuk elérni a fegyelmet?

„Ha egy gyermek nem tud olvasni, megtanítjuk.

Ha egy gyermek nem tud írni, megtanítjuk.

Ha egy gyermek nem tud szorozni, megtanítjuk.

Ha egy gyermek nem tud helyesen viselkedni,

...megtanítjuk? vagy ...megbüntetjük?

Miért nem tudjuk ugyanúgy befejezni az utolsó mondatot, ahogy a többit?”

(Rob Horner 1998.)

A legtöbb gyermek nem azért vét a szabályok ellen, mert „rossz gyerek”, aki azt élvez, ha másoknak kárt okoz. Egyszerűen csak szeretné kielégíteni a vágyait, vagy megóvni önmagát a kudarcától, a fájdalomtól, és ehhez még kevés lehetőséget ismer.

Meg kell tanulnunk új, humánus és hatékony fegyelmezési módszereket, mert ha smaszerek akartunk volna lenni, akkor nem a pedagógus pályát választjuk.

Nem úgy kell működnünk, mint egy tűzoltó, aki mindig az éppen aktuálisan fellobbant problémát igyekszik eloltani, és ettől egyre feszültebb lesz.

A kétféle fegyelmezési eljárás összehasonlításával mindenki eldöntheti, melyik kategóriába tartozik. Tartok tőle, hogy az **irányító jellegű fegyelmezés** inkább ráillik a pedagógusok többségére. Célunk, hogy a **befolyásoló stílusú fegyelmezés** módszereit elsajátítsuk, és tudatosan, meggyőződéssel alkalmazzuk.

Irányító jellegű fegyelmezés

- úgy gondoljuk, mi tudjuk, hogy mi a jó a gyermeknek, ezért nem törődünk különösebben belső világával, egyedi igényeivel

→

Befolyásoló stílusú fegyelmezés

- a gyermek belső értékrendjét vesszük alapul, arra szeretnénk hatni;

- a fegyelmezettséget abban látjuk, ha a gyermek azt teszi, amire utasítjuk; - a fegyelmezettséget főleg az elismerés, jutalom iránti vágyakozással vagy a szidástól, büntetéstől való félelemmel szeretnénk elérni; - mindezek megvalósításához a hatalmi pozícióból származó tekintélyünket, hatalmunkat vetjük be, aminek két fő eszköze a jutalmazás és a büntetés; - irányítunk, szabályozunk, féken tartunk, tiltunk, utasítunk, jutalmazunk, büntetünk, szidunk, parancsolunk, ellenőrzünk, számon kérünk;	→ → →	- a fegyelmezettséget úgy szeretnénk elérni, hogy a gyermekekben bízva, azok működésének helyes elemeire támaszkodva, humánus eszközökkel segítjük őket a belátásban, felelősség vállalásban és helyrehozatalban; - a megelőzést a gyermekek belső fegyelmének, önértékelésének támogatásával valósítjuk meg; a megvalósításhoz a személyiségünkben, személyes hatalmunkból származó tekintélyünk segít hozzá; - törődünk, megértünk, megerősítünk, bízunk, tanítunk, útmutatást adunk, nevelünk, vezetünk, felkészítünk;

A befolyásoló stílus mellett szól, hogy az alkalmazás során:

- módszerünk a gyermekhez igazodik, és attitűdje gyermekközpontú
- a gyermekeket önállósághoz, tapasztalatszerzéshez segíti
- ismerjük a gyermekeket, átlátjuk a folyamatokat, ezért eredményes a megelőzésben
- nem kényszerít bennünket abba a szerepbe, hogy ítélkezzünk és döntsünk, hogy „mumusok” legyünk, hogy mindig mi találjuk ki a megoldásokat
- az értékrend és a szabályok alakítását, az értékeléseket, a problémák kezelését és a megoldások keresését a gyermekekkel való együttműködésben, a közös gondolkodás segítségével valósítjuk meg
- a gyermekeket segíti abban, hogy belássák a helyes és a helytelen magatartás következményeit, hogy a hibáikból is tanuljanak, fejlődjön felelősségvállalásuk és döntési képességük
- a szükséges beavatkozást a megfelelő időben, helyen és módon tehetjük meg, objektivitásra és minden érintett megértésére törekszünk
- őszinte, nyílt és gazdag kommunikációt tartunk fenn a gyermekközösségben
- a jóra figyelünk, az erősségekre alapozunk
- törődést és egyéni bánásmódot alkalmazunk, így a gyermeknek nem kell „rosszalkodnia azért”, hogy figyeljenek rá
- a gyermekek jól érzik magukat a velünk való kapcsolatukban, nem akarják elveszíteni bizalmunkat és szeretetünket, ezért elkerülik a sértő, zavaró magatartást, vagy ha mégis előfordul, őszinte büntudattal helyre kívánják hozni
- erőszakmentes, együttműködő kommunikációt valósítunk meg
- támaszt, segítséget adunk a problémák kezeléséhez
- humánus és hatékony hozzáállásunk jó minta a gyermekek számára
- számunkra is jó eredményeket és sikerélményt jelent, ezzel hosszú távú hatékonyságot, és lelki egyensúlyt segít elő

Konfliktuskezelő stratégiák

A konfliktusok akkor keletkeznek a nevelési folyamatban, ha a gyermekek nem a kívánt módon, a szabályoknak megfelelően viselkednek a kapcsolataikban, a tevékenységekben. Ez a magatartás sem az egyénre, sem a kortársakra nézve nem elfogadható, akadályozzák fejlődésüket, és a csoport nyugodt, szeretetteljes, biztonságos légkörének kialakulását.

A **helyzetekben alkalmazott magatartásunktól függően**, négyféle konfliktuskezelési stratégiát különböztetünk meg:

- **Versengő stratégia:** - az autokratikus pedagógia fő eszköze
- a helyzet gyors megoldása
- mindig van vesztes, az, aki nem megfelelően viselkedett
- **Alkalmazkodó stratégia:** - a gyermektől vak engedelmisséget vár el
- jutalmazza a helyesen viselkedőket, bünteti a nem megfelelő magatartást
- nem tanítja meg a konfliktusmegoldást, inkább a büntetéssel „elfedi” azt
- **Sztereotip megoldással nem a konkrét szituációhoz igazodva oldja meg konfliktust:** - eltekint a kiváltó okoktól, a helyzetben szereplő gyermekektől
- általános szabályaival rutinból, a megszokott módon reagál
- nem érdekli az egyéni indíték, szükséglet
- **Kompromisszumkereső, konstruktív stratégia:**
- a megoldás személyekre irányuló
- kommunikációval feltárja az indítékot, érdekeket, szándékokat
- konszenzusra törekszik, a feleket megegyezésre ösztönzi, alternatívákat fogalmaznak meg, döntenek, és ez alapján
- kooperálnak, feloldva a konfliktust.

Az óvodapedagógus magatartásától jelentősen függ a konfliktus kimenetele.

Egy rosszul megválasztott módszer újabb konfliktusokat tud generálni. Ilyenkor már a gyermek a felzaklatott állapotban nem tud indulatain úrrá lenni, az értelmére, érzelmeire hatás gyakran eredménytelen. A feszültségét gyorsan tovább is adja társai irányába, agresszió formájában. Ezért már az első fázisban keresni kell a hatékony megoldást, a megfelelő reakciót.

Konfliktushelyzet megoldásakor tartsuk szem előtt:

- A konfliktusban benne lévő gyermekek mindegyikének problémája van, és mindegyiknek a sajátja fáj jobban. Nem tehetünk különbséget az alapján, hogy kinek a fájdalma nagyobb, vagy ki az idősebb, netán fiatalabb.
- A gyermekek érzelmi biztonságra, ölelésre vágynak, ezzel kell törődnünk.
- Érezzük át a fájdalmukat és ezt fogalmazzuk is meg.
- Én-üzenettel forduljunk feléjük, hogy lássák, nem haragszunk rájuk.
- Partneri beszélgetést kezdeményezzünk, amiben kérjük a segítségüket.
- Csak az a jó megoldás, aminek mindenki a győztese. Mi magunk is, hiszen jó érzéssel tölt el bennünket, ahogyan kezeltük a problémát.
- Ha **jól kezeltük a konfliktust, értő figyelemmel** fordultunk feléjük, **átéreztek** a fájdalmukat, **nem ítéltük el** őket és **nem adtunk tanácsokat**, hanem támogattuk őket az önálló problémamegoldásban – ez jó mintát ad a csoportnak is, hisz azt gondolják, ha nekik is hasonló gondjuk lesz, akkor ők is számíthatnak az óvó nénire.

A nevelési folyamatban természetesnek tartjuk a konfliktusokat. Nem akkor vagyunk jó óvodapedagógusok, ha soha nem kerülünk konfliktusba a gyermekkel, hanem **attól leszünk eredményesek**, ha a megoldás által a gyermekek többek lesznek, valamit megtanultak az adott szituációban, aminek következménye magatartásuk rendezése.

A konstruktív problémakezelés az alábbi képességeket igényli részünkről:

- stabil személyiség, identitástudat, pozitív énkép, döntésképeség
- mások, a „másság” elfogadása, empátia kongruencia (hitelesség, megegyezés)
- eredményes verbális és nonverbális kommunikáció
- egészséges önérvényesítés, a másik fél szükségleteit mérlegelni képes asszertivitás (nem passzív és nem agresszív)
- kooperatív szabályok alkotása, működtetése, „fair” magatartás
- kompromisszumkészség, kreativitás, igény a konszenzusra

Értékorientált közösségi nevelés

Az értékközpontú nevelést a neveléshez kell kapcsolni, lényege az értékközvetítés, értékteremtés.

Pedagógiai kultúránk részévé kell válnia annak a tudatos, átgondolt értékközvetítésnek, amelyben formálódik a gyermekek teljes személyisége, attitűdje, magatartása, viselkedése.

Pedagógiai munkánkban a gyermek nyitottságára kell építenünk, és ahhoz hozzásegíteni, hogy megismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a **nemzeti identitástudat, a keresztény kulturális értékek, a hazaszeretet, a szülőföldhöz és családhöz való kötődés alapja**, hogy rá tudjon csodálkozni a természetben, az emberi környezetben megmutatkozó jóra és szépre, mindazok megbecsülésére.

A nemzeti identitástudat, valamint a keresztény kulturális értékek képviselője, valamint alakítása a továbbiakban is az anyanyelvi nevelés kiemelt szerepével, a nemzeti ünnepek méltó tevékenységszervezésével és számtalan egyéb óvodai tevékenységgel – a művészeti neveléstől a külső világ tevékeny megismeréséig – történjék.

Közösségfejlesztés

Az eredményes óvodai nevelés megkívánja tőlünk, hogy az egyéni bánásmódot és a közösségi nevelést hangoljuk össze.

Az óvodai nevelés keretei között zajló közösségi nevelés – különösen értendő ezalatt a gyermekcsoport közössége és az óvoda egészének közössége – az óvodai nevelés céljából, feladataiból eredően eddig is értékközpontú volt, amelynek középpontjában a gyermek áll.

A közösségfejlesztés hat pillére

„Ha a sokféleség közös alapot és célt talál, nagy dolgot szülhet. Mindenki megőrzi másságát – de egy irányba húz. Ez a fejlődés útja az élet minden színterén.”

(Müller Péter: Jóskönyv)

A tudatos közösségfejlesztés első pillére egymás megismerése, megértése és elfogadása.

Ezt elősegíthetik az önismereti és egymás jobb megismerését fejlesztő játékok, programok, a csoportmunkák és feladatok, kooperatív technikák.

A közösségépítés második pillére a közös célok kitűzése.

Ha a közösség tagjai az egyéni célok figyelembevételével közösen határozzák meg a közösség céljait, akkor az egyéni és csoportérdek egybeesik, ezért mindenki motivált lesz a célok elérésében. Segíteni fogják egymást és ez erősíti a közösséget.

A közösségépítés harmadik pillére az értékrend, a szokás- és szabályrendszer közös kialakítása.

Ha a csoporttagok megismerik egymás értékeit, és ez alapján határozzák meg a közös értékeket, akkor kialakulhat egy stabil közös értékrend és stílus. Ha a csoporttagok együtt alakítják ki az együttélés szabályait, akkor érdekelt lesznek annak betartásában és betartatásában is.

A közösségépítés negyedik pillére az őszinte, nyílt kommunikáció fenntartása.

Ha az őszinte és nyílt kommunikáció a megértést és a jó megoldásokat segíti elő, akkor a közösséget bizalomteli együttműködések jellemzik, és aránylag könnyen megküzd a problémákkal.

Az ötödik pillér a tagok legjobb helyének és szerepének megtalálása a közösségben.

Az egyéneknek és a közösségnek is az az érdeke, hogy minden csoporttag megtalálja a helyét a közösségben. A személyre szabott szerepek és feladatok biztosítják a felelősségvállalást, az egyén és a közösség sikerét és fejlődését.

A közösségépítés hatodik pillére és legerősebb ragasztója a pozitív közösségi élmény, minden olyan közös játék, program, amelynek során a közösség tagjai megélhetik azt, hogy az együttműködésük, egymás segítése milyen nagyszerű értékeket, eredményeket hozhat számukra. A közösségi élmény elősegíti az összetartozás érzését, egymás elfogadását és segítségét is. Az élmények hosszú távon is jó hatással vannak a közösségi működésre, erősítik a „mi-tudatot”.

Jó gyakorlatok a szabályok alakításához

Minden közösséget – beleértve a családot, a kollektívát és a gyermekközösségeket is – szabályok és szokások működtetnek. Az ésszerű kereteket adó szokás- és normarendszer biztonságérzetet, nyugalmat ad a gyermekek számára. **Kialakításában** fontos az **egyező nevelői hatás megteremtése**, a csoportban dolgozó két óvodapedagógus és a dajka közti összhang.

A szokás- és normarendszert a nevelési év elején határozzuk meg.

Alapja: a csoport fejlettségi szintje, a feladatok és tevékenységek rendszere, amelyet a csoportban meg kívánunk valósítani.

A szokás- és normarendszer napirendkövető. Tartalmi elemei mindazok az **elvárások**, amelyek:

- a gondozás és egészséges életmód, teljes körű egészségfejlesztés
- közösségi nevelés, társas kapcsolatok

- a játék, mozgás
- a tanulás

területén normaként jelennek meg az óvodai életben.

Néhány fontos szempont, ami a rendet és a biztonságos működést segíti elő:

- **A közösség szabályait a közösség tagjaival közösen állítsuk össze.**
Így mindenki magáénak és fontosnak érzi a szabályok betartását és a többiekét is erre kéri. (A gyermeki közösség magatartási elvárásait megfogalmazó „etikai kódex” ábrákkal, képekkel való illusztrálása jó ötlet lehet, főleg a nagyobb gyermekek csoportjában.) Időnként, ha szükséges, felülbíráljuk, és korrigáljuk.
- **Annyi szabályt alakítsunk ki, amennyi átlátható és ellenőrizhető.**
A nem ismert vagy nem ellenőrzött szabály nem szabály. Ha egy-két szabály betartását a gyermekek azért nem tartják fontosnak, mert azt úgysem ellenőrzi senki, akkor előbb-utóbb a többi szabályt sem veszik túl komolyan.
- **A szabályok legyenek mindenki számára érthetőek, megjegyezhetőek és megvalósíthatóak,** és ne mondjanak ellent egymásnak.
- **A szabályok betartásában, betartatásában legyünk következetesek,** de szükség esetén rugalmasak is.
A szabályok arra valók, hogy betartsák őket, de nem mindig, mindenáron. Adódhatnak olyan helyzetek, amikor felül kell bírálni vagy felfüggeszteni szabályokat, mert a helyzet azt kívánja meg.
- **A szabályokat egységesen képviseljük és működtessük.**
Különös tekintettel a baleset-megelőzésre és a beteg gyermekekkel kapcsolatos intézkedések esetében.
- **Ne a szabályszegésekre fókuszáljunk,** a pozitívumokra is figyeljünk.
Ha csak a tettenérést valósítanánk meg, azzal bizalmatlanságot, ellenségeskedést szítanánk.
- **A szabályszegésnek legyen reális következménye,** ami ne a büntetésre, hanem a felelősségvállalásra és a helyrehozatalra irányuljon.
A büntetés ugyanis nem teszi meg nem történné az eseményt, és csekély mértékben van visszatartó ereje, ráadásul dacot, lázadást, szövetkezést, hazugságot válthat ki, ami nem jó alap az erkölcsös és humánus légkör alakításához.
- **A szabályok betartását, önmaguk és egymás magatartását a közösség tagjai rendszeresen értékeljék.**
Az értékelés legyen objektív, humánus, segítse elő a fejlődést. Soha ne történjék ítélkezés, vagy sértegetés.

Viselkedési szabályok a gyermekcsoportban = a fejlődés várható eredményei az óvodáskor végére

- **Érezd jól magad!**
 - Mindennap játssz, mozogj, énekelj, táncolj, neved, érezd jól magad.
 - Vágyaidat, elképzeléseidet építsd be a tevékenységeidbe, játékosba.
 - Mondd el, mit szeretnél, mire van szükséged.
 - Vállalj olyan szerepeket, feladatokat, amelyekben örömet leled.
 - Igyekezz megismerni és elfogadni társaidat és a felnőtteket olyannak, amilyenek, hogy jól érezd magad közöttük.
- **Tartsd be az illemszabályokat!**
 - Köszönj, amikor megérkezel és elmész.

- Étkezéskor ülj egyenesen a széken és csukott szájjal egyél. Használd az evőeszközöket úgy, ahogy tanultad.
- Beszélj mindenkivel úgy, ahogy szeretnéd, hogy veled beszéljenek. Kérlek, ne kiabálj. Ne használj bántó szavakat.
- Mondj igazat.
- Tartsd be a szabályokat. Ne csalj a játékban.
- Ismerd fel a helyes és helytelen cselekedetek következményeit.
- Tanulj meg uralkodni az érzéseiden és vágyaidon.
- Tiszteld a felnőtteket, időseket.
- **Óvd a környezetedet!**
 - Tiszteld és óvd környezeted értékeit (növények, állatok, műalkotások).
 - Szeresd szüleidet, hazádat, településedet.
 - Takarékoskodj az eszközökkel, anyagokkal, energiákkal.
- **Tartsd be az egészséggel kapcsolatos szabályokat!**
 - Evés előtt és után moss kezet.
 - Evés után moss fogat.
 - Fújd az orrod zsebkendőbe, és aztán dobd a szemetesbe.
 - WC-zés után szólj, ha nem boldogulsz egyedül. Aztán húzd le a WC-t, és moss kezet.
- **Fejlődj, ügyesedj, okosodj!**
 - Járj nyitott szemmel, fedezd fel a világot.
 - Mindennap tanulj meg valamit.
 - Tapasztalataidat oszd meg másokkal is.
 - Törekedj arra, hogy egyre ügyesebb, önállóbb legyél a tisztálkodás, öltözködés, étkezés során és a többi feladatodban.
 - Gondolkodj, mielőtt cselekszel.
 - Ha hibáztál, ismerd el, tanulj belőle és igyekezz helyrehozni.
 - Értékelj a saját viselkedésedet, eredményeidet.
- **Vigyázz a rendre!**
 - Rakj rendet magad után. Mindent oda tegyél vissza, ahonnan elvitted.
 - A szemetet tedd a szemetesbe.
 - Előbb tedd vissza a játékot a helyére, és csak aztán vedd elő másikat.
 - Vigyázz az óvodai játékokra, eszközökre, hogy sokáig játszhasunk velük.
- **Vigyázz magadra!**
 - Öltözködj az időjárásnak megfelelően.
 - Futni csak a tornaszobában és az óvoda udvarán lehet.
 - Tartsd be a baleset megelőzés helyi szabályait.
 - Ha bajban vagy, és nem tudod egyedül megoldani, kérj segítséget.
 - Hagyd, hogy segítsenek neked.
 - Ha nem tudtok megegyezni a társaiddal, kérj segítséget a felnőttektől!
 - Ha az óvodán kívül közlekedünk, fogjad a társad kezét, és maradj a sorban.
- **Vigyázz a társaidra!**
 - A játék mindenkié, beszélj meg társaiddal, hogyan osztotok rajta.
 - Vigyázz társaid testi épségére. Ne üss meg senkit, ne bántsd meg senkit.
 - Ha szeretnél valamit, kérd el. Ne nyúlj a társaid polcára, fiókjába, ne vedd el azt, ami az övék.
 - Értékelj társaid viselkedését őszintén.
 - Alvásidőben pihenj, ne zavarj a társaidat.
 - Segíts társaidnak.

Az óvodai élet megszervezése - szervezeti- és időkeretek — napi és a heti rend

A csoportok megszervezése

Óvodánkban két heterogén összetételű csoport működik, az alábbiak szerint:

- 3-4 évesek
- 4-5-6 évesek

A csoportszervezés elvei:

- Aránytalan terhet ne jelentsen az intézményben dolgozókra nézve.
- Ne sértse az integrációs gyakorlatot, kerülje a szegregációt.
- Ha a gyermek érdeke és optimális fejleszthetősége úgy kívánja – ésszerű kereteken belül – biztosított a csoportok közti átjárhatóság.

A csoportok szervezéséről évente a nevelőtestület véleménye alapján az óvodavezető dönt.

Óvodai nevelésünk pedagógiai programunk alapján, a teljes óvodai életet magában foglaló tevékenységek keretében szerveződik, az óvodapedagógus feltétlen jelenlétében és közreműködésével.

Napirendünk, hetirendünk

A gyermekek egészséges, a tevékenységekben megnyilvánuló fejlődéséhez, fejlesztéséhez a napirend és a hetirend biztosítja a feltételeket, melyek a megfelelő időtartamú, párhuzamosan is végezhető, differenciált tevékenységek, valamint a gyermekek együttműködő képességét, feladattudatát fejlesztő, növekvő időtartamú (5-35 perces) csoportos foglalkozások tervezésével, szervezésével valósulnak meg.

Napirendünk ismérvei:

- A gyermeki szabadságot tiszteletben tartja.
- Tekintettel van a helyi szokásokra, igényekre.
- Minden gyermek sajátos életritmusa belefér.
- Alkalmas arra, hogy a gyermekek egyéni szükségletei kielégítést nyerjenek.
- Folyamatosság jellemzi (nincs, vagy minimális a várakozási idő).
- Rugalmas (van lehetőség a váratlan eseményekre, igazodik az évszakok adta sajátosságokhoz).
- Harmonikus arány van a tevékenységek között.
- Lehetőséget ad a szabad játék kiteljesedésére.
- A gyermekek érzelmi biztonságát a rendszeresség és az ismétlődés szolgálja. A rendszeresen végzett tevékenységek (étkezés, gondozási teendők, mindennapos mozgás, naptár megbeszélése) segítik a gyermekeket eligazodni az időben, folyamatosságot, támaszt biztosítanak.
- A gondozásnak kiemelt jelentősége van a nevelésben, a kapcsolatépítésben, a gyermekek önállóságának elősegítésében, együttműködve a gondozást végző óvodapedagógusokkal és dajkákkal.
- Mozgásigényük kielégítésének teret ad.
- Az óvodai élet egészében lehetőséget ad az elmélyült tevékenykedésre.
- Megfelelő időt biztosít a tevékenységek pontos elvégzésére, befejezésére.
- Nyugalmat, kiegyensúlyozott légkört, értelmes fegyelmet teremt.

NAPIREND		
szeptember 1. – május 31.		
IDŐTARTAM		TEVÉKENYSÉG
7.00	10.30	Párhuzamos tevékenységek: a gyermekek fogadása; szabad játéktevékenység; folyamatos reggelizés; önállóan, szabadon választott gyermeki tevékenységek; kötetlen, kezdeményezett tevékenységkínálatok; gondozással, testi szükségletek kielégítésével kapcsolatos tevékenységek; Kötött szervezési formában: mesehallgatás; mindennapos irányított mozgás; óvodapedagógus által tervezett, szervezett csoportos tevékenység; „beszélgetőkör”;
10.30	12.30	Udvari játék, levegőzés, testünk edzése; Séta, kirándulás; Gondozással, testi szükségletek kielégítésével kapcsolatos tevékenységek; Ebédvel kapcsolatos önkiszolgáló tevékenység, illetve naposi munka;
12.00	14.30	Ebéd; Gondozással, testi szükségleteik kielégítésével kapcsolatos tevékenységek; Előkészület a pihenéshez; Pihenés;
14.30	17.00	Párhuzamos tevékenységek: gondozással, testi szükségleteik kielégítésével kapcsolatos teendők ellátása; uzsonna (önkiszolgálás); szabad játéktevékenység, szabadon választott gyermeki tevékenységek (csoportszobában, illetve udvaron); a gyermekek folyamatos hazabocsátása;

A párhuzamos napirendi szervezés a differenciálás sajátos módszertani eleme.

Ha minden tevékenység egyszerre zajlik, a differenciálás nem valósulhat meg. A sok pakolás, egymásra várás eleve kizárja azt, hogy a gyermekek elmélyülten dolgozhassanak.

Az egyszerre mozdulás azt végképp ellehetetleníti, hogy mást és másképp, más és más időkeretben valósíthassanak meg bármit is a más és más gyermekek. **Mást csak másképp lehet elérni.** A „másképp” -ben pedig benne van a máskor is. Így alakul ki tehát az a **napirendi szervezés**, amely során például a gyermekek egy része saját választása szerint játszik vagy tanul, mások irányítva, de önálló munkát végeznek, megint mások az óvodapedagógussal dolgoznak, netán van, aki reggelizik eközben, lehet, hogy valaki éppen a cipőkötést gyakorolja.

A párhuzamos napirendben a játék és a tanulási idő (többnyire, de nem mindig) egybefolyik, van, aki játszik, van, aki tanul. Ki és mit, kivel, hogyan és meddig? Sokszor persze együtt és irányítva, az életkor és a képességek függvényében.

A párhuzamos napirend nem jelent anarchiát, és nem is jelenthet. Ellenkezőleg: éppen ez az, ami megadja a kisgyermek számára a nyugodt, elmélyült, saját szükségleteinek megfelelő tevékenykedést. Ez a szervezési mód biztosítja – éppen a választási lehetőségek és az irányítottság egyensúlyával – a rendet és a rendben meglévő szabadságot egyszerre. Ez az egyensúly teremti harmóniát a gyermek életmódjában és ezáltal személyiségében is.

A nyári időszak napirendjét is gondosan és tartalmasan tervezzük meg. Az év közben már kialakított szabályok, szokás- és normarendszer megtartásával, lehetőséget adunk a gyermekeknek arra, hogy az évszak örömeit szabadabban élvezzék, és kötetlenebb formában biztosítjuk számukra a változatos tevékenységeket.

NAPIREND június 1. – augusztus 31.		
IDŐTARTAM		TEVÉKENYSÉG
7.00	11.30	Párhuzamos tevékenységek: a gyermekek fogadása; szabad játéktevékenység; folyamatos, illetve kötött formában szervezett reggelizés; önállóan, szabadon választott gyermeki tevékenységek; kötetlen, kezdeményezett tevékenységkínálatok; gondozással, testi szükségletek kielégítésével kapcsolatos tevékenységek; mesehallgatás; mindennapos mozgás; udvari játék, levegőzés, testünk edzése;
11.30	12.00	Gondozással, testi szükségletek kielégítésével kapcsolatos tevékenységek; Ebédvel kapcsolatos önkiszolgáló tevékenység, illetve naposi munka;
12.00	14.30	Ebéd; Gondozással, testi szükségleteik kielégítésével kapcsolatos tevékenységek; Előkészület a pihenéshez; Pihenés;
14.30	17.00	Párhuzamos tevékenységek: gondozással, testi szükségleteik kielégítésével kapcsolatos teendők ellátása; uzsonna (önkiszolgálás); szabad játéktevékenység, szabadon választott gyermeki tevékenységek; a gyermekek folyamatos hazabocsátása;

Napirendünkön belül a **legtöbb időt** a gyermekek legfontosabb tevékenysége, a **játék** kapja. A szabad levegőn való tartózkodás, a gyermekek gondozásával, az egészséges életmódra neveléssel kapcsolatos tevékenységek ugyancsak beilleszthetők a játéktevékenység egész napos folyamatába. A szabad levegőn való tartózkodás természetes része a gyermekek napi életének, a hűvösebb idő beköszöntével csupán annak időtartamát csökkentjük. Napirendünkön belül rugalmasan vesszük figyelembe az egyes tevékenységek időigényét, ha szükséges, változtatunk, módosítunk.

Hetirend

Hetirendünk, a napirendhez hasonlóan a folyamatosságot, a rendszerességet kívánja biztosítani a csoportokban. Lehetőséget nyújt a szokás-, és normarendszer segítségével a gyermekek napi életének megszervezéséhez.

Összeállításánál figyelünk arra, hogy jusson elegendő idő a gyermeki tevékenységek, kezdeményezések, ötletek meghallgatására, kipróbálására.

A rugalmasság, a helyzethez való alkalmazkodás elősegíti, hogy a hetirend a gyermekek életének észrevétlen szabályozója legyen.

A befogadás idején ügyelünk a rugalmasabb és alkalmazkodóbb hetirend összeállítására.

Hetirendünk nem napokhoz kötött tevékenységeket jelent, hanem egy-egy téma köré csoportosított ismeretek, tapasztalatok, élmények feldolgozását segítő párhuzamos tevékenységek rendszerét.

Ennél fogva **nincs „kőbe vésett” hetirendünk**, gyakorlatilag csupán az irányított mozgásos tevékenységek időpontja meghatározott, a tornaszoba használata miatt.

A tématerveket bontjuk le heti tervekre, amelyek tartalmazzák az egyes napokon megvalósítandó tevékenységeket, azok szervezeti- és munkaformáit.

Ez tudatosságot, rugalmasságot feltételez. Lehetőséget ad a módszertani szabadság érvényesítése mellett a gyermeki igények, szükségletek, kezdeményezések maximális figyelembe vételére, a cselekvéses nevelés kiteljesítésére, a differenciált és egyéni bánásmódot megvalósító, a fejlődés folyamatos nyomon követésén alapuló fejlesztésre.

X/4. AZ ANYANYELVI, AZ ÉRTELMI FEJLESZTÉS ÉS NEVELÉS MEGVALÓSÍTÁSA

A **beszéd**, az **anyanyelv** és a **kommunikáció** fejlesztése nagyon fontos része nevelőmunkánknak, hiszen csak kellő nyelvi fejlettséggel rendelkező gyermekek lesznek képesek az alap kultúrtechnikák elsajátítására.

A sikeres szocializáció alapfeltétele a megfelelő beszédképesség, a nyelvi kifejezőképesség.

A kommunikáció a beszéd és a gondolkodás egyik eszköze, egyszerre cél és eszköz a társas kapcsolatokban. Az embert a beszéd kapcsolja a többi emberhez, a beszéd segítségével tudja megérteni a külvilágot, ugyanúgy, mint kitárni, megmutatni saját belső világát.

A beszéd a gyermek környezettel való érintkezésének, önkifejezésének, gondolkodásának legfőbb eszközévé válik.

Mozgás, beszéd és gondolkodás egymással szoros kölcsönhatásban fejlődnek.

Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat.

Az **anyanyelv fejlesztése** és a kommunikáció különböző formáinak alakítása – a beszélő környezettel, helyes mintaadással és szabályközvetítéssel – az **óvodai nevelőtevékenység egészében jelen van.**

A gyermek **beszéd- és kommunikációs képessége** nagyban függ a családi szocializációtól, mely előnyös vagy hátrányos helyzetet teremt a gyermekek számára a közösségben.

A családi szocializáció negatív hatásai – avagy, miért ez a legproblémásabb területe gyermekeink személyiségfejlődésének?

- ingerszegény környezet, melyben nincs folyamatos kommunikációs kapcsolat a gyermek és környezete között;
- a gyermekek beszédében sok a kidolgozatlan nyelvi kód, ami mindennapi kommunikációjukat megnehezíti;
- helytelen szülői verbális és metakommunikációs minták;
- a korai anya-gyermek kapcsolat hiányának problémái: nincs visszajelzés a gyermek által kidolgozott hangokra;

- a családok többségében nincs mesekönyv, a felnőttek sem „olvasók”;
- kimarad a „mi ez?” korszak – nem kap válaszokat a gyermek (szegényes szókincs);
- a gyermekek napjaikat folyamatosan erősebb háttérzajban töltik, ezáltal beszédértésük, beszédészlelésük pontatlan;
- a családban nem biztosított a szemtől-szemben történő beszélgetések lehetősége
- környezetükben mindenki egyszerre beszél, a gyermek nem talál értő meghallgatásra, nem alakul beszédfigyelme.

Célunk:

- Bő szókinccsel, fejlett kommunikációs készséggel rendelkező, élményeit, elképzeléseit bátran megfogalmazó gyermekek nevelése, akik tisztán beszélnek, nyelvtanilag helyesen használják a magyar nyelvet.

Jó gyakorlatok a kommunikációhoz

- **Kéréseink minden gyermek számára legyenek jól érthetőek és konkrétak.** Kéréseink során is figyeljünk a pozitív gondolkodásra és hozzáállásra! Ne azt mondjuk, hogy mit ne tegyen a másik, hanem hogy mit tegyen!
- **Ha szükségesnek látjuk, kérjük meg a gyermeket, mondja el, hogy mit kértünk.** Így kiderül, hogy megértette-e, jól értett-e minket.
- **Beszédstílusunk** megértést és szeretetet tükrözzön.
- **Olyan légkört teremtsünk,** amelyben a gyermekek bátran és biztonságos körülmények közt beszélhetnek problémáikról, elképzeléseikről, érzéseikről.
- **Tartsunk szemkontaktust, amikor a gyermek beszél hozzánk.** Hallgassuk nyitott testtartással, érdeklődéssel és megértéssel figyeljünk rá, időnként jelezzünk vissza, hogy mit és hogyan értettünk meg.
- **Ne ítélkezzünk!** Kommunikációnk legyen objektív, a tényeket tárjuk fel, amit láttunk, hallottunk, és nem a véleményünket róla.
- **Nyitott kérdéseket tegyünk fel,** amire a gyermekek egész mondatokkal válaszolhatnak.
- **Ideális távolságból beszélgessünk,** akivel szeretnénk beszélni, ahhoz menjünk oda, ne a hangerőnkkel küzdjük le a távolságot.
- **Ha azt szeretnénk, hogy egy időre az egész csoport ránk figyeljen,** ne emeljük fel a hangunkat, hanem alkalmazzuk a **csendjelet**.
- **Rövid ideig tartsuk fent az egész csoport figyelmét,** a hosszabb időt igénylő feladatokhoz inkább kiscsoportos módszereket alkalmazzunk.
- **Segítsük elő azt, hogy a gyermekek megértsék egymást, és ezt el is tudják mondani.**
- **Beszédkedvük és kommunikációs képességeik fejlődését** játékos módszerekkel, értő figyelem biztosításával és pozitív megerősítésekkel segítsük elő.
- **Tanítsuk a gyermekeket** önmaguk és egymás őszinte, objektív értékelésére.
- **Beszédfigyelemre és tiszteletre neveljük a gyermekeket.** Ne vágjanak egymás szavába, ne ítélkezzenek, ne bántsák meg egymást.
- **Szeretettel, humorral és élményekkel** töltsük meg beszélgetéseinket.
- **Mutassunk jó példát kommunikációs stílusunkkal és odafigyelésünkkel.**

Könnyebb hallgatni minket, ha:

- a személyiségünk, megjelenésünk vonzó,
- illő távolságot tartunk,
- tisztán, jól érthetően beszélünk,

- hangszínünk, hangerőnk, beszédtempónk kellemes,
- újszerű, érdekes dolgokról beszélünk, gondolatokat ébresztünk,
- világos és lényegre törő a gondolatvezetésünk, gondolataink egymásra épülnek,
- kifejezésmódunk pontos és árnyalt,
- a gyermek számára jól érthető kifejezéseket alkalmazunk,
- követhető, nem túl bonyolult mondat szerkezeteket használunk,
- vannak ismereteik arról, amiről beszélünk,
- érinti őket a téma,
- figyelünk rájuk,
- hitelesen és meggyőzően beszélünk,
- nonverbális kommunikációnk megerősíti a tartalmat,
- ha szemkontaktust tartunk,
- ha bizalmat sugárzunk.

Feladataink az anyanyelvi nevelés területén:

- **Ismerjük meg a családok anyanyelvi kulturáltságát.** Győzzük meg a szülőket az otthoni anyanyelvi élmények fontosságáról: a szülői szó, az esti mese, a közös beszélgetések mintát adnak a gyermekeknek, további nyelvi fejlődésükben, szocializációjukban meghatározó a szerepük.
- Tudatosan törekedjünk **beszédkultúránk csiszolására.**
- Mindenkor, de különösen a **befogadás időszakában** bírnak különös jelentőséggel az **óvó nénivel való páros játékok**: a ringatók, a höcögtetők, lovagoltatók, ölbeli játékok. A szoros testi-lelki együttlét megnyugtató hatású, az anyával való kapcsolatot pótolja, elősegíti az óvó nénihez fűződő érzelmi kapcsolat kialakulását, s a későbbiekben azt, hogy társai felé forduljon, megszólaljon, beszélgetni kezdjen a gyermek.
- A **beszélő környezet** kialakítását az érzelmi biztonság, a derűs, tevékenykedésre ösztönző légkör megteremtésével, a gyermekek felé irányuló érdeklődésünkkel, empátikus magatartásunkkal, türelmes kivárással, helyes mintákkal biztosítjuk.
- **Használjuk ki az óvodai mindennapokban, ahányszor csak igény van rá: a mesélést, a verselést, a mondókázást.**
- Biztosítsuk az **önálló játék – és szerepvállalás** lehetőségét, hisz a játék közben kialakuló társas kapcsolatok természetes közeget kínálnak a szóbeli megnyilvánulásra, párbeszéd kialakulására, a beszélgetésbe való bekapcsolódásba.
- **Bábozzunk, dramatizáljunk,** használjuk ki „varázslatos erejüket” a gátlások oldásához.
- Segítsük a gyermekek **beszédcéltetésének alakulását** azzal, hogy röviden, pontosan fogalmazunk, időnként visszakérdezzünk.
- A személyes segítségnyújtás közben is beszéljünk a gyermekekkel. **„Némán” nem adunk segítséget!**
- A gyermeki **kérdéseket** minden esetben válaszoljuk meg.
- Teremtjük meg a mindennapokban az **anyanyelvi játékok** egyéni és csoportos szervezésére a lehetőséget.
- Kísérjük figyelemmel az egyes gyermekek beszédcéltetési, beszédtechnikai fejlettségi szintjét. A felismert **beszédzavarok, nyelvi hibák** korrigálásához kérjük szakember segítségét, valamint hívjuk fel a szülő figyelmét az együttműködés fontosságára.
- Biztosítsuk a **mindennapok „könyves” tevékenységeit** (képnézegetés, képről olvasás, szövegmondás). Az óvodánkban megtalálható könyvek az irodalmi élménynyújtáson túl hozzájárulnak a gyermekek esztétikai ízlésformálásához,

lehetőséget nyújtanak a szókincs gyarapodásához. **Szorgalmazzuk a családokban a könyvek jelenlétét, nyújtsunk segítséget megválasztásukhoz.**

A nyelvi elmaradások korrigálásának gyakorlata:

- Komplex logopédiai terápia
- Napi anyanyelvi játékok
- Drámajáték elemeinek alkalmazása

Alapvető pedagógiai elvünk:

- Az egyéni fejlettséghez igazodó differenciált fejlesztés, különös tekintettel a nyelvileg hátrányos helyzetű gyermekekre.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére

- Szívesen beszélgetnek társaikkal és a felnőttekkel.
- Partnerükre odafigyelnek, igénylik, hogy őket is figyelmesen hallgassák meg.
- Szemkontaktust teremtenek és tartanak.
- Szükségleteiket érthető formában fogalmazzák meg.
- Ismerik és használják az udvariassági formulákat.
- Helyesen, tisztán, érthetően beszélnek.
- Szókincsük megfelel az elvárható életkori jellemzőknek.
- Gondolataikat, élményeiket összefüggően, egyszerű mondatokban képesek közölni.
- Önállóan mondanak verset és mesét.
- A közölt információt megértik.
- Bátran kérdeznek.
- Beszédfegyelmük alakulóban.
- A roma gyermekek is megértik és helyesen alkalmazzák az óvodai élethez szükséges kifejezéseket, képesek magukat megértetni.

Értelmi nevelés és fejlesztés

A **mindennapokban komplexen** megvalósuló **értelmi nevelést** és fejlesztést a gyermekek érdeklődésére, kíváncsiságára építjük, melyhez **változatos tevékenységeket, tapasztalatszerzési alkalmakat** biztosítunk.

Az értelmi nevelés szoros kapcsolatban van az **anyanyelv** és a **kommunikáció** alakulásával.

Célunk:

- A tanulási motívumok fejlesztése – a megismerési vágy felkeltése.
- A gyermekek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, célirányos bővítése – kognitív képességeik alakítása, fejlesztése.

Jó gyakorlatok az értelmi nevelés tartalmával kapcsolatban

- **Törekedjünk arra, hogy a gyermek belső készítése és a külső hatások egymásra találjanak.**
 - A gyermeket kíváncsisága készíti olyan cselekvésre, amelynek révén megismerheti kíváncsisága tárgyát. A megismerés eredménye, a tudás birtoklása olyan készítő erő, amely újabb és újabb dolgok megismerésére, vagyis tanulásra ösztönözik.

- Azok a külső motívumok, amelyek nem találkoznak belső késztetéssel, közömbösek maradnak a gyermek számára.
- Ne erőltessük rá a gyermekre a saját elképzeléseinket, ne akarjuk olyan irányba fejleszteni, amelyekre nem nyitott, mert elérhetjük azt a visszafordított állapotot, amelyben a még meglévő belső igények is kihalnak.
- **Ne tévesszük szem elől a gyermek aktuális szükségleteit.**
 - Ha ezek kielégítést nyernek, és találunk egy olyan „köztes” állapotot, amikor még újabb vágyai nem alakultak ki, ezt lehet megragadnunk, ezt az időt lehet felhasználnunk arra, hogy irányítsuk a gyermek tanulási motívumait, kíváncsiságát.
- **Használjuk ki ennek az életszakasznak azokat a tanulási motívumait, amelyek könnyen hajlamosítanak együttműködésre.**
 - Ilyenek pl. személyiségünk, személyes varázsunk, amivel elérhetjük, hogy a gyermek odafigyeljen arra, amit kínálunk hangunkkal, eszközeinkkel, viselkedésünkkel.
- **Ismerjük meg azokat a tényezőket, amelyek nehezítik vagy késleltetik, esetleg elvetik az együttműködés lehetőségét.**
 - Ezek figyelembe vételével próbáljuk megkeresni azt a motiválási lehetőséget, amellyel biztosan célhoz jutunk.
- **Legfontosabb, hogy megtanuljon játszani, kérdezni, és odafigyelni a dolgokra, jelenségekre, a kapott válaszokra.**
- **Teremtsük meg az érzéki tanulás lehetőségeit.**
 - Az a tanulási folyamat, melynek során a külvilág ingereit felfogjuk (tapasztaljuk), feldolgozzuk (képzeteket alakítunk) és elraktározzuk (emlékképeket teremtünk).
- **Biztosítsuk a tárgyakkal, a játékeszközökkel való manipulációs lehetőségeket, hiszen ezek képezik az alapjait a megismerő tevékenységnek, a tapasztalatgyűjtésnek.**
- **Együttérző támogatásunkkal segítsük megtanulni „látni” a világot, hogy azután önállóan is képes legyen a gyermek eligazodni benne.**
 - Mutassuk meg, szóban is fejezzük ki, mivel, hogyan lehet játszani, mi mire jó, mire használható, melyik jelenség mivel magyarázható.
- **Idézzük fel sokszor a megismert dolgokat.**
 - Emlékeztessünk korábbi észlelésekre, hogy azokkal és az új tapasztalatokkal képes legyen kapcsolatokat keresni a gyermek.
- **Alakítsunk ki a gyermekekben olyan vágyat, amely hozzásegíti ahhoz, hogy önállóan vizsgálódjon, önállóan oldjon meg valamit.**
 - Ha tudjuk, hogy rendelkezik kellő információval, képességgel, fantáziával ahhoz, hogy maga megoldja a problémáját, akkor meg kell erősítenünk ebben. Ezzel a bátorítással erősödhetnek akarati tulajdonságai, fejlődhet gondolkodása, konstruktív képessége.
- **Találjunk ki magunk is olyan helyzeteket, amelyek megoldásában bevonjuk a gyermekeket is.**
 - Gondolkodjunk együtt, töprengjünk a megoldás lehetőségein, próbáljuk kiválasztani a legmegfelelőbbet, miközben taníttassuk őket arra, hogyan lehet kiokoskodni a helyes megoldást.
- **A kreativitás tanulható, fejleszthető – adjunk teret az önálló gyermeki tervezésnek, szervezésnek, többféle helyzetben a legjobb megoldások előállításának.**

- **Irányított gondolkodásuk, azaz logikájuk alakítása érdekében hívjuk fel a gyermekek figyelmét megfigyeléseik során arra a jelenségre is, amire esetleg az nem terjedne ki segítségünk nélkül.**
- **Alakítsuk ki sok-sok türelemmel a tények tiszteletét, hisz ez a közös gondolkodásnak, a tiszta fogalmak alakításának alapja.**
 - A gyermekek tapasztalatai egyedi és szubjektívek, mindenkinek a sajátja a legfontosabb. A közös beszélgetések során feladatunk megtartani és megerősíteni az egyedi észleléseket, megismeréseket, de egyben azt is tudnunk kell, melyiket mikor fogjuk kiemelni, elismerni. Próbáljuk elfogadtatni, hogy mások valamiről többet és pontosabban tudnak.
- **Nyitott gondolkodásuk fejlesztése érdekében a gyermek bármit kérdezhet tőlünk, mindenkor számíthat ránk a válaszában.**
 - Segítsük abban, amire kíváncsi, ami iránt érdeklődést mutat, csak így juthat el az önállósághoz gondolkodásban, döntésben, cselekedeteiben. Fontos, hogy a gyermek megbízzon bennünk, elfogadja a válaszainkat, amelyek újabb kíváncsiságra adhatnak lehetőséget.
- **Kérdéseink legyenek könnyedek, keltsenek vidámságot, kíváncsiságot a gyermekben. A „mi lenne, ha...” kérdéseket bár megmosolyogják, de nem hagyják válasz nélkül.**
- **Nem lehet gondolkodni szerzett ismeretek nélkül. Nincs miről gondolkodni, ha nem tudunk még semmit!**

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végére

- Bátran és sokat kérdeznek.
- Elemi ismeretekkel rendelkeznek önmagukról és környezetükről.
- Ismereteik birtokában tájékozottak az emberi kapcsolatokban, a térben, időben, a történések okozati rendjében.
- Emlékezetük koruknak megfelelő, megnő a megőrzés időtartama, a felismerés mellett egyre nagyobb szerepet kap a felidézés.
- Megjelenik a tanulás alapját képező szándékos figyelem, fokozatosan növekszik a figyelem tartalma, terjedelme, könnyebbé válik a megosztása és átvitele.
- A cselekvő-szemléletes és képi gondolkodás mellett az elemi fogalmi gondolkodás is alakulóban van.
- Érzékelésük, észlelésük egyre pontosabb, differenciáltabb.
- Gondolkodásukra jellemző a problémamegoldásra törekvés és a kreativitás.
- A drámajáték kínálta átváltozás/átváltoztatás élménye - mint saját élményű tanulás - kompetenciáik alakulását eredményezi.

XI. A JÁTÉK, A TEVÉKENYSÉGEKBEN MEGVALÓSULÓ TANULÁS, ÉS A MUNKA HELYE PROGRAMUNKBAN

„Készüljetek az élet komoly és szép munkájára most,
legyetek jó reménységgel,
és ne hagyjátok elvenni a kedveteket
semmitől gyerekek!
Készüljetek játszva az életre és minden munkára,
mert a játék nektek komoly foglalkozás!
Szabad foglalkozás az igaz, nem kényszerít rá senki

és nem parancsol benne senki,
hiszen akkor már úgysem érne semmit, ha parancsolnák,
de azért hasznos és jó dolog,
mert játék közben tanul az ember legtöbbet,
és legjobban kiismerheti saját magát.”

(Kaffka Margit)

XI/1. A JÁTÉKRÓL

Tudatában vagyunk annak, hogy az minősíti leginkább óvodánkat, ahogyan óvodásaink játéktevékenységét szervezzük.

Evidenciaként kezeljük, hogy:

- **az óvoda az óvodás gyermekekért van, a boldog gyermekkor színtere kell, hogy legyen,**
- a gyermekközpontúság elsősorban a **gyermeknek való megfelelést** jelenti,
- biztosítanunk kell a gyermekként élés lehetőségét, vagyis a **folyamatos, önfeledt, szabad játék** feltételrendszerét,
- **ha a szabad játék lehetőségét, mint egyedülálló személyiségfejlődést elősegítő lehetőséget bármilyen indoklással megrövidítjük, később már semmivel nem lehet pótolni.**

Célunk: A gyermekek elemi pszichikus szükséglete, a szabad játék minél optimálisabb szintű kielégítése a megfelelő feltételek biztosításával, játéktámogató magatartással, reflektív attitűddel, a szülők szemléletformálásával. A játék által gyermekeink egészséges testi – lelki és szociális fejlődésének elősegítése.

Feladataink:

- a szabad játék feltételeinek megteremtése (megfelelő légkör, hely, idő, eszközök)
- tapasztalatszerzés és élménynyújtás
- a gyermekek fejlődését elősegítő játékfajták biztosítása
- napirendhez igazodó, hosszantartó, zavartalan idő, hely
- a gyermeki kreativitást segítő eszközök biztosítása a szabad játékhoz
- óvodapedagógus figyelő jelenléte, indirekt irányítása
- a gyermeki játék önállóságának tiszteletben tartása
- szükség esetén bekapcsolódás a játékba, együttjátás a gyermekekkel
- az együttműködés szabályainak betartása
- a gyermeki véleménynyilvánítás és döntőképeség erősítése
- konfliktuskezelés, kompromisszumkésztség fejlesztése
- megfelelő játékeszközök biztosítása a fenntarthatóság figyelembe vételével
- egészségre nem ártalmas, lehetőleg természetes anyagból készült játékszerek használata
- családok szemlélet formálása
- önképzés
- ötletek, lehetőségek, helyzetek teremtése a sokszínű játék kialakulásához
- minta értékű kommunikáció, metakommunikáció

Gondolatok a játékfajtákról

- A **szenzomotoros manipulációra** a mozgás általi megismerés a jellemző, hiszen minél többet mozog a gyermek, annál több dolgot tud meg a tárgyokról, valamint minél többet tud a tárgyokról, annál intenzívebben fejlődik.
- A **gyakorló játék jellemzője, hogy** magáért a funkcióért van az egész, ez a funkcióöröm. Az ismétlés öröme újabb cselekvési kényszert vált ki, ez pedig a cirkuláris reakció.
- A **konstrukciós játékokra** leginkább a „valamit utánozni” a jellemző, közben működik a fantázia is, és ügyesedik a gyermek finommozgása.
- A **szimbolikus játéknak** olyan a témája, mint a szerepjátéknak, az életből vett élményekről szól. De ezek az élmények még csak a gyermek saját, közvetlen életéből fakadnak, ezért ezt a játékot a gyermekek főként egyedül játsszák (fürdetés, etetés, sétáltatás stb.). Ha kell hozzá még egy személy, az lehet egy mackó vagy egy baba.
- A **szerepjátéknál** viszont már megjelenik a **társigény**, azaz, szerepjátékot nem lehet egyedül játszani. Fő sajátossága, hogy a társas érintkezést fejleszti. Egyrészt könnyen követhető, mert utánozza a felnőtteket. Másrészt azonban nem követhető, mert a gyermek soha nem azt játssza le, mint amit megtapasztalt, csak hasonlót. A gyermek nem automata, akibe beledobom az eseményt, és akkor ő eljátssza. Saját személyiségén keresztül szűri azt át, és csak annyit játszik el belőle, ami, mint élmény megmaradt benne. Lehet ez pozitív, de lehet negatív is. Az, hogy mi és főként, hogy hogyan szűrődik le a gyermekben, az teljesen egyedi, a személyiségétől függ. Tehát **kiszámíthatatlan, tervezhetetlen. A szerepjáték a legalkalmasabb a gyermek megismerésére.** Következtethetünk az élményeire, a fantáziájára, kreativitására, az ismereteire, az ügyességére, a vágyaira, az együttműködési készségeire, a figyelme tartósságára, feladat- és szabálytudatára.
- A **barkácsolás** során a szerepjátékhoz készít kiegészítő, hiányzó eszközöket a gyermek.
- A **bábjáték és a dramatizálás** lényegében minden olyan ismervvel rendelkezik, mint a szerepjáték, itt is egy szerepbe éli bele magát a gyermek. Lehet csak úgy beszélgetni vele, el lehet a bábbal játszani dalokat, versikét, mesét, kitalált történetet, élményeket. A kifejezés gazdag eszköztárával, mozgatással, hanggal, játékkal bármit megjeleníthetünk. A bábbal a gyermek együtt él, együtt örül, együtt mozog, együtt szenved. Az élmény egész személyiségére hatást gyakorol. **Az óvó néni jó hangulatú, örömteli bábjátéka utánzásra készíti a gyermekeket is.** További ösztönző, ha velünk együtt is készülnek rögtönzött bábok, amit a gyermekek azonnal felhasználhatnak játékaikban.
- A **szabályjáték** kicsit más, az irányítása is más, mert itt a játék menete adott, kötelező, ezért direkt irányítást követel. A lényeg a szabály ismertetése, próbajáték, igazságosság, jókedv (azaz veszíteni tudni kell). A szabályjátékok fejlesztik a gyermekek értelmi képességeit, mozgását, kitartását, kudarcűrő képességét, monotónia tűrését, feladattudatát, szabálytudatát, alkalmazkodó készségét. Nagyon fontos a játékok jó megválogatása. Ha túl nehéz a feladat, nem ösztönöz cselekvésre, megnő a kudarcból való félelem, vagy csak kényszeres igazodás lép az öröm helyébe. Az ilyen jellegű játékok igénylik a felnőtt irányítását, mindenképp jelenlétét.

A játékfajták nemcsak önállóan jelennek meg, hanem átszövik egymást.

A szerepjáték biztosítja a legtöbb lehetőséget a játékfajták ötvöződésére.

Magas fejlettségi szintet jelent, amikor a konstrukciós játékok beépülnek a szerepjátékba, és a játékszabályokat a gyermekek maguk alkotják meg, amelyeket betartanak, és betartatnak egymással.

Dilemmák a játékkal kapcsolatban

- A gyermek szabadon választhat, de nincs tovább gondolva a választási lehetőség.
- Állnak egy mesterséges környezetben, és nem tudják, mihez kezdjenek. Fontos lenne részünkről az újratervezés frissessége!
- Kialakul, hogy a felnőtt mondja meg, mit lehet játszani.

Jó gyakorlatok a gyermeki játék kiteljesedésének elősegítéséhez:

A játékra ösztönző légkörrel kapcsolatosan

- A gyermekek szabadon választhassanak a nekik tetsző játéktevékenységek közül. Dönthessék el, mit, hol, kivel akarnak játszani. Nézelődhessenek, vagy elmélyülhessenek a játékban, játszassák ki érzelmeiket.
- Érezze a kisgyermek, hogy óvják, védik, elfogadják olyannak, amilyen. Érezze, hogy mindig számíthat a felnőttek segítségére, támogatására.
- Személyiségünkkel árásszunk biztonságot, cselekedjünk hitelesen, érezzük legfontosabbnak a gyermekek feltétel nélküli szeretetét, a róluk való gondoskodásunknak feltétel nélküli nyújtását.

A játékra szánt idővel kapcsolatosan

- **Fontos, hogy a „játékidőben” valóban legyen jelen a játék!**
- Folyamatos napirendünkkel rugalmasan alkalmazkodjunk a játék feltételeihez, csak annyi helyet és időt vegyünk igénybe egyéb tevékenységekre, amennyi feltétlenül szükséges.
- A játékidő nagy részét a gyermekek által kezdeményezett, spontán kialakult tevékenység töltse ki.
- A játéktevékenység az óvoda kinyitásával elkezdődik. A gyermekek ettől kezdve szabadon választott játékkal játszhatnak. A játék folyamatosságát a folyamatos napirend biztosítja, így a gyermekek **egybefüggően, a játékok elrakása nélkül játszhatnak több órán keresztül.**
- **A délutáni játék egyenrangúsága a délelőttivel!**
- **Akkor és azoknak a gyermekeknek ajánljunk, szervezzünk más tevékenységet,** akik a napindító saját játékukat már meg- és átérték, s csökkent az izgalmi szintjük.
- **Egész csoport számára szervezett tevékenység akkor indítható,** ha minden gyermek megvalósított a saját játékkonceptiójából annyit, hogy az ismert játékszükséglete kielégült.
- A gyermekek **mindennapi játékgénye** – egymáshoz képest – **időben eltolódhat.** S akinek a játékgénye még tart – bár készíthetjük arra, hogy figyeljen ránk, mert tanulási tevékenység következik – nem biztos, hogy teljes aktivitással és figyelemmel tud majd részt venni a tanulás folyamatában.

A játszóhelyek kialakításával kapcsolatosan

- Biztosítsunk a különböző jellegű játékokhoz különféle játékra csábító, állandó és ideiglenes, a gyermekek eltérő igényeit kielégítő játszóhelyeket. Családi játékokhoz, fantáziajátékokhoz szobai, konyhai kellékekkel, imitációs kiegészítőkkel.
- Legyenek ezek a helyek rugalmasan változtathatók, átalakíthatók. Ahogy változnak a gyermekek játékgényei – naponta többször is -, ugyanaz a hely lehessen az építéshez egy védett kuckó, vagy éppen palota.
- A mesesarok legyen meghitt, szép könyvekkel, puha párnákkal, szőnyegekkel.

- Barkácsoláshoz, ábrázoláshoz legyen védett helyen asztal – megfelelő, elérhető anyagokkal, eszközökkel.
- Építőjátékhoz állandó hely – különféle építőanyagokkal, ahol zavartalanul folyhat az elmélyült játék.
- Fordítsunk figyelmet azokra a gyermekekre, akik félrehúzódva, nyugalmasan szeretnek játszani.
- Egy-egy kedves játéktémát akár több napon keresztül is játszhatnak a gyermekek. Gondoskodjunk róla – a jó dajka néni eben segít! –, hogy a **kialakított játéktér mindaddig megmaradhasson**, amíg a játékot örömmel játsszák. Ugyanígy járjunk el a szőnyegen vagy valamelyik kuckóban megkezdett építménnyel is.
- Az udvar adta lehetőségeink rendkívül gyérek, de egyelőre ebből a helyzetből kell a lehető legjobbat kihozni. Az udvari játék ne „gyermekmegőrzés” legyen, hanem bővítsük a tevékenységek körét. Gazdagítsuk a gyermekek játékát, elsősorban mozgásos szabályjátékokkal, esetenként egy-egy – addig csoportszobai körülmények között végzett – tevékenység folytatásával.

A játékeszközökkel, játékszerekkel kapcsolatosan

- Tanítsuk meg játszani a gyermekeket. Amíg nem tudja, mi mire való, mit lehet azokkal tenni, addig tehetetlenségében csak dobálja az eszközöket, vagy hasonló furcsa viselkedés jellemzi cselekvését. A gyermek jó játékához szükséges, hogy az eszköz ismert legyen, használható legyen, hogy ennek birtokában tudjon önállóan játszani, konstruálni, kezűgyessége, fantáziája révén.
- **Tematikus játékszerek:** babakocsi, kisautó, babaruha, konyhai edények, doktoros, fodrászos játék kellékei minden csoportban szükségesek. Növelik a gyermekek játékkedvét, elősegítik tartalmának gazdagodását.
- **Az építőkockák, faanyagok** különböző méretben, formában, a dobozok kiváló építőanyagok – a mindennapok kellékei legyenek.
- **A pótolhatatlan sok-sok kellék:** táska, kalap, korona, kendő, palást, tűzoltó-sisak, sapkák, ékszerek teszik igazán jóízűvé a játékot.
- **A gyermek fantázia kibontakozását leginkább a különböző anyagféleségek, a „bármilyen lehet belőlük anyagok” segítik:** homok, víz – a csoportszobában is –, kavics, termések, magok, kukoricacsutka, csuhé, bőr, gyöngy, rongy, fa, karton. Legyen lehetőleg minél több természetes anyag.
- A fantáziadús játékhoz biztosítsunk különböző textileket, függönyöket, takarókat, térelválasztókat. Ezekből pillanatok alatt bármit „varázsolnak” a gyermekek.
- A különböző **részképesség fejlesztő játékokra** ugyancsak szükség van, célszerűen megválogatva. Társas játékok, memória játékok, mozgásos játékok eszközei – a gyermekek igényeihez igazodva, hatásukat nem eltúlozva.
- Az **otthonról hozott játékoknak** is teret engedhetünk. Egyrészt biztonságot, az otthoni jelenti a kisgyermeknek, de színesítheti az óvodai választékot is.
- A játékok megválogatásában tükröződjön igényességünk. Fontos, hogy igazodjon a gyermekek életkorához, az egyes gyermekek játékszükségletéhez, segítse elő a sokoldalú fejlődést, fantáziálásra, gondolkodásra, problémamegoldásra serkentsen.
- Legyenek szépek, játékra hívóak, biztonságosak.
- Legyen belőlük elegendő, de ne túl sok.
- **Felelősségünk felerősödött mind az óvodai játékszerek megválogatását, mind pedig a szülők ez irányú meggyőzését illetően.**

Az óvodapedagógus játékbeli szerepével, a gyermekek játékának támogatásával kapcsolatosan

- Legyünk toleránsak, elfogadók, biztonságot és bizalmat adók, jelenlétünk segítő, támogató legyen, pedagógiai optimizmus és tapintat jellemezze.
- Legyünk potenciális partnerek, akiket érdekel, amit a gyermekek játszanak, tesznek, csak a szükséges esetekben avatkozzunk be (önálló problémakezelésre ösztönzés).
- Legyünk képesek átérezni a gyermek örömét, tudjunk vele együtt örülni. Tudjuk átélni azt a vidámságot, amit a játék okozhat gyermekeinknek. **Fontos részünkről a beleélés, az empátia.**
- Segítsük, támogassuk a szabad játékot, a kreativitást, inspiráljuk a gyermekeket a játékelképzelések megbeszélésére.
- **Hogy ki mivel szeret és tud játszani, az a gyermekből ered.** Ne mi határozzuk meg, hogy pl. egy nagycsoportosnak nem való a plüssállatka, hiszen lehet, hogy ez neki biztonságot jelent.
- **Minden játékfajtnak helye van minden életkorban.** Ha azt látjuk, hogy egy gyermek nem az „életkorának megfelelő” játékfajta játszik, ne az legyen az első gondolatunk, hogy „ez a játék nem vezet sehová”, nem fejleszt, nem kell, hanem **biztosítsunk erre helyet, és egyúttal törekedjünk arra, hogy továbblépjen, készítsük a korának és fejlettségi szintjének megfelelő játékfajtákra.**
- Hagyjuk a „magányosan”, egyedül játszó gyermeket, nem kell feltétlenül társat találni neki. **Ez „egyéni” játék!**
- Mivel a szabad játéknak nincs célja, „csak” a fejlesztőhatások általi eredménye, ezért a játékot nem lehet erkölcsileg minősíteni. Nem mondhatjuk azt, hogy „szépen” vagy „csúnyán” játszottál, ez legfeljebb egyfajta elvárt viselkedésre utaló mondat lehet (pl. csendben volt, vagy dobálózott játék közben a gyermek.). Tudnunk kell, hogy a játék elmélyültségét, átélését, mélységét ezek a viselkedési normák nem befolyásolják, tehát kiabálva is lehet elmélyülten játszani, és csendben, szépnék tűnően is lehet felszínesen játszani. **A negatív tartalmú játék is lehet „szép”, csak éppen a téma és tartalom lehet kellemetlen.**
- Az igazán agresszív játéknál elképzelhető a leállítás, de **jobb az áterelés.** Semmiképp ne büntessünk úgy, hogy nem játszhat tovább, hiszen sokszor a gyermekek a játék-agressziót el is viselik (pl. a részeg apuka verekszik). **Csak az igazi rombolás, bántás a baj.** Ebben az esetben szükséges a beavatkozásunk, akár a játék leállítása is.
- Fontos, hogy ne csak a „vétkest” szidjuk, hanem az „áldozatot” is vigasztaljuk. **Jó, ha a nagyobbak a konfliktusok egy részét már maguk is megoldják.**
- **Lehet ötleteket adni, ha kell.** Ha tényleg kell, akkor ez nem direkt beleszólás.
- **Lehet** ugyanezen elv alapján **eszközöket adni** vagy készíteni.
- **Lehet szerepet is vállalni**, ha hívnak a gyermekek, vagy ha e nélkül megakadna a játék.
- **Lehet egyszerű metakommunikációval** (mosoly, testtartás, távolságtartás, leintés, simítás stb.) **jelezni**, hogy látom, játszol, minden rendben van, vagy látom, játszol, de valami nekem nem stimmel.
- **Az indirekt irányítás nem jelent passzivitást, hanem azt jelenti, hogy az adott szituációban döntjük el, mennyire és hogyan avatkozzunk bele a játékba.**
- **Semmiképpen nincs szükség a gyermek kezdeményező kedvét, spontaneitását sértő, a játék intimitását zavaró, rejtett utasításokra, „jobb lenne, ha” típusú jó tanácsokra, megoldásmódokra, „jaj, de ügyesen, ...szépen, ...csendesen...játszotok” minősítésekre, „játékfejlesztő” ismeretközlésre, „mit**

főztök, mivel fogtok utazni...” kérdés tömegekre, vezető szerepünk, saját elképzelésünk erőltetésére.

A játékidő nagy részét a gyermekek által kezdeményezett, spontán kialakult tevékenységek töltik ki. A csoport összetételétől, a gyermekek egyéni képességeitől függően szükség van az általunk kezdeményezett és irányított játékokra is, hisz sohasem mondhatunk le arról, hogy a gyermekek fejlődését fejlesztő tevékenységekkel biztosítsuk. Ebben a kérdésben igen sokat segítenek a **fejlesztő játékok**. Ezek kezdeményezéséből először csak az éppen érdeklődő gyermekek fognak részt vállalni. De ha a játékban részt vesznek, jól érzik magukat benne, szívesen teszik azt, amit a szabály megkíván tőlük, akkor annak sikeressége könnyen magával hozhatja a megismétlésre vágyó együttjátszás érzését, amely további fejlesztő munkánkhoz teremt lehetőséget. Ezekben a játékokban hangsúlyt kap figyelő jelenlétünk, felelősségünk. Játék közben alkalmunk nyílik a gyermekek jobb megismerésére, erre is alapozhatjuk további fejlesztő munkánkat.

Különbség a szabad játék és a nem szabad játék között

Fejlesztő játék	Szabad játék
Célja: a részfunkciók fejlesztése.	Önmagáért van, nincs célja, „csak” eredményei – önfejlesztő hatásmechanizmus.
Az óvodapedagógus motivál.	A gyermek önmagát motiválja.
Eszközei célorientáltak, lehet játékszer is.	Bármiből bármi lehet, az eszközök szabad felhasználása.
Idejét a felnőtt szabja meg, időtartama függ a gyermek aktuális állapotától.	Szimbolizálás az eszközökkel, térrel, idővel, metakommunikációval.
Cselekvő, aktív.	Cselekvő, aktív.
Egyéni vagy kiscsoportos.	Egyéni vagy kiscsoportos.
Eredmények mérése – standard.	Eredmények mérése – nyomon követéssel.

A szabad játék és a vele párhuzamosan végezhető tevékenységek szervezése

Az óvoda az óvodába játszani jön. Ezt szereti, ez a dolga, domináns szükséglete.

A legtöbb időt a napirendben a gyermekek önálló kezdeményezésén alapuló játéknak kell kapnia.

Nem kell sietni, mert nem lehet semmiről „lemaradni”. A játékba bármikor be lehet kapcsolódni, újat lehet kezdeni, nyugodtan, folyamatosan lehet egész nap játszani.

Akkor is, amikor a reggeli ideje van, mert az étkezés időpontja bizonyos keretek között megválasztható.

Nem kell miatta az elmélyült játékot abbahagyni. Étkezés után ugyanahhoz a játékhoz vissza lehet térni, mert nem kell a játékszereket indokolatlanul elpakolni.

Az óvó néni által kezdeményezett tevékenységek érdekesek, vonzóak.

Érdeemes bekapcsolódni, mesét hallgatni, énekelni, tornázni, gyurmázni, festeni,... majd, ha az érdeklődés alább hagy, lehet a megkezdett játékot folytatni.

Ugyanakkor ezen idő alatt is lehet a maguk által választott játéknál maradni. Mert teljes magatartásunkkal, hitelt érdemlően azt sugározzuk, hogy ez természetes, szabad játszani. Nem pedig burkolt, rosszalló tekintettel azt, hogy ez nem helyes, nem helyénvaló.

Így a gyermekeknek lehetőségük van arra, hogy **addig folytassák a játékukat, míg az számukra érdekes, örömet adó.**

Az étkezések, a mindennapi mozgásos játékok, mese, levegőzés, udvari játék a játék folyamatában naponta azonos időpontban és intervallumban való ismétlődése nyugalmat, folytonosságot, támaszt biztosítanak, ezeket a **főbb kereteket tartanunk kell**.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére

- A gyermekek képesek több napon keresztül egyazon játéktémát folytatni, azt együttesen szervezni.
- Játékukban dominánsan jelentkezik a szimbolikus és szerepjáték, melyben megmutatkozik képzeletük, szervezőképességük, alkalmazkodó képességük, empátiás készségük és kommunikációs készségük.
- Ismert meséket dramatizálnak, báboznak.
- Építményeikben, konstruáló tevékenységükben tükröződik kreativitásuk.
- Élvezik a szabályjátékokat, képesek a normák betartására.
- Társas viselkedésükben megjelennek az óvoda által preferált viselkedési szabályok.

XI/2. A TEVÉKENYSÉGEKBEN MEGVALÓSULÓ TANULÁS, AVAGY AZ ÓVODAI TANULÁS SAJÁTOS ÉRTELMEZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYERMEKI JÁTÉKKAL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSÉRE

Programunk szélesan értelmezi a tanulást. Nem szűkül le az ismeretszerzésre, az egész óvodai nap folyamán valósul meg. A gyermekek a tevékenységeik során szerzett benyomások, tapasztalatok, élmények alapján tanulnak, s általa fejlődnek. A szociális és intellektuális tanulási képességek fejlődését az óvoda felerősíti. Ennek elsődleges terepe a játék és az óvodai élet. Nem fér kétség ahhoz, hogy az óvodás gyermek értelmi képességei: érzékelése, emlékezete, figyelme, képzelete, képszerű szemléletes gondolkodása leginkább a játékon keresztül fejlődik.

„A kisgyermek nem tud nem tanulni.”

Tanul születésétől fogva, de azt is tudjuk, nem szándékosan. Spontán, önkéntelenül és folyamatosan.

Érdeklődése, kíváncsisága hajtja, érzelmei befolyásolják. Tanul attól, akit szeret, s az által, amit szeret.

Szeretetben, biztonságban, jó légkörben, játszani szeret. Közben figyel, kíváncsiskodik, tapasztalatokat szerez a világról, kipróbál, keres, tájékozódik, kérdez. Megfigyel, gyakorol, kezdeményez, utánoz. Tanul kapcsolatokat teremteni, ápolni, másokkal együtt élni, érezni, viselkedni, sikereket megélni, kudarcokat elviselni, megtanul küzdeni, tanul kommunikálni....

Tanulja önmagát, az életet.

„Csak a sokat és jól játszó kisgyermek tud majd jól és elmélyülten gondolkozni.” (Vekerdy Tamás)

Tanul a gyermek, akkor is, amikor a felnőtt magatartását, viselkedését utánozza, amikor kérdez, s ha a kérdéseit nem hagyjuk megválaszolatlanul.

Akkor is, ha bekapcsolódik az óvó néni által szervezett tevékenységekbe.

Tanul, ha a kíváncsiságát kielégítő tevékenységeket ajánlunk fel neki: festhet, rajzolhat, énekelhet, mesét hallgathat, mozoghat kedve szerint,...ha az életkorának megfelelően élhet, szükségletei szerint létezhet.

És fejlődik... Fejlődik a környezete, a családi, az óvodai nevelés hatására.

Kialakulnak azon készségei, képességei, tulajdonságai, melyek képessé teszik majd az iskolai életmód elfogadására.

Akkor, ha ezt egyéni adottságai lehetővé teszik, és fejlődési üteme is megfelelő.

Az óvodás gyermek tanulásának sajátosságai

- **Az óvodással nem lehet iskolás módon tanulni! Ez életkori sajátosság!**
Maradandó nyomot csakis az hagy a gyermekben, ha **önállóan, önként, aktívan** tevékenykedhet, **cselekedhet, megtapasztalhat**.
- Szándékos figyelme még csak alakul, figyelme könnyen elterelhető, kitartása kevés, ha olyan helyzetbe kényszerítjük, ami számára elviselhetetlen, passzivitással, daccal, közömbösséggel fog válaszolni.
- Pszichés funkcióira az **erős affektivitás** jellemző. Az érzelmi töltésen túl, a gyermek és az éncentrikusság is áthatja a gondolkodást. A gondolkodási folyamatban a spontán, a régebbi és az új ismeretek gyakran keverednek, amely létrehozhat egyfajta sajátos, és az egyénre jellemző koherenciát.
- Az intenzívebb gondolkodás folyamatának fenntartása **állandó motivációt** igényel, amelyek közül talán leghatékonyabbnak a problémahelyzetet említhetjük.
- A gyermeki tanulásban a **verbalitás** szerepe kisebb, mint a későbbi életkorokban. Ugyanakkor – más szempontból – nagyobb, mert szinte minden tanulási cselekvést magyarázat is kísér.
- Az óvodai tanulás **célja** nem csak az információk bővítése, hanem a képességek **fejlesztése**. Ez viszont **egyéni szabottan, differenciáltan, az egyes gyermekekhez igazított módszerekkel, eszközökkel, az egyes gyermekekhez mért tempóban** lesz csak hatékony, és örömteli.
- A tanulási folyamatnak **szociális, mozgáson alapuló és értelmi képességeket mozgató** összetevői vannak. Többszörre mindig, mindegyik összetevő jelen van, és az, hogy mikor, melyik dominál, mikor, melyik kap nagyobb hangsúlyt, az mindig az adott tanulási helyzettől, valamint a gyermek általános és pillanatnyi állapotától függ. Értjük ezalatt az **érés folyamat** irányát és tempóját, amiről tudjuk, hogy nem egyenletesen alakul.

Az aktív tanulás feltételei

- a gyermek azáltal lesz kompetens, hogy aktív, és állandóan cselekvő, tapasztalati úton gondolkodik,
- önértékesítő, amit elképzelt, azt meg akarja valósítani,
- fantáziadús, kreatív, egyéni utakon jár, nem kötik merev szabályok,
- az egyedüli tevékenységtől halad az együttműködésig,
- jellemző az erős érzelmi töltés, ami egyéni,
- saját tapasztalataira épülő élménytájékozódásból indul ki, térben, időben, kommunikációban és a tárgyak szintjén,
- a szimbólumoktól halad a valóság felfedezéséig, majd magasabb szinten ismét szimbolizál vagy transzferál,
- az önkéntelentől jut el a szándékosig,
- a szabad választástól a felfedezés öröméig,
- „Az akkor és ott” tanulás – amikor belső késztetései és a külső inger egymásra talál.

Az óvodai tanulás „módszertana”:

- épít a gyermeki kíváncsiságra,
- „felhasználja” az aktivitását,
- értékeli, veszi a kreatív megoldásokat,
- a játékba integrált, cselekvéses gondolkodási formák lehetőségeit teremti meg,
- egyénhez mértén értékeli,
- örömteliséget biztosít,
- felhasználja a meglévő ismereteket,
- egyformán tartja jelentősnek a különböző képességeket, készségeket és a meglévő tudást,
- folyamatosan és fokozatosan várja el az együttműködést, a feladattartást, az irányíthatóságot.

Óvodánkban alkalmazott tanulási formák

- az utánzásos minta- és modellkövetéses magatartás és viselkedéstanulás, szokások alakítása,
- a spontán játékos tapasztalatszerzés,
- a játékos, cselekvéses tanulás,
- a gyermeki kérdésekre, válaszokra épülő ismeretszerzés,
- az óvodapedagógus által irányított megfigyelés, tapasztalatszerzés, felfedezés,
- egyéni és kiscsoportos differenciált képességfejlesztés
 - megelőzés
 - felzárkóztatás
 - tehetséggondozás

Az **utánzásos, minta- és modellkövetéses magatartás- és viselkedéstanulás** folyamatában mindvégig a gyermeket körülvevő felnőttek a főszereplők. Később felerősödik a társak hatása is.

A **spontán helyzetekben, véletlenszerűen, próbálgatások** kapcsán szerzett ismeretek, tapasztalatok beépülnek a gyermek személyiségébe. Amennyiben sok ilyen helyzet adódik, akkor a tudatosodás is létrejön.

A spontán helyzetben a tanulás véletlenszerűen jön létre. A gyermek fejlődésének elősegítése érdekében **azonban nem mindig várunk csak ezekre az alkalmakra. Ha az ilyen esetben ott játszunk mi is, ki tudjuk használni ezt a helyzetet.** Meghagyva a gyermek önállóságát, nem zavarva a játék tartalmát, néhány szóval elősegíthetjük az ismeretszerzést, indirekten, ráirányítva a figyelmet a problémára, miközben a gyermek önállóan oldja meg azt. És mindezt úgy, hogy a **játék intimitása nem törik meg**, mert nem erőltetett módon, hanem természetesen adódik. Tehát **ezeket a helyzeteket átalakíthatjuk szervezett, de kötetlen tevékenységgé**, ha a gyermekek szívesen követnek ebben. Ez nem más, mint az **általunk irányított megfigyelés, tapasztalatszerzés, ami a gyermekek kíváncsiságára, kérdéseire, válaszaira épülő ismeretszerzést is magába foglalja.**

Programunkban helyet kap az **óvodapedagógus által kezdeményezett, tevékenységekben megvalósuló tanulás**, amely számtalan probléma és feladatmegoldás lehetőségét adja a gyermekeknek. Ez azt jelenti, hogy miközben a játék megtartja alapvető és elsődleges szerepét, aközben és amellettt biztosítjuk számukra a szervezett **tevékenységeket (cselekvések sorozatát)** is, de abban olyan **játékosságra és motiváltságra** törekszünk, hogy az élmény

legyen számukra. Ezek a tevékenységek a **játékidőben zajlanak** úgy, hogy **nincs közben játékelrakás**, valamint a gyermekek a tevékenységük befejezése után, igényük szerint visszatérhetnek eredeti játékukhoz, vagy újat kezdenek.

Ezekben az esetekben nem tehetjük, hogy szem elől tévesztjük a **gyermek aktuális szükségletét**. Ha ez kielégítést nyer, és találunk egy olyan **köztes állapotot**, amikor még újabb vágyai nem alakultak ki, ezt lehet megragadnunk, ezt az időt lehet felhasználnunk arra, hogy irányítsuk a gyermek tanulási motívumait, kíváncsiságát.

Ez az alapelv azokban az esetekben borul fel, mikor irányított mozgástevékenységet tartunk, valamint énekes játékokat játszunk, illetve mesehallgatáskor.

A dramatikus játékok játszásakor a játék jellegét, valamint az elérni kívánt célt figyelembe véve az óvodapedagógus döntése, hogy milyen szervezeti formát alkalmaz.

A gyermeki tapasztalatszerzést irányító elvek, az ezekből adódó feladataink:

1. Életkori sajátosságok figyelembevétele

Feladataink:

- Az óvodás gyermek érzelmi, értelmi, testi sajátosságaihoz igazítsuk tapasztalatszerzésének megsegítését, ismeretszerzését, tanulásának megszervezését.
- Fejlődéslélektanból tanultaknak az óvodai élet mindennapjaira történő adaptálás.
- A kisgyermek emberi méltóságának, jogainak biztosítása az óvodai élet teljes eszköztárával.

2. Egyéni sajátosságok figyelembevétele

Feladataink:

- **Differenciált-egyéni- személyes bánásmód hassa át nevelőmunkánkat.** Történjék ez:
 - az egyéni vonások kibontakoztatásának elősegítésében,
 - az egyéni megnyilvánulások megtámogatásában, elismerésében,
 - az egyéni sajátosságok gazdagításában (ki-ki a szervezési feladatokban segédkezik szívesen, ki-ki segít társának a feladatmegoldásban, ki segítséget igényel, ki önállóságot igényel stb.),
 - az egyéni teljesítményekhez, képességekhez igazodó tevékenységkínálásban (optimális terhelés),
 - az egyéni igények, vágyak, szükségletek kielégítésében és az azokhoz igazodó tevékenységek megkínálásában,
 - a tevékenységvezetés során olyan indirekt hatásrendszer alkalmazásában, amelyek a fent említett egyéni sajátosságokhoz igazodnak.

3. A gyermeki tapasztalatszerzés motiváltsága

Feladataink:

- **Annak elősegítése, hogy a gyermekek szellemi aktivitásának fejlesztése, problémamegoldásra ösztönzése, kitartásra nevelése motivált állapotban történjék.**

Motiváló tényezők: - mindennapi élet problémahelyzetei,

- játékos tevékenységek,
- kíváncsiság felkeltése érdekes tevékenységek kínálatával,
- érdekes tevékenységek kínálata során a szabad választás lehetősége,
- változatos tevékenységek (mozgásos, manipulatív stb.),
- esztétikus, célszerű, érdekes eszközök,

- sikerélmény, elismerés biztosítása a tevékenységben,
- oldott, bizalomteljes, felfedező, alkotó légkör,
- hivatkozások élményekre stb.

4. A tapasztalatszerzésben a gyermek aktív részvételének biztosítása

Feladataink:

- **Annak biztosítása, hogy a gyermek a megismerés tárgyával aktív kapcsolatba kerüljön, valamint az ismeretszerzés közben aktív maradjon. Ezt biztosíthatjuk:**
 - aktivitásra serkentő módszerekkel: manipuláció, ösztönző módszerek stb.
 - játékoság érvényesítésével,
 - eszközök használatával,
 - öntevékenység biztosításával,
 - érdeklődő, ösztönző, közvetlen, irányító magatartásunkkal,
 - meleg, otthonos légkör biztosításával,
 - a cselekvés lehetőségében.

5. Szemléletesség

Feladataink:

- **A tapasztalatszerzést szervező tevékenységünk legyen szemléletes! Valósuljon meg ez:**
 - a problémahelyzet áttekinthető voltában,
 - a megoldás menetének egyértelmű, világos módjában,
 - az eszközök célszerűségében, amelyek egyértelműen reprezentálják a tényeket, láttatják meg az összefüggéseket,
 - beszédkultúránkban, amely a gyermekek számára érthető, világos, egyértelmű.

6. Komplexitás – integráció

Feladataink:

- Az ismereteket minél természetesebb, **életszerűbb** helyzetben szerezzék meg a gyermekek.
- Éreztessük a problémamegoldás célszerűségét, **alkalmazhatóságát**, hasznosságát, a tapasztalat fontosságát.
- **Kapcsoljuk** össze az új tapasztalatot, ismeretet a megelőzőkkel.
- Létesítsünk minél többirányú **kapcsolatot** más tevékenységformák műveltségtartalmaival.
- Segítsük elő, hogy a felfedezett ismereteket, tapasztalatokat más tevékenységi formákban is alkalmazhassák.
- Használják fel otthon és környezetükben szerzett tapasztalataikat, azokat egészítsük ki, s ha szükséges, korrigáljuk, rendezzük.
- **A tevékenységbe integráljuk a műveltségtartalmakat.** Ez azt jelenti, hogy a tevékenység folyamatában az egyes mozzanatokhoz kapcsoljuk az aktuálisan odaillő műveltségtartalmat.

7. Tudatosság

Feladataink:

- **Tudatosságunknak tükröződni kell:**
 - A tapasztalatszerzés egész folyamatának és egy-egy tevékenységének **megtervezésében**, megszervezésében.
 - A **csoport- és az egyéni sajátosságokhoz**, fejlesztésük üteméhez, módjához való alkalmazkodásban. Ez azt jelenti, hogy munkánkat rendszeresen elemezzük, a

gyermekek fejlődését rendszeresen nyomon kövessük, és ehhez igazítsuk nevelőmunkánkat.

- Az **érthetőség elvének** alkalmazásában, mely megmutatkozik a feldolgozandó műveltség tartalom minőségében, szintjében és terjedelmében.
- Abban, hogy az ismeret- és tapasztalatszerzést **összekapcsoljuk** az életből szerzett tapasztalatokkal.
- Módszereink alkalmazásában, az ismereteknek a gyermeki sajátosságokhoz igazításában.
- **A feladatmegoldások értékelésében.** Legyen ösztönző, képességekhez mért, a negatív vonások tapintatos kiemelése során a kívánt célt is mutassuk meg a gyermeknek, találjuk meg a pozitívumot, érezhető legyen szeretetünk, elismerésünk, bizalmunk.
- A problémamegoldás során a **segítés módjában, mértékében.**

A komplex szemlélet és a kompetencia alapú megközelítés, amelyek meghatározzák nemcsak a tevékenységekben megvalósuló tanulás, de egész nevelőmunkánk tervezését, szervezését.

A **komplex szemlélet** során azt szeretnénk elérni, hogy:

- a gyermekek ebben a számukra bonyolult világban kapcsolódási pontokat, összefüggéseket, rendszert fedezzenek fel,
- hogy ismereteik sokoldalú tapasztalatokká álljanak össze, és könnyebben tudjanak tájékozódni.

Ennek érdekében **az óvodai élet tevékenységformáit összekapcsoljuk, az adott téma vagy cél köré szervezzük.**

A téma feldolgozásába egy-egy gyermek önként választott tevékenységen keresztül kapcsolódhat be. A változatos, sokoldalú tevékenységek szinte garantálják, hogy minden gyermek megtalálja a számára kedvező belépési pontot.

A komplexitás nemcsak a tevékenységek összehangolását jelenti, hanem a gyermek személyiségének komplex fejlesztését is.

A kompetencia alapú fejlesztés azt a célt szolgálja, hogy a gyermek kompetenciái fejlődjenek azokon a területeken, amelyek az életében adódó feladatok, problémák megoldásához szükségesek.

A legfontosabb feladatok a gyermekek életében:

- önellátás (étkezés, öltözködés, tisztálkodás), önállóság
- érzelmek kezelése, szükségletek, vágyak kommunikálása, kielégítése,
- önkifejezés, segítségkérés, kommunikáció,
- beilleszkedés, alkalmazkodás, a társakkal és a felnőttekkel való együttműködés.

Ebben a folyamatban:

- megismerjük a gyermek sajátos működését,
- felmérjük kompetenciáinak szintjét az adott területeken,
- és hozzáigazítjuk a fejlesztés tempóját, lépéseit.

Személyre szabott lehetőségeket, bátorítást és támogatást biztosítunk ahhoz, hogy a gyermek az életében adódó problémákat egyre nagyobb **önállósággal** és **önbizalommal** oldja meg.

A kompetencia alapú megközelítésben a gyermek személyisége a kiindulópont, az eszköz és a cél is egyben.

Módszerekről és eszközökről

A tapasztalatok megszerzésének eredményessége nagyban függ attól, hogy:

- **a tevékenységet milyen műveltségtartalmakkal hozzuk összefüggésbe,**
- és attól, hogy azokat **hogyan, milyen módon** jelenítjük meg a gyermekek előtt.

Más-más életkorban más és más elemek kapnak hangsúlyt, egyesek korlátozottabban vagy egyáltalán nem, mások pedig kiemelt jelentőséggel bírnak.

A tanulásirányítás szempontjából	A tapasztalatszerzés speciálisan óvodai módszerei
Pedagógusdominanciájú módszerek	Elmesélés Elbeszélés, leírás Pedagógusi magyarázatok (bemutatást kísérheti, megmutatás, hivatkozás, hasonlítás...) Értékelés, elismerés, megerősítés, ösztönzés, példaként kiemelés, véleménynyilvánítás)
A pedagógus és a gyermek közösen alkalmazott módszerei	Beszélgetés Bemutatás, megmutatás Magyarázatok: gyermeki és pedagógusi (megmutatás, hivatkozás, hasonlítás...) Véleménynyilvánítás Véleménycsere Projekt módszer Játék: szimulációs, szituációs, szerep-, szabályjáték Értékelés, elismerés, megerősítés
Gyermeki dominanciájú módszerek	Játék: szimulációs, szituációs, szerep-, szabályjáték Megfigyelés Vizsgálódás, próbálgatás, kipróbálás Manipulálás, tevékenykedés Kooperatív tevékenykedés

A módszerek, eszközök megválasztásának szempontjai

1. A gyermekek életkori és egyéni sajátosságai

Ezért biztosítanunk kell:

- a játékosságot,
- a változatosságot,
- az önálló, felfedező tevékenységet,
- a konkrétságot,
- a cselekvésvágy és a kíváncsiság kielégítését.

Igazodnunk kell:

- a csoport és az egyének fejlettségi szintjéhez,
- aktuális állapotukhoz.

Gondolnunk kell:

- a különleges gondoskodást igénylő gyermekek motiváltságának biztosítására (szorongó, túl mozgékony, félénk, stb.),
- a lassabban, az átlagosan, vagy az átlagostól gyorsabban fejlődő gyermekek fejlődésének elősegítésére, annak módjára.

2. A feldolgozásra kerülő műveltség tartalom

Fontos, hogy a lehető **legszemléletesebben** érvényesüljön. A feldolgozásra kerülő művelség tartalom sajátosan érvényesülő feladatokat hív életre, amelyek befolyásolják a módszerek megválasztását. Pl. az **új ismeret megszerzése** történhet **problémahelyzetet teremtve**, lehet **szabályjáték keretében**, de elképzelhető **beszélgetés** keretében is stb.

A **gyakorlás** viszont a módszerek és eszközök még **változatosabb alkalmazását** követeli meg tőlünk, hiszen célunk a tartalomnak minél sokoldalúbb alkalmazása.

Fontos a legoptimálisabb módszer, eszköz, illetve azok kombinációjának megválasztása.

3. Nevelési feladataink

A tartalom feldolgozásának folyamatában speciálisan érvényesülnek. Pl. ha biztosítjuk a gyermek önálló manipulációs tevékenység végzését ahelyett, hogy bemutatóval végeznénk el a feladatot, akkor sokkal több nevelési feladatot sikerül érvényesítenünk (kitartása fejlődik, felfedezés öröme, tudásának, képességeinek kipróbálása).

4. Egyéniségünk, pedagógiai kultúráltságunk, leleményességünk

A módszertani szabadság a változatosság, a színesség és a pedagógiai elvek alkotó felhasználását jelenti.

5. A tárgyi feltételek

- óvodánk tárgyi adottságai,
- csoportszoba adta lehetőségek,
- eszközellátottság,
- eszközök állapota, korszerűsége, mennyisége.

A tevékenységek szervezeti és munkaformái

Szervezeti forma: azok a **szervezeti keretek**, melyek a nevelési-tanulási tevékenységek és az azokhoz kapcsolódó feladatok megvalósítására szolgálnak.

A szervezési forma megválasztásánál az elsődleges szempont, hogy a gyermekek **önálló tapasztalatszerzése** előmozdítható legyen.

Sajátos óvodai szervezeti formák:

1. kötött tevékenységek
2. kötetlen tevékenységek
3. párhuzamos tevékenységek
4. napirend
5. kirándulás, séta
6. komplex tevékenységek
7. integrált tevékenységek
8. projektszervezés

1. Kötött szervezeti forma: a gyermekek részvétele nemcsak belső szándékuktól függ, hanem elsősorban az általunk kitűzött feladatoktól is. **Ez azonban nem jelentheti a gyermekek spontán érdeklődésének és aktivitásának korlátozását vagy iskolás módszerek túltengését.**

Jellemzői:

- mindenki számára egy időben kezdődik, és egyszerre fejeződik be,
- a tevékenység sora kötött, előre elhatározott mederben történik,
- kevés a lehetőség a gyermeki sajátosságokhoz való igazodáshoz.

Mivel ez a szervezeti forma a gyermek számára életkori sajátosságaiból fakadóan nem előnyös, alkalmazása során **az említett hátrányok ellensúlyozása elengedhetetlen követelmény.**

A **kötött szervezeti forma** alkalmazásakor különös gondot fordítunk:

- az érdekes, motiváló, kihívást jelentő feladatokra, tevékenység elemekre,
- a motiváltság szinten tartására,
- a módszerek-eszközök kombinációjára
- a gyermekek aktív, cselekvő részvételének biztosítására
- az egyéni állapotra, szükségletekre, terhelhetőségre, az egyéni teljesítmények elismerésére.

2. Kötetlen szervezeti forma: a kötetlenség a gyermekek **önkéntes részvételét** jelenti. Amennyiben a kezdeményezés kínálás keretében történik, nem zavarhatja meg a kialakult játékot. **Jellemző jegyei:**

- időpontja nem behatárolható,
- többször is történhet ugyanannak a tapasztalatszerzésnek a kezdeményezése,
- a gyermekek önkéntes részvételét jelenti, elsősorban a nem elmélyülten játszókra számítunk,
- a részt vevő gyermekek addig maradhatnak ott, ameddig érdekli őket,
- a hely kialakítása is az adott lehetőségekhez igazodik, az elhelyezkedés kötetlen,
- időtartama az érdeklődő gyermekek igényeitől függ, így egy tevékenység alatt is változó létszámú, hiszen a gyermekek később is bekapcsolódhatnak, illetve távozhatnak,
- **a tapasztalatszerzés menete igazodik a gyermekek tanulási tempójához, igényeihez, érdeklődéséhez.**

Adott csoportban mit, hogyan szervezzünk - AJÁNLÁS:

Csoport	Kötött szervezeti forma	Kötetlen szervezeti forma
Részben osztott kiscsoport	- irányított mozgástevékenység	- külső világ tevékeny megismerése - verselés, mesélés - rajzolás, festés, mintázás, kézi munka - ének, zene, énekes játék, gyermektánc - mozgás
Részben osztott nagycsoport	- irányított mozgástevékenység - énekes játék - mesélés - beszélgetőkör	- külső világ tevékeny megismerése - verselés, mesélés - rajzolás, festés, mintázás, kézi munka - ének, zene, énekes játék, gyermektánc - mozgás

A **kötött szervezeti forma** ajánlása az ott megjelölt tevékenységeknél gyermekeink ismeretén alapuló, a velük kapcsolatos tapasztalataink nyomán fogalmazódott meg.

Az **irányított mozgástevékenységhez** megfelelő hely, az óvónő teljes odafigyelése szükséges, valamint biztos szabálytudatú, egymásra is figyelő gyermekek. Csak így

töltheti be egészség- és képességfejlesztő szerepét, lehet örömteli. Ezt a kötetlen szervezeti formával nem látjuk biztosítottnak.

Természetesen adott a lehetőség, sőt kívánatos is, hogy a **nap folyamán**, párhuzamos tevékenységként, vagy akár a játékba ágyazottan **megjelenjenek a mozgásos elemek**, kötetlen szervezési formában, kellő átgondolással, felkészültséggel kezelve a helyzetet.

Az **énekes játékok** közösségi élményét az együttes mozgás adja, amely több gyermek, akár az egész csoport jelenlétét igényli. Vonulni, tekeredni, kapu alatt átbújni nem lehet három-négy gyermekkel. Fontos a dalok hangzása, ami elveszne, ha közben más tevékenységet is folytatna a csoport egy része. Itt is lényeges, hogy a **nap folyamán bármikor kezdeményezhetünk**, vagy kezdeményezhetnek a gyermekek egy-egy énekes játékot, hangulattól, tematikától, váratlan helyzettől függően, minden korcsoportban.

A **mesélés, a mesehallgatás** szintén sarkalatos pontja a kötöttségnek, avagy a kötetlenségnek. Gyermekeink nem az előszóban mondott meséken nőnek fel, ők már a virtuális világ nemzedéke. Idő és élmények szükségesek ahhoz, hogy élvezzék és megértsék a meséket. A belső hallási figyelem kiváltásához szükséges a körülöttük lévő csend, amit csak kötött szervezési formával lehet elérni. Nyitott lehetőség, sőt kívánatos, hogy a **meseszó, a bábozás, a dramatizálás legyen jelen mindennapjainkban**, kötetlen szervezési formában is.

A kötött és kötetlen szervezési forma átjárhatóságát egyéb tevékenységek szervezésekor is biztosíthatjuk. A külső világ tevékeny megismerésekor egy-egy rendszerező jelleggel tervezett „közös foglalkozás”, ha kellő módszertani átgondoltsággal bír, változatos munkaformákkal, cselekvéses, érdekes feladatokkal, nem tiltott. Pedagógiai érzékenységünk és szakmai tudásunk segít abban, hogy a célt, a feladatokat ismerve eldöntsük, a tevékenységhez, annak tartalmához milyen szervezési formát alkalmazzunk.

„Jó tisztázni azonban a következőket:

Nem a kötött foglalkozások szervezése segíti elő az iskolai tanulást, hanem a szándékos tanulásra való „megérés”, ami az érdekes tevékenykedésekben való elmélyedésből, az „én találtam ki”, az „én már tudom” büszkeségéből és a szellemi erőfeszítés utáni sikerélmény örömeiből építkezik!”

(Körmöci Katalin: Hová bújt a matematika? II. kötet)

3. Párhuzamos tevékenységek:

A tervezésre szánt tevékenységek mellett mindig jelen vannak, és kell, hogy jelen legyenek más, párhuzamosan folyó tevékenységek. Ezek akár szabadon választott játéktevékenységek, akár a témakörben már megvalósuló, de a gyermekek által kért, kívánt tevékenységek lehetnek.

Mi indokolja a párhuzamos tevékenységek biztosításának fontosságát?

- Minden gyermek más és más adottságokkal, hajlamokkal és fejlettségi szinttel rendelkezik.
- Tevékenységüket erőteljesen befolyásolják érdeklődésük, érzelmeik.
- Aktuális állapotuk is nagy eltérést mutat.
- Nem állhatatosak az egyes tevékenységek végzésében, gyakran váltogatják azokat.
- Aktivitás- és tevékenységek iránti igényük következtében új, s a bennük fennálló késztetéseiktől vezérelve őket érdeklő tevékenységet keresnek.

Így jelen vannak: a valamely tevékenységben elmélyedő, az éppen belépő, a kilépni szándékozó, a más tevékenységet kereső gyermekek, és ez minden egyes tevékenységre jellemző lesz.

Mi teszi lehetővé a párhuzamos tevékenységeket?

- A folyamatos napirend.
- A gyermeki tevékenységek önálló megválasztása.
- A szabad játéktevékenységek.
- A kötetlen, kezdeményezett tevékenységkínálatok.

Ezek lehetővé teszik, hogy a csoporton belül **egy időben, egyszerre többféle tevékenység** jellemezze a gyermekek életét. Ezek állandóan változó létszámúak, összetételűek, és változó időtartamúak lehetnek. A gyermeki figyelem (odafordulás), motiváltsági állapot, kíváncsiság, akárcsak éhségérzet (reggelizés), vagy egy tevékenység befejezettsége (pl. ábrázolás) módosíthatja, megváltoztathatja bármely gyermek újabb, más tevékenységének választását. **Így támaszkodhatunk a gyermekek által önként választott tevékenységükben való elmélyültségére, miközben koncentrálhatunk saját tevékenységkínálatunk irányítására. A tervezés során ezeket kell figyelembe vennünk.**

Milyen feladatok megoldására készítet ez bennünket, óvodapedagógusokat?

- egy napon többféle tevékenységet kell **biztosítanunk**,
- egy napon többféle tevékenységet kell **kínálnunk**,
- ezeknek a tevékenységkínálatoknak igazodnia kell a gyermekek érdeklődéséhez,
- összhangban kell lenniük az aktuális **témakörök tartalmával**,
- összhangban kell lenniük a váratlan eseményekkel,
- az aktuális élményekkel,
- a gyermekek választását tiszteletben kell tartanunk, támogatnunk kell,
- a nem választó, szemlélődő gyermeket ösztönöznünk kell, és nem sürgetnünk.

Feladataink a részben osztott csoportok tanulási tevékenységének tervezésében, szervezésében, irányításában:

- Alapozzunk a gyermekek önkéntes részvételére.
- Motivációink változatosak legyenek, igazodjanak mindazokhoz a gyermekekhez, akiknek felkínálni szándékozunk az adott tevékenységet.
- Más-más korú gyermekek részvétele esetén gondoskodjunk arról, hogy a tevékenység igazítható legyen hozzájuk (vagy tartalmilag, vagy összetettségben, vagy módszerekben, vagy szervezésben stb.)
- Törekedjünk a differenciálásra és a személyes bánásmód megvalósítására.
- Értékelésünkben az egyéni képességekhez mért teljesítmény domináljon, ismerjük el a befektetett gyermeki erőfeszítést.
- Ösztönözzük az önálló, próbálkozó, felfedező jellegű munkát.
- Az egyes tevékenységekben lankadókat olyan külső és belső ösztönzőkkel segítsük, amelyek eredményeként a gyermekek önként, szívesen tovább maradnak a tevékenységben.
- Ismerjük, tudjuk, hogy mely gyermek hol tart, hol maradt le, miben szorul segítségre, továbbllendítésre, rávezetésre, ösztönzésre, pótlásra stb.
- Ismerjük el a társának segítséget adó gyermekeket.
- Kínáljuk fel többször is az adott tevékenységet, más-más módon, hogy lehetőleg minden gyermekhez eljuthasson az.

6. Komplex tevékenységek: olyan tevékenységek, amelyeknek összetettsége abban rejlik, hogy **többféle tevékenység, tevékenységi forma, műveltség tartalom**

kapcsolódik egymáshoz tartalmi kapcsolatuk alapján, **miközben** mindegyikük **megőrzi sajátos, önmagára jellemző struktúráját**.

Komplex tevékenységek szervezése történhet:

- **Átvezetéssel:** pl. mozgástevékenység→ külső világ tevékeny megismerése matematikai tartalommal
(állatok mozgásának utánzásához kapcsolható az állatok fajtái, testrészei, halmazalkotás, megszámlálás)
- **Beleágyazódással:** pl. a mozgásutánzás után, pihenésképpen történhet a matematikai tartalomban való tapasztalás, majd utána folytatódik a mozgástevékenység
- **Beleágyazódás úgy, hogy többféle tevékenység egymásutánja is megvalósulhat:** pl. virágpiacra látogatunk – virágárus játékot játszunk – sokféle szempont szerint rendezzük a virágokat (matematika) – a növények gondozásáról beszélgetünk (környezeti nevelés) – papírból hajtogatunk virágot (kézimunka) – énekelünk és játszunk (énekes játékok) – mesélés. Akár több napon át, eközben ki játszik, ki kézimunkázik, ki mesét dramatizál (párhuzamos tevékenység jöhet létre).

7. **Tevékenységbe integrált műveltség tartalmak megtapasztalása:** olyan gyermeki tevékenység, amelyben egy tevékenységbe beleolvad (nak) egy vagy több műveltségi területhez kapcsolódó tartalmak, miközben alárendelődnek annak a tevékenységnek. Pl. a karácsonyi gyertyakészítés tevékenységbe integrálódnak matematikai és környezeti tartalmak (méh-viasz-kaptár; karácsonyi szokások; henger forma; felületi tulajdonságok; hosszúság- vastagság).
8. **Projekt:** a tanítási anyag egy sajátos témaegysége, amely életszerű feladategységben természetes módon, valós kapcsolatokon keresztül kerül feldolgozásra. A középpontban mindig valamilyen probléma áll. **A cél a probléma megoldása, a tanulás pedig annak hozadéka. Eredménye mindig valamilyen produktum.** Szervezésében és tervezésében a gyermekek is aktívan közreműködnek, ötleteikkel, javaslataikkal gazdagítják a feldolgozást, hiszen a projekt a gyermekek együttműködésére épít. A feldolgozás **együttműködésben valósul meg**, összekapcsolja az egyéneket, és a kölcsönös függési, felelősségi, ellenőrzési viszonyok során közös sikereket élnek át.

Az előzőekben felsorolt tanulásszervezési módok mindegyikének van létjogosultsága óvodánkban. Az már más kérdés, hogy melyiket milyen gyakorisággal alkalmazhatjuk. A párhuzamos tevékenységek szervezése evidencia, nem vitatható, hogy az óvodás gyermek élettani sajátosságait figyelembe véve, ennek van létjogosultsága a mindennapokban.

Tervezésünk tevékenységbe integrált tervezés, ahol a tematikus tervek tevékenységei között szoros kapcsolat van, s ezekbe a tevékenységekbe illesztjük az egyes műveltség tartalmakat, erőltetés nélkül, természetesen simulnak a tevékenység folyamatába. A lehetőségeket kell megterveznünk úgy, hogy átgondoljuk

- az egyes tevékenységek folyamatát, azok mozzanatait,
- a tartalmi kibontás lehetőségeit, az azokban lévő kapcsolódási lehetőségeket,
- és a különböző területekről vett tartalmat rendezzük egységes egészé.

Ily módon a komplexitás is jelen van mindennapjainkban, tudatosan keressük a kapcsolódási pontokat, s azokat szervesen illesztjük be a tevékenységek folyamatába. Gyakori, hogy több napon keresztül zajlanak más-más tevékenységek, amelyek tartalmilag kötődnek egymáshoz, elősegítve a minél sokoldalúbb tapasztalatszerzést, hatásaikban erősítik egymást, segítik a világ egységben látását. Az éneklés, a verselés elmaradhatatlan kísérője tevékenységeinknek, hangulatfokozó, motiváló erővel bír. A matematikai tapasztalatok szintén beleolvadnak a tevékenység folyamatába, ott bújnak elő, ahol a mozzanatban lehetséges, kihasználható, erőltetésmentes.

A projektszellemű szervezési módot – bár nem a klasszikus formájában – szintén alkalmazzuk a gyakorlatban. Ezekben az esetekben nagyon fontos az óvodapedagógus elképzeléseinek átgondolása, rögzítése, a szervezés előkészítése, s ezt kell úgy tálalni a gyermekek felé, hogy találkozzon érdeklődésükkel, vágyukkal. Ezt követi a gyermekekkel közös gondolkodás, ahol már ők is aktívan közreműködnek, ötleteikkel, javaslataikkal gazdagítva a feldolgozást. A feldolgozás együttműködésben nyilvánul meg, s ez az egyik legsarkalatosabb pontja az egésznek, hisz a teendők beosztása, szétosztása, a kölcsönös függési, felelősségi, ellenőrzési viszonyok átérzésére, megértésére rá kell ébresztenünk gyermekeinket. Különösen nagycsoportban alkalmazható, akár egy kirándulás tervezése, szervezése kapcsán, akár egy anyák napi ünnepségre készüléskor. Remek kihívást jelent pedagógusnak és gyermeknek egyaránt, hisz összekapcsolja az egyéneket, és közös sikereket élhetünk át.

Az alkalmazást nehezíti, hogy gyermekeink ismeretei – szociokulturális háttérükből adódóan – szegényesek, a szülők hozzáállására ritkán számíthatunk, s gyermekeink hajlandósága az együttműködésre igencsak problémás.

A **munkaforma** a tevékenységek sajátos formája, ahogy adott **szervezeti kereteken** belül a gyermekek munkáját megszervezzük. Így például: **frontális; csoportos; páros; egyéni, egyénre szabott; mikrocsoportos**. A munkaformák mindegyikének megvan a maga létjogosultsága a tevékenységek folyamatában.

Frontális munkaforma: során egy időben, minden gyermek számára ugyanaz a műveltségtartalom nyújtható. **Hátránya**, hogy nem mindenkinek van módja a közvetlen tapasztalásra, a valódi aktivitásról, az elsajátítás eredményéről nem minden gyermekre vonatkozóan lehet megbizonyosodni. **Akkor célszerű alkalmazni**, ha a gyermekek előismeretei közel azonosak és/vagy biztosítható az aktivitásuk. (pl. teljesen új műveltségtartalom megtapasztalásakor, vagy hangos megszámlálás esetében, amikor is a közös számlálás a megakadókat segítheti). **Célszerű kombinálni** egyéni tevékenykedtetésekkel, játékos eljárásokkal, cselekedtetéssel stb.

Egyéni munka: a tevékenységet **egyedül, önállóan végzi** a gyermek, **saját eszközökkel, saját tempóban, saját formában**. Például: fogmosás és minden önkiszolgáló tevékenység is, sütemény szagztatás, babaöltöztetés. Ha a gyermek egyéni munkát végez, ez történhet akár a csoporton belül is, amikor ugyanolyan nehézségű feladattal dolgozik, mint a többiek, csak egyedül.

Az önálló tevékenykedés közben **figyelemmel kísérjük** tevékenységüket, megakadásuk esetén **differentiáltan segítséget** nyújtunk (csak annyit, amennyi a továbbhaladáshoz feltétlenül szükséges). Az **egyénre szabott** munkaformában lehetőség nyílik **differentiált feladatadásra** is, ám az önálló tevékenység után nagyobb hangsúlyt kell kapnia az önállóan megvalósított feladatok **ellenőrzésének, értékelésének**. Az értékelés mindig álljon összhangban az **egyéni bánásmód** és a **pozitív tulajdonságokra** való támaszkodás elvével.

A **csoportos munkaforma** esetén 3-6 fős csoportokban a **közös tevékenység érdekében munkamegosztásban** dolgoznak. Az együttes munka során biztosított a csoport minden tagja számára az előrehaladás. Ezért fontos a **csoportok szervezése és a feladat minősége**.

Néhány **csoportszervezési fajta**:

- heterogén (különböző képességű gyermekek),
- homogén (valamilyen szempontból azonos képességű gyermekek),
- rokonszenvi kapcsolaton alapuló,
- feladatra, problémára, azok megoldására alakult csoport.

A **tevékenység szempontjából** is több variáció lehetséges:

- Csoportonként azonos, vagy minden csoportnak más és más feladat.
- Csoporton belül egy feladat, amit összedolgozással készítenek el, vagy mindenki külön-külön.
- Csoporton belül kaphatnak vagy választhatnak más és más feladatot.

A tevékenykedtetés módjai viszont meghatározzák az egyes csoportok, vagy egyének **eszközigényét. Erről a szervezésnél gondoskodnunk kell!**

A **páros munkaforma** megválasztását indokolhatja a **tapasztalatszerzés-tanulás tartalma** (pl. tükörkép-játék), vagy a **résztvevők száma**, a **differenciálás lehetőségei**, az **eszköz jellemzői** stb., de indokolhatja a **gyermekek igénye** is. Párt alkothat gyermek-gyermek és **gyermek-óvodapedagógus** is. Ez utóbbi esetében jelentősége azért nő meg, mert alkalom van a **differenciált fejlesztésre**, a **gyermek jobb megismerésére**, az egyén **fejlődésének** célirányosabb, mégis indirektebb **elősegítésére**, könnyebben igazíthatók a módszerek, szembetűnőbbek a gyermeki reakciók.

A **gyermek-gyermek** alkotta páros munkaforma elősegíti a **barátkozást**, a barátságok elmélyülését, a kölcsönös **utánpótlást**, a **modellkövetést**, miközben elképzeléseiket egyeztetik, összedolgoznak, lehetőség van a **szociális együttműködésre** és megegyezésre, s mint ilyen, leegyszerűsíti az esetlegesen fellépő konfliktusokat, az **önmegvalósításra** is gazdagabb terepet biztosít, s nem mellékesen **élményszerűbbé** válik számukra a tapasztalatszerzési-tanulási folyamat.

Mikrocsoportos munkaforma a csoport egy részének (mikrocsoportjának) tevékenységét jelöli, amikor is a rájuk irányuló figyelmünkkel irányítjuk a tevékenységet. **Eközben a csoport többi tagja szabadon választott egyéb tevékenységét végzi (szabad játék, reggelizés).**

Napi nevelőmunkánkban, a **gyermeki tevékenységek végzése közben minden munkaformának megvan a jogosultsága. Felelősségünk abban rejlik, hogy adott tevékenységhez – céljaink tudatában és gyermekeink ismeretében – megtaláljuk a leginkább koherens munkaformát, valamint azok kombinációját.**

Az óvodás gyermek tapasztalatszerzésének irányítása

Az óvodai tapasztalatszerzés megszervezésében az **indirekt irányítást és a nyílt tanulásszervezést** szorgalmazzuk. Indokolja ezt:

- a gyermekek érési és fejlettségi különbözősége,
- sajátos fejlődési tempójuk,
- különböző tapasztalataik,
- aktuális állapotuk,
- érdeklődésük, motiváltságuk.

Indirekt: a tapasztalatszerzés **közvetett** irányítása, vagyis amikor a háttérben maradunk, hagyjuk, hogy a gyermekek maguk oldjanak meg problémát, „fedezzenek fel” újabb ismereteket, szerezzenek tapasztalatot. **Feladatunk** ez esetben a tudatos pedagógusi jelenlét, amely megmutatkozik:

- a **tanulás pszichés, valamint személyi és tárgyi feltételeinek megteremtésében,**
- a tanulás folyamatában a **gyermeki tanulás elősegítésében,** a problémamegoldás, a „felfedezés” támogatásában, ösztönzésében.

Nyílt tanulásszervezés: olyanfajta megszervezés, amelyben a **gyermeknek is döntő szava van** pl. a tapasztalatszerzés menetét, megszervezését, módszertani megformálását, az eredmények és ezek értékelési módjainak meghatározását illetően.

Felelősségünk változatlan, de szakmai kompetenciánk másképp nyilvánul meg. **Szerepünk ösztönző, tanácsadó, segítő, elősegítő, támogató jellegű.** Nem a gyermekek magára hagyását jelenti, hanem szakértelmünknek még inkább felelősségteljesebb felhasználását.

Szorgalmazzuk! Ez azt jelenti, hogy **tudatosan építkezünk ebben az irányban,** s a gyermekek személyiségének azon komponenseit támogatjuk, erősítjük, melyek lehetővé teszik, hogy aktívan, problémamegoldó módon vegyenek részt a tanulási folyamatokban. Ugyanakkor gyermekeink szociokulturális háttérükből adódóan szegényes ismeretanyaggal bírnak, s emellett a családi nevelés nem segíti elő a pozitív személyiségjegyeik alakulását, erősödését, **s így nem mondhatunk le a direkt irányításról, valamint a zárt tanulásszervezésről sem.**

Direkt irányítás: a tapasztalatszerzés **közvetlen** irányítása, amelyben elképzeléseink, tervezésünk szerint lépésről lépésre vezetjük el a gyermekeket a tapasztalat vagy az ismeret megszerzéséhez. Ugyanakkor – ellensúlyozva ennek az irányítási módnak a klasszikus önmegvalósítást gátló hatását – **igazodunk az egyéni tempóhoz,** a különböző fejlettségi szintekhez (**differenciálás**), és **támogatjuk a problémák önálló megoldását.**

Zárt tanulásszervezés: olyan tapasztalatszerzési mód, amely során – szakmai kompetenciánkból adódóan – **miénk a döntő szó.**

Gyermekeink rendkívül impulzívak, hevesen reagálnak az akaratukat gátló tényezőkre, erős a birtoklási vágyuk, és nem igazán hajlanak a kompromisszumokra. Ezek megnehezítik az együttműködést igénylő feladatokat, de a mindennapokat is. Hosszú folyamat, amíg némi eredményt elérünk ezen a téren. **Személyes példánkkal, pedagógiai eszközeinkkel tudatosan támogatjuk tanulási folyamatukat, az ehhez szükséges érzelmi, akaratí vonások alakulását.**

Pedagógusszerepek:

A fenti tanulásszervezések olyan **óvodapedagógusi szerepeket** hívnak életre, amelyek kedveznek a motivált állapot fenntartásának, valamint az önállóság előhívásának.

Ezek megjelenési formái:

- **Katalizátorként,** amikor a **feltételek megteremtésével és tudatos pedagógiai jelenlétünkkel, segítőkéss és segítségre kész állapotban vagyunk** a gyermekek között. Bármikor hozzánk fordulhatnak, biztonságban érezhetik magukat, számíthatnak érdeklődésünkre, elismerésünkre és elfogadásunkra. Ilyenkor a gyermek maga dönthet

arról, hogy végzi-e, és hogyan végzi a tevékenységet. Döntéseik természetesen a megadott keretek között, a lehetőségekből választva történnek.

- **Facilitátorként**, vagyis ösztönzőként, olyan szerepben, aki az előzőeken túlmenően **biztató, ösztönző, bátorító**. Magatartásunk azt sugározza: „Te azokhoz tartozol, akik ezt meg tudják tenni.” Bizalmat mutatunk a gyermek iránt, s így önbizalmat adunk. Ösztönző módszereinkkel elősegítjük, hogy a gyermek motivált állapotban legyen.
- **Szupervízorként**, vagyis tanácsadóként. Ez nem szó szerinti tanácsadást jelent, vagyis nem a tanácsok megfogalmazását, hanem jelenthet együttes tanakodást, a kételyek megfogalmazását, jelenthet akár figyelemfelhívást is, vagyis a **támogatottság** egyfajta kimutatását.

Főként az **elismerés**, a **megerősítés**, a **siker feletti öröm kimutatása**, az **őszinte megerősítés** az, ami a leginkább hatékony a gyermek önálló, alkotó tevékenységének elősegítésében.

Összefoglalva: A gyermek önmegvalósítását elősegítő pedagógiai hatások					
Módszerek és eljárások	Pedagógus szerep	Irányítás	Szervezés	Tanulási forma	Tartalmi megjelenítés
- megfigyelés - vizsgálódás - kutakodás - próbálgatás - kipróbálás - kísérletezés - vita - vélemény nyilvánítás - elősegítése - tanakodás - hitetlenkedés - kétely - ébresztése - buzdítás - elmesélés - provokálás - elismerés - magyarázatra készítés - vitára készítés - bemutatás - bátorítás	- katalizátor - facilitátor - szupervízor	- indirekt - nyílt - tanítás-tanulás	- egyéni tevékenység - egyénre szabott tevékenység - kötetlen, felkínált tevékenység - páros munkaforma - csoportos munkaforma - mikrocsoportos munkaforma - párhuzamos tevékenységek - frontális munkaforma	- gyakorlati probléma és feladatmegoldás - gyermeki kérdésekből, kíváncsiságokból kibomló vizsgálódások - kötetlen, felkínált tevékenység - tevékenységeiben kihasznált tanulás - kötött foglalkozásban való részvételre készítés	- projekt - témakör tervezése - élménykörbe, ünnepkörbe ágyazás - évszakra tervezés - tematikus tervezés - hagyományok köré tervezés - problémába ágyazottan - játékba ágyazottan - elfoglaltságokban ágyazottan
A gyermek önmegvalósítását gátló pedagógiai hatások lehetnek					
- utánzásra, mintakövetésre való felszólítás - a tanulás tárgyára és tartalmára	- szabályozó szerep - az állandó segítségadás - ráhagyás - meg nem	- zárt tanítás-tanulás - direkt irányítás, tevékenység vezénylés			- túlzottan részletes tervezés - epizódok tervezése - ragaszkodás az

vonatkozó magyarázatok - követelés - tiltás - sürgetés - az ügyetlenségre való hivatkozás	értés - hideg léghő - korlátozás - különleges gondolatok el nem fogadása - elgondolása inkhoz való ragaszkodás	e			elképzelések ez - problémafel- vételek elkerülése
---	---	---	--	--	--

Drámajáték, mint módszer a tanulás folyamatában

Céljaink közé tartozik, hogy a gyermekek pontosan tudják kifejezni magukat, erősödjön empátikus képességük, finomodjon esztétikai érzékenységük, értsék, szeressék, óvják, tiszteljék a Világot, amiben élnek.

A **drámajátékok** részt vállalnak abban, hogy a gyermekek mélyebben megismerjék, megértsék önmagukat és a világot. Segítenek abban, hogy saját lényüket érző, önálló gondolkodásra képes, magukat felvállaló Emberként éljék meg.

Feladataink:

- A drámajátékokat demokratikus vezetési módon vezessük végig. nem lehet indokolatlan visszautasítás, megválaszolatlan kérdés.
- Legfontosabb játékvezetői tulajdonságunk a:
 - jó megfigyelés,
 - kérdezni tudás,
 - rugalmasság,
 - következetesség,
 - empátia,
 - gyermekismeret,
 - hitelesség,
 - elfogadás,
 - kreativitás
 legyen.
- Biztosítsunk megfelelő és elegendő játékteret, és játékidőt.
- A játékokhoz megfelelő csoportlétszámot alakítsunk ki (érdeemes több alkalommal több kiscsoportban játszani néhány játékot, főleg, ha új játékról van szó).
- Ismételjük a játékokat igény szerint.
- Alkalmazkodjunk a gyermekcsoport érettségi szintjéhez.
- Élünk a játékok kreatív átfarmálásának lehetőségével, a csoport vagy a témához való kapcsolódás szükséglete szerint.

Az életkori sajátosságok, vagyis mikor és mit...

A jó gyakorlatként átvett „Gyere velem!” program lehetőséget nyújt képességeket fejlesztő játékokra, és a komplex drámafoglalkozásokra is.

Az őselemek biztosságot, kiszámíthatóságot, egységérzetet adnak, ami jó meder a hétköznapiakban.

Játékválasztásnál mindig vegyük figyelembe a gyermekcsoport életkorát, létszámát, képességét...

3-4 éves korban:

- azonosuláson, utánzáson alapuló élményjátékok
- ismerkedési és szeretet játékok a társas kapcsolatok erősítésére
- fantáziát fejlesztő játékok
- egyszerűbb, együttműködést kialakító játékok
- egyszerűbb koncentrációs játékok

5-7 éves korban, a fentiekén túl:

- kommunikációt és metakommunikációt fejlesztő játékok
- kreativitást, kifejezőkészséget fejlesztő játékok
- koncentrációt, emlékezetet fejlesztő játékok
- ön- és társismeretet fejlesztő játékok
- empátiát fejlesztő játékok
- szerepjátékok, mesejátékok másképpen

XI/3. AZ ÓVODAI MUNKA, MINT A SZERVEZETT TANULÁS ELŐFUTÁRA

A munka a gyermek mindennapi tevékenységének része, mely az óvodai élet egészében érvényesülő folyamat. A személyiségfejlesztés fontos eszköze, ennél fogva nevelőértéke vitathatatlan.

A munka sajátossága, hogy bizonyos külső kényszer is motiválja, lemérhető, konkrét eredménye van.

A munkavégzés célja:

- A gyermekek a munkavégzés során szerezzenek ismereteket, információkat az őket körülvevő tárgyi világról.
- A gyermeki munka megszerettetésén keresztül alakuljanak a munkavégzéshez szükséges attitűdök, készségek, képességek, kompetenciák:
 - Kognitív: pontosan értsék meg, mit várunk el tőlük, sajátítsák el az eszközök célszerű használatát, alakuljon az összpontosítási és munkaszervezési képességük.
 - Érzelmi-akarat: alakuljon önállóságuk, önértékelésük, önbizalmuk, kitartásuk.
 - Szociális-társas: alakuljon felelősségérzetük, feladattudatuk, együttműködési készségük.
- A munka eredményének és értékének megbecsülése.

Feladataink:

- Teremtünk meg a munkavégzéshez szükséges feltételeket: idő, hely, eszköz, légkör.
- Tartsuk szem előtt a gyermekek életkori és egyéni sajátosságait.

- Tegyük lehetővé, hogy a gyermekek önkéntesen, örömmel, képességeik szerint végezhessék a személyükkel kapcsolatos önkiszolgáló tevékenységeket, illetve a közösség érdekében végzett munkatevékenységet.
- Kapjanak a gyermekek kellő gyakorlási lehetőséget, hogy aktív-cselekvő részvétellel elsajátíthassák az önálló munkavégzés lépéseit.
- Tudatos pedagógiai munkánkkal támogassuk a munkavégzéshez szükséges attitűdök, készségek és képességek kialakulását.
- A másokért végzett munka pozitív értékelésével erősítsük a gyermekek közti kötődést.
- Ösztönözzük a gyermekeket az önálló, öntevékeny, pontos munkavégzésre.
- Pedagógiai értékelésünk fejlesztő irányú legyen, a helyes önértékelés megalapozását segítse: a gyermeket önmagához mérten értékeljük, kiemelve a munkavégzés egyéni és közösségi hasznosságát.
- Támogassuk a gyermekek önálló véleményalkotását, döntési képességét a kortárs kapcsolatokban, együttműködés közben.
- Biztosítsunk beszélő környezetet, támogassuk a gyermeki kérdéseket a munkavégzés során.
- A sajátos nevelési igényű gyermekekkel végzett pedagógiai munka során a munkavégzéshez szükséges készségek formálása.

A gyermeki munka végzésének területei:

1. Önkiszolgáló munka
2. Naposi munka
3. A csoport, a közösség érdekében végzett munkák
4. Alkalomszerű munka (egyéni megbízatás)
5. Környezet rendjének megőrzésére irányuló munkák

1. Önkiszolgáló munka

Az önkiszolgálás a gyermek személye körüli feladatok ellátását jelenti. Kezdetben a segítségünkkel ismerkedik a tevékenységek folyamatával, sorrendjével, majd fokozatosan eljutnak a teljes önállósáig.

Területei:

- testápolás
- étkezés
- öltözködés

2. Naposi munka

Középső csoporttól vezetjük be, amikor az **önkiszolgálásban már készségszinten** állnak a gyermekek. Tartalma az ebéd körüli tevékenységekre szorítkozik, a terítésre, a felszolgálásra, valamint az étkezés befejezését követő teendőkre. A csoportot alkotó gyermekeink ismeretében döntjük el, hogy önkéntes alapon, vagy meghatározott elv szerint történjék a naposok kijelölése. Megkülönböztető és egyben motivációs eszköze a napos kötény.

3. A csoport, a közösség érdekében végzett munkák

Idetartoznak a **szabályosan ismétlődő mindennapi munkák**, amelyek elsősorban a rend fenntartására irányuló tevékenységek, mint pl. a játékok elrakása, az egyes tevékenységeket követő teremrendezés, de itt említhetjük meg azokat a tevékenységeket, amelyek **esetleges**

jellegűek, pl. az ünnepre készülés során a terem díszítése, a csoportszoba takarítása, átrendezése. Fontos feladatunk, hogy az említett munkákban minden gyermek találja meg a számára legmegfelelőbbet, amit képességei folytán **örömmel** el tud végezni, valamint az elvégzett tevékenységek **közösségi értékteremtő** voltának hangsúlyozása.

4. Alkalomszerű munka (egyéni megbízatás)

Egyéni, alkalmi megbízatások a napi élet során folyamatosan adódnak, mely feladatok elvégzése egyfajta önállóság kialakulását eredményezi. Időnként olyan megbízatásokat is teljesítenek, amelyek otthoni előkészületet igényelnek.

- eszközök, tárgyak, üzenetek átadása
- gyűjtőmunka
- ünnepi készülődés (ajándék készítése)
- játék javítása, tisztítása
- kisebbek segítése

Alkalomszerű, ismétlődő munka pl. a tevékenységekhez használt eszközök kiosztása, összeszedése, az öltöző és a mosdó rendjének megőrzése. Ezeket a munkákat a gyermekek önkéntes vállalás alapján végzik, soha nem alkalmazunk kényszerítő eljárásokat. A gyakori dicséret, elismerés hatásával érzük el, hogy a gyermekek szívesen vegyenek részt a munkában.

5. Környezet megőrzésének rendjére irányuló munkák

Fontosnak tartjuk, hogy a gyermekek működjenek közre szűkebb környezetük, így pl. az óvoda udvarának tisztán tartásában (avar gereblyézése, szemét összeszedése). A kerti szerszámokat önállóan használják, gondozzák. Minden évszakban segítsenek a járdák, utak tisztításában.

A növények gondozását együtt tervezzük és végezzük a gyermekekkel. A közbeni kommunikációnál ügyelünk az életkoruknak megfelelő, érthető, tagolt beszédre, amely segít a feladatok megértésében. Inspiráljuk őket, hogy többször nézzék meg, csodálják meg munkájuk eredményét. Ösztönözzük őket gondolataik, benyomásaik megfogalmazására.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére

- Szívesen vállalnak egyéni és közösségért végzett megbízatásokat, és azokat felelősséggel teljesítik.
- Kitartóan, aktívan tevékenykednek, munkatempójuk különbözősége ellenére képessé válnak az együttműködésre, szociális magatartásuk (kivárási, tolerancia) közösségi kapcsolataikat pozitívan befolyásolják.
- Munka jellegű tevékenységeiket felelősségérzet, feladattudat és kitartás jellemzi.
- Képesek – életkori és egyéni szinten – a saját személyükkel kapcsolatos feladatok ellátására.
- Kialakul a környezet rendjének, megtartásának, megóvásának, gondozásának igénye.

XII. A KÜLÖNBÖZŐ TEVÉKENYSÉGI FORMÁK ÉS SZÍNTEREIK BEMUTATÁSA

XII/1. VERSELÉS, MESÉLÉS

Az anyanyelvi nevelés egyik területe az irodalmi nevelés, amely az óvodai vers- és mesetevékenységekben valósul meg. A jó irodalmi alkotások komplex módon segítik a személyiségfejlődést, az önazonosság felépítését.

Az irodalmi nevelés feladatai

Érzelmi nevelés

Az óvodáskorú gyermek érzelmi, értelmi, anyanyelvi kompetenciáinak alakításában **az egyik legmegfelelőbb nevelési forma – a játék mellett – a versek, mesék alkalmazása.**

A gyermekirodalmi művek, a népmesék, műmesék, népköltészeti és műköltészeti alkotások olyan „varázseszközök”, amelyek képesek a gyermek számára örömteli és természetes módon segíteni a világ befogadását, önmaga megismerését.

Az irodalom úgy tud örömforrás lenni, szórakoztatni, hogy közben kényszer nélkül kiteljesednek a gyermek érzelmi, értelmi, szociális, morális kompetenciái.

Erőltetett, direkt módon kikényszerített nyelvi fejlesztés nélkül alakul a gyermek anyanyelvi kompetenciája a fonémahallástól, az artikuláción, a lexikai készletén át a szövegalkotásig.

Az irodalmi élményekkel elsődlegesen a gyermeki személyiség érzelmi erőit mozgósítjuk.

A tevékenység öröme segít kialakítani, megerősíteni az igényt az alkotásra, az önkifejezésre, az esztétikai élmények befogadására. A vers- és mesetevékenységekben harmonikusan kapcsolódhat össze a gyermek belső élmény- és érzelemvilága az átélés és alkotás során szerzett új élményekkel. Mindez egyszerre ösztönzi a két beállítódás „használatát”: a **befelé fordulás**, a fantázia, a belső képek, az önismeret és a **kifelé fordulás**, a világmegismerés, a társak iránti nyitottság fejlődését.

Értelmi nevelés

A művészeti nevelés **nemcsak az érzelmek differenciálódására van hatással, hanem a kognitív kompetenciák alakítására is.**

A művészeti tevékenységek, a „cselekvésközpontú esztétikai” nevelés hatásai túlmennek az alkotó tevékenység gyakorlásán, elsajátításán, **javulnak a gyermekek vitális, kognitív, kommunikációs, problémamegoldó kompetenciái is.**

Az irodalmi nevelésnek komoly szerepe van az óvodás gyermekek figyelmének, koncentrációjának, képszerű és logikus gondolkodásának, memóriájának, fantáziájának fejlesztésében.

Az esztétikai aktivitások attitűdformáló, értékközvetítő hatása megnyilvánul a morális, a szociális kompetenciák fejlődésében is.

Esztétikai nevelés

A művészeti alkotó-befogadó tevékenységben a gyermek úgy jut ismerethez, fejlődnek a képességei, alakul az értékrendje, hogy nem „előregyártott” üzenettel, tanulsággal kell **azonosulnia**, hanem a művészet árnyalt, szimbolikus formája segíti kérdései és válaszai megfogalmazásában.

Erkölcsei nevelés

A mesének óriási szerepe van az erkölcsi fogalmak és ítéletek megalapozásában, a jó és a rossz felismerésében.

A mese gerince az erkölcsi jó bekövetkezése, és szeretnénk, ha az életben is így lenne. Meseországot könnyű kiismerni, mert világa fekete és fehér. Itt nem lehet eltévedni. Élesen elválnak benne az igazság és a hamisság, a jóság és a gonoszság, a szépség és a rúttság. Nem kétséges, hogy a mesélő és a hallgatóság melyiknek a pártjára áll.

A magyar népmese felsorakoztatja az élet és a példaszerű magatartás értékeit. Belőle azt hallja a gyermek, hogy az élet rendkívüli érték. A meshős kívánt gyermek, és csodás körülmények között születik. Felnővekedése csupa nemes próba. Útnak indulása nagy elhatározás. Az útja, ami valójában a minden emberre érvényes életút, egyáltalán nem könnyű. Tele van veszélyekkel, rá leselkedő ellenségekkel. Szerencse, hogy az útban sok jót tett a meshős, segített a szenvedőkön, és ők a legnehezebb pillanatokban visszasegítenek. **Érvényesül az egymásrautaltság, a kölcsönösség: „Jótét helyébe jót várj!” – ez az alaptörvény.**

Ezekben a történetekben benne van az igaz élet minden lényeges erkölcsi követelménye. Az úton járó be kell fogadni, az éhezőnek az utolsó falat kenyeret is ketté kell törni, a szomjazót meg kell itatni, az adott szót meg kell tartani, a bajba jutottnak a viszonzás követelése és elvárása nélkül is segíteni kell, aki ezért hálával fizet, orozva ölni, hazudni nem szabad, a szerelem holtomiglan-holtodiglan hűség. **Aki ezeket az erkölcsi törvényeket megszegi, az életével fizet. Tehát az életet nagy vállalkozásként kell megélni, amihez nagy bátorság, kiváló jellem és jó szív kell.**

A műmesék nagy része már eleve a gyermek befogadókra koncentrálnak születik meg, mégis **legyünk óvatosak a válogatásban.** A műmesék esetében a hagyományos népmesei szerkezet egyensúlya megbillenhet, a rendíthetetlenül optimista világképbe szkepszis vegyülhet, a gyermeki világhoz igazítás, a motívumok „szelídítése” miatt sérülhet az életproblémákban gondolkodás hitelessége, a hős jellemében megjelenhet az ambivalencia, ami elbizonytalaníthatja a befogadót.

A versek jelentősége megragadható a kifejezett érzelmekben, hangulatokban, a játékban, a gyermeki élményvilágban. A gyermekvers **élményt nyújt, aktivitást vált ki** a gyermekből, „felhívás játékra”. A gyermek számára a vers befogadása önmaga és a világ játékos felfedezése: a versben rögzített hangulat, élmény és tapasztalat újraélése. A gyermekvers megteremti a **későbbi versbefogadás** alapjait, észrevétlenül tanítja meg a tartalom és a forma komplexumának, a nyelv, a ritmus, a fantázia szabad áramlásának spontán élvezetét.

A **gyermekvers** képes másképp látni, láttatni a világot.

A **gyermekvers** játékba hív, szóba áll a gyermekekkel.

Szociális nevelés

Az óvodai verselés, mesélés és a kapcsolódó tevékenységek (dramatizálás, bábjáték) irodalmi és társas élmények, egyszerre erősítik a gyermek **önbizalmát, önismeretét és a csoport kohézióját** a közös pozitív érzelmi színezetű élmények megélésével.

A visszatérő napirendben **ráhangolják** a gyermeket az irodalmi élmény befogadására, miközben az egész csoport számára **érzelmileg biztonságos atmoszférát** teremtenek meg.

Jó gyakorlatok a mesélés, verselés tevékenységével kapcsolatban

1. **Meséljünk, verseljünk, de mit?** - Az irodalmi anyag megválasztásának szempontjai
2. **Mindig újat meséljünk?**
3. **A motivációról...**
4. **Az objektív feltételekről...- A szervezeti formákról...**
5. **A módszerekről...**

1. **A választás alapelveiben a művészi érték, az esztétikai igényesség, a gyermek életkori sajátosságainak figyelembe vétele érvényesüljön.** Világképében az optimizmus (a megbomlott rend helyreállítása) nyilvánuljon meg, értékrendje megkérdőjelezhetetlen legyen, szemléletmódjában természetes módon fonódik össze a realitás és a fikció.

	Verselés	Mesélés	Bábozás, dramatizálás
3-4 évesek	- 10-12 mondóka - népi mondókák - rigmusok - ismert költőink ritmikus, zenei hatású, játékos versei	- 10-14 új mese - egyszerű állatmesék - a mesék cselekménye egyszerű, érthető, ritmikus ismétlődések jellemezzék	- a mese többszöri meghallgatása után legyenek élvezői a mese dramatikus feldolgozásának - először az óvodapedagógusok, a nagyobb gyermekek, majd a kicsik fokozatos bevonásával jelenítsük meg az egyszerű meséket - mutassunk be párbeszéd formájában előadott rövid, ötletes jeleneteket, a bábok számát fokozatosan növeljük
4-5 évesek	- 4-5 mondóka - 5-6 rövid vers - népi mondókák - névcsúfolók - halandzsza szövegű kiolvasók - vidám, humoros versek - klasszikusok és a mai magyar költők népköltészeti ihletésű, ritmusélményt nyújtó versei - új versek kapcsolódjanak a gyermekek élményeihez, tapasztalataihoz, hangulatához	- 10-14 új mese - többfázisos szerkezetű állatmesék - népmesék - dramatikus népszokások - novellisztikus-realisztikus mesék - magyar klasszikusok és mai magyar írók modern meséi	- segítségünkkel jelenítsük meg a meséket - rögtönözzenek bábjátékot - fejezzék be segítségünkkel a megkezdett mese- vagy bábjátékot

5-6-7 évesek	- 4-5 kiolvasóval gazdagodjon mondókarepertoárjuk - népi hagyományokat felelevenítő mondókák, rigmusok, kiolvasók - közmondások - lírai versek - játsszanak a rímes találós kérdésekkel - alkossanak együtt rímjátékokat - 10-15 új vers - ismétlgessék az előző években tanult verseket	- 15-20 új mese - a magyarság történelmét feldolgozó mondavilág elemei, meséi - állatmesék - cselekményesebb népmesék - novellisztikus-realisztikus mesék - klasszikus tündérmesék - tréfás mesék - műmesék - meseregények folytatásokban - próbálkozzanak a mese önálló befejezésével, új mesék kitalálásával - cigány kultúrkörből származó mesék, történetek meghallgatása	- bábozzanak, dramatizáljanak minél több alkalommal a kisebbeknek (ünnepek, rendezvények) - önállóan dramatizálják, bábozzák a hallott egyszerű, meséket - a mese cselekményét mozgással, mimetikus játékkal fejezzék ki
--------------	---	--	--

2. Tévedés az, hogy mindig újat kell mondani. Minél többször mondjuk és halljuk a történetet, annál könnyebb Meseországban tájékozódni, végigkísérni a mesehóst a sorsszerűen választott útján. **Az ismétlés során rajzolódnak ki határozottan a képzeleti képek, és ez egyre élvezetesebbé teszi a szöveg elmondását és meghallgatását. Egyre könnyebb a belső képalkotás folyamata, amire majd az iskolai tanulás során is olyan nagyon szükség lesz.**

Óvodapedagógusi kompetencia annak eldöntése, hogy:

- egy mesét hány alkalommal halljanak a gyermekek
- melyik mese alkalmas dramatizálásra
- mikor jön el az ideje a mese dramatizálásának
- az általunk tervezettet felülírja-e a gyermeki „kívánságmese”

Fontos, hogy céljaink tudatában és gyermekcsoportunk ismeretében megtaláljuk a témához, hangulathoz leginkább illő mesét, verset.

3. Az irodalmi tevékenységekben is kiemelt jelentősége van a motiválásnak, hisz az élmények és az ismeretek befogadásának eredményességét a gyermekek motivációja is befolyásolja.

A mi feladatunk a gyermekek **involválása (belefoglalása)** a folyamatba a külső és belső késztetések mozgósításával. **A kisebbeknél eredményesebb lehet a külső tényezők alkalmazása.**

A motiváció formái lehetnek **spontán és tervezett**, azon belül **indirekt és direkt** eljárások alkalmazhatóak.

A **spontán** motiváció tud a legadekvátabb módon reagálni a kialakuló helyzetre és a gyermeki igényekre. A csoport szokás- és napirendje, a megelőző tevékenységek változatos lehetőségeket kínálnak. Gyermekismeretünk, felkészültségünk, rugalmasságunk, improvizatív képességünk alapozza meg a **feltáruló alkalmak** kiaknázási lehetőségét.

Az **indirekt** módszerben is építünk az előzetes élményekre, tapasztalatokra, ismeretekre, melyeket az **előkészített eszközök, szituációk** hívnak elő a gyermekekből. Ebben az esetben is fokozott a gyermeki aktivitás, erősödik a bevonódás, az elkötelezettség a gyermekekben.

A **direkt** motiváció során az **irodalmi alkotás** a legfőbb motiváló elem, minden kezdeményezési módszer (beszélgetés, zene, báb...) a mű felé terelgeti a gyermekek érdeklődését. Ide sorolhatjuk a tevékenységhez köthető, erőteljes motiváló hatással bíró visszatérő szertartásokat (meseszőnyeg leterítése, mesére hívogató dallam, mesegyertya...). A ceremóniális keretnek mindig van egy ismert, ismétlődő eleme, ami úgy kelti fel a gyermekek érdeklődését, hogy közben ismerősségével biztonságos kapaszkodót is jelent a napirendben. Az aktuális irodalmi alkotáshoz köthető motívum pedig fokozza a gyermekek kíváncsiságát, érdeklődését, segít megteremteni az élmény iránti elköteleződést.

4. A tevékenységek sikeres megvalósításának előfeltétele a szükséges idő, hely, eszköz biztosítása előrelátó szervezéssel.

A napirend tagolásában fontos szerepe van az előzőekben már említett tevékenységhez kapcsolódó **szertartásnak**. A szertartás már önmagában is ráhangolja a gyermekeket a „belső mozi” bekapcsolására.

A délelőtti rendszeres, szisztematikusan tervezett tevékenységek mellett mód van vers- és mesemondásra a **délutáni időszakban** is.

A **versmondás** kevésbé igényel szoros szervezeti kereteket, **más játékos tevékenység kísérelője** is lehet.

Kötött vagy kötetlen?

A párhuzamos napirend a gyermeki igényekhez igazodva megengedi, hogy a **kötetlenség** jegyében a gyermekek egy része a csoportszoba más részében játsszon.

A tevékenység attitűdformáló és befogadás-központú jellegéből adódóan **ellenáll a kötött szervezeti forma alkalmazásának**.

Jól tudjuk, hogy fizikailag belekényszeríthető a gyermek a helyzetbe, de az érzelmeiben, az értő figyelemben nem lesz jelen, viszont akár építés közben is intenzív belső aktivitással élheti át a mesét.

Amennyiben úgy ítéljük meg, hogy a már kialakult szokásrendszerünk egyszerre biztosítja a gyermekek egyéni szükségleteit és a csoport működőképességét, s ezzel garantálja a párhuzamos tevékenységek zavartalanságát, a kulturált viselkedési szabályok betartását, éljünk a kötetlenség formájával.

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy lemondhatunk a gyermekek motiválásáról, a folyamatba való bevonásáról.

Ellenkezőleg, **jóval alaposabb felkészülést** és minél **szuggesztívebb megvalósítást** igényel, hogy **ne legyen egy gyermek sem**, aki kimaradna a tevékenységből.

A spontán érdeklődést, aktivitást úgy kell inspirálni a motivációs technikákkal, hogy közben meghagyjuk a gyermek önkéntes részvételét, megőrizzük a mesehallgatás játékos és elvarázsoló jellegét.

De ha az ellenkezőjét tapasztaljuk, s nem látjuk biztosítottnak a mese élményszerű befogadását kötetlen formában, inkább éljünk a kötött szervezeti forma alkalmazásával. Ekkor van igazán nagy jelentősége annak, hogy milyen módszer- és eszköztárral vagyunk felvértezve. A **jól megválasztott mese, a hangulati előkészítés, szuggesztív előadásunk** legyen a garancia arra, hogy mindenkire eljusson a hívó szó, hogy aki nem „önként és dalolva” ült le közénk, az is átlényegülhessen.

Az **érdeklődés felkeltését és fenntartását a visszatérő, a meséléshez köthető szertartások, a korábbi pozitív érzelmi színezetű élmények** erősíthetik, segítenek a bevonódásban, ráhangolnak a speciális kommunikációs helyzetre.

A bensőséges légkör megteremtéséhez hozzájárul az állandó **mesesarok, mesekuckó kialakítása**. A mesehallgatás helyszínének ésszerű felépítése, berendezése megelőzheti a gyermekek elhelyezkedéséből fakadó szervezési problémákat. Következetes és a gyermekek számára betartható szabályok garantálják az egyszerre rugalmas és biztonságos feltételeket.

A vers, mese, dramatikus játékokhoz **csak kellékeket** használjunk, ami elősegíti a képzeleti képek előhívását, s a meséhez való erős kötődés kialakulását. **Hívóképekkel** is erősíthetjük a meséhez való kötődést. **Óvakodjunk más eszközök használatától!**

5. Teljes az óvodapedagógus autonómiája az élményszerző és ismeretközvetítő eljárások hagyományos és specifikus módszereinek megválasztásában.

Képesnek kell lennünk a gyermekek életkori sajátosságaihoz, a helyzethez, a műveltségtartalomhoz, az alkalmazott feladatokhoz, a kitűzött célokhoz igazítva megválasztani a legmegfelelőbb módszert.

Amit ne!

- A gyermekeket ne szavaltassuk kórusban!
- Kerüljük az éneklő hanglejtést!

Amit igen!

- Ügyeljünk a hangok, a szavak gondos, tiszta ejtésére, az értelemszerű hangsúlyozásra!
- Biztosítsunk minél több dramatikus helyzetet, hogy lehetőséget adjunk a gyermekeknek a szabad önkifejezésre, a társalgási kedv fokozására, az önálló verselésre, mesélésre!

Inkluzivitás és differenciálás az óvodai irodalmi nevelésben

Feladatunk, hogy a csoport minden tagja számára biztosítsuk a megfelelő mese- és versélményeket, de ez nem jelenti azt, hogy mindig mindenkinek az egyéni életkori sajátosságaihoz és a pillanatnyi érzelmi állapotához igazodva kell mesét, verset választani, hiszen ez ellehetetlenítené a megvalósítást. **A gyakori, változatos, különböző feldolgozási és interpretációs formákban ismétlődő szövegekre van szükség.**

Az irodalmi alkotás befogadása demokratikus, mindenki számára a neki legmegfelelőbb „hozzáférést” biztosítja: az idősebb vagy a tehetséges a jelentésrétegek komplexitását is dekódolja, az attitűdöket is képes értelmezni, a legfiatalabb vagy az SNI gyermek élvezi a

szöveg és az érzelmek áramlását, a megnyugtató, érzelmileg biztonságos helyzet elzsongító atmoszféráját. **A gyermekközpontú műválasztás vezérli a befogadási műveleteket, az egyéni folyamatok kibontakozását.**

Ugyanez igaz a mesék és versek közös feldolgozására, játékban, bábozásban, dramatizálásban való megjelenítésére. **Az inkluzív szemléletmód megkívánja, hogy egyrészt biztosítsuk a részvételben való önkéntességet, igyekezzünk mindenkit involválni a folyamatba, de lehessen szemlélődve kívül maradni, akár nézőként „közreműködni”.** A feladatok szintekre bontásában engedjük a gyermekek motivációit, ambícióit, képességeit érvényesülni. A két végpontot szemlélítve: a jó képességű forgatókönyvet „ír”, jelmezt tervez, készít, „rendezi” a játékot, az SNI gyermek a képességeinek megfelelően működik közre.

A gyermeki igényekre reflektáló óvodai irodalmi nevelés adaptív: úgy szocializál, hogy teret enged az egyéni befogadási és önkifejezési törekvéseknek.

A jól kiválasztott mese, vers a befogadás során megmozgatja és újrarendezi a gyermekek előzetes ismereteit, tapasztalatait, érzelmeit, élménylenyomatait, így teremtve meg az újak beépülését a meglévő struktúrába. A közös mese-, vershallgatás erősíti a csoport kohézióját, miközben nem uniformizálja az élményt és a hatást. **Minden gyermek annyit, azt és úgy hasznosít belőle, amennyit, amit és ahogyan az aktuális érzelmi, értelmi állapota megkíván.**

Már az irodalmi anyag kiválasztásában vegyük figyelembe a **gyermekek származását** a kölcsönös megismerés és elfogadás gesztusaként.

Legyünk képesek:

- a sokszínűség előnyeinek, egymást erősítő hatásainak érvényesítésére,
- a képességek kibontakoztatására,
- a hátrányok csökkentésére,
- a gyermekek egyéni sajátosságaira (személyes jellemzők, szocioökonómiai státusz) reflektáló attitűd és nevelés megvalósítására.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére

- A gyermekek szívesen ismételtetik a verseket, rigmusokat.
- Várják, igénylik a mesehallgatást.
- Örömmel mesélnek, báboznak, dramatizálnak a maguk és társaik szórakoztatására.
- Megjegyeznek 10-14 mondókát, 6-8 verset, és 10-15 mesét.
- Képesek saját vers- és mesealkotásra, összefüggő történet kitalálására, annak mozgásos megjelenítésére, kifejezésére.
- Elkezdett történetet fantáziájuk segítségével tudnak folytatni.
- A metakommunikációs jelzéseket értik, ők is használják, a környezetükben élő személyekkel jól kommunikálnak.
- Szívesen nézegetnek könyveket, vigyáznak azok épségére.
- A nemzeti és cigány kultúrkincsből ismernek verseket, meséket.
- A gyermekek visszajelzéseiből értesülünk, hogy gyakoribbá vált a szülők otthoni mesemondása.

XII/2. ÉNEK, ZENE, ÉNEKES JÁTÉK, GYERMEKTÁNC

Ének-zenei nevelésünk célja: a közös éneklés, a közös játék örömeinek megéreztetése, ami fejleszti a gyermekek zenei ízlését, esztétikai fogékonyságát. A gyermekek jussanak minél több olyan zenei élményhez, ami megalapozhatja zenei anyanyelvüket.

Zenei anyanyelvünk (nem csak!) az óvodában (de mindennap!)

Első megközelítésben:

„**Anyanyelvünk és népünk** végül is el kell fogadnunk mindazt, amit a kultúrateremtő és a -megőrző nép magáénak érez. A zenei anyanyelv nemcsak a szigorúbb értelemben vett **népdalt** foglalja magában, hanem a **népies műdaloknak** a szájhagyományban meghonosodott részét, a **hangszeres népzene**t, az **egyházi népéneket**, valamint a **népszokások és szertartások** gyakran idegen eredetű dallamait is.” (Sárosi Bálint, 2003.)

Az óvodában ezek a lehetőségek megjelennek **Forrai Katalin „Ének az óvodában”** és **Törzsök Béla „Zenehallgatás az óvodában”** című könyve anyagában, amely egyrészt a **gyermekekkel is énekelhető és játszható**, másrészt az általunk **„csak” hallgatásra szánt** zenei anyag gondos válogatását tartalmazza. E köteteknek szinte mindennapos tanulmányozása sokat tehet azért, hogy időnként az „aha, ismerős a dal” élményt is megéljük, ezekkel **frissítsük a repertoárt**.

Mindez nem zárja ki **más gyűjtemények** megismerését, csak megfelelő **szakmai alapossággal** válogassunk ezekből az értékkeresés és az életkori sajátosságok jegyében.

Második megközelítésben:

Az óvoda jelentős feladatot vállalhat(na) a zeneértővé nevelésben, mert az **életkori sajátosságoknak megfelelő, tudatos képességfejlesztés** zajlik Forrai Katalin útmutatása szerint.

Az óvodát elhagyó, „iskolaérett” gyermek akkor képes az iskolai követelményeknek megfelelni, ha **elfogadjuk a zenei feladatok szükségességét** is, ha **tudatosan törekedünk a speciális zenei képességek** kibontakoztatására irányuló (tisztá éneklés, hallásfejlesztés, ritmikai képességek, zenei alkotókedv, zenehallgatóvá nevelés) feladatok végzésére.

De ezekkel mindig érjük el az **általános nevelő hatásokat** is: az „ének, zene, énekes játék, gyermektánc” nevű tevékenységi forma részt vesz az **egészséges életmód, a testi fejlődés** alakításában (pl. légzőkapacitás, mozgáskoordináció stb.), az **anyanyelvi és értelmi** fejlődésben (szókincs bővítés, artikuláció, emlékezet, gondolkodás stb.), de a legnagyobb hatást az **érzelmi – erkölcsi – közösségi** nevelésben keressük! (Szarka, 2011)

Harmadik megközelítésben:

A zenei anyanyelv alapozása a születéstől, sőt a fogantatástól zajló zenei nevelésben rejlik.

Itt sokat kellene tennünk a **szülők szemléleti változásában**, akik legtöbbször óvakodnak a zenei megnyilatkozásoktól, leginkább az énekléstől. Pedig a magzati életben történő zenei nevelés igen jelentősen befolyásol(hat)ja akár a fejlődést, akár a későbbi zenei tevékenységeket.

Óvodánk mindennapjaiban a **szülők zenei nevelése** is feladatunk, itt nem elég, ha az óvoda „csak” pótló feladatokat lát el. Az alapozás nem, vagy nem jó irányban indul meg a családok

többségében, és éppen az óvoda teheti meg a **kezdő lépéseket** a gyermekek és a szülők (!) nevelésében az életkori és egyéni sajátosságoknak megfelelő, a **nemzeti és egyetemes értékre** épülő zenei irányítással.

- Tájékoztassuk őket az óvodában folyó zenei nevelés fontosságáról.
- Próbáljuk őket rábeszélni, hogy maguk is énekeljenek, de legalább „viseljék el” a dúdoló-énekelgető, körjátékot kezdeményező gyermeküket.
- Tanítsuk őket arra, hogy miért fontos az óvodának a hétköznapi slágerek mellett a magyar népi és az egyetemes klasszikus zenei anyag megismertetése (mert már nőtt fel több olyan generáció, amely ez utóbbival egyáltalán nem, maximum a „Négy évszak” szintjén találkozott gyakorta).

Negyedik megközelítésben:

A pentatónia óvodai használatával kapcsolatban írta Kodály:

„Talán ma már nem szükséges magyarázni, miért jobb a kisgyermeket előbb az ötfokú zenében tartani:

1. Könnyebb tisztán énekelni.
2. Jobban fejlődik a zenei felfogóképesség és hangtalálói készség...mint a diatonikus (hétfokú) létrán.”

A mindennapokban törekedjünk arra, hogy az **öt pillérhang (dó-ré-mi-szó-lá) gyakorlása után illesszük a félhangot (fá és ti).**

Ez napjaink dúr és moll hangsort előtérbe helyező világában már nehezen elvárható, de azért törekedhetünk arra, hogy a gyermekdalok tanításának során figyelembe vesszük ezeket az elveket.

Jó gyakorlatok a mindennapos nevelőmunkánk során:

- Egy-egy nap fogadjuk a gyermekeket **énekes köszöntéssel**. Örüljünk, ha ő is így válaszol, ne legyen javítás, csak dicséret, ötletek adása!
- Szinte minden nap használjuk ki az **ölbeli játékokban** rejlő testi-lelki kontaktus zenei lehetőségeit (nemcsak a kicsiknél!). Ringassunk, lovagoltassunk (ritmusra is lehet, meg gyorsabban-lassabban).
- A „mindennapos” mese **néhány mondatát merjük megzenésíteni**. Örüljünk, ha úgy tudtuk szoktatni a gyermekeket, hogy rögtön visszaéneklük, vagy maguk is kitalálnak motívumokat.
- **A játékok kapcsán** felcsendülő dalokat (sütés-főzés babakonyhában, autózás) nagyon támogassuk, de tarsolyunkban legyen többféle főzős, autós dal, ha már unalmasnak tűnnének! Ne feledjük, lehet, csak nekünk monoton, ha a gyermek szívesen és még „szépen-tisztán” éneklő, ne gátoljuk! Itt említem meg a **roma zenei kultúrához** tartozó énekeket, melyek hangzásvilágukkal, ritmusukkal belopták magukat gyermekeink szívébe-lelkébe. **Közvetítsük bátran ezeket!**
- **A „döntéseinket” időnként bizzuk a kiszámolókra** (de ne mindig az Ecc-peccre), és ne feledkezzünk meg a zenehallgatóvá nevelés mindennapos programjáról: a vidámságát, időnként bánatát is megéneklő óvodapedagógus **modellszerepéről**. Ennek elsődleges funkciója, hogy azt a zenei értéket képviselje, amelyet a (populáris zenei közegben élő) családok nagy része kevésbé közvetít napjainkban.
- **Mindennap énekeljünk, mondókázzunk a gyermekek között!** Töltsük meg a gyermekek mindennapi életét olyan zenei játékokkal, melyek során a **játékosság, a közösségi élmény** kerül előtérbe, és a résztvevő gyermekek spontán szerezhetnek tapasztalatokat a zene területeiről, a **zenei önkifejezés** lehetőségeiről.

- A zenei kezdeményezések **egyéni, páros, kiscsoportos és teljes létszámú csoportkeretekben** is megvalósulhatnak. A gyermekek megismeréséhez, optimális fejlesztéséhez **a zenei nevelés szempontjából is a legideálisabb lehetőséget a játék nyújtja.** Észrevétlenül **bekapcsolódhatunk** a gyermekek szabad játéktevékenységébe, vagy segíthetjük **spontán kezdeményezésünkkel** a „csellengők” játékba merülését. **A kötetlen éneklések, mondókázások** az egyéniséghez maximálisan igazodó képesség- és személyiségfejlesztés gazdag lehetőségét kínálják. Az **eltérő zenei megnyilvánulások mögött** a mindenkire egyénileg jellemző aktivitás, motiváltság, érzelmi-esztétikai fejlettség, önállóság, igénysszint, valamint a tudás- és érdeklődésbeli eltérés, együttműködési készség húzódik meg.
- **De a heti minimum egy, tudatosan tervezett-felépített tevékenységről sem mondhatunk le, ahol a kiemelt zenei feladat „gyakorlása” és tudatos képesséfejlesztés folyik! A kiemelt zenei feladat** – bármikor előkerülhet a nap folyamán is – időnként a nehezebb feladatokra is készítsen fel (pl. mérő és ritmus együttesen, magasabb-mélyebb, dallamvonal, belső hallás, felismertető játékok, hangszínek stb.). **Ezeket a tevékenységeket mikrocsoportos formában célszerű szervezni,** hiszen így nagyobb a lehetőség az egyénre való odafigyelésre.
- **Az énekes-zenei játékoknál elsősorban nem fejlesztés a cél, hanem inkább tudatos, kreatív alakítása a környezetnek,** újszerű felhasználása a gyermekeket körülvevő hétköznapi tárgyakkal, amelyek inspirálnak, hatással vannak a fejlődő, kibontakozó gyermeki személyiségre. Az alapelv az, hogy **a gyermek ráérezzen, megtalálja a kapcsolatot a tárgy vagy a vele végzett tevékenység és a mondóka/dal, illetve zenei történet között.** Számos eszközzel kelthetünk hangokat változatos használatuk során. Ezek természetesen nem tiszta zenei hangok, inkább **effektusok, zörejek,** melyek spontán módon vagy tudatosan kísérik a tevékenységet. **A játékoságot megőrizve, minél nagyobb a gyermek, annál tudatosabban irányíthatjuk rá figyelmét a zenei elemekre, az azokkal való játékra.** Ilyen zenei elemek lehetnek: **a tempó, a hangerő, a hangmagasság, a ritmusérzék fejlesztése, a hallásfejlesztés, a belső hallás fejlesztése, a zenei kreativitás fejlesztése.** Bátran építsünk a roma gyermekek improvizációira, remek ritmusérzékére!
- **A zenei elemekkel átszőtt játékos tevékenységek a nap bármely szakában,** felszabadult játékhoz vagy fejlesztő feladatokhoz, délelőtti játékidőben, vagy a délutáni kötetlen tevékenységbe ágyazottan, **ad hoc vagy direkt formában** kerülhetnek elő.
- **Az énekes játékokat** (szerepcserés, kapus, hidas, sorgyarapító-fogyó, kergető) nem lehet 3-4 gyermekkel játszani. Az élmény, a kiváltott hatás akkor teljes értékű, ha mindannyian részt veszünk benne. A közös éneklés, a változatos mozgásformák sokszor jelent katartikus élményt a gyermekeknek. Élünk bátran a **kötött szervezeti formával,** de ne feledkezzünk meg a motivációs eljárásokról, melyekkel fenntarthatjuk gyermekeink érdeklődését.
- **Tartsuk szinten hangunkat, frissítsük zenei listánkat, járjunk zenei továbbképzésekre, vagyis maradjunk mi a szakemberek, vagy váljunk azzá!**

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére:

- A gyermekek szívesen és örömmel vesznek részt énekes játékokban.
- Ismernek 10-15 mondókát, 15-20 különböző hangkészletű és szöveghosszúságú népi gyermekjátékdalt, néhány alkalmi dalt, műdalt.
- Bátran, egyénileg is tudnak mondókázni, énekelni.
- Megkülönböztetik a zenei fogalompárokat.

- Tudnak ritmust, mozgást, dallamot rögtönözni.
- Érzik az egyenletes lüktetést és a ritmust.
- Felismerik a tanult dalokat dúdolásról, hangszerjátékról, jellegzetes részletekről.
- Képesek dallambújtatást végezni.
- Ismernek egyszerűbb ritmushangszereket, azokat tudják használni.
- Képesek élvezettel, figyelemmel, érdeklődéssel végig hallgatni a zenei bemutatásokat.

XII/3. RAJZOLÁS, FESTÉS, MINTÁZÁS, KÉZI MUNKA

A rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, a kézimunka mint az ábrázolás különböző fajtái, továbbá a műalkotásokkal, a népművészeti elemekkel, szokásokkal, hagyományokkal, **nemzeti szimbólumokkal**, az esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés is fontos eszköze a gyermeki személyiség fejlesztésének.

Az óvodapedagógusok számára kiemelt feladat:

- **a nemzeti szimbólumoknak (címer, nemzeti zászló, Himnusz) a gyermekekkel való (életkornak megfelelő) megismertetése**
- **a csoportnaplókban jelenjen meg, hogy adott témánál milyen formában valósult meg a jelképek tevékeny alkalmazása**

Az ember ismereteinek döntő részét vizualitás, látás által nyeri. A vizuális nevelés látásnevelés, képzetek, utánzás, gyakorlás segítségével. A látás sajátos gondolkodás. Az ismeretek, gondolatok lejegyzésének első lehetősége, az ábrázolás, a vizuális nyelv egyik formája. **A vizuális nevelés az óvodai nevelés egészét áthatja, az egész nap folyamán biztosítani kell hozzá a feltételeket!**

Gyermekeink számára a szabad rajzolás az egyik legjelentősebb önkifejezési mód, melynek során a gyermek „sémákat”, vagy másképpen szimbólumokat használ. A „sémák” alapformák, amelyek a valóságról szerzett tapasztalatok során folyamatosan gazdagodnak.

A papíron nyomot hagyó rajzeszközök (ceruzák, tollak, zsírkréták stb.) a funkció örömrzését keltik a firkáló gyermekekben. A különböző motívumok szabad kombinálásával jut el a gyermek a formákig, majd a kompozíciók megalkotásáig. Amit a világról tud, ábrázolásában is el tudja mesélni, amit nem tud ábrázolni, azt hozzámeséli.

Az ábrázoló tevékenység célja nem maga a tevékenység során létrejövő bármiféle alkotás vagy annak esztétikai értéke, **hanem maga az örömteli cselekvés. A létrejövő „mű” jelzés a gyermek ismereteiről, érzelmi életéről, képességének fejlettségéről.**

A tevékenység célja:

- **A gyermekek igényének alakítása az alkotásra, az önkifejezésre.**
- **Tér – forma – színeképzetük gazdagítása, esztétikai érzékenységük, szép iránti nyitottságuk, igényességük formálása.**

A gyermeki alkotó-alakító tevékenység feltételeinek megteremtése

- Az alkotó tevékenységhez méretben, minőségben megfelelő **eszközöket** biztosítsunk. Az eszközök kiválasztásában a praktikum, a célszerűség és az esztétikum domináljon.
- Az alkotó-alakító tevékenységekhez a megfelelő hely olyan **tér** legyen, ahol a mozgó gyermekektől védett az alkotók köre.

- A **munkasztalt** úgy alakítsuk ki, hogy maximum hat gyermek egyszerre kényelmesen elférjen.
- Az alkotó tevékenységhez olyan **léggört** teremtsünk, amelyben a gyermekek szívesen kapcsolódnak be az alkotó munkába, az elrontott sikertelen lépéseket javíthatják.
- Biztosítsunk elegendő **időt** a tevékenységekre, hogy a gyermekek lehetőleg addig alkothassanak, ameddig kedvük tartja.
- Az anyagok, eszközök elhelyezésére szolgáló **tároló hely** a gyermekek számára **elérhető és biztonságos** legyen.
- Az eszközök **biztonságos kezelését** egyenként tanítsuk meg a gyermekekkel.
- A rajzoláshoz, festéshez, mintázás-anyagformáláshoz, szövés-fonáshoz, batikoláshoz, origamihoz, építéshez gondoljuk végig a **feltételeket, s teremtsük meg a mindennapi szabad játékban is.**

A 3-6-7 éves korban tervezhető alkotó, alakító tevékenységek, s azok tartalmának, minőségének fejlesztése

3-4 évesek:

- Tegyük lehetővé, hogy **játszva ismerkedhessenek** az anyagokkal, eszközökkel és a technikai kivitelezés lehetőségeivel.
- Kezdődjön el az esztétikum iránti érzékenység és értékelő képesség alakítása – észre véetve, **együttesen gyönyörködve** a saját alkotásokban, a mű- és népművészeti szépségekben.
- Rendeljük a tevékenységeket a **képalakítás, a plasztikai munkák és az építés** köré. Ezek ne különüljenek el élesen egymástól.
- Tervezzük meg a képalakító tevékenységek technikáját, eszközeit. **Nem tervezhető** a szándéktalan firka, és a látszólag forma-firka időszakában a téma.
- Legyen lehetősége a gyermekeknek az élményeiknek, érdeklődésüknek megfelelő **szabad témaválasztásra.**
- Jelenjen meg **festéssel, zsírkrétával, papírragasztással, agyagba, homokba karcolással, nyomattal a képalakítás.**
- Segítsük a gyermekek képalakító készségének megindulását a szórt elrendezéstől a **képelemek, részformák elemeinek egymáshoz rendelésével.**
- **Kötetlen szervezési móddal** tegyük lehetővé, hogy a gyermekek tetszés szerint vegyenek részt a plasztikai alakításban. Ismerjék meg az **anyagok alakíthatóságát**, nyomkodva, ütögetve, gyurkálva, gömbölyítve, simítva, sodorva, mélyítve, tépegetve, karcolva stb. Lehetőség szerint legyen biztosított az agyagozás.
- Biztosítsuk, hogy megismerkedhessenek az építés során a különböző tárgyak **formáival, alakzataival.** Segítsük elő, hogy **tudjanak beszélni** az alkotásukról, s **örüljenek** a létrehozott produktumnak.

4-5 évesek:

- **Bővítsük** alkotó-alakító tevékenységüket.
- A gyermekeknél megjelenő szándékos képalakító tevékenységet **segítsük élményeikhez kapcsolódó témákkal**, s azokhoz megfelelően illeszkedő **technikával.**
- **Támogassuk**, hogy jelenjen meg a gyermekek rajzában az **emberábrázolás**, környezet, tárgyak, cselekmények saját elképzelés alapján történő megjelenítése.
- **Modelláljuk a rágyönyörködést** a gazdag formákra, a színkeveréssel alkotott színárnyalatokra.

- Biztosítsunk a rajzok **finomabb kidolgozásához** ceruzát, krétát, filc- és rosttollakat, fapálcákat, különböző vastagságú ecseteket.
- Tegyük lehetővé a képalakítást **spárgából, fonalakból, textilből, termésekből**.
- **Tanítsuk** meg, hogy a plasztikai munkák során legyenek képesek a **formák tagolására**. Biztosítsunk különböző formájú textilt, bőrdarabot, gallyakat, terméseket a plasztikus formák létrehozásához.
- **Támogassuk**, hogy az építés során **variálják a teret**. Használhatnak ehhez pl. nagyobb méretű dobozokat, takarókat, berendezési tárgyakat.
- A **gyermekek segítsenek** az eszközök előkészítésében, elrakásában.
- Kiállított munkáikat **büszkén mutathassák meg** szüleiknek.

5-6-7 évesek:

- Figyelembe véve a gyermekek alkotó-együttműködési készségét, **segítsük a képi, plasztikai és a környezetalakításból eredő aktív tárgykészítés bővülését**.
- Tervezzük, hogy a képalakítás során a gyermekek minél többször alkossanak **közös kompozíciót**.
- **Gazdagítsuk a technikai megoldásokat és az eszköz-lehetőségeket**, pl. batikok, kollázsok, plakettek, domborművek, viaszkarok, lenyomatok, makettek stb. alkalmazásával.
- **Segítsük elő**, hogy a saját élményeken alapuló cselekményes témákban jelenjenek meg a mesék, versek, énekes játékok, ünnepek **eseményábrázolásai** is. A gyermekek használjanak a képalakításhoz minél **eredetibb megoldásokat**, jelenítsék meg a **formákat, színeket egyéni módon**.
- **Ismertessük meg a cigány vizuális kultúra sokszínűségét, egyes díszítőelemeit**. **Támogassuk, örüljünk annak, ha ezek nyomát felleljük a gyermekek munkáiban**.
- **Segítsük elő**, hogy a gyermekek **plasztikai munkáiban** is jelenjen meg a **közös térbeli többalakos kompozíció**, egy-egy mesejelenet, énekes játék stb.
- Legyen igényük az ajándékkészítés – elsősorban ünnepekhez kötötten – szüleik részére. **Éljék át minél gyakrabban az ajándékozás örömét!**
- Segítsük a gyermekeket a **játékok, bábok, játékkellékek készítésében**.
- **Formáljuk a szülők szemléletmódját**, vonjuk be őket az alkotó-alakító munkához szükséges anyagok gyűjtésébe, az óvoda szépítésébe.
- Segítsük a gyermekeket abban, hogy az **építés során** nagyobb méretű elemekből, térben összeállíthassanak pl. búvóhelyeket.
- Biztosítsuk a **több napon át tartó építés** lehetőségét.

Biztosítsunk teret és lehetőséget a gyermeki alkotások szélesebb körben való megismertetéséhez. A közösségi rendezvényeken való bemutatás egyrészt motivációt biztosít az óvodapedagógusoknak, hiszen nevelőmunkánk értékeit mutatja be egy sajátos, alkotói formában, másrészt része lehet a tehetségek bátorításának is.

A tevékenység szervezeti formáinak biztosítása

- Az alkotó-alakító tevékenységek **párhuzamos tevékenységként** vannak jelen mindennapjainkban.
- **Heti egy alkalommal** szervezzünk **tudatosan irányított mikrocsoportos, kötetlen** formájú tevékenységet, amelyben az egyéni segítségnyújtás érdekében kisebb létszámú gyermek vegyen egyszerre részt.
- Teremtsük meg annak a lehetőségét, hogy **minden gyermek ilyen formában** megalkothassa az ajánlott eszközfeltételekkel képi-plasztikai elképzelését.

Fontos feladatunk az ábrázolási tevékenységükben lassan fejlődő, esetleg diszgráfia tüneteit mutató gyermekek egyéni fejlesztése, jelzés a szakemberek felé!

Fejlesztő eljárásunk alapja, hogy **önmagához képest fejlődjön, lépjen előre a gyermek.**

A **lehetőségek megteremtésével** a gyermeki fejlődés mozgatórugója az **önfejlesztés** lesz, hiszen a gyermek is arra törekszik, hogy alkotásai egyre jobban hasonlítsanak a valóságra. A segítség módját illetően várjuk ki, hogy mit alakít ki magától a gyermek, s ne arra gondoljunk, hogy mit kellene tudnia.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére:

- A rajzolás, mintázás, kézi munka kedves, örömteli tevékenységgé válik.
- Rácsodálkoznak a szépre, tudnak gyönyörködni benne, esztétikai véleményt alkotnak.
- Kézmozgásuk lehetővé teszi az egyre finomabb mozdulatokat kívánó feladatok elvégzését, vizuális észlelésük, megfigyelésük, emlékezetük fejlődik.
- Az eszközöket készségszinten kezelik.
- Ismerik a különféle ábrázolási technikákat, anyagokat, azokat képesek önállóan megválasztani.
- Szükség esetén képesek együtt dolgozni.
- Munkáikban tükröződnek a világról szerzett egyre valósabb ismereteik, de elsősorban érzelmi megnyilvánulásait vetítik ki saját formanyelvükön.
- Alkotásaikra jellemző a részletező szín- és formagazdagság.
- Használják a népi, nemzeti és a cigány kultúrában megjelenő díszítő motívumokat.
- A kiemelt figyelmet igénylő, tehetséges gyermekek szabad önkifejezése megvalósul.

XII/4. MOZGÁS

Az egészségfejlesztő testmozgás tevékenységének alapelvei óvodánkban:

- **Minden nap legyen irányított mozgásfejlesztés/fél óra.**
- **Amikor az időjárás engedi, levegőn tartsuk.**
- **Lehetőleg játékokat és ne „feladatos” testnevelést tartsunk.**
- **Jó foglalkoztatási formával.**
- **Legyenek a feladatok kihívások a gyermekek számára /pl. eszközhasználat.**
- **Olyan feladatokat, játékokat tanuljanak, amelyek az önálló szabad játékban is alkalmazhatóak.**

Feladataink a mozgásfejlesztés során

- **A természetes mozgáskedv megőrzése.**
- **Élményt nyújtó, teljes személyiségre ható** fejlesztés (minden gyermek egyéni fejlődést mutat).
- **Pozitív kompetenciaérzet** kialakítása („Meg tudom és meg is akarom csinálni!”)
- A gyakorlással tanulható és fejleszthető elemekre, funkciókra való koncentráls, **teljesítmény- és versenykényszer nélkül.**
- A **versenyszituációt** a gyermek elsősorban **önmagával szemben** élje meg.
- Az **értékelésnél** maga a **játékfolyamat** kerüljön a középpontba, ne a végeredmény.
- A gyermekek **fizikai és érzelmi biztonságban** legyenek.
- Először a **szociális kompetenciák** (pozitív énkép, önkontroll, érzelemszabályozás, szabálykövető társas viselkedés, együttműködés, kommunikáció, problémamegoldó gondolkodás) **megerősítése** a cél, aztán tudnak a gyermekek sportszerűen versenyezni.

A „mindennapos” testmozgás élettani hatásai – avagy mi indokolja a napi rendszerességet?

A gyermekek kondicionális képességének fejlesztése

A szervezet a többszöri terhelésre reagál. Alkalmazkodik az igényekhez. Amikor a **szervezetet terheljük**, akkor az **energia raktárak kiürülnek**, vagyis elfáradunk. Amikor **pihenünk**, az **energia raktárak feltöltődnek**, úgy is mondhatjuk, hogy **kompensáció** jön létre a szervezetben. Ha az igénybevétel újból és újból megtörténik, akkor a **szervezet védekezési reakciója**, hogy az energia raktárakat magasabb szintre tölti fel. Ezt **túlkompensációnak** hívjuk. Tehát, amikor újból terheljük a gyermeket, akkor ugyanolyan terhelésre már nem fárad el annyira, vagyis edzettebb lesz. **Célunk, hogy ezt az edzettséget egyre magasabb szintre emeljük.**

A fejlődés feltételei:

- A szervezet edződésének egyik feltétele, hogy az ingerek **sűrűn** érjék, legalább hetente háromszor.
- A **terhelés intenzitásának** olyan nagynak kell lennie, hogy a szervezet védekezni kezdjen. Vagyis, ha alul terheljük a gyermekeket, akkor nem érünk el eredményt. Nem elég, ha úgy tervezünk, hogy mindenből egy kicsit. **Ehhez szükséges legalább fél óra.**
Honnan tudjuk, hogy elég volt-e a terhelés? **Amikor a gyermek kiizzad, liheg, kapkodja a levegőt, akkor biztosan jó a terhelésünk.** Óvodásoknál a külső jegekből mérhető le.
- A **pihenés** alatt történik a kompensáció, így a **terhelés, pihenés arányára** ügyelni kell.
Ha a gyermek megáll pihenni, biztosak lehetünk benne, hogy ezalatt szervezete feltöltődik, és ráadásul ez nagyon gyorsan megy végbe náluk, hála jó vérkeringésüknek. A hirtelen növekvő nagycsoportosoknál már előfordul, hogy az érhalózat még nem érte utol a csont és az izomszövet növekedését, ezért hamarabb fáradnak el, a regenerálódás pedig nem elég gyors. Nem szabad őket ezért elmarasztalni. **Türelmesek legyünk!**
- A **fokozódó terhelés** új alkalmazkodást vált ki. A **változatlan terhelés** pedig az alkalmazkodást szilárdítja meg.
- A **hosszantartó változatlan ingerek**, illetve kisebb ingerek, **visszaesést** eredményeznek.
- Az **optimális terhelést** a pillanatnyi teljesítőképességhez kell igazítani. Ez a gyermekek **differenciálását** is jelenti. **Képességek szerint** és az éppen **aktuális erőnléti állapotuk** szerint is. Gondolni kell az esetleg betegségből visszatérő gyermekekre is.
- Minden izomcsoporttal nem tudunk egy tevékenység alkalmával egyformán foglalkozni, ezért **két-három hétig egy izomcsoport edzését, vagy egy képesség fejlesztését tűzzük ki célul.** Közben a **többi izomcsoporttal**, képességgel **hetente egyszer végezzünk emlékeztető edzést.**
- Ahhoz, hogy emeljük is a szintet, és a többi izom állapota se romoljon, bizony ki kell használni a **mindennapok adta lehetőségeket.**
- A **nagyobbaknak van szüksége terhelésre.** A **kisebbeknek elég az, ha a mozgásokat elsajátítják, és azokat a mozgás örömeért ismételtetik.** De számukra

is éppen olyan fontos, mint a nagyoknak, hogy **minden nap mozogjanak irányított módon, 15-20-25 percet attól függően, hogy mennyit bírnak.**

- „A jó motorikus fejlődés pozitív körfolyamatot vált ki, a rossz gátolja, sőt megakadályozza a gyermek optimális fejlődését minden más területen”. (Győri Pál) Ezért sem elég, ha csak nagycsoportban kezdjük a minden napos mozgásfejlesztést!

A mindennapos mozgás körülményei:

Ideje?

- Kb. fél óra.

Hol?

- Lehetőleg **szabadban!!!**
- Nincs az a mozgásanyag, amit kint ne lehetne elvégezni. Csak a **megfelelő időpontot** kell jól kiválasztani, és az **időjáráshoz kell alkalmazkodni.**
- **Rossz idő nincs, csak rossz öltözet!**

Ha úgyis sokat mozognak a gyermekek kint a szabadban, miért szervezzünk nekik még több mozgást?

- Az óvoda udvarára kifutó gyermekeket megfigyelve kiderül, hogy 20%-uk szinte azonnal megáll, és nem fut, nem labdázik, vagyis nem mozog intenzíven tovább, hanem virágot, levelet gyűjt, vagy csak egyszerűen szemlélődik (főleg a kisebbek és a lányok). **Éppen azok a gyermekek maradnak ki a mozgásból, akiknek a legnagyobb szükségük lenne rá.**
- **A kint töltött idő utolsó fél óráját érdemes szervezetté tenni.**
- **A téli hideg napokon** kevesebb időt töltenek a szabadban a gyermekek. Féltjük őket, hogy megfáznak, vagy ha ki is megyünk, tényleg csak tengnek-lengenek. Ilyenkor **a legkiválóbb lehetőség eleve csak irányított mozgástevékenységre kimenni!**

Miért levegőn?

- **Nagyobb a tér.** A játékokat le tudjuk játszani teremben is, de a hatások messze elmaradnak attól, amit a kinti nagyobb térben el tudunk érni!
- **A szervezet megtanul alkalmazkodni** a hideg levegőhöz, az időjárás viszonyosságaihoz.
- **A levegő összetétele kint egészségesebb.**

Mi indokolja az ebéd előtti időpontot?

- Nagy előnye az ilyenkor tartott foglalkozásoknak, hogy akkor már a kolléganővel ketten tarthatjuk a mozgásfejlesztést. **Rengeteg jó oldala van a közös munkának** (differenciálás).
- A szervezet **teherbíró képessége délelőtt 10 órától délig**, és délután 4 órától nagy. Ilyenkor lehet a **legjobban fejleszteni a szervezetet.**
- **Ha ebéd előtt jól kimozogják magukat a gyermekek, akkor nem lesz baj sem az étvágyukkal, sem a pihenéssel.**
- És nem vesszük el az időt más fejlesztési területektől sem. Reggeli után egyébként is tele a pocak. **ha a mozgás ideje átrendeződik ebéd előttre, fennmarad még idő egyéb, érdekes feladatokra.**

Öltözés? Játék terhére?

- Öltözés csak a mozgás után, jelentse ez a **nedves trikó cseréjét**. A kinti játékhoz alkalmas ruha megfelel a mozgásfejlesztéshez. Ne terheljük se a gyermekeket, se magunkat az öltözködéssel!
- A gyermekek **túloltöztetése a legnagyobb gond!** Ha mozogni megyünk, mindig a mi felelősségünk, hogy mit adunk a gyermekeknek! Illetve a mozgás előtt mit veszünk le róluk, mozgás után mit vesznek fel! Semmi akadálya, hogy meleg kabátban, sapkában, kesztyűben futkározzanak, ugráljanak, játszanak.

Hogyan dolgozzunk teremben?

- Tornaszobánk nem túl nagy. Ha itt futnak a gyermekek, akkor körbe indulnak el, nehogy ütközzenek. **Önvédelem!**
- Tehát **le kell lassítani őket**: szökdelve, négykézláb járva, kúszva, mászva, csúszva játsszanak.
- **Használjuk a sok-sok fejlesztő eszközt**, amit úgyis már megvettünk.
- **Csak akkor maradjunk a teremben, ha a körülmények nem engedik, hogy kimenjünk.** Lesz ezekből így is elég.

A mozgásfejlesztés felépítése

Függ az elérni kívánt céloktól!

I. rész: A **bevezető részben** a főrész anyagára való felkészítés a célunk. **Bemelegítjük a szervezetet**, és esetleg a rávezető gyakorlatokat végezzük el. Tegyük ezt **játékokkal**, illetve játékos módon.

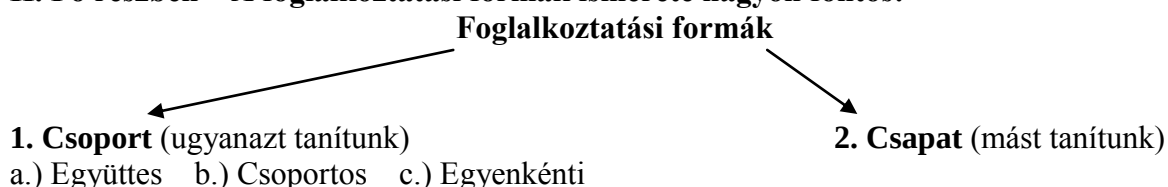
Tartalma:

- Járások, futások: **sokmozgásos játékokkal**
- Rendgyakorlat? **Nincs – járások, szervezést segítő játékok helyettesítik. Rengeteg olyan játékunk van, amivel a szervezet bemelegítését megoldhatjuk.**
- Gimnasztika? – **Szerepe más, mint eddig volt!**
A hagyományos gimnasztikai elemeket úgy tanítsuk, mint a guruló átfordulást, vagy mint a távolugrást. **Önálló sportmozgásként.** Szerekkel, és anélkül. Egyénileg, párban és csoportosan. **Csak akkor végezzük, ha szükség van rá! Ne öncélúan!**
 - **Elemei felhasználhatóak rávezető gyakorlatként.**
 - **Fejleszti a ritmusérzékét.**
 - **Fejleszti a testsémát.**
 - **Fejleszti a téri tájékozódó képességet, az oldaliságot.**
 - **Fejleszti az izomérzékelt.**
 - **Elemei erősítő, nyújtó hatásúak, izomegyensúly, illetve a helyes testtartás érdekében alkalmazhatóak.**
 - **Eszközökkel, tornaszerekkel, zenével hatásfokozást és gyakorlat színesítést érhetünk el.**
 - **Eszközhasználat esetén a finommotorika is fejlődhet.**
 - **Előkészít a főrész terheléséhez.**

Hogyan „tanítsunk”?

- **Kisebbeknek – alapmozgásokat** tanítsunk. **Kerüljük az ütemezést**, hogy magát a mozdulatot, annak irányát, dinamikáját, pontos végrehajtását kelljen csak figyelniük. Ne a tempóval, ütemmel legyenek elfoglalva.
- **Nagyobbaknak** – ütemezhetünk is néha. Így fejlődik a ritmusérzékük. Élmény a közösen, egyszerre végrehajtott mozgás is. De ne felejtsük el, ők még óvodások! **Hagyni kell őket játszani!** A zenére történő mozgás újabb örömforrás is lehet. Az utánzás a gimnasztika esetében is a legjobb oktatási módszer.
- A **gimnasztika** helye a tevékenység során: **rugalmas!!!** Az elérendő céltól függ, hogy hova tegyük. Lehet akár a befejező részben is. **Nem kell mindenáron gimnasztikázni. Hatásai kiválthatóak mással, amit a gyermekek jobban szeretnek:** pl.:
 - Lábizom erősítések – futó játékok szökdelésekkel, guggolásban közlekedéssel.
 - Hasizom erősítés – négykézlábas helyzetekben.
 - Hátizom erősítések – pók-, rákjárások is kitűnőek.
 - Karizom erősítésre jól használhatóak az összes támaszhelyzetek, és az azokban való csúszások, kúszások, mászások, vagy a függésekben való haladások.

II. Fő részben – A foglalkoztatási formák ismerete nagyon fontos!

- **Együttes, illetve csoportos foglalkoztatási formák:** Jobb, ahol **egyszerre, együtt** tudnak gyakorolni, **nagy ismétlésszámmal**.
- **A játék erre a legalkalmasabb!** Végig kell gondolni:
 - Mit akarunk fejleszteni?
 - Mikkel lehet azt fejleszteni?
 - Milyen játékot válasszunk, illetve alkossunk, hogy ugyanazt a hatást érijük el, amit az egyszerű gyakorlással elérnénk?
- **Ajánlott módszerek:**
 - Ha mozgást tanítunk, törekedni kell a **nagy ismétlésszámú**, mégis **rövidebb ideig tartó gyakorlásra, 5-8 percben**. Ez történik a fő rész egyik részében.
 - A megtanultakat más napokon lehet gyakorlással rögzíteni.
 - A fennmaradó időben, **már korábban megtanult mozgást gyakorolhatunk**, hogy azzal érhesünk el fejlesztő hatásokat. **Ez már játékban is megvalósulhat.**

Az egyenkénti foglalkoztatási forma nagyon gyenge hatásfokú!!! Nagyon ritkán alkalmazzuk!

A gyermek effektív mozgása, - amíg körbe megy a gyakorlatsoron, - kb. 1 és fél percnyi lesz. Ha hozzászámoljuk a szerek kipakolását és az elpakolást, akkor kiderül, hogy pl. a 12'-es főrészből 1 és fél perc a mozgás, és 10 és fél perc a várakozás. A **fő részben**, ahol a legmagasabb terhelést kell kapnia a gyermeknek. Ráadásul a három, illetve négyszeri ismétléssel sem mozgást elsajátítani, sem hatást elérni nem lehet. **Amennyiben mégis ezt a foglalkoztatási formát választjuk, (mert pl. kevés gyermekünk van), akkor a kiegészítő gyakorlatok kiválasztásánál törekedjünk arra, hogy azonos hatásúak legyenek. Így esélyünk van arra, hogy összeadódjanak a hatások.** Pl. ha mind egyensúlyérzékét fejleszt.

III. Befejező rész

Feladata: az első két rész terhelésének korrigálása:

- Ha kell, fokozzuk a terhelést, majd végül csillapítjuk is.
- Ha kell, megnyugtatójuk a szervezetet és a gyermekeket.
- A felfokozott terhelés alatt felszaporodott adrenalin kiürüléséhez időt kell adni. Relaxációval, vagy egy csendesebb, egyszerűbb játékkal. Mozgás után így nyugodtabbak lesznek a gyermekek.
- **Az itt alkalmazott játékokat, játékos feladatokat szintén a hatásuk, és persze a gyermekek igényei szerint választhatjuk.**

Amikor az átlagostól eltérő fejlődésű gyermek is van a csoportban, tulajdonképpen a vegyes csoportban alkalmazható módszereket kell választanunk.

- **Együttes foglalkoztatási formánál**, amikor minden gyermek ugyanazt a mozgást végzi egyszerre, **más módszereket kell alkalmazni.**
- Nagyon **átgondoltan kell mozgást tanítani**, kis lépésekben, hogy könnyen haladhassanak előre a gyermekek, akár úgy, hogy **ne kelljen egyenként segíteni.**
- **Rövidebb idő alatt nagyobb ismétlés számot érhetünk el.** (A játékokra is több idő marad.)
- Ilyenkor, ha egy gyermek **mozgásában eltér a többiektől**, azt könnyebb rögtön észrevenni.
- És ha **előre tudom, kinek van szüksége segítségre**, eleve oda állok, és **ott segítek!**
- **Differenciálok a segítségadás módjában. Segíteni lehet:**
 - szóban
 - tevőlegesen
 - eszközzel
- Differenciálok a **végrehajtás minőségének a megkövetelésében** (nagycsoportos, középsős, stb.)
- Differenciálni lehet **eszközökkel:**
 - **nehézített szerek – jobb képességűeknek**
 - **könnyített – kevésbé fejletteknek** (nagy labda, kis labda)
 - **a gyermek eldönthesse, melyik nehézségű szert választja** (emelt, felfordított, ferde pad)
- Differenciálni lehet a **gyakorlat adásában**, ha mégis **más feladatot kell adni, az legyen rávezető gyakorlat** (labdavezetés, labda lepattintás, labdagurítás)
- Differenciáljunk **ismétlés számban. Több szert biztosítsunk. Külön dolgoznak a gyorsabbak és a lassabb mozgásúak. Vagy választhasson a gyermek, hogy hol gyakoroljon: ahol előbb rákerül a sor, oda állhasson.** Mindkét esetben a jobb képességűek, a jobban terhelhetőek többet mozognak, és náluk is érhetünk el kellő fejlesztő hatást.

A differenciálás egyaránt szolgálja a tehetséges gyermekek fejlődését és az esetleg lemaradtak felzárkóztatását is.

Játék, mese, mozgás

A játék az óvodáskorú gyermek legalapvetőbb tevékenysége, melyet örömmézés kísér. Fejlesszük ezen keresztül!

Miért vegyük el a gyermekektől ezt az örömezt, amikor semmi akadályuk annak, hogy akár a főszereplő anyagát is játékokba ágyazzuk?

Az új anyag tanulásakor is törekedjünk a rövid ideig tartó, frappáns, **játékos megoldásokra**.

A mozgásos szerepjáték sajátossága az utánzás. A játék során a gyermek azt utánozza, azzal a szereppel azonosul, ami érdekli, ami közel áll hozzá. Ezek lehetnek állatok, mesefigurák, izgalmas foglalkozású emberek. Rajtuk áll, hogy milyen szerepeket kínálunk fel.

A szimbolikus játék (kitüntetett szakasz), **amely a képzeletalkotást segíti**, jellemzője a szimbolikus asszimiláció. **Varázsszava a „mintha”**. Pl. úgy használja a karikát, mintha kormány lenne, vagy úgy görgeti a nagylabdát fejjel, mintha ő kutyus lenne.

Ennek a kornak a játéka közvetlen, áttétel nélküli, **a gyermek hétesztendő korában valóban az, akit, vagy amit játszik. A játék utánzás. A történet meséjéből indul ki, és ehhez előbb csak mozgással, némajátékkal, később szavakkal is alkalmazkodik.** (Gabnai Katalin)

Ezért, az óvodai mozgásfejlesztések remek lehetőséget nyújtanak a mesék, történetek dramatizálására.

A foglalkozás bevezető részétől kezdve, a fő részen át, egészen a befejező részig, alakíthatjuk úgy a játékokat, játékos feladatokat, hogy azokat egyetlen mese köré építjük. **A játékokban egyszerűen megváltoztatjuk a szereplőket, a feladatokat a történetnek megfelelő magyarázattal látjuk el.**

(Hangsúlyozom, ez nem az a „mesetorna”, ahol a történetet egyszerűen csak eljátsszák a gyermekek, és alig mozognak!).

A játék, és a mesekeret garantált sikert és sok örömet, vidámságot hoz mindannyiunk számára. Észre sem veszik gyermekeink, hogy mekkora fejlesztő hatás éri őket. A történetekért, szereplőkért nem kell messzire menni. A minden napos mesék itt vannak az óvodában. Egy kis kreativitás tőlünk, és abba sem akarják majd hagyni a mozgást, a játékot, a mesét a gyermekek. Érdemes kipróbálni!

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére

- A gyermekek szeretnek mozogni, kitartóak a mozgásos játékokban.
- Mozgásuk összerendezett, nagymozgásaik kialakultak, finommozgásuk, egyensúlyérzékük alakulóban van.
- Ismerik az irányokat, tudnak térben tájékozódni.
- Edzettségük, ellenálló képességük, teherbírásuk megfelelő szintre fejlődik.
- Tudnak ütemtartással járni, gimnasztikai gyakorlatokat esztétikusan végezni.
- Képesek 50-100 m távolságot végig futni.
- A természetes mozgások (csúszás, kúszás, mászás, dobás) technikáját ismerik.
- Tudnak helyben labdát pattogatni.
- A versenyjátékokban, ügyességi játékokban törekednek a szabályok betartására.
- Képesek alkalmazkodni társaikhoz, toleránsak, együttműködőek, segítőkészek.

XII/5. A KÜLSŐ VILÁG TEVÉKENY MEGISMERÉSE

A környezeti nevelés általában a környezeti kultúra megélését és átadását jelenti. Az élő és élettelen környezetünkkel való harmonikus együttélést, életmódot, gondolkodást, viselkedésmódot, szokást és értékrendszert. Mindezek kialakítására legalkalmasabb az óvodáskor, mely ideális és fontos szakasza a környezeti nevelésnek, hiszen a szokások már a korai életszakaszban kialakulnak, s az egész életre szóló élmények, benyomások, szokások alapvetően meghatározzák a leendő felnőtt környezeti gondolkodását, környezet- és természetvédelmi szemléletét és környezettudatos magatartását.

Programunkban a komplex környezeti nevelés kiemelt jelentőséggel bír, mivel a családok többségének ezzel kapcsolatos értékrendje nem példakövető.

A környezet megismerése és óvása áthatja gyermekeink óvodai életét, az óvodai tevékenységek egészét.

Céljaink:

A szűkebb és tágabb természeti, emberi, tárgyi környezet felfedezése során a gyermekek pozitív érzelmi viszonyának kialakítása:

- **a nemzeti-multikulturális értékekhez,**
- **a népi és a családi hagyományokhoz,**
- **a közösséghez való tartozáshoz,**
- **a szülőföldhöz, a hazai tájhoz,**
- **a természet szeretetéhez, megóvásának igényéhez, a környezettudatos magatartáshoz.**

Feladataink:

- Építsünk a gyermekek meglévő tapasztalataira, élményeire, kíváncsiságára, megismerési vágyára, sokoldalú érzékelésén alapuló érdeklődésére.
- Alakítsuk pozitív érzelmi viszonyulásukat természeti és szűkebb lakókörnyezetükhöz.
- Teremtsük meg a több érzékszervre ható és cselekedtető környezeti tapasztalatszerzés feltételeit.
- A spontán szerzett tapasztalatok rendszerezése, bővítése mellett biztosítsuk ezek gyakorlását különböző tevékenységekben és élethelyzetekben.
- Tudatosan fejlesszük tanulási készségeiket, képességeiket meghatározó részfunkcióikat alkalmi, folyamatos megfigyelések, gyűjtések, szimulációs játékok közben.
- A környezet megismerésének komplex-integrált tevékenységsoraiban spontán és irányított beszélgetéssel segítsük önérvényesítő törekvéseiket, anyanyelvi-értelmi nevelésüket.
- Támogassuk a gyermekek önálló véleményalkotási, döntési képességeinek fejlődését a kortárs kapcsolatokban a környezet alakítása során is.
- Teremtsünk beszélő környezetet, ösztönözzük a természetes beszéd- és kommunikációs kedv fenntartását, támogassuk a gyermeki kérdéseket.
- Építsük be óvodai életünkbe azokat a jeles napokat, településünkhöz fűződő néphagyományokat, multikulturális elemeket, amelyek érzelmileg gazdagítják gyermekeinket, fejlesztik erkölcsi tulajdonságaikat, megalapozzák szokás- és normarendszerüket.
- Ismertessük meg a gyermekekkel a családi tárgyi kultúra értékeit.

- Próbáljuk befolyásolni a szülők magatartását környezetünk tudatos formálásával, megóvásával kapcsolatban.

A környezet megismerésének tartalmát, a tapasztalatszerzés irányítását három fő területen biztosítjuk:

- **Természeti és társadalmi környezet megismerése**

A témakörök keretét az évszakok változásai, az évszakokhoz kapcsolódó jelenségek megfigyelése, ehhez kapcsolódóan a jellemző tevékenységek, a hagyományok és jeles napok töltik meg tartalommal.

A természeti és társadalmi témákról szerzett tartalmak, tapasztalatok, ismeretek az életkor előrehaladtával folyamatosan bővülnek és koncentrikusan mélyülnek, maguk a témakörök is több ponton kapcsolódnak egymáshoz.

- **Környezetalakítás, a felnőtt környezettudatos mintájának biztosításával**

Biztosítanunk kell, hogy egyéni képességeikhez mérten gyakorolják, alkalmazzák a gyermekek a tapasztalati úton megszerzett készségeiket, ismereteiket. Az életre való felkészítés nem nélkülözheti a munkatevékenységek lehetőségeinek kiaknázását.

A környezetalakítás céljából fontosnak tartjuk, hogy a munkavégzés ne időszakonkénti, hanem rendszeres tevékenység legyen, ami komplexen beépül óvodai nevelésünk folyamatába.

A tárgyakról, jelenségekről szerzett benyomásokat – ha azok érzelmileg megalapozottak – a gyermek további, átrendezi.

A gyakorlás természetes színterei:

- kötetlen játék: játékhelyek átrendezése, csoportszoba rendjének helyre állítása, ünnepek előtti díszítésben való részvétel stb.
- célzott tanulási folyamat: gyűjtögetés, csíráztatás, ültetés, gyomlálás, öntözés, kísérletezés
- természetes élethelyzetek: a természet kincseinek alkotó módon történő felhasználása, átalakítása
- virágos-, és konyhakert, természet-, és élősarok, termések, levelek, csigaházak, kavicsok, növények nézegetése, válogatása, játékokban történő felhasználása
- Alkalmanként kisállatok megfigyelési lehetőségeinek biztosítása

Az óvodapedagógus és a dajka környezethez, természethez fűződő pozitív viszonya, aktív környezetalakító munkája minta a gyermek számára.

- **Környezetvédelem**

A környezetvédelmi nevelés elsősorban a felnőttek pozitív mintáján, a szokásokon, a környezettel való kapcsolattartáson, hétköznapi apró történéseken keresztül érvényesül.

Az udvari élet, a séta, a kirándulás azért fontos, mert segítségünkkel a gyermekek rácsodálkoznak a természetre, észreveszik a szépet és jót, de a károsat is.

Fontos teendőink:

- Olyan szokások, szokásrendszerek, viselkedési formák kialakítása, amelyek lehetővé teszik, hogy a gyermekek harmonikus kapcsolatba kerülhessenek környezetükkel.
- Érdeklődésük, kíváncsiságuk felkeltésével, érzelmeik alakításával olyan tapasztalatokhoz, ismeretekhez juttassuk őket, melyek révén megtanulják a létrehozott értékek védelmét, megbecsülését. Mintaként szolgál a felnőttek környezettudatos magatartása.

Próbáljuk befolyásolni őket, hogy:

- **A velünk, körülöttünk élő növényekre, állatokra vigyázzanak. Ne tépjék le a virágokat, a fák levelét, ágait, ne tapossák el a bogarakat, csigákat, békákat, s ne kezeljék játékszerként!**
- **Ne szemeteljenek, aki igen, felszólításra tegye a szemetesbe!**
- **Vigyázzanak környezetük tisztaságára!**

A környezetvédelmi nevelés feladatainak eredményes megvalósításához alkalmazotti közösségünk tagjainak példamutató magatartására és a szülőkkel való bizalomteli, együttműködésre hajlandóságot mutató kapcsolat kialakítására van szükség.

A környezet megismerésére nevelés helyszínei

Csoportszoba	Udvar, közvetlen környezetünk	Kirándulások, séták
Élő természet sarok: - gyűjtött termések, kavicsok, kagylók, növények, hajtások, csírák Természtudományos könyvek, kísérletek eszközei: - zöldségfélék, gyümölcsök feldolgozása (saláták, ivólevelek, befőttek, kompótok) - képkártyák, fényképek - kísérletek: növényekkel, természeti jelenségekkel (víz, jég, hó, hő, anyagok) - jeles napok, hagyományok ápolása, annak jelképei: adventi koszorú, Mikulás jelképek, Luca búza, mézeskalácssütés, farsangi maskarák, húsvéti tojások...	Tevékenységek a természetben: - levélsöprés - madáretető kihelyezése és folyamatos gondozása - kísérletek (szél, hó, jég, víz, föld, levegő) - jeles napok, hagyományok ápolása - szituációs játékok, népi játékok (lakodalmas, kukoricamorzsolás, kiszabás, égetés, Víz napja, Madarak és Fák napja, Föld napja)	A természet változásainak, szépségeinek, jelenségeinek megfigyelése: - kertek-udvarok - mezőgazdasági területek - piac - határlátogatás - erdő Társadalmi környezet: - emberi munka megfigyelése - középületek megfigyelése - köztéri szobor - emlékmű - állatok és életterük - múzeumok

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére

- A gyermekek érdeklődnek szűkebb és tágabb környezetük iránt.
- Irányított és spontán megfigyelésekből adódó önálló véleményüket, tapasztalataikat el tudják mondani, mesélni.
- Elemi ismeretekkel rendelkeznek:
 - Tudják lakcímüket, szüleik, testvéreik nevét, szüleik foglalkozását, saját életkorukat
 - Ismerik a testrészek neveit, helyét, funkcióját, igényesek testük tisztaságára
 - Különbséget tudnak tenni az évszakok között, ismerik azok jellemzőit
- Felismerik az időrendiséget, oksági viszonyokat, a napszakok tevékenységeit.
- Ismerik a hagyományokat, a nemzeti, multikulturális értékek egyes elemeit.
- Ismerik a háziállatokat, vadállatokat, jellemzőiket, azonosságait és különbözőségeiket.
- Alkalmazzák a főbb közlekedési szabályokat.
- Óvják környezetük tárgyi, természeti jelenségeit, alakul környezettudatos magatartásuk. Aktívan részt vesznek a környezetvédelmi munkákban.
- Támogató jelenlétünkben gyakorolják a növénygondozás egyszerűbb műveleteit. Ismernek növényekkel, állatokkal kapcsolatos munkákat.

XII/6. PROGRAMUNKBAN A MATEMATIKAI NEVELÉSRŐL

- **A matematikai nevelés általános célja sem lehet más, mint az óvodai nevelésé: részét kell, hogy képezze a sokoldalú, harmonikus személyiségfejlődésnek**, és a maga speciális tartalmával, észsziszoló módszereivel, sajátos eszközeivel **segítenie kell a személyiség kibontakoztatását, az egyéni képességek kifejlődését**. Tehát nem a matematika tudományának elsajátítása a cél!

A matematikai nevelés konkrét céljai:

- Változatos tevékenységeken keresztül történő **matematikai tapasztalatszerzés**;
- A gyermeket körülvevő szűkebb és tágabb emberi-, természeti-és tárgyi **környezet mennyiségi, formai-és téri viszonyainak megtapasztalása**;
- Az értelmi képességek fejlesztése, különös tekintettel a **gondolkodás fejlesztésére**;
- A matematikai jellegű tevékenységekhez való **pozitív viszonyulás**.

- **A matematikai nevelés általános alapelveinek is összhangban kell lennie az óvodai nevelés általános alapelveivel:**

- A gyermeket tisztelet, elfogadás, szeretet és megbecsülés övezze.
- Vegyük figyelembe életkori sajátosságait, ezen belül eltérő egyéni képességeit, fejlettségi szintjét és fejlődési ütemét (egyéni bánásmód, másság tolerálása)
- A játékhoz, mint alapvető tevékenységformához való jogát tartsák tiszteletben.
- Ismerjék el magatartásának érzelmi vezéreltségét (motiváció, kompetenciamotívum)
- Közös élményekben elégíthesse ki társas szükségleteit (közösségi elv)

Kiemelt alapelvek speciálisan a matematikai nevelésre vonatkozóan:

- a cselekvő aktivitás elve
- az önállóság elve
- a személyes érdeklődés, kíváncsiság, a belső motiváció elve
- a kötetlen részvétel elve
- a szabad próbálkozások, és a tévedés szabadságának elve
- az érzékszervi változatosság elve
- a konkrétság, a szemléletesség elve

- a problémamegoldás, a felfedezés elve
- az ösztönző támogatás, a külső motiváció elve
- az indirekt irányítás, a figyelemfelkeltés elve
- az önkifejezés elve
- a kreativitás elve
- az önbizalom és a felelősség elve
- a tudatosság elve

Ezek az elvek elég szorosan kötődnek egymáshoz, némelyik lavinaszerűen sodorja magával az összes többi. Pl. ha a gyermek önként, a saját érdeklődéséből fakadóan csatlakozik egy tevékenységhez, akkor nem vár segítséget, hanem bátran, önállóan próbálkozik, vagy sikeresen, vagy nem. A próbálkozás számára is azt jelenti, hogy többször más módon közelít a problémához, ezért tévedését nem kudarcként éli át, hanem inkább fokozza aktivitását. A tevékenység általában szemléletes cselekvő szinten zajlik, többféle érzékszerv közreműködésével. „Hullámvölgy” esetén ösztönző támogatással, indirekt módon buzdíthatjuk a próbálkozó gyermeket, de lehetőleg hagyjuk meg neki az önálló felfedezés örömét, a megoldás sikerét. Lehet, hogy egészen újszerű lesz a megoldás, amely kreativitást és egyéni kifejezőmódot tükröz. Az eredmény tudatossá válik, a siker önbizalmat ad. Ilyen logikusan és természetesen kapcsolódnak össze a matematikai nevelésben használatos elvek.

- A célok, az elvek annyit érnek, amennyi megvalósul belőlük!

A fentiek megvalósítását a feladatok szolgálják. Az óvodai nevelés általános feladataiból sok minden hárul a matematikai nevelésre is. Ki kell elégítenie az óvodás gyermek testi és lelki szükségleteit, részt kell vállalnia az egészséges életmód alakításában, az érzelmi nevelésben, a szocializációban, az erkölcsi nevelésben, és természetesen oroszlánrészt kell vállalnia az értelmi nevelés feladataiból.

- Általános feladat az **egészséges életmódra nevelés**. A matematikai nevelésnek is feladata tehát a gyermek **mozgásigényének a kielégítése**. Természetesen nem ez a fő feladata, de erre is figyelemmel kell lenni a matematikai tevékenységek szervezésekor. Vagy pl. a matematikai nevelésben a természeti vagy tárgyi környezet mennyiségi és formai szempontjainak vizsgálata mellett az **egészségre és a biztonságra** is oda kell figyelni.
- Részt vállal az **érzelmi nevelés és a szocializáció** feladataiból is! Pl. a matematikai nevelés légköre legalább az óvodában legyen derűs, megértő! A gyermekek matematika iránti fogékonysága, adottságaik elég korán, már az óvodában megmutatkoznak. A sikerek pozitív érzelmeket váltanak ki, a kudarcok az ellenkezőjét. Ezért lehetőleg kerüljük az óvodában az ilyen helyzeteket. Ha figyelembe vesszük a gyermekek eltérő fejlettségi szintjét, és ahhoz méretezzük a problémahelyzeteket, feladatokat, akkor **pozitív attitűdöt** sikerül kialakítani. Arra is figyeljünk, hogy önmagukért szeressük a gyermekeket, ne pedig okosságukért, ügyességükért. Ezért dicséret és elismerés jár. A szeretet nem lehet a jutalmazás eszköze!

A közös tevékenységek szervezése esetén konfliktushoz vezethet a gyermekek **önfegyelmének, kitartásának, feladattudatának, szabálytudatának** különbözősége. Nevelési feladat a pozitív tulajdonságok kiemelése, a negatív megnyilvánulások megbeszélése, „lefარagása”. A közös tevékenységekben alakul a gyermekek **önismerete, önbizalma**, erősödhet **akarateréje**. A közösségi érzés, a társak munkájának **megbecsülése, a segítségnyújtás, a megértés, a szeretet** gyakorlása és más erkölcsi nevelési feladatok is hozzátartoznak a matematikai neveléshez.

A célirányosabb feladatok természetesen az **értelmi nevelés területéről** adódnak.

A matematikai nevelés konkrét feladatai:

- Teremtsünk gazdag környezetet, használjuk ki az alkalmakat a valóság formáival és mennyiségi, téri viszonyaival kapcsolatos tapasztalatszerzésre;
- Teremtsünk lehetőségeket a játék élményével történő megismerő és problémamegoldó tevékenységekre;
- Teremtsünk változatos lehetőségeket az egyéni megismerő képességek, az érzékelés, az észlelés, a figyelem, az emlékezet, a képzelet, a problémamegoldó gondolkodás fejlődésére-fejlesztésére;
- Fejlesszük a megértéshez szükséges képességeket: az azonosítás, a megkülönböztetés képességét, az összefüggések felismerését, állítások, kérdések, utasítások megértését;
- Fejlesszük a logikai ítélőképességet: egy tulajdonság igaz vagy nem, egy összefüggés fennáll vagy sem, egy konkrét dolog vagy helyzet eleget tesz-e a kívánt feltételeknek vagy nem;
- Fejlesszük a konstruáló képességeket, a kreativitást, a szabad alkotást, de ugyanakkor egy-egy feltételnek megfelelő objektum (formák, mennyiségek, összességek) előállítására vagy megkeresésére szolgáló képességeket is.

A módszerekről:

A matematikai nevelés egy véget nem érő folyamat, amely átszövi az óvodai és az óvodán kívüli élet minden területét. A matematikai nevelés nem kezdődhet egy-egy foglalkozással, egy-egy tevékenység megszervezésével. A foglalkozások, a tevékenységek csak formailag képeznek zárt egységet, de tematikailag nyitottak. A matematikai nevelés folyamat- jellege a gyermekek személyiségfejlődésében, matematikai tapasztalataik gazdagodásában, a belőlük kialakuló képzetek, majd fogalmak bővülésében, ismereteik gyarapodásában, egyre több összefüggés felismerésében, gondolkodásuk fejlődésében nyilvánul meg. **A módszerek azok az eljárások, amelyek ennek a folyamatnak a megvalósulását segítik, biztosítják.**

- Jó módszer egy gazdag környezetben zajló tapasztalatszerzés, hisz a személyiség kibontakoztatásához járul hozzá.
- A jó módszer jellemzője az önállóság minél magasabb fokának biztosítása, hisz az önállóság a tapasztalatszerzésben és a gondolkodás fejlődésében egyaránt nagyon fontos.
- A gyermek fejlettségéhez mért érdekes problémahelyzet önmagában **felkelti az érdeklődést**, mozgósítja a képzeletet, találékonyságra ösztönöz. **Elindítja a próbálkozások lavináját.** A próbálkozások lehetnek sikeresek vagy sikertelenek. A tévedés természetes velejárója a próbálkozásoknak, és nem okoz kudarcélményt, hanem újabb próbálkozásra ösztönöz. Ha sikerül – akár tévedések árán is – önállóan megoldani a problémát, akkor a jutalom a probléma megoldásának az öröme lesz.
- Ha egyedül nem boldogul a gyermek, akkor jöhet a pedagógus segítsége. Kérdéseivel próbálja meg útbaigazítani. A kérdezés, a beszélgetés az egyik legnehezebb dolog a mesterségünkben. A „**Szókratészi dialógus**” lényege, hogy a kérdések találgatásokra, sejtésekre ösztönöznek, gondolkodásra, próbálkozásokra buzdítanak, engedik tévedni a gyermeket. A tévedésére sem direkt módon hívják fel a figyelmet, hanem újabb kérdésekkel a hiba felismerésére ösztönözik. Sok türelem kell hozzá, de hasznos dologra vesztegetni az időt, az sose baj!

Az óvodás gyermek gondolkodásának fejlesztésére nagyon alkalmas módszer a „**heurisztikus**” okoskodás, amely általában indukcióra vagy analógiára épül. A

tapasztalatokat nagyra becsüli és belőlük építkezik. Emlékeztetni kell a kérdéseinkkel a gyermeket korábbi hasonló helyzetekre, tapasztalatokra, és a gyermek párhuzamot von, vagy az egyes esetekből megérzéssel következtet, általánosít. Önállóan felfedez összefüggéseket.

- Mondhatjuk-e, hogy az óvodás gyermek matematikát tanul? Milyen tanulási formákat, módszereket alkalmazhatunk az óvodában?

Mindig történik valami az óvodában, mindig akadnak természetes vagy szimulált „helyzetek”, amelyek különböző tartalmú tanulsággal járnak. Az óvodás tanulása a nap jelentős részében örömmel és szívesen végzett utánzásos, spontán, játékos tevékenység, nem szűkül le az ismeretszerzésre. Az óvodás pszichológiai értelemben szinte a nap minden percében tanul!

A matematikai nevelés játék, munka vagy tanulás formájában valósul meg? Melyik kínálja a jobb lehetőséget?Mindhárom tevékenységformának fontos szerepe van a gyermeki személyiség fejlődésében és fejlesztésében.

A játék dominanciája természetesen érvényesül. De játékként él át a gyermek olyan tevékenységeket is, amelyeket mi munkának vagy tanulásnak titulálunk. Ennek általában az a feltétele, hogy a munka vagy a tanulás önként és szívesen végzett tevékenység legyen.

Nem szabad elfelejtenünk az óvodás gyermek életkori sajátosságait! A sok közül éppen azt, hogy önkéntelen a figyelme, az emlékezete, a képzelete, a szándékos tanulásnak a nyomát sem találjuk. Mindebből a matematikai nevelés útjaira, módjaira azt a következtetést kell levonnunk, hogy **nem tanítanunk** kell a gyermekeket, hanem **engednünk kell**, hogy tájékozódjanak (játék, munka, tanulás útján) a világban, **segítenünk kell** kedvező helyzetek teremtésével, kérdések megfogalmazásával a tapasztalatszerzésüket. **Ez is egy fontos módszertani alapállás!**

„A matematikát először át kell élni, ahogy magától felbukkan az életünkben, ahogy hozzátartozik mindennapi tevékenységeinkhez, életritmusunkhoz. Ez a matematika tanulásának természetes módszere.” (Celestin Freinet)

Engedjük, hogy a valóságos világ matematikáján nőjenek fel óvodásaink!

Az óvodai matematikai nevelés legjellemzőbb tevékenységei és tartalmai:

- Tárgyak, személyek, halmazok **összehasonlítása** (szétválogatások, sorba rendezések szabadon vagy megadott tulajdonságok szerint, ítéletalkotások szavakban)
- A **számfogalom** előkészítése és alapozása (halmazok, mennyiségek összemérése, párosítás, számlálás, kis számok felismerése, mérések egységekkel, műveletek előkészítése)
- Tapasztalatok a **geometria** körében (építések, alkotások szabadon, vagy feltételek szerint, tevékenységek tükörrel, tájékozódás a térben és a síkban ábrázolt világban)

Összefoglalás az összehasonlításokról

- Ítéletalkotásokkal kísért –

SZÉTVÁLOGATÁSOK

Minőségi tulajdonságok
alapján történnek

Ekvivalencia relációk
képezik a matematikai alapjukat

SORBARENDEZÉSEK

Főként mennyiségi, ritkábban
minőségi tulajdonságok alapján

Rendezési relációk
képezik a matematikai alapjukat

Matematikai szerepük

Halmazok keletkeztetése

válogatással, osztályozással, rendszerezéssel.

Halmazok számosságának, **menyiségek** mértékének

becsléssel történő összehasonlításával

a számfogalom, a mérés alapozása.

Egyszerű ítéletek alkotása.

Alakzatok, formák felismerésével

a geometriai szemléletmód alakítása.

A kombinatorikai gondolkodásmód alapozása.

Sík- és térbeli **tájékozódó képesség** formálása.

Fejlesztő szerepük

Sokféle megismerő képesség fejlesztése.

(érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, képzelet)

A cselekvő, a képszerű és az elemi logikai **gondolkodás** fejlesztése.

Gondolkodási, elemi logikai műveletek gyakorlása.

(analízis, szintézis, azonosítás, megkülönböztetés, absztrakció, konkretizálás)

Egyszerűbb műveletrendszerek alapozása.

(osztályozás, rendszerezés, csoportosítás, ellentétesség, fokozás,
több szempont egyidejű érvényesítése, analógiás következtetések)

Kreativitás fejlesztése, **önkifejezés** különféle módokon

A fogalomalkotás elindítása.

Összefoglalás a számfogalom építéséről

Halmazok számosságával

Mennyiségek mértékszámával

Összehasonlítások

Becslés, problémahelyzetek

Melyik több?

Melyik kevesebb?

Melyik kisebb?

Melyik nagyobb?

Közvetlen összemérések

Párosítás,

kis számok esetén megnevezés

Egymás mellé, egymásra,

egymásba...helyezés

Az „ugyanannyi”, mint közös tulajdonság

Az ugyanannyi felismerése

Összkép alapján darabszámok

Jellegzetes elrendezések

Jellegzetes hosszúságok,

tömegek, űrtartalmak, területek

Az ugyanannyi előállítás

hozzátevással, elvevéssel,

toldással, vágással, töltögetéssel

A bontás

Összemérések közvetítő eszközökkel

Ujjainkkal, kiszámolós mondókákkal,
„pénzekkel” (bab, gomb, korong...)
rajzos jelekkel,
pöttyökkel, vonalakkal

Mérőeszközök segítségével
szalagokkal, rudakkal,
mérleggel, pohárral, lapokkal,
kockákkal, testrészeinkkel

Mérések egységgel

a darabszámok és a mérőszámok megnevezése

A számlálás

Tőszámnev és sorszámnév

„Óvodás” és valódi
mértékegységek

Műveletek darabszámokkal, mennyiségekkel

Történetek a darabszámok, a mennyiségek változásáról

Összeadás, kivonás,
egyenlő részekre osztás
Darabolással fél, negyed

Mérések **változó egységekkel**
Egyenlő részekre osztás hajtogatással,
darabolással, töltögetéssel

Összefoglaló táblázat

A geometriai tapasztalatszerzésben

elemzésekkel felderíthető,
de **nem megtanítandó** geometriai alapfogalmakról

lineáris alakzatok	síkbeli alakzatok	térbeli alakzatok
egyenes vagy görbe, nyitott vagy zárt vonalak, önmagukat metsző vagy nem metsző vonalak gráfok, függőleges, vízszintes párhuzamos, merőleges egyenesek szakaszok	síkidomok szögtartományok sokszögek kiemelten: háromszögek négyzetek téglalapok deltoidok a kör és részei rácsok, hálók	zárt vagy nyitott felületek konvex vagy konkáv felületek mértani testek kiemelten: kockák, téglatestek hasábok, hengerek kúpok, gúlákat gömbök topológikus testek

Sík és térbeli relációk

kölcsönös helyzetek, térirányok,
illeszkedések, fedések, metszések

Sík- és térbeli kiterjedések
távolság, hosszúság, kerület, terület, térfogat,
lefedhetőség, kitölthetőség, alaprajz, hálójáz.

Geometriai műveletek

egybevágósági transzformációk

(tükrözés, forgatás, eltolás, szimmetrikus alakzatok)

Hasonlósági transzformációk (kicsinyítés, nagyítás)

Topológikus transzformációk (torzítás, deformáció, nyújtás, összenyomás)

A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja elvárásként fogalmazza meg a matematikai neveléssel szemben: **„Elemi mennyiségi ismeretei legyenek a gyermeknek az óvodáskor végére.”**

Önmagában ez kevésnek tűnik, s felmerül a kérdés: egyáltalán érdemes-e a matematikai neveléssel foglalkozni az óvodában, hiszen a gyermek önmaga is képes hozzájutni innen-onnan elemi mennyiségi ismeretekhez?

Dienes Zoltán gondolata kell, hogy vezéreljen bennünket, miszerint a matematikai nevelés célja nem a matematika, mert az ismeretek 99%-át viszonylag rövid időn belül elfelejtjük, és így értelmetlenné válna minden erőfeszítésünk. **A matematika tanulás célját és értelmét a gondolkodás és a megismerő képességek fejlesztése adja.**

Az ismeretek csak a gondolkodás tárgyát képezik, és addig élnek, amíg használjuk őket.

A megismerő képességek és kiemelten a gondolkodás fejlesztése nélkül a **fejlődés jellemzői közül egyetlen egy sem valósítható meg!**

A matematikai nevelés tervezése, szervezése

A tervezés elengedhetetlen feltétele a pedagógus tudatos munkájának. Még akkor is, ha a megvalósításban szinte biztos, hogy el fog térni tőle.

Éves tervezésünk, anyaggyűjtésünk az **évszakokra, a természet változásaira épül.**

A mesék, versek, dalok, énekes játékok az évszakokhoz, a természeti jelenségekhez kötődnek. A vizuális alkotásokhoz természetes anyagokat, az éppen összegyűjtött leveleket, terméseket használjuk, és az aktuális őszi- téli-tavaszi élményekből születnek a művek.

Az **élet** nem produkál elszigetelt matematikai problémákat, hanem **összetett jelenségek elé állítja az embert, amelyek lehetőségeket kínálnak matematikai tapasztalatszerzésre vagy fejtorésre, gondolkodásra.** Vagy élünk ezekkel a lehetőségekkel, és ráirányítjuk a gyermekek figyelmét a mennyiségi és formai érdekességükre, vagy csak spontán módon hatnak a gyermekekre szép formájukkal, méreteikkel, számosságukkal.

Ha élni kívánunk az elénk tárulkozó helyzetekkel, akkor bátran **írjuk be egy levélgyűjtős napról szóló tervbe, tervezetbe, hogy a „levelek matematikája”.** Ha egy új körjátékot tanítunk a gyermekeknek, akkor a nap fő tevékenysége ez lesz, tehát **a körjáték matematikája** szerepeljen a tervben. Ugyanez igaz egy ábrázolás, barkácsolós, szerepjátékos vagy szabályjátékos napra. Ha pl. mozgásos tevékenység tölti ki a nap nagy részét, akkor **a gimnasztika matematikájáról, vagy a dobások, ugrások, stb. matematikájáról** beszélünk. Ez nem azt jelenti, hogy testnevelés közben megállunk 5 percre „matekozni”, hanem azt jelenti, hogy húzunk egy vonalat, ahonnan dobnak vagy ugranak a gyermekek, és figyeljük vagy jelöljük az érkezésüket. Megállapítjuk, hogy ki ugrott legmesszebbre, vagy a második sorozatban nagyobb tudott-e ugrani vagy dobni, mint az elsőben.

Ebben a formában teljesen beépül a matematika a testnevelésbe. Fontos, hogy ez a tartalom – amennyiben vázlatot készítünk – legyen ott a tervezetben is!

A napi „foglalkozás” tárgya, témája sokféle lehet, de matematika sohasem! **A napi tevékenység viszont mindig tartalmazzon matematikai tudnivalókat,** mert mindennek van mennyisége és formája, és minden a térben történik. Továbbá **minden tevékenységnek feladata** a megismerő-, problémamegoldó-, és a gondolkodási **képességek fejlesztése,** ezért minden előkészületi vázlatban ott kell szerepelnie az ilyen tartalmú képességfejlesztési feladatoknak.

A matematikai nevelés szervezeti formái

Mivel a matematikai nevelés nem önállóan, hanem a külső világ tevékeny megismerésének keretében, a játékba vagy más nevelési területekbe integráltan jelenik meg, ezért **a szervezeti formái nagyon változatosak. Kötetlen és kötött szervezésben egyaránt előfordulhat. A szervezett tevékenységek, foglalkozások formái között alkalmazhatunk frontális, mikrocsoportos és egyéni változatokat.**

Gyakori a **differentiált szervezési forma**, a heterogén csoportszervezés, valamint a gyermekek rendkívül eltérő fejlettsége miatt. Például a meséket közösen és kötelezően hallgatják a gyermekek. Sétálni, kirándulni is együtt megyünk. Az irányított mozgásfejlesztés is kötelező tevékenység, amely tartalmától és a csoport összetételétől függően differentiált szervezési formákat ölthet. Az énekes játékok esetében kötelező a részvétel, de spontán szerveződésben kisebb-nagyobb csoportos formában is történhet, melynek során a részvétel kötelezősége változó lehet.

Mindegyik tartalmaz matematikai tapasztalatszerzési lehetőségeket, tehát természetes módon részét képezik a matematikai nevelésnek.

XIII. PEDAGÓGIAI MUNKA TERVEZÉSE, ÉRTÉKELÉSE

Az óvodai tevékenységek tervezése segít az óvodapedagógusnak az objektív és szubjektív tényezők koordinálásában: a célok, a feladatok, az elvárások, a tudástartalmak, a kialakítandó kompetenciák, a módszerek és a szervezési formáknak a gyermekek egyéni jellemzőihez és a csoport szociális vonásaihoz igazításában. **Kiemelendő szubjektív tényező** az óvodapedagógus sajátos jellemzőinek (attitűd, szakmai felkészültség, motivációk) figyelembe vétele is.

A tervezés alapelvei:

- gyermekközpontúság
- nevelésközpontúság
- tervszerűség
- rugalmasság
- fokozatosság
- játékoság
- motiváló kondíciók kialakítása
- élmény- és tapasztalatközpontúság
- öntevékenység ösztönzése
- a pedagógusszerepben a facilitáló attitűd dominanciája (a mindent irányító helyett)

A tervezés folyamatában az óvodapedagógusok feladatai:

- a feldolgozni kívánt témakör meghatározása, a tartalmak kijelölése
- felkészülés: szakirodalmi források megismerése, a téma tudományos megközelítésének alkalmazása a választásban
- az elérni kívánt célok, feladatok koherens megfogalmazása, a meglévő feltételekhez igazítása
- az előzmények szisztematikus összegyűjtése, az összefüggések feltárása
- a motivációs lehetőségek végig gondolása, a visszatérő, a ráhangoló szertartások összehangolása az érdeklődést felkeltő és fokozó új információtartalommal, a spontán, a direkt és az indirekt formák mérlegelése

- az objektív feltételek biztosításának átgondolása: szükséges tér, idő, eszközök biztosítása, kipróbálása
- a hatékony szervezeti formák (kötött, kötetlen) megválasztása, a konkrét szervezési feladatok átgondolása
- az adekvát módszerek kiválasztása, figyelembe véve az átadni, elmélyíteni kívánt tudástartalmat, a célokat, a feladatokat, a kompetenciákat, a gyermekek egyéni érési és fejlődési jellemzőit, a csoport összetételét
- a tevékenység lebonyolításának komplex (tartalom, módszer, eszköz) átgondolása
- önreflexió: a megvalósítással kapcsolatos impressziók, konklúziók, az eredmények értékelése, elemzése, visszacsatolás, önkorrekció

A tervezési folyamat indokoltsága megkérdőjelezhetetlen. Ugyanakkor **nem lehet cél a terv minden körülmények közötti megvalósítása**. Az egyik legfontosabb elvárás az óvodapedagógussal szemben az **improvizatív alkalmazkodás** a gyermeki igényekhez és a gyermekcsoportban kialakuló helyzethez. **A tervezés támasz a felkészülésben, de nem lehet korlát a spontán adódó helyzetek adekvát válaszainak megtalálásában.**

XIII/1. A TERVEZŐ MUNKA ÉS A CSOPORTNAPLÓ

Célja:

- Biztosítsa intézményünk pedagógiai programja alapján a nevelőmunka tervezésének dokumentálását.
- Működjön benne a pedagógiai folyamatok egymásra épülése, ugyanakkor tegye lehetővé a folyamat minden résztvevőjéhez igazodva a rugalmas alkalmazkodást.
- Valósuljon meg az óvodapedagógusok módszertani szabadságának, szakmai önállóságának lehetősége.

Szerkezeti és tartalmi felépítése:

- A 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendeletben meghatározott kötelező elemeken túl tartalmazza még:
 - a. az évszakokra tervezett tematikus tervek felsorolását,
 - b. az éves anyaggyűjtést (**ajánlott**, önálló dokumentum, nem a csoportnapló részét képezi!)
 - c. a csoportprofilt, valamint a befogadás tervét, illetve a befogadási időszak értékelését,
 - d. osztott nagycsoportban a két szociometriai vizsgálat eredményét,
 - e. a gyermekjóléti adatokat, a gyermekvédelmi munka tartalmát,
 - f. éves nevelési tervünket, annak háromhavonta történő értékelését, területekre lebontva,
 - g. az óvó-védő szabályok ismertetését,
 - h. az eseménynaptárt, évszakonként,
 - i. a tématerveket és a hozzá kapcsolódó témaheteket, reflexiókat,
 - j. a jó gyakorlatok, intézményi innovációk nyomon követését,
 - k. a szülői házzal való kapcsolattartást,
 - l. feljegyzéseket a szülői értekezletekről,
 - m. szülői nyilatkozatokat.

A tervezés szintjeiben a nevelési és a tanulási-tapasztalatszerzési szintek természetes módon összekapcsolódnak. Adódik ez az óvodai nevelés jellegéből, amely a nevelésközpontúság elsődlegességét fogalmazza meg.

Jó gyakorlatok a csoportnaplóban dokumentált hatékony tervezés érdekében:

a.) Éves tervünk

Az éves terv összeállítása – **itt a tevékenységben megvalósuló tanulás tervezésére gondolunk** – a **csoportprofil alapján történik**, amely támaszkodik az **Óvodás gyermek fejlődésének nyomon követésére**.

A csoportprofil szempontjai:

- a csoportszervezési forma
- a csoport összetétele (nemek aránya, életkor, kiemelt figyelmet igénylő gyermekek stb.)
- családi háttér, a családok értékrendje
- gondozási jellemzők
- a játéktevékenység jellemzői
- a közösségi élet jellemzői
- a tevékenységekhez és tevékenységformákhoz való viszonyuk
- kommunikációjuk
- az óvodapedagógus-gyermekek kapcsolat jellemzői
- a csoport tárgyi felszereltsége

Egész évre szóló tervünkben témákat és ezeknek a várható időtartamát tervezzük. Ezekből a témákból készülnek a **tématervek** (melyekben több tevékenység is helyet kap), **majd a témahetek tervei** (melyekben a hét napjaira leosztva tüntetjük fel a tevékenységeket, a tevékenységekbe integrált műveltségtartalmakat).

Feladatunk abban rejlik, hogy:

- a **gyermekek érdeklődését** számba vesszük, és a lehetséges témákat ezek alapján összegyűjtjük. A gyermekek érdeklődésén túl közre játszik az általunk és a gyermekek által már ismert, látott, korábban már megvalósított, de most új megközelítésben tervezett témák rokonszenv alapján történő felvétele is. A **kedvelt ünnepek, a jeles napok, a hagyományok, a gyermekek név- és születésnapja** szintén lehet téma az összegyűjtött tématervben.
- **figyelünk a témák megfogalmazására.** Ne csak a tartalomról tájékoztasson, de a gyermekek érdeklődésének felkeltésére is alkalmas legyen.
- a témák fedjék le a **nevelési év aktualitásait** is (ünnepek, hagyományok, jeles napok...)
- a témák **időtartamának** meghatározásakor vegyük figyelembe a **gyermekek várható érdeklődését**, s így realizáljuk 1-2-3...hétre.
- a témák **évszakoknak való megfeleltetése** megtörténjék.
- a **műveltségtartalmakat** majdan a **tématervekben és a témahetekben** fogalmazzuk meg konkrétan, hisz akkor válik mindegyikük megvalósíthatóvá, amikor azok a téma tevékenységeiben, annak mozzanataihoz erőszakmentesen hozzákapcsolhatóak.

b.) Éves anyaggyűjtés

Ez a dokumentáció nem más, mint minden óvodapedagógusnak a **saját gyűjteménye**, az egyes tevékenységformák műveltségtartalmainak repertoárjával. Az évek során összegyűjtött mesék, versek, énekek, kézimunka, kézműveskedés produktumai, mozgásos játékok, dramatikus játékok, fejlesztő játékok, képek gyűjteménye.

Ennek megléte nagyban megkönnyíti tervező munkánkat azzal, hogy a tevékenységek megtervezése során válogathatunk az odaillő műveltségtartalmakból.

c.) Befogadási terv

A **kiscsoportban november végével** zárul, ekkor fogalmazzuk meg tapasztalatainkat. Az **osztott nagycsoportban** az óvodapedagógus megítélése szerint lehet rövidebb időtartamú is.

e.) Éves nevelési tervünk

Az adott csoport jellemzőinek ismeretére épül, és az éves nevelési-fejlesztési- tanulási tevékenységet szabályozza. Benne felsorolást nyernek a lényegesnek tartott és megvalósítandó, a nevelési céloknak, a fejlődés jellemzőinek óvodáskor végére megfogalmazható mutatói: az **egészséges életmód alakításával**, az **érzelmi, erkölcsi és a közösségi neveléssel**, az **anyanyelvi neveléssel**, az **értelmi fejlesztés és nevelés/a tevékenységekben megvalósuló tanulással**, a tevékenységi formák közül a **játékkal és a munkával** kapcsolatos feladatok.

Nevelési tervünk **nemcsak az óvodapedagógus nevelő tevékenységét és feladatait** körvonalazza, hanem megfogalmazzuk a **dajkával szembeni elvárásainkat és a gyermekektől elvárt magatartásformát** is.

Ennek értékelése **háromhavonta** történik, a **területeknek megfelelően**.

h.) Tématervek, a hozzá kapcsolódó témahetek és reflexiók

Tématerv: rövid távú terv, amely egy-egy témán belül a **tevékenységeket**, azok **műveltségtartalmait**, és a hozzájuk tartozó **célokat és feladatokat koordinálja**.

Előnye az **átláthatóság** és a gyermekek elért **egyéni fejlettségéhez való rugalmas igazodás** lehetősége, ugyanakkor **átfogó és kellően részletes** tervezés.

Időtartama egy héttől akár három hónap is lehet.

Az egy hétnél **hosszabb ideig tartó** tematikus tervhez **heti lebontású terveket** csatolunk.

A **tématervek végén reflexióban** összegezzük tapasztalatainkat. **Reflektivitásunk** kiterjed az előzetesen **megtervezett** és a **megvalósított** tényezők teljes körére: a célok, feladatok megvalósultak-e, az alkalmazott módszerek, eszközök, szervezeti- és munkaformák sikeresen szolgálták-e az elérendő célt, **amit tettem, jól tettem-e, vagy legközelebb miben kell változtatnom**.

Konkrét tevékenység terveket (vázlat, tervezet) elegendő csak a **hospitálások, bemutatók** alkalmával készíteni, illetve minősítő eljárás, valamint tanfelügyeleti látogatás esetén.

Az **viszont mindannyiunkra nézve kötelező**, hogy minden napunkat tudatosan végig gondoljunk, nemcsak az egyes tevékenységeket, de folyamatában is! Ne fordulhasson elő az, hogy állunk a terem közepén a „**FŐ**” tevékenység befejeztével, és jobb híján ad hoc jelleggel töltjük ki az ebédig fennmaradó időt.

XIII/2. A PEDAGÓGIAI MUNKA DOKUMENTÁCIÓI

- 1. Pedagógiai Program:** Az ONAP alapján elkészített, helyi sajátosságokat tartalmazó dokumentum, amely a helyi igényeket és lehetőségeket, az óvoda sajátos arculatát, hagyományait tartalmazza.
- 2. Éves munkaterv:** Adott nevelési évre vonatkozóan határozza meg a programokat és feladatokat.
- 3. Csoportnapló:** Az óvodapedagógusok éves nevelési tervét, a tanulási folyamat tervezését tartalmazza, az óvoda pedagógiai programjából következő specialitásokhoz igazítva.
- 4. A gyermek egyéni fejlődési naplója (személyiség anyaga): Tartalmazza:**
 - a gyermeki anamnézist,
 - az óvodakezdés, a befogadás tapasztalatait,
 - a gyermekek fejlődésére vonatkozó tapasztalatainkat,
 - az egyéni fejlődési tájékoztatót,
 - az egyéni fejlesztési tervet
 - gyermekrajzokat.

XIV. A GYERMEKEK MEGISMERÉSE, FEJLŐDÉSÜK ELŐSEGÍTÉSE, A FEJLŐDÉS NYOMON KÖVETÉSE

Óvodánk mérési-értékelési rendszerének megfogalmazásakor célunk:

- a gyermekek érésének, fejlődésének nyomon követése
- a gyermekek – megfigyelés alapján történő, elemző munkára épített – fejlődésének elősegítése
- a szülők kapjanak rendszeres és egyéni tájékoztatást gyermekük fejlődéséről.

Alapértékként vesszük figyelembe:

- a gyermekek saját ütemükben történő fejlődését,
- fejlődésüknek - önmagukhoz viszonyított – támogatását,
- a mérés során az iskolásítás elkerülését.

A gyermekek megismerése, fejlődésük nyomon követése folyamatában az alábbi módszereket alkalmazzuk:

- megfigyelés (természetes környezetben, tevékenység közben, folyamatos és célzott jelleggel)
- beszélgetés (természetes környezetben, nyugodt légkörben, egyéni sajátosságok figyelembe vételével)
- gyermekmunkák elemzése (emberrajz, családrajz)
- dokumentumelemzés (szakértői vélemények, feljegyzések)
- diagnosztikus tesztmérés (DIFER)

A gyermekek megismerésére, fejlődésük elősegítésére, fejlődésük nyomon követésére a debreceni Kuruc Utcai Óvoda nevelőtestülete által kidolgozott, „Az óvodáskorú gyermek megismerésének, fejlesztésének rendszere és eszköztára” című módszertani kiadványokban foglaltakat alkalmazzuk, helyi adaptációban, némi változtatással.

A rendszerrel való azonosulási pontjaink:

- a gyermekbe bele lássunk, s ne csak nézzük őt,
- minél jobban megismerjük érzéseit, gondolatait, szükségleteit, igényeit, és segítsük őt az önkibontakozásban,
- hogy a szülőknek minél jobb partnerei lehessünk,
- hogy a gyermeknevelést és a gyermekek fejlődésének támogatását minél magasabb szinten valósítsuk meg.

XIV/1. A GYERMEK NYOMON KÖVETÉSÉNEK ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI MEGKÖZELÍTÉSEI

1. A megismerés

A megismerés, vagyis a reális helyzetkép a szükséges prevenció megtervezése, az eredményes fejlesztés alapja.

Az alkalmazható módszerek, eszközök

A gyermek megismerésének elsődleges, legfontosabb eszköze a **megfigyelés**. Ez csak az óvodapedagógus számára jelent feladatot, a gyermeknek ez nem más, mint hétköznapi, természetes tevékenység, vagyis elsősorban játék.

A meghatározott céllal és tervszerűen elvégzett megfigyelések annál jobban hasznosíthatók, minél **konkrétabbak**. Erre használjuk a **strukturált megfigyelési (képeségek és fejlettségi szintjeik) szempontrendszert**, melyek a tudatos megfigyelés és nyilvántartás eszközei.

Megfigyelési technikánk a rögzítés, az egyszerűsítő kódolás.

A kódolás a fejlettségi szint egyszerű jellel (**X**) történő jelölését jelenti.

Ha a gyermek fejlettségi szintjének megállapításához megfigyeléssel nem jutunk elegendő információhoz, akkor alkalmazzuk a **kiadványokban fellelhető saját készítésű eszközöket**, melyek követik a képeségek rendszerének struktúráját.

Gyakorlati tanácsok:

- Megfigyeléseinket minden esetben meghatározott **céllal végezzük**, és a kapott eredményt mindig szükség szerint **használjuk fel!** Csak így van értelme.
- Az eredmény konkrét adatot, de **pillanatnyi állapotot** tükröz. **Nem szabad, hogy megpecsételés legyen!**
- A gyermekek egyéni fejlettségi szintjének megállapítása esetében figyelembe kell vennünk a gyermek **életkorából adódó sajátosságait, érzelmi befolyásoltságát, pillanatnyi állapotát, a háttérváltozók alakulását.**
- **Minél több oldalról közelítjük meg a megfigyelésünket**, annál kevésbé tévedünk. Más csatornán keresztül szerzett információkat is felhasználhatunk. Pl. kollégánőnk hétköznapi tapasztalatait, vagy a képeségek, fejlettségi szintek rendszere releváns kiadványának eszköztárát.
- Tisztában kell lennünk azzal a **felelősséggel**, hogy az ebben az életkorban történő adatgyűjtés több tényező által meghatározott, melyeket ismernünk kell (gyermek lelki állapota...).
- Az általunk használt fejlettségi szint nyomon követése **nem vonhatja el a gyermeket a játéktól**. Feladatunk a „tettenérés”, a gyermek elsősorban spontán játék közben történő tudatos megfigyelése. Ez nem zárja ki a szervezett tevékenységek során

történő információszerzés lehetőségét sem. Ritkán, egyes gyermekeknél, bizonyos területeken, a nyomon követés más módszereit, eszközeit alkalmazzuk, melyek időbeni kötöttsége elenyésző és kellőképpen játékos.

- Fontos a **felkészültségünk, a tudatos fejlesztő munkánk során tanúsított nevelői attitűdünk**, pozitív szemléletünk, a megfelelő módszerek, eszközök tudatos kiválasztása, azok egyéni fejlettségi szintjéhez igazítása.
- Fontos, hogy **ismerjük a kompetencia-határainkat**, szükség esetén szakember segítségét kérjük.
- Hangsúlyozzuk, hogy a fejlesztést a gyermek **önmagához mért fejlettségi szintjéhez** kell igazítani.
- Ki kell emelnünk a **tudatos elemzés** fontosságát is. Ez azt jelenti, hogy az adatokból kapott értékek elsősorban az adott állapotot tükrözik, de ezekből nem következtethetünk egy későbbi állapotra. A gyermekek fejlődése egyenetlen, egy-egy képességterületen akár hirtelen növekedés is bekövetkezhet.

2. Az elemzés

A gyermekek képességfejlesztésének folyamatában meg kell állapítanunk, hogy a **gyermek önmagához képest mely területen fejlett** (hol erősítsük meg), **hol van lemaradása** (a fejlődését hogyan segítsük). Problémás esetben különösen fontos az okok keresése, az összefüggések feltárása.

3. A fejlesztés

A fejlesztésnek mindig a megismerésre kell épülnie. A rendelkezésünkre álló adatok elemzésére épülő **fejlesztési terv** határozza meg a fejlesztés irányát. A gyermek fejlesztő programja egy „esélydiagnózis”, mely segíti tudatos fejlesztő munkánkat.

A fejlesztő munka feladatai:

- Maximálisan biztosítsuk a gyermek fejlődéséhez szükséges alapvető feltételeket, a biztonságos és harmonikus szociális és tárgyi környezetet, valamint a fejlesztéshez szükséges eszközöket!
- A gyermekek életkori sajátosságain túl vegyük figyelembe az adott gyermek szükségletét, érdeklődését, aktuális fejlettségi szintjét!
- A fejlesztés játékba ágyazottan vagy játékosan, kellő erőfeszítést igénylően és sikerélményt biztosítva történjen!
- Minden gyermek esetében segítsük az önmagához viszonyított optimális fejlődést!
- A fejlesztés során lépésről lépésre haladva határozzuk meg az elérendő képességszinteket! Használjuk ki az ún. „szenzitív” időszakokat, amikor a gyermek érzékenysége révén bizonyos képesség, részképesség fejlesztésére optimális lehetőség kínálkozik!

A 3-7 éves korban fejlődő képességek szenzitív időszakai

- **3-4. év:** nagymozgás, testséma, énkép,
- **4-5. év:** egyensúlyérzék, szem-kéz, szem-láb koordináció, téri irányok észlelése, oldaliság, kezesség,
- **5-7. év:** finommotorika, térbeli irányok a síkban, érzékelési modalitások integrációja, szándékos figyelem, szeriális emlékezet, növekszik az ismeretszerzés igénye, relációs szókincs, megjelennek az elemi nyelvi gondolkodás csírái.

Gyakorlati munkánk során az egyéni fejlesztés útját a **fejlesztési tervben** rögzítjük.

Egy meghatározott intervallumra kijelöljük **az adott gyermek fejlesztési irányvonalát**.

A négy fő képességterület viszonylatában konkrétan meghatározzuk, hogy a gyermek mely képesség, részképesség területen **fejlett**, majd rögzítjük a **fejlesztendő** képesség, részképesség területeket.

A **fejlesztés** változatos körülmények között történhet. Mivel a fejlesztőpedagógus személye nem biztosított, ezért nekünk kell megtalálni a módokat a gyermek fejlődésének elősegítésére. A napi felkészülés során végig gondoljuk, a terveinkben meg is jelöljük, hogy az egyes tevékenységekben mely képességterületek fejlődhetnek spontán módon, illetve célzott fejlesztő tevékenységünk mire irányul. A **differenciálás** módszere kiemelt jelentőséggel bír ebben a folyamatban, az **egyéni megsegítés** nélkülözhetetlen (módszerekben, eszközökben, foglalkoztatási formában).

Az egyéni és a csoportfejlesztés összehangolása

„Egy gyermek a fontosabb, vagy a többi húsz?” Igen, néha nagyon bosszantó, hogy akár egy gyermek magatartása is keresztülhúzhatja a terveinket, és jelenthet olyan gondot, amivel megzavarhatja a rendet és a társait. De akkor sem válaszolhatjuk azt, hogy a sok gyermek fontosabb, mint az egy. Egyrészt az ONAP szellemisége kötelez minket arra, hogy **minden gyermek számára ugyanolyan szeretetteljes odafordulást, egyenlő esélyt** kell biztosítanunk, másrészt **szeretetünk és elhivatottságunk** is erre inspirál bennünket.

Emellett arra is figyelniünk kell, hogy **amit egy gyermekkel teszünk, azt mindegyikkel tesszük**. Ha csak egy gyermekkel is méltatlanul bánunk, a csoport többi tagja felé pedig nagy szeretettel fordulunk, akkor a csoport tagjai nem csak a szeretetnek, hanem az adott gyermek felé képviselt elutasító magatartásunknak is részeseivé válnak. Sőt, nagy valószínűséggel attól félnek, hogy ha hibáznak, akkor ők is efféle bánásmódban részesülhetnek. **A szeretet mindenkinek alanyi jogon jár, nem kiérdeklés kérdése.**

Feladatunk tehát:

- Kivétel nélkül **minden gyermek számára szeretetet, elfogadást** biztosítsunk, hogy a gyermekek a csoportban biztonságra és barátokra leljenek.
- **Magas színvonalú nevelést** biztosítsunk, vagyis segítsünk minden gyermeknek abban, hogy a személyisége kibontakozásához megfelelő szerepeket, feladatokat találjon.
- Keressük minden gyermek számára a **közös jó megoldásokat, hangoljuk össze az egyéni és a csoportfejlesztést**.
- **Ha egyszerre több gyermeknek szervezünk tevékenységet**, akkor olyan megoldásokra van szükség, amely **minden gyermek számára a legjobb lehetőségeket** jelenti a fejlődéshez, emellett módszereivel a **közösséget, az együttműködést, az egymástól tanulást** is elősegíti.

A MEGISMERÉS ÉS FEJLESZTÉS STRATÉGIAI LÉPÉSEI		
Ajánlott módszer	Ajánlott eszköz	Eredmény
1. MEGISMERÉS		
Anamnézis – az óvodába lépést megelőzően		
interjú	„Anamnézis” adatlap	a gyermek előtörténetének ismerete
Beilleszkedési tapasztalatok – az óvodába lépést követő 3. hónapig		

megfigyelés	„A beilleszkedés tapasztalatai” adatlap (Bemenet)	a gyermek fejlettségének ismerete óvodába lépéskor
Fejlettségi szint megállapítása, a gyermek önmagához viszonyított fejlődésének nyomon követése – rendszeres időközönként (kiscsoport: május; középső- és nagycsoport: november és május)		
megfigyelés	a „gyermek fejlődésének nyomon követése” adatlapok	konkrét adatok a gyermekről, gyermekismeret, statisztikailag kimutatható adatfeldolgozás lehetősége
2. ELEMZÉS – adatgyűjtés után, a fejlesztési terv készítése előtt		
adatok elemzése, az erősségek, valamint a fejlesztendő területek meghatározása	közös konzultáció az adatlapok és egyéb megfigyelések adatai alapján	a gyermek erősségeinek, valamint fejlesztendő képességterületeinek ismerete
3. FEJLESZTÉSI TERV – elemzés után (szeptember-december; január - május hónapra)		
kutatás a játéktárból, egyéb gyűjteményekből	fejlesztési terv készítését segítő táblázat – „Játsszunk együtt!”	egyéni fejlesztési terv elkészül
4. FEJLESZTÉS – egyéni megsegítés módszerekben, eszközökben, foglalkoztatási formában		
a tevékenységek során spontán módon, illetve a tervszerűen, rendszeresen szervezett tevékenységek során fejlődő képességterületek	adott képességterületeket fejlesztő tevékenységek	a gyermek fejlődésének segítése, fejlesztés, fejlődés
5. A SZÜLŐK TÁJÉKOZTATÁSA GYERMEKÜK FEJLŐDÉSÉRŐL		
konzultáció – fogadó óra HH és HHH gyermekek esetében háromhavonta ; egyéb esetben félévente	„Tájékoztató a gyermek fejlődéséről” adatlap	A szülő nemcsak írásban kap tájékoztatást gyermeke fejlődéséről, szóbeli kiegészítéssel is segítjük a fogalmak értelmezését. A szülő a megjegyzéseit rögzítheti is a felületen.
6. ÉRTÉKELÉS		
átgondoljuk az eredményes és problémás területeket.	„A gyermek fejlődésének nyomon követése” adatlapok	naprakész ismerettel rendelkezünk a gyermek fejlettségi szintjéről, az abban bekövetkezett változásokról; csoportszinten statisztika elkészítése
7. A MEGISMERŐ-FEJLESZTŐ FOLYAMAT ÚJRAINDUL		

Az alapkészségek elsajátítási folyamatának feltérképezése a DIFER (diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer) nevű tesztrendszerrel történik.

A személyiség működésének és fejlődésének vannak olyan alapvető, tanult feltételei, amelyek nélkül az ember nem tud másokat is szolgáló módon boldogulni, fejlődni. A személyiség

működését és fejlődését az úgynevezett alapotívumok (szokások, attitűdök, meggyőződések, magunkévá fogadott értékek és tanult értékek), alapkészségek, alapképességek és alapismeretek teszik lehetővé. Ezek képezik a személyiség alapját, alarendszerét.

Az **alarendszer összetevőit** mindaddig tanítani, gyakorolni, használni kell (függetlenül attól, hogy a „tanítvány” hány éves és hányadikba jár), amíg a szóban forgó alapotívum állandósult tartósságúvá és optimális működésűvé nem válik. (Ez a fejlődés fázisbeli különbségeinek kezelését szolgáló, úgynevezett kritériumorientált nevelés, fejlesztés.)

Minden más, a „tantervben” előírt anyag az egyéniséggé fejlődést szolgálja, és a jelenleg szokásos módon abból mindenki annyit és olyan tartóssággal sajátít el, amennyit és amilyen tartóssággal motivációja, adottságai, előismeretei lehetővé tesznek.

A személyiség alarendszerének fejlesztését szolgáló **elemi alapkészségek** a 4-8 évesekre konkretizálva a következők:

- Az **írásmozgás-koordináció** készsége, amely az írástanítás feltétele.
- A **beszédhanghallás** készsége, amely az eredményes olvasástanítás feltétele.
- A **relációszőkincs**, amely az eredményes szóbeli kommunikáció elemi feltétele.
- Az **elemi számolás**, a **tapasztalati következtetés**, a **tapasztalati összefüggésmegértés**, amelyek az értelmi fejlődés feltételei.
- Végül a **szocialitás**, vagyis néhány olyan szociális készség (és ebben az esetben motívum is), amely az iskolai léthez és a fejlődéshez nélkülözhetetlen.

Az elemi alapkészségek fejlettségét – az IQ-hoz hasonlóan – egyetlen számba sűrítjük.

A **DIFER-indexnek** elnevezett mutató meghatározása: a hét készség százalékpontban megadott fejlettségének átlaga.

A **DIFER-index** azt fejezi ki, hogy azokat az elemi alapkészségeket, melyek elsajátítása minden ép értelmű gyermek esetében célként jelölhető meg, milyen mértékben birtokolja a gyermek.

Azt is mutatja, hogy az elemi alapkészségek optimális fejlettségét kifejező 100 százalékponthoz képest mennyit kell még fejlődnie.

Emellett a DIFER-index 4-8 éves korban az **értelmi fejlettség általános mutatója**, és mint ilyen, az **iskolaérettség** megbízható kifejezője is.

A hét elemi alapkészség fejlettsége gyermekeként eltérő lehet. Mindenkinél más-más készség az, amiben kicsit gyorsabban fejlődik.

Az alapkészségek fejlődése nem független egymástól. A készségek közel azonos erősséggel kapcsolódnak egymáshoz. Az alapkészségek rendszeréből mindössze az írásmozgás-koordináció lóg ki egy kicsit, valószínűsíthető tehát, hogy az írásmozgás –koordináció fejlődése kevésbé függ a másik hat készség fejlődésétől. E készség fejlődésében az idegrendszeri érés dominál, míg a többi készségnél az érésnek kisebb szerepe van.

A hét teszttel azokat a gyermekeket mérjük először, akik a nevelési év végéig betöltik az 5. életévüket.

Tesszük ezt azért, mert tapasztalataink szerint korábbi életkorban nem értik magát a feladatot sem gyermekeink. Okként feltételezzük a szociokulturális héttérből adódó nehézségeik, korlátaik meglétét.

A **sajátos nevelési igényű** gyermekeknél nem igazán releváns a mérőeszköz. Éppen ezért az ő esetükben komplex módon vizsgáljuk és értékeljük a fejlődés folyamatát, együttműködve a fejlesztő szakemberekkel.

A **diagnosztikus mérést évente egyszer** végezzük el, **április** hónapban, a **tanköteles korú** gyermekek esetében **februárban**.

A **gyermekről szóló információkat a személyes DIFER füzetükben rögzítjük.**

Az iskolába lépő gyermekek füzeit –kérésre – átadjuk a tanítójuknak.

A **mérési eredményeket elemezve**, meghatározhatóak a **problémás készségterületek**, ezek **fejlődésének elősegítése** célzott feladatokkal történik a mindennapos nevelőmunkában.

Külső szakemberek segítségét vesszük igénybe:

- abban az esetben, ha a gyermek folyamatos megfigyelése, mérése előre vetíthető problémát jelez,
- annál a gyermeknél, akit két év alatt nem sikerült biztonsággal megítélni,
- általános, minden 5 évet betöltött gyermekre kiterjedő logopédiai fejlettségi vizsgálat.

A **gyermek személyi anyaga tartalmazza:**

- a gyermek anamnézisét,
- a családlátogatás tapasztalatait,
- a testi, szociális, érzelmi, erkölcsi és értelmi fejlődésével kapcsolatos információkat a „képeségek, fejlettségi rendszerek” adatlapokon,
- egyéni fejlesztési terveket,
- a „szülők tájékoztatása gyermekük fejlődéséről” adatlapokat,
- a Szakszolgálat, valamint Tagintézménye szakvéleményét,
- logopédus, gyógypedagógus éves tervét és egyéni fejlesztési tervét,
- gyermekrajzokat.

XV. ÓVODÁNK HAGYOMÁNYOS ÜNNEPEI

Az ünnepek lélek- és viselkedésformáló hatása

Ezek a szép napok a rendezett emberi élet tartozékai. Ismétlődésükkel ritmust visznek az idő múlásába, a várakozás és a beteljesedés élményével ajándékozzák meg azokat, akik részt vesznek bennük. A hétköznapiaktól eltérő másfajta érzéseket és gondolatokat ébresztenek bennünk. Felnőtteknek és gyermeknek egyaránt nagy élmények.

A kisgyermek különösen lelkesen vesz részt az ünnepi készülődésekben, mert mindenben várják és szeretik a rendkívülit. Boldogok, ha eljön az ünnepnap.

Ilyenkor megszépül a környezetünk, másképp viselkednek a felnőttek, finomakat lehet enni, és bekövetkeznek a várva várt meglepetések. Mintha megszépülne és megjavulna a világ.

A kisgyermekkor ünnepai azért fontosak, mert ekkor tapasztalja meg először az ember, hogy vannak a megszokottn felülemelő dolgok és események, amelyek egyszerre egyéni és közösségi is.

Fontos része az ünnepnek a rákészülés, a közös tervezgetés, a tevékeny várakozás is. A rendszeresen ismétlődő tevékenységek közül némelyek **hagyománnyá is váltak** óvodánk életében. Ehhez azonban **tapasztalatokra és pozitív élményekre** van szükség.

Az ünnepi készülődés a „holnap örömet” adja, megerősíti a hagyományokat, a közös élmény erejével fokozza a gyermekek közösséghez tartozását.

A készülődés során nemcsak a minket körülvevő környezetet díszítjük fel az adott ünnephez méltóan, hanem a lelkünket is ráhangoljuk a szépre, a jóra, az öröme.

Természetes, hogy kezdetben a személyes ünneplések, a születésnap a fontos. Azt üzeni, gondolnak rám, szeretnek.

Gyönyörűek a **hagyományos családi és közösségi ünnepek is.** A Mikulás jövetele, a Karácsony, a húsvét.

Nemzeti ünnepeink közül a kicsi gyermekekhez leginkább **március 15-e** vihető közelebb, bár az óvodásoknak még nincs történelmi tudatuk, semmit sem ismernek a múlt eseményeiből. Őket még ezen a napon is a **külsőségek** (a kokárda, a nemzeti színű zászló, a dobolásos-éneklős vonulás, a játékalakalmak) ragadják meg.

Ezeknek az **emlékképe** hitünk szerint természetes elemként épül majd be a személyiségbe, és alkotja azt a fogalmat, amit a lakóhely, a táj, a szülőföld vonzalmával együtt **hazaszeretetnek** nevezünk.

Az ünnepek és a család

Az ünnep, az ünneplés nagyon mély nyomot hagyhat a gyermekek életében. **Az ünneplés „művészetét” a családnak kell ápolnia.** Az óvoda megpróbálhatja ezt kitágítani, gazdagítani, de semmiféleképpen sem tudja pótolni.

Ezen a téren szomorú tapasztalataink is vannak. A hátrányos helyzetű családok némelyikében a gyermek azt sem tudja, hogy éppen születésnapja van, csak az óvodában szembesül vele.

Néhány családban nemhogy ajándék nem jut karácsonykor, de még karácsonyfá sem.

Mikulás ünnepén az óvoda és a falu Mikulása az, akitől csomagot remélhetnek.

A csalódottság, a hiányérzet amiatt is jelentkezik, mivel a környezetük (üzletek, televízió) táplálja vágyaikat, ám ez nem nyer kielégítést.

Sok gyermekünk a csoportjával, vagy a nagyobb óvodai közösséggel élheti meg az ünnepi pillanatokat, melyek új, eddig még meg nem élt érzelmeket váltanak ki belőlük.

Fontos feladatunk, hogy vissza kell szerezni az ünnepeket, meg kell tanítanunk a gyermekeket – és rajtuk keresztül a családokat – ünnepelni. **Példát kell adnunk a családok számára az ünnep mélyebb, élménydúsabb megéléséhez.**

Erre hivatottak a családokkal közös ünnepre készülődések (karácsony és húsvét előtti kézműves játszóházak), egy-egy – már hagyománnyá vált – közös ünneplés (Márton napi lampionos felvonulás, farsangi multság, gyermeknap). Ezeken a rendezvényeken megpróbáljuk a szülők szemléletének formálását oly módon, hogy megmutatjuk, a közös játék, az egymásra figyelés milyen sokat jelent a gyermekük számára. Elanyagiasodott világunkban különösen fontos, hogy ráérezzünk, az emberi érzések, az „együtt vagyunk” tudata fontosabb minden tárgyi eszköznél. Mert az érzésre emlékezni fogunk akkor is, amikor a kapott ajándékot esetleg már el is felejtettük.

Ünnepléseink alapelvei:

- Törekedjünk az ünnepekre való készülődés, ráhangolódás során a gyermekek érzelmi életének gazdagítására.
- Ünneplésünk külsőségekben és lélekben egyaránt méltó legyen az alkalomhoz.
- Tegyük lehetővé, hogy örömteli eseménnyé váljon, összekovácsoló szerepét betöltse.
- Legyenek visszatérő, ismerős, állandó szimbólumai az ünnepeknek.
- Kutassunk tájegységünkhöz kötődő népi játékokat.
- Teremtsük meg az egészséges egyensúlyt a népi értékek feldolgozása és a mai kor értékei között.
- Az ünnepek szervezése során törekedjünk arra, hogy maga az ünnep emelkedjen ki a hétköznapiakból, de előzményei illeszkedjenek a gyermekek természetes életmenetébe.
- A gyermekek ismerkedjenek meg a cigány nemzetiségi szokásokkal, hagyományaik értékeivel. Tiszteljék, becsüljék azokat a nem nemzetiséghez tartozó szülők és gyermekek is. A cigány nemzetiséghez tartozó gyermekek és szülők esetében az önazonosság erősítése.

Hétköznapiakat színesítő ünnepek és jeles napok	Tevékenység, tartalom	Szervezeti forma
Márton-napi libabál (elfeledett hagyomány újjaélesztése) november	- Márton legendájának megismerése - dramatikus játékok - libás mesék, versek, énekek - vendégvárás - lampionos felvonulás	- Óvodai szintű közös multság, melyet a csoportokban végzett tevékenységek előznek meg. - A szülők részvételével
Mikulás ünnepe december	- Mikulás várás - mesék, versek, énekek a Mikulásról - dramatikus játékok - minden gyermek csomagot kap	- csoportszintű
Karácsonyi ünnepkör Advent december	- Adventi előkészületek - Karácsonyi népszokás: betlehemezés - Advent témaheteinek, projektjének megvalósítása - Karácsonyi kézműves játszóház	- csoportszinten - a kézműves játszóház szülők részvételével
Farsang (vízkeresztől hamvazószerdáig) konkrét napja: húshagyó kedd	- télbúcsúztató, bolondozó témahetek megvalósítása - farsangi multság (jelmezes, álarcos alakoskodás, tréfás ügyeskedő játékok, lakmározás)	- csoportonkénti előkészületek - csoportszintű multság, szabad döntése az óvodapedagógusnak, hogy a szülők részvételét igényli-e
Március 15. Nemzeti ünnepünk	- nemzeti jelképeink megismertetése - a nemzeti ünnep témahetének, projektjének megvalósítása a csoportokban - hősi emlékműnél zászlók elhelyezése	- csoportszinten

Húsvét (az első tavaszi napéjegyenlőség utáni holdtöltére következő vasárnap)	- néphagyomány, népi játékok felelevenítése (locsolkodás, hímes tojásfestés, tojásgurítás, fészekkeresés) - húsvéti kézműves játszóház - témahét, projekt megvalósítása	- csoportszinten - a kézműves játszóház szülők részvételével
Cigányság Világnapja (április 8.)	- témahét megvalósítása (cigány népmesék, versek, dalok, a cigány táncművészet elemei, hagyományaik, szokásaik) - Roma-nap	- készülődés csoportszinten - Roma-nap: szülők részvételével
Anyák napja (május első vasárnapja)	- témahét megvalósítása (érzelmi-, esztétikai nevelés!) - ünneplés	- készülődés csoportszinten - óvodapedagógus kompetenciája: „Tündéranyműsor”, vagy műsoros megemlékezés
Gyermeknap (május utolsó vasárnapja)	- kirándulás, vagy népi játszóház, óriás csúszda.....	- óvodai szintű rendezvény - szülőkkel (esetenként nélkülük)
Évzáró – Ballagás (május vége, június eleje)	- „Búcsúznak a középsősök” - tarisznya átadás - zenés- mozgásos-táncos játékok (nagy csoportosok) - búcsúzó szalag kötése az ovis zászlóra (ballagók) - a ballagók lufit engednek fel a magasba	- óvoda szintű rendezvény - családok részvételével
Gyermekek születésnapja	- „Mi így szoktuk” csoportokban kialakított szokások szerint	- csoportonkénti megemlékezés
Jeles napok		
Állatok világnapja (okt.4.)	- Szerepük a környezet- és természetvédelemhez kapcsolódik. Segítik az élő és élettelen természet egy-egy összetevőjének, csoportjának megismerését, a pozitív érzelmi viszony alakítását, a károsító tényezőkre való ráébredést, a cselekvésre való ösztönzést.	- témahetek és projektek csoportszinten - záró programok óvodai szinten - esetenként szülők részvételével
Víz világnapja (márc. 22.)		
Föld világnapja (ápr. 22.)		
Madarak és Fák napja (máj. 10.)		

XVI. INKLUZÍV PEDAGÓGIA – INTEGRÁCIÓ A SAJÁTOSSÁGOK MEGŐRZÉSÉVEL, A KÜLÖNBSEGEKHEZ VALÓ ALKALMAZKODÁSSAL – A GYERMEKEK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉT SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEK

XVI/1. AZ ESÉLYTEREMTÉS ÖSSZETEVŐI

Az óvodai nevelés feladata a gyermekek **testi-lelki szükségleteinek kielégítése**. Ezek biztosítása **minden gyermek számára esélyt ad önnönmaga értékeinek kibontakoztatására**.

Ahhoz, hogy ez az esély realizálódhasson, **meg kell teremtenünk** azt az **esélyteremtő hatásrendszert**, amelynek működtetése **maradandó értékeket épít be a gyermek személyiségébe**. A **beépülés eredményessége** pedig a gyermek **egyéni, sajátos szükségleteiből** adódik, amelyet a **gyermeki jogok** is megtámogatnak.

Gyermeki szükségletek, melyek sajátosan, egyéni módon nyilvánulnak meg	Gyermeki jogok a szükségletek kielégítettségének háttérében	A szükséglet kielégítés során beépülő értékek	A gyermekkel foglalkozó felnőttek kötelességei abban a hatásrendszerben, amely elősegíti esélyét a fejlődéshez és önkibontakozáshoz
Mozgásigény, biológiai-fiziológiai igények - A gyermeknek kiegyensúlyozott táplálkozásra van szüksége. - a gyermeknek szüksége van arra, hogy saját ritmusának megfelelően éljen és pihenjen. - Mozgásigényének megfelelően mozoghat. - WC-használat szükség szerint, amikor szükségét érzi; kézmosás igény szerint.	Términimumhoz, mozgáshoz, kiegyensúlyozott táplálkozáshoz, életritmusának megfelelő élet: - Annyit és akkor ehet, amikor éhes, ihat, amikor szomjas. - Reggel, ha álmos, pihenhet, délutáni ébredés folyamatos, ha nem alszik, elfoglalhassa magát. - Napirend folyamatos, nincs várakozási idő, minden gyermek egyéni életritmusa beleférhessen. - Mindennapi mozgás, levegőzés, udvari mozgások játékok. - Mozgásigény kielégíthetősége a csoportszobában is, eszközök	Egészséges életmód, biológiai értékek: egészség értéke, mozgás megszeretése, egészséges táplálkozás, szokások belsővé tétele, önkiszolgálás és társak kiszolgálása...	Önkiszolgálás elősegítése (mozgásban, tisztálkodás, étkezés, WC-használat, pihenés során az egyéni sajátosság szerint) - Folyamatos napirend biztosítása. - Folyamatos reggeli uzsonna, az étkezés családi légköre, nincs erőltetés, annyit szedhet magának, amennyit kíván, evőeszköz használatát próbálgathatja, kínálás, udvariasság. - Önkiszolgálás lehetősége. - Elalvás meghittségének, alvókáknak és a folyamatos ébredésnek a biztosítása, csend, gyermekek toleranciája, ágyak elhelyezése, barátok

	biztosításával.		egymás mellett. - Mozgásos tevékenységek felkínálása, mozgásos játékokba hívás, együttes játék. - Mozgásfejlesztő eszközök biztosítása az udvaron és a csoportszobában. - WC-használat lehetősége igény szerint, tumultus, várakozás elkerülése, intimitás biztosítása.
Érzelmi biztonság igénye „Az odúban el kell bújni, a fészekből ki lehet repülni.” (Hermann Alice)	Minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy: - emberi méltóságát tiszteletben tartsák, - mindenek felett álló érdekeinek védelméhez, - segítséget kaphasson, - saját életritmusának megfelelően éljen, pihenjen, - ne bánjanak vele felelőtlenül, - nem kell mindig tökéletesnek lennie, - az elfogadáshoz és megértéshez, - a bizalomhoz.	Érzelmi értékek: feltétel nélküli elfogadás, bizalom, optimizmus, öröm, boldogság, megelégedettség	- Napirend és annak igazodása az egyéni szükségletekhez. - Szokásrendszerhez, szabályokhoz való igazodás. - Elfogadás, megértés, tolerancia. - Érthetőség, kiszámíthatóság. - Jó szándék, tolerancia. - Személyes bánásmód: vagyis az a viselkedés, illetve magatartás, amit mi, óvodapedagógusok egy bizonyos gyermek iránt alkalmazunk, hogy elősegítsük fejlődését, hozzásegítsük önmaga kibontakozásához.
Szeretetigény - „A gyermeknek akkor van a legnagyobb szüksége a szeretetünkre, amikor a legkevésbé érdemi meg.” - „A gyermek a szeretetben fejlődik a legjobban.”	Minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy: - önmagáért szeressék, akarják, - joga van a szeretethez, és a viszont szeretethez, - feltétel nélküli elfogadáshoz, - odaforduláshoz, - érzelmi biztonsághoz,	Érzelmi értékek: vonzalom, szeretet, barátság, elfogadás, kedvesség, öröm, boldogság...	- Odafordulás - Mosoly - Kedvesség - Meleg érzelmi klíma - Testközelség, simogatás - Kedves szó, dicséret - Ajándék, empátia biztosítása minden gyermek számára olyan módon és olyan mennyiségben, ahogy igényli.

	- bizalomhoz, - személyisége tiszteletben tartásához, - megbecsüléshez.		
Társigény - „A gyökerek persze nem látszanak, de tudod, hogy azok tartják a fát.” (görög költő) - „Az ember számára az a legfontosabb, hogy tudja, érezze, szükség van rá.” (Abraham Maslow)	- Anyjához - Mindkét szülőjéhez - Mindkét nembeli testvéréhez - Barátokhoz	Szociális értékek: szülői, testvéri, baráti stb. kapcsolatok, tolerancia, empátia, másság megértése, elfogadása.	- Kommunikáció lehetősége - Érdeklődés - Együttműködés - Beszélgetés, véleménynyilvánítás - Elmesélés - Közös tevékenységek - Csoportos tevékenységek biztosítása... - Társválasztás lehetősége minden napirendi tevékenységben
Dicséret, elismerés iránti igény Az elismerésben, a megbecsülésben élő gyermek kellemes érzésben él, amely egyben az önfejlődését is elősegíti.	- Joga van az elfogadáshoz, megértéshez - Joga van ahhoz, hogy olyanakkal fogadják el, amilyenek - Joga van ahhoz, hogy önmaga lehetőségeivel tisztában legyen	Tolerancia, elfogadás, önbizalom, reális énkép, önértékelés, pozitív személyiség, szeretve érzi magát. Az elismertség és megbecsültség érzésének birtokában a gyermek nyitottá, befogadóvá, érdeklődővé válik, önmegvalósítása felé törekszik.	- Elismerő szó, - Mozdulat, - Mimika, szemjáték, - Lelkesedés, boldogság kimutatása, öröm, örvendezés, - Simogatás, érintés, - Buzdítás, dicséret, érdeklődés, példaként kiemelés, elismerés, - A jó keresése, felfedezése, a pillant kihasználása, konkrét közzététele, - Ajándékozás, - megerősítés, dicséret... megadása minden gyermek számára olyan módon és olyan mennyiségben, ahogy igényli.
Kíváncsiság, tudásvágy „Az ismeretlen megismerési vágya, az új megismerésének	Minden gyermeknek joga van a tudás megszerzésére - A gyermeknek joga van igaz és koherens	Intellektuális értékek: tudás, problémaérzékenység, felfedezés, alkotóképesség, előrelátás, hobbi,	- Problémahelyzet teremtése, - tanakodás, - Véleménykérés, - Vita kezdeményezése,

kiindulópontja a csodálkozás. Minden érdeklődés az érzelmekben gyökeredzik.” (Platon)	válaszokat kapni az általa feltett kérdésekre. - A gyermeknek joga van bármiféle tudás megszerzésére. - A gyermeknek joga van megérteni az őt körülvevő társadalmi és gazdasági jelenségeket. - a gyermeknek szüksége van arra, hogy tudatosítsa társadalmi környezetét. - A gyermeknek szüksége van az élővilággal való kapcsolatra. - A gyermeknek szüksége van arra, hogy a legkülönbébb anyagokkal kísérletezhessen. - A gyermeknek joga van ahhoz, hogy beavatkozzon a környezetébe. - A gyermeknek joga, hogy ne kondicionálják, hogy ne erőltessenek rá doktrínákat. - A gyermeknek joga, hogy ne vesse alá magát különféle divatoknak. - A gyermeknek joga van bírálni. - Joga van a jelenségek megértéséhez, tudatosításhoz, sikerhez.	intelligencia...	- Kutatgatás, - Kísérletezés, - Kipróbálás, - Vizsgáldás elősegítése, - Kételkedés, - Provokálás, - Hitetlenkedés, amelyekkel a kíváncsiság felkelthető, és a tudásvágy alakítható, hiszen: - „A gyermek abból okul leginkább, amit maga lát, maga tapasztal és figyel, nem pedig attól lesz értelmes, ha elhiszi nevelője magyarázatát.” - „Az oktatás nem arról szól, hogy megtöltünk egy csöbröt, hanem hogy meggyújtunk egy tüzet.” (W. Butler Yeats) - „A kisgyermek tankönyve maga az élet legyen.” (Comenius)
Esztétikum iránti igény „A mű megváltoztatja	Esztétikai érzelmekhez: - rácsodálkozás - gyönyörködés	Esztétikai értékek: szépség, harmónia, arányosság, kellemesség,	- Bemutatás - Megmutatás - Elmesélés - Megjelenítés

alkotóját.” (Platon)	- szemlélődés - befogadás...	igényesség...	- Példamutatás - Meglepődés - Lehetőség biztosítása esztétikus alkotások megtekintésére és igény szerinti alkotására
Alkotásvágy, felfedezés vágya - „Nem taníthatunk semmit az embereknek, csak segíthetünk nekik, hogy felfedezzék a dolgokat önmagukban.” (Galilei) - „A tanár (pedagógus) legmagasabb szintű művészete, ha sikerül felébresztenie a kreatív kifejezés és a tudás élvezetét.” (Albert Einstein)	A gyermeknek joga van: - a sikerhez, - a feltaláláshoz, - az alkotáshoz, - a kísérletezéshez, - hogy beavatkozhasson környezetébe.	Intellektuális értékek: tudás, problémaérzékenység, felfedezés, alkotóképeség, előrelátás, intelligencia...	- Gyakorlati probléma - Kíváncsiskodás - Vizsgálódás - Próbálgatás - Kutakodás - Kísérletezés - Kétkelés - Felfedezésre készítés
Önmegvalósítás vágya, önkifejezés igénye Arra kell törekedni, hogy a gyermek mindent, amire képes, önállóan el is végezhesen.	Joga van ahhoz, hogy: - kiteljesíthesse lehetőségeinek maximumát, - kísérletezéshez, - autonómiához, - felelősségvállaláshoz.	Például gazdasági értékek: takarékoság, beosztás, megfontoltság, tervszerűség, felelősségvállalás, autonómia kibontakozása...	- Magyarázatra készítés - Bizonyítás, vitára készítés, véleménykérés - Provokálás - Tanakodás, kétkelés - Ösztönzés, buzdítás, bátorítás, visszakérdezés, önálló munkára készítés, önálló próbálkozások támogatása, elismerése... - „Én teszem” örömeinek, önállósága kimutathatóságának biztosítása - Autonómia megtámogatása
Szabadságvágy „A szabad	Joga van: - a sikerhez	- Autonóm személyiség	- Vita és véleménynyilvánítás

cselekvés mindig magasabb rendű, mint a kötelességből végzett.” (Rudolf Steiner)	- a hibázáshoz - a környezetébe beavatkozni - bírálni - hogy ne erőltessenek rá doktrínákat	megalapozása - Felelősségvállalás - Kitartás - Tolerancia	- Kísérletezés, próbálgatás, kipróbálás - Egyéni munka - Kínálás, a választás tiszteletben tartása - Feltételek megteremtése - Ésszerű korlátok magyarázata - Határok feltételeinek megteremtése
--	--	--	--

XVI/2. A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK FEJLŐDÉSÉNEK SEGÍTÉSE

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény értelmében:

Kiemelt figyelmet igénylő gyermek:

a.) különleges bánásmódot igénylő gyermek:

- sajátos nevelési igényű gyermek,
- beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek,
- tehetséges gyermek

b.) a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermek

XVI/2.1. KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ GYERMEK

XVI/2.1.1. SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEK INTEGRÁLT NEVELÉSE

A sajátos nevelési szükséglet – mint fogalom – sokkal tágabb elnevezés, szélesebb populációra terjed ki, mint a fogyatékos vagy sérült elnevezés. Több az olyan gyermek, akinek szüksége van a megsegítésre, hátrányos helyzete, születési determinációja, részképességzavara miatt. A speciális nevelési szükséglet nem a képességek hiányára, hanem inkább a teendőkre összpontosít.

Sajátos nevelési igényű az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

A **sajátos nevelési igényű** gyermeknek **joga**, hogy **különleges bánásmód keretében, állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban** részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság **szakértői véleményében foglaltak** szerint kell biztosítani.

Az **alapító okiratban megfogalmazott** feladat meghatározás alapján a sajátos nevelési igényű gyermekek fogalomköréhez tartozó gyermekek ellátása az alábbi speciális nevelési igényű gyermek ellátására terjed ki:

- Enyhe értelmi fogyatékos gyermek
- Beszéd fogyatékos gyermek
- Megismerő funkciók vagy a viselkedés súlyos rendellenességének zavara, egyéb pszichés fejlődési zavar

Pedagógiai szempontból az érzékelés, a látás, a hallás, a mozgás, a beszéd szervek hibás működése vagy az érzelmi élet súlyos zavara által okozott eltérő fejlődést értjük sajátos nevelési igény alatt. Azt az állapotot, amikor a gyermek egyedi sajátosságai oly mértékben térnek el az átlagostól, hogy annak alapján a lehetséges fejlődés csak sajátos (gyógy) pedagógiai eszközök, módszerek és segédeszközök biztosításával érhető el.

Óvodánkban a sajátos nevelési igényből eredő hátrányok csökkentését szolgáló, speciális fejlesztő tevékenységet **a helyi nevelési rendszer szerves részeként működő**, a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve figyelembe vételével szervezzük.

Óvodai nevelésünk a sajátos nevelési igényű gyermekeknél is a **nevelés általános célkitűzéseinek** megvalósítására törekszik. A nevelés hatására a sérült kisgyermeknél is fejlődik az **alkalmazkodó készség**, az **akaraterő**, az **önállóságra törekvés**, az **érzelmi élet**, az **együttműködés**.

A **pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs** tevékenység olyan **team munkában** kialakított és szervezett nevelési folyamatban valósul meg, mely az **egyes gyermek igényeitől** függő eljárások (időkeret, eszközök, módszerek, terápiák) alkalmazását teszi szükségessé.

A gyermekek rehabilitációs, rehabilitációs célú **fejlesztésének alapja** a szakértői bizottság **szakértői véleménye**.

Az eredményes inklúzió feltételei:

- **Óvónői attitűdök:** szociális érzékenység, empátia, másság elfogadása, a különbségek kezelésének képessége
- **Az óvónők szakmai kompetenciája:** gazdag módszertani repertoár a sokféleség kezeléséhez
- **Támogató környezet az óvodán belül és kívül:** vezető, helyi irányítás, helyi közösségek, kormányzat, szakmai szervezetek
- **Egyértelmű kormányzati politika,** megfelelő finanszírozási rendszer

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenységünk célja:

Harmonikus, nyugodt, biztonságot adó óvodai környezetben:

- váljon természetessé a gyermekek közti különbözőségek elfogadása,
- a sajátos nevelési igényű gyermekek esélyegyenlőségének biztosítása, fejlődésük elősegítése,
- javuljon a gyermekek életminősége, könnyebbé váljon a későbbiek folyamán a társadalomba való beilleszkedésük.

Alapelveink a sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjával kapcsolatban:

- A sajátos nevelési igényű gyermeknek joga, hogy különleges gondozás keretében, állapotának megfelelő habilitációban, rehabilitációban részesüljön.
- Valljuk, hogy a többi gyermekkel együtt történő integrált nevelés elősegíti/elősegítheti a sajátos nevelési igényű gyermek családi nevelését, és a közösségbe való beilleszkedését.
- A gyermekek mindenek felett álló érdekében a mi felelősségünk, hogy minden rendelkezésünkre álló segítséget megadjunk a gyermekeknek képességeik fejlődéséhez, személyiségük kibontakozásához, ismereteik bővítéséhez.
- Olyan befogadó csoportlégtér kell kialakítanunk, melyben a gyermekek magatartása, viselkedése kizárja a hátrányos megkülönböztetést, zaklatást (megfélemlítés, megalázás, az emberi méltóság megsértése).
- A fejlesztés rövidtávú céljait minden esetben a fejleszthetőséget tükröző gyógypedagógiai- orvosi-pszichológiai komplex vizsgálat diagnózisára, javaslataira, építjük.

Az integrált nevelésből adódó feladataink:

- Inkluzív szemlélettel alakítjuk a gyermekközösségben a különbözőséget elfogadó viselkedést és magatartást.
- Tudatosítjuk a csoportban dolgozó dajkában, hogy az ő kommunikációja, bánásmódja, viselkedése ugyanolyan modell értékű a gyermekek számára, mint az óvónőé.
- A szülők megfelelő tájékoztatása a sajátos nevelési igényű gyermek befogadásával kapcsolatban.
- A gyermekek integrált nevelésében, fejlesztésében részt vevő óvodapedagógusok legyenek birtokában az együttneveléshez szükséges kompetenciáknak (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség...).
- A sajátos nevelési igényű gyermekek terhelhetőségénél vegyük figyelembe sérülésük jellegét, súlyosságának mértékét, adott fizikai állapotukat.
- A gyermekben rejlő kiemelkedő teljesítmény felismerése és annak gondozása is feladatunk.
- A nem, vagy kevésbé sérült funkciók tudatos fejlesztésével bővítsük a kompenzációs lehetőségeket.
- A napirend során mindig csak annyi segítséget adunk a kisgyermeknek, ami a további önálló cselekvéséhez szükséges.
- A sajátos nevelési igényű gyermekek optimális nevelése érdekében ismereteinket gyógypedagógiai téren is bővítjük.
- A hatékonyság, eredményesség, szakszerűség és célszerűség érdekében együttműködünk a szakemberekkel (gyógypedagógus, pszichológus, fejlesztőpedagógus, logopédus).
- Szükség esetén pedagógiai véleményt készítünk, odafigyelünk a vizsgálatok időpontjára.
- A megismert sérülés, lemaradás, fogyatékoság függvényében, szakmai kompetenciánk határain belül, a szakember segítségével egyéni fejlesztési tervet dolgozunk ki, az abban foglaltakat nevelőmunkánk során megvalósítjuk, értékeljük.
- Biztosítjuk a tárgyi feltételeket, különösen a nagymozgások fejlesztését, lateralitást, téri tájékozódást, beszédészlelés és –megértés fejlesztését és a gondolkodási stratégiák támogatását szolgáló eszközöket.

- Együttműködünk a sérült gyermek családjával.

A sajátos nevelési igényű gyermekek sérülésspecifikus fejlesztésének elvei, feladatai óvodai nevelésünkben

Az enyhén értelmi fogyatékos gyermek

Az ő fejlesztésükben **meghatározó** és kívánatos a nem fogyatékos óvodás társaikkal történő **együttnevelés**.

A spontán tanulást, a társakkal való együttműködést, a kommunikáció fejlődését segítik azok az élmények, tapasztalatok és minták, amelyeket a gyermek a **kortárs csoportban** megél.

Integrált óvodai nevelésük keretében gondoskodunk a folyamatos gyógypedagógiai megsegítésről.

Fejlesztésük legfontosabb területei:

- A kognitív funkciók fejlesztése
- Alapmozgások kialakítása, a nagymozgások koordinálásának javítása, az egyensúlyérzék fejlesztése
- Manuális készség, finommotorika fejlesztése
- Kooperációs készség, a nonverbális és verbális kommunikáció fejlesztése, a beszédszervek ügyesítése, beszédindítás, a beszédmegértés fejlesztése, az aktív és passzív szókincs bővítése és a grammatikai rendszer kiépítése
- Játéktevékenység alakítása, adekvát játékhasználat elsajátítása
- Szociális kompetenciák kialakítása, fejlesztése

A beszéd fogyatékos gyermek

Beszéd fogyatékos gyermek esetén a beszéd/nyelvi képességrendszer szerveződésének fejlődési eredetű vagy szerzett zavara miatt az anyanyelv elsajátítás folyamata akadályozott, a gyermek életkorától eltérő.

A beszéd fogyatékos gyermek **szenzoros, motoros vagy szenzomotoros problémája** (diszfázia, a folyamatos beszéd zavarai, logofóbia, centrális eredetű szerzett beszédzavarok, orrhangzós beszéd), illetve a beszédproblémákhoz **társuló megismerési nehézségek és viselkedés zavarok** miatt eltérően fejlődik.

A fejlesztés irányultsága:

- A fejlesztési környezet az anyanyelvi nevelést középpontba állító, az aktív nyelvhasználatot segítő legyen.
- Az intenzív fejlesztőmunka igazodjék a gyermek egyéni képességeihez.
- Az ismeretszerzést sokoldalú tapasztalatszerzést biztosító módon, cselekvésbe ágyazott játékos módszerekkel tegyük lehetővé, ezzel is segítve a társas kapcsolatok alakulását, és a személyiség fejlődését.
- A fejlesztés egész időtartama alatt **kiemelt feladatunk:**
 - az aktív nyelvhasználat és kommunikáció kialakítása,
 - az értelmi fejlesztés,
 - a mozgás és észlelési funkciók, valamint a vizuomotoros koordinációs készség javítása,
 - az érzelmi élet fejlesztése,

- speciális eszközök és módszerek alkalmazásával egyéni és kiscsoportos formában.

A gyermek fejlődéséről a szülőket folyamatosan tájékoztatnunk kell, a gyermek fejlesztése a **szülőkkel való együttműködés** keretében, **egyéni fejlesztési terv** alapján valósulhat meg.

A fejlődés egyéb pszichés zavarával (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozás zavarral) küzdő gyermek

A sajátos nevelési igényű gyermekek e csoportját a különböző súlyosságú és komplexitású – az ismeretsajátítást, a tanulást, az önirányítás képességeinek fejlődését nehezítő – **részképesség-zavarok**, vagy azok halmozott előfordulása jellemzi.

Az érintett gyermekek az átlagnál nehezebben viselik el a várakozás és a kivárás okozta feszültségeket. Aktivációs szintjük erősebben ingadozik, nyugtalanabbak. Fokozottabban igénylik a tevékenységet meghatározó **állandó kereteket, szabályokat**, valamint a **pozitív visszajelzést**, a sikeres teljesítmények **megerősítését, a dicséretet**.

A kognitív, az emocionális-szociális képességek eltérő fejlődése a sikeres beilleszkedést, az iskolába lépésre való felkészülési folyamatot késleltetheti.

Óvodai nevelésük és fejlesztésük során kiemelt feladatunk a gyermek szakvéleményében foglaltakra alapozva:

- a részképesség-zavarok egyéni fejlesztési terv szerinti korrekciója és kompenzálása,
- a teljesítménykudarcokra épülő másodlagos zavarok, az inadaptív viselkedés megelőzése,
- az eredményes iskolai előmenetelhez szükséges készség megalapozása.

Beilleszkedési, tanulási, magatartási zavarral küzdő gyermek

Az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az **életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal** küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá **személyiségfejlődése nehezített** vagy sajátos tendenciákat mutat, de **nem minősül sajátos nevelési igényűnek**.

Fejlesztő foglalkozásra jogosult.

A fejlesztő foglalkoztatás az óvodai nevelés keretében valósul meg, a szakértői vélemény alapján egyéni, mikrocsoportos keretekben.

A fejlesztő foglalkozások szervezésének szempontjai:

- egyéni vagy mikrocsoportos foglalkoztatás a gyermek képességeinek, motiváltságának ismeretében,
- játékos, kreatív tevékenységekkel, nyugodt, ingerszegény környezetben,
- a foglalkozások időpontja és helye tekintetében fontos a rendszeresség.

A fejlesztésben az **óvodapedagógus is** részt vesz, de a **fejlesztőpedagógus tevékenysége kiemelt jelentőséggel bír**.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végére:

- A sajátos nevelési igényű gyermekek is szívesen járnak óvodánkba.
- A közösségen belül megtalálják helyüket, társaik elfogadják őket, nincsenek peremhelyzetben.

- Örömmel vesznek részt a speciális foglalkozásokon.
- A bemeneti fejlettséghez képest kimutatható a fejlődés.

A tehetséges gyermek

„Vegyétek észre, ha egy gyerek különleges, nem azért különleges, mert különb akar lenni, hanem azért, mert nem tud más lenni.” Szabó Magda

Tehetséges, vagy tehetségígéret?

Az óvodában a tehetség fejlesztése sajátos körülmények között zajlik. Viszonylag kevés az a gyermek, akinek a tehetsége korán megnyilatkozik (kiválóan rajzol, énekel, számol fejben stb.), de a tehetség – ígérek felfedezése és fejlesztése igazi kihívás az óvodapedagógusok számára.

Különösen igaz ez a mi óvodánkra, hiszen az ide járó gyermekek többsége - szociokulturális háttéréből adódóan – itt, az óvodában találkozik először ceruzával, festékekkel, mesekönyvvel.... Az óvoda az első színtere az életkoruknak megfelelő beszélgetéseknek, az ismeretek szerzésének, a kultúrhigiénés szokásokkal való ismerkedésnek, ezek gyakorlásának. A hozott hátrányok olyan szintű elmaradást, lemaradást okoznak, hogy ezek kompenzálása a fő feladatunk, s ha néha találkozunk olyan gyermekkel, aki például fej-láb emberen kívül összetettebb emberfigurát is rajzol, az nálunk már kimagaslik az átlagból, míg más óvodában ez a természetes.

Ennek ellenére, vagy éppen emiatt fontos feladatunk, hogy felismerjük a gyermekekben rejlő „tehetségcsírákat”, és egyénre szabott módon foglalkozunk a tehetség-ígéretes gyermekekkel.

Feladataink:

- Ismerjük fel a kreatív gyermekeket
- **A gyermeket körülvevő környezetet tegyük alkalmassá a tehetség fejlődésére!**
- Ösztönözzük, motiváljuk kreativitásukat
- Elégítsük ki szükségleteiket: megismerési, elfogadási, alkotási, biztonsági
- Segítsük önmagára taláztatásukat, hogy meg tudjanak birkózni a feladatok sokszínűségével
- Ügyeljünk, hogy ne kallódjanak el
- Törekedjünk a harmonikus fejlesztésre
- Segítsük őket a különböző helyzetekben

Óvodapedagógiai munkánk során a kreatív, tehetségígéretes gyermekek saját csoportjukban élik óvodás életüket. Elsősorban játszanak, azzal foglalkoznak, amivel akarnak, szeretnek. Az óvodai csoportban a tehetségfejlesztés a mindennapi cselekvéses helyzetekbe van beépítve, a gyermekek szabadon dönthetnek, hogy részt vesznek-e a felkínált tevékenységben. Ezek a helyzetek nyitottak, bármikor bárki bekapcsolódhat vagy kiléphet a tevékenységből.

Speciális célok a tehetséggondozásban:

1. A tehetséges gyermek erős oldalának támogatása

A gyermek egy-egy területen rengeteg ismeretanyagot halmoz fel. Segítenünk kell, hogy ezeket elmélyíteni tudja. Nem célunk, hogy korán „kis tudóst” neveljünk belőle, hanem, hogy a sokféle dolgot megismerve később érdeklődési irányait tudja alakítani. Vegyük körül őket minél több lehetőséggel, amelyekből tanulhatnak, a játék mindenek feletti, az intim körülmények, a tárgyi feltételek biztosítása fontos (logikai, szellemi játékok, stb.).

2. A gyermek tehetségével összefüggő gyenge területek kiegyenlítése

Problémák adódhatnak a pszichomotoros képességek, érzelmi-szociális érettség (egyenetlen fejlődés) esetleg motivációs területen is. Mindenképpen olyan hiányosságokat kell a „gyenge” oldalon értenünk, amelyek a tehetség fejlődését megnehezítik, vagy éppenséggel megakadályozzák.

A zenei, képzőművészeti vagy mozgásos foglalkozások szerencsésen egészíthetik ki az intellektuális irányultságot, segíthetik a gyermek érzelmi-szociális fejlődését akkor is, ha a gyermek ezeken a területeken nem rendelkezik jó adottságokkal.

3. Minden terület fejlesztése

A gyermekek fejlesztése során fontosnak tartjuk – a különleges, esetleg fejlesztésre szoruló területek mellett – az átlagos képességek, az egész személyiség támogatását.

4. Elfogadó, a személyiségfejlődést segítő légkör kialakítása

A gyermeknek tisztában kell lennie saját értékeivel, de nem szabad, hogy túlbecsülje azt. Egy-egy kiemelkedő gyermek integrálásában sokat segíthet néhány más, intellektuális téren nem olyan kiváló társa. Ezek a gyermekek általában jó szociális érzéssel rendelkeznek. Ilyenkor mindannyian átélhetik, hogy nem csak az intellektuális kiválóság az érték.

Fontos a „légkörjavítás”, amely összességében a csoportban uralkodó szituációkra vonatkozik, és azt akarjuk vele elérni, hogy az átlagot meghaladó gyermek a maga gyors és többnyire helyes válaszaival nehogyan elbátortalanítsa a többieket.

5. Kiegészítő tevékenységek

Olyan területek támogatása, amelyek **közvetlenül semmit sem nyújtanak** a gyermek tehetségének fejlesztésével kapcsolatban. **Feladatuk: a feltöltődés biztosítása.** (Például: az intellektuális képességekkel rendelkező gyermek festészetben, táncban vagy sportban történő „megtámogatása”).

6. A pihenés és relaxáció

Pihenni is meg kell tanulni a gyermeknek. Csak az tud igazán felfrissülni, aki szabad idejében el tudja engedni magát. Óvodában különösen nagy gondot szokott jelenteni, hogy a tehetséges gyermekek egy részének sokkal kevesebb az alvási igénye, mint kortársainak általában. A pihenés, a relaxáció lehetősége azt jelenti, hogy nem a délutáni pihenést, hanem a lehetőségét kínáljuk fel a gyermeknek.

XVI/2.2. A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK KÖRÉBE TARTOZÓ HÁTRÁNYOS ÉS HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ GYERMEKEK INTEGRÁCIÓS NEVELÉSE ÓVODÁNKBAN

A **hátrányos helyzet** szó szerint „valamitől való megfosztottságot” jelent.

„A hátrányos helyzet igen tág kategória, egészségügyi, szociális, családszerkezetbeli, etnikai, kulturális és pszichés vonatkozása egyaránt lehet. Az ide tartozó gyermekek megfelelő fejlesztése egyéni bánásmódot és elbírálást érdemel.” (Dr. Hoffmann)

A **hátrányos helyzetnek** számos típusa van, és valamennyiből súlyos kulturális hátrány, esetenként diszkrimináció is következhet.

Mit tudunk tenni a hátrányos helyzetből adódó tünetek csökkentése érdekében?

- Szorgalmazzuk, hogy rendszeresen járjanak óvodába, így napi étkezésük, gondozásuk biztosítottá válik.
- Kiemelt gondot fordítunk egyéni fejlesztéseikre, segítve óvodai beilleszkedésüket, szociális fejlődésüket.
- Biztosítjuk számukra a nyugodt, türelmes, szeretetteljes légkört.
- Fokozottabban alkalmazzuk esetükben az egyéni bánásmód elvét.
- Gyermekevédelmi munkánkkal, fejlesztő tevékenységgel kívánjuk segíteni a gyermekek minél egészségesebb, harmonikusabb fejlődését.
- Az óvoda-iskola átmenet folyamatának megkönnyítése érdekében a hátrányos helyzetű gyermekek hátrányainak csökkentésén dolgozunk, hogy megelőzzük leszakadásukat és a kudarcra ítélt státuszukat.

Óvodánkban a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet összekapcsolódik a roma kérdéssel. A hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek mindegyike a roma nemzetiséghez tartozik. Annál a roma gyermeknél is - aki esetleg jogi értelemben nem minősül hátrányos helyzetűnek – fellelhető a „valamitől való megfosztottság” (szociokulturális hátrány, ingerszegény környezet, érzelmi labilitás, elhanyagoló bánásmód...).

Nevelőtestületünk az óvodánkba járó hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esélyegyenlőségének biztosítását szolgáló pedagógiai, szakmai fejlesztő program szerinti feladatát a 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendeletben foglaltaknak megfelelően, az alábbi rendszer szerint valósítja meg.

A program célja:

A családi nevelést kiegészítve, annak hiányosságait kompenzálva:

- a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek beilleszkedésének segítése
- az óvodához való érzelmi kötődésük megalapozása
- társas kapcsolataik pozitív irányú alakítása
- szociális, mozgásos, kognitív kompetenciáik fejlesztése integrált formában

Tudatos pedagógiai munkával arra törekszünk, hogy:

- Együttműködő, elfogadó, előítéletek nélküli környezetben dolgozzunk
- A család (mint partner) résztvevője legyen az óvodai folyamatoknak, erősödjön a család- óvoda-gyermek közötti kommunikáció

- A nevelés, oktatás ügyében érintett intézmények együttműködése szervezettebbé, tudatosabbá váljon

A résztvevők körét minden évben, a gyermekvédelmi kedvezményezettségre való jogosultság megállapításakor feltérképezzük és megállapítjuk.

Helyzetelemzés

A hátrányos helyzetű gyermekek egészséges testi, pszichés, értelmi fejlődését valamilyen tényező kedvezőtlenül, negatívan befolyásolja. A tényezők köre elég tág. A rossz anyagi körülmények, a lakás zsúfoltsága, a szülő magatartása, életvitele, az érzelmi légkör, a települési viszonyok, a család kultúrája mind előidézhetik a hátrányos helyzetet.

A hátrányos helyzetnek szubjektív és objektív okai lehetnek:

- anyagi nehézségek,
- nem megfelelő lakáskörülmények,
- alkoholizmus a családban,
- a szülők életvezetési problémái,
- a nagycsaládosok gondjai,
- a csonka családok,
- az éppen felbomló családok,
- munkanélküliség,
- a szülők alacsony iskolázottsága,
- érzelmi szegénység,
- hiányos törődés,
- krónikus betegség,
- ingerszegény otthoni környezet,
- igénytelenség a család részéről.

Nevelőmunkánk során, a gyermekek szociokulturális körülményeinek feltérképezésekor körvonalazódik, hogy kik azok a gyermekek, akiknek családi háttere nem mindig képes biztosítani a gyermek fejlődéséhez szükséges feltételeket.

Az egyik nagy problémát a **túl gyenge vagy éppen túl erős ingerkörnyezetben** látjuk. Mindkettő akár maradandó károsodásokat is okozhat a gyermek számára, hiszen a genetikusan programozott érés csak megfelelő környezeti feltételek mellett érvényesül.

Az ingerszegény környezet:

- az idegrendszeri struktúrák érését lelassítja,
- bizonyos mértékben az érés el is maradhat,
- hátráltatja a szenzomotoros fejlődést,
- az egyes területek közötti kapcsolatok nem alakulnak ki, labilissá, sérülékennyé válnak, hibás mechanizmusok jöhetnek létre.

Feladataink az ingerszegény környezet miatti lemaradásból adódó tünetek csökkentése érdekében

- A gyermek megismerése során figyelmünk kiterjed arra, hogy a gyermek mely ingereket, milyen módon és milyen mértékben képes felfogni.
- Törekedjünk az egyes gyermekhez igazítani a neki adekvát ingerkörnyezetet.

- Nyomon követjük a kialakított ingerkörnyezet gyermekre gyakorolt hatását.
- Elfogadó, barátságos ingerkörnyezetet biztosítunk a gyermek genetikusan programozott éréseinek érvényesüléséhez.
- Gazdag, stimuláló ingereket alkalmazunk az óvoda épületén belül (változatos színek, textúrák, gyermekek által készített rajzok, élményképek).
- Változatos helyeket biztosítunk a gyermek számára, hogy ugyanazt a tapasztalatot, ismeretet többféle helyzetben, módon, formában, színben, helyen szerezhesse meg.
- Személyes helyeket biztosítunk a gyermekek számára, amelyeket kizárólag a sajátjuknak érezhetnek. Ez biztosítja számukra az egyediséget, és megengedi, hogy kifejezzék identitásukat, hogy személyessé tegyék az óvodát, és hogy territoriális viselkedésüket gyakorolhassák.
- A teljes óvodai közösséget, mint pedagógiai környezetet gazdag ingerközpontnak tekintjük.
- Saját nevelési-módszertani kultúránkat fejlesztjük.

A másik fontos terület az **érzelmi labilitás, az elhanyagoló bánásmód**

A gyermekek **magatartási problémái** egy részében a gyökerek a **család érzelmi-nevelési** körülményeiben keresendők.

Feladataink az érzelmi labilitásból, az elhanyagolásból adódó tünetek csökkentése érdekében

- Mi, az óvoda dolgozói segítő-támogató körben állunk a gyermekek körül a „bölcső-szituáció”-nak megfelelően.
- Függetlenül a gyermekek életkorától, ölbeli játékokat is játszunk a gyermekekkel.
- A gyermekek érzelmi állapotainak követése empatikus kapcsolatra, önvizsgálatra, személyre szabott útkeresésre ösztönöz bennünket.
- Nevelő, fejlesztő munkánk során arra törekszünk, hogy a közös élmények örömét, érzelmi többletét a gyermekek, és saját magunk is átérezzük.
- Erősítjük a gyermekekben az elfogadás érzését.
- Fejlesztjük a gyermek kötődő- és szeretetképességét.
- Olyan elvárásokat támasztunk a gyermekkel szemben, amelyek teljesítőképességüket nem haladják meg.
- Engedjük, hogy a tevékenységek közül a gyermek kiválassza a számára megfelelőt, az alapján értékeli teljesítményét, ezáltal növeli a kompetenciaélményét.
- A gyermekek igényeinek megfelelő lelki törődést, biztatást, megerősítést adunk minden gyermeknek.

Óvodánkban eddig is gyakorlat volt a különböző háttérrel és eltérő fejlettséggel bíró gyermekek együttnevelése. A „kisebbségpedagógia-többségpedagógia”, az „átlagos gyermek-integrálandó gyermek” problémaköre régóta kellett, hogy foglalkoztasson bennünket, hisz évről-évre egyre nagyobb egyéni eltérésekkel érkeztek a gyermekek az óvodába.

Ennek több oka van:

- Genetikai okok
- Intrauterin és extrauterin sérülések következményei
- Érésbeli: a nembeli és egyéni érési ütem eltérései
- Vérmérsékletbeli eltérések
- Pszichoszociális hatások (mikrokörnyezet, család)

Alapelvünk a szocializáció, a szociális tanulás, amely egy tag értelemben vett tanulás: megalapozza a beállítódást, a viselkedést, értékrendet segít kialakítani, viszonyulást a kortársakhoz, a felnőttekhez, segíti a döntés képességének kialakítását, stb.

Feladatunk a differenciálás, vagyis a cél eléréséhez (hogymindenki saját képességei szerint fejlődjön) biztosítjuk a teret, ill. a tevékenységi rendszert szervezzük meg hozzá a közösség keretein belül.

Nevelőtestületünk a gyermekközpontúság mellett **inkluzív szemlélettel** vallja, hogy az integrált gyermek a közösség része, hogy saját szerepe van, kompetenciája, éppen úgy, mint bárki másnak. Inkluzív nevelésünk során érvényesül minden gyermek kompetenciája, azé is, aki integrált, azé is, aki nem.

A sajátos bánásmód, az esélyteremtés és a differenciálás lehetősége minden gyermeknek jár.

Annál inkább fontos ez a momentum, mert néhány szülő – aki elvégezte a 9. 10. osztályt, vagy OKJ képesítést szerzett- már kikerül a halmozottan hátrányos helyzetű megjelölésből, pedig gyakorlati értéket, anyagi forrást nem képvisel „tudása”.

A roma gyermekek szociokulturális háttéréből adódó speciális feladatok:

- Az integráció eredményessége érdekében felkészítjük az együttműködésre a beillesztendő és a befogadó gyermekeket, szülőket és az óvodapedagógusokat.
- Fontosnak tartjuk a „másság” toleranciáját, hisz e nélkül az együttnevelés nem lehet hatékony.
- A roma családokkal elfogadtatjuk az alkalmazkodást igénylő közös kulturális szokásokat (életvitel, viselkedés, egészségügyi szokások stb.)
- A többségi társadalom tagjaival megismertetjük a cigányság értékes irodalmi, zenei, táncművészetét, szokásait.
- Meg kell ismernünk a cigányság történetét, hányatott életét, kultúrájuk értékes hagyományait, a családi és gyermeknevelési szokásait.
- Az óvodai nevelés gyakorlatában az esélyegyenlőség megvalósítása.
- A másság elfogadtatása, tudatos vállalásának erősítése.
- Individualizálva szocializáló nevelés, amely nem más, mint a gyermekek egyéni eltéréseinek, különbségeinek felismerése, megértése és differenciált fejlesztése, s mindez csoportnormák között, a gyermek cselekvő részvételével.
- Óvoda-család nevelési elveinek közelítése.

Óvodai nevelőmunkánk hatékonyságát segítheti:

- ha tudjuk, honnan indulnak gyermekeink,
- ha mi kezdeményezzük a kapcsolat kiépítését,
- ha segítő, és nem számonkérő, kioktató magatartással közelítünk.

Ebben a pedagógiai rendszerben a MI szerepünk:

- A gyermek saját fejlődési szintjének megfelelő „kihívások” előkészítése (sikeres tapasztalatszerzés biztosítása)
- Bizonyos személyiségtulajdonságok hangsúlyosabb megalapozása, pl.:
- Másokat toleráló magatartás
- Együttérzés, segítőkészség
- Megértés, azonosulás

- Alkalmazkodás
- Az egyéni szükségletek felismerésének és az érvényesítésüket szolgáló megegyezések stratégiáinak elsajátítása
- Hagyni a gyermeket próbálkozni, ösztönözni az újrakezdésekre, bátorítani, türelmesen kivárni az eredményt
- Teljes lényünkkel motiválni, mintegy „pozitív erőforrásként” a gyermek számára
- Minden gyermekben ismerjük fel a szunnyadó lehetőséget, az erőt, az erősséget
- A hibákat az eredmények oldaláról közelítsük meg, és bizalomelőleggel segítsük a hibák kijavítását
- A tudatos kompenzáló, prevenciós munka érdekében folyamatos önképzés

Az integrációs rendszer kiemelt területei

1. Szervezési feladatok

1.1. A hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek óvodai beíratásának támogatása

Eltérő szociális képességekkel ugyan, de már három éves kortól, rendszeresen járnak a gyermekek az óvodába.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a sikeres fejleszthetőség záloga a minél korábbi óvodába kerülése ezeknek a gyerekeknek. Az első év nagyon fontos, más értékrenddel, más normákkal találkozhatnak, az alapvető gondozási, higiénés kultúrtechnikák elsajátítása még időben történik.

A teljes körű beóvodáztatás sikere érdekében a védőnő minden év végén rendelkezésünkre bocsátja az aktuális évben születettek névsorát, így ennek alapján 2-3 évre előre is tudjuk, hány gyermekre számíthatunk.

Az önkormányzat szociális ügyekkel foglalkozó előadója pedig értesít a – bennünket érintő - faluban történt változásokról (be-, ill. elköltözés).

Beóvodáztatásért felelős: óvodavezető

Segítői: - védőnő

- szociális előadó

- gyermekjóléti szolgálat munkatársa

1.2.Integrációt elősegítő csoportalakítás

A megközelítően arányos elosztás eddig nem okozott gondot. A két csoportban a hátrányos helyzetű gyermekek aránya közel azonos.

1.3.Az igazolatlan hiányzások minimalizálása

Nem jellemző, hogy rapszodikusan járnának a gyermekek az óvodába. Sőt, mikor a szülő „ráérez” arra, hogy a kicsik nélkül – akik még felügyeletet, precízebb ellátást igényelnének - sokkal könnyebb, akkor is hozná gyermekét, ha beteg.

Házirendünkben szabályozott a hiányzások igazolásának módja, a szülők többsége elfogadta és megértette, hogy az igazolatlan hiányzásnak következményei vannak.

1.4. A szülők munkába állását lehetővé tévő nyitva tartás kialakítása

Óvodánk napi 10 órás nyitva tartásával biztosítja a munkavállaló, a közmunkaprogramban dolgozó szülők nyugodt munkavégzését, hisz gyermekeiket reggel 7 órától 17 óráig biztonságban tudhatják.

2. Nevelőtestület együttműködése

A nevelési év kezdetének első heteiben a ránk háruló napi feladatok súlya igen megterhelő. Az új gyermekek befogadása, a velük való törődés, és az óvodakezdés egyéb gondjai mellett kevés idő, energia marad az aktuális feladatok megbeszélésére.

Így már augusztus végén összegyűlünk egy munkatársi értekezletre, ahol közösen meghatározzuk az aktuális évi programokat, terveket, időrendi sorrendbe állítjuk a megoldandó feladatokat.

Fontosnak tartjuk a dajkák jelenlétét is megbeszéléseinken, hisz ők mindennapjaink fontos segítői, ennél fogva szükséges, hogy érzelmileg ráhangolódva, pozitív hozzáállással végezzék munkájukat.

Folyamatos az óvónők önképzése, módszertani kultúránk szélesítése a szakirodalom tanulmányozásával, ill. célirányos, gyakorlati munkánkat segítő, támogató továbbképzéseken veszünk részt.

3. Pedagógiai munka kiemelt területei:

3.1. Óvodába lépéskor komplex állapotfelmérés (anamnézis)

A nevelési folyamat első mozzanata a gyermek megismerése. Ennek dokumentálására szolgál az „Anamnézis adatlap”.

Ennek kitöltésével megközelítőleg teljes információhoz jutunk a gyermek előéletéről, a családról, mint szociokulturális háttérrel.

3.2. Kommunikációs nevelés

Az anyanyelv fejlesztése elválaszthatatlan bármely tevékenységtől és nevelési feladattól.

A kapcsolatleremtés és tartás legfontosabb eszköze a nyelv, amely óvodáskorban összefonódik a tevékenységekkel.

A kommunikációt, mint eszközt, hármas funkciójának érvényesítésével alkalmazzuk a személyiséget fejlesztő helyzetekben:

- a közlés szándékával (információ továbbítás céljából) és a gyermek gondolatainak, érzelmeinek, tapasztalatainak megismerése végett
- a gyermek érzelmeinek, gondolatainak befolyásolása érdekében
- a természetes, napi kontaktuseremtés, tartás eszközeként, az élethelyzetekben „beszélő magatartás”

Ezzel kapcsolatos feladataink:

- Érzelmi biztonság megteremtése
- Derűs légkör, jó kapcsolat kialakítása
- A gyermek személye iránti érdeklődés kimutatása
- Gondolatai, érzelmei kifejezésének türelmes kivárása
- Lehetőség teremtése kreatív rögtönzésekre, improvizálásra, nyelvi játékokra
- A gyermekek beszédaktivitásának ébren tartása a teljes odafordulással, aktív figyelemmel és a gondolataikhoz kapcsolódó kérdéseinkkel

- Közös társalgások (beszélgetőkör) szokásának kialakítása
- Lehetőségeinkhez mérten színházi, bábszínházi és könyvtár látogatási élmények nyújtása

3.3. Érzelmi nevelés, szocializáció

Az érzelmek alakítása, az érzelmekre hatás áthatja minden óvodapedagógusi megnyilvánulásunkat.

Óvodáskorban, a magatartás megnyilvánulásaiban meghatározó szerepet kapnak az érzelmek. Az óvodáskorú gyermek érzelmeinek szabályozását is úgy tanulja, mint bármi mást.

A szocializáció folyamata során olyan kulturális, viselkedési módozatokat sajátít el a gyermek, amelyek majdani, társadalmi szerepeire készítik fel őt.

Ennek elsajátítása bonyolult folyamat:

- utánzásra épül (ezért mintákra van szükség)
- a külső mintát az érzelmi azonosulás tovább erősíti
- végül elkezdődik a minta beépülése a személyiségbe

Gyermekeink rendkívül impulzívak, magatartásukat, reakcióikat a szélsőségek jellemzik.

Célunk: modell értékű élethelyzetekben megtanítani a gyermekeket azokra az együttműködési stratégiákra, amelyeket bármely helyzetben alkalmazni tud.

Feladataink:

- Olyan élethelyzetek teremtése, ahol lehetőségük van valódi választásokra, vezető szerep vállalására, felelősségtudat gyakorlására, ahol másokra pozitív hatással lehetnek, hozzáértésüket bemutatathatják, figyelnek rájuk, ahol kihívásoknak felelhetnek meg.
- Meleg, elfogadó fizikai környezet, individualizált és odafigyelő napirend biztosítása.
- Gyakorolhassák a problémamegoldást (szerepjáték, bábozás során stb.)
- A gyermekek megtanítása arra, hogyan nyugtathatják meg leginkább magukat, hogyan uralkodjanak érzéseiken és haragjukon.
- Az „átterelés” módszerének alkalmazása, amely során segítünk a gyermeknek elfogadható módon megszerezni vagy tenni valamit, amire vágyik.
- Szituációs játék során annak eljátszása, hogy tetteiknek milyen következményei lehetnek.

3.4. Egészséges életmódra nevelés

Ez a feladatkör a nevelési feladatok közül a legfontosabbat érvényesíti: az egészség, a testi fejlődés, a fizikai állapot védelmét és fejlesztését.

Feladataink:

- A gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges környezet és eszközrendszer biztosítása
- A gyermekek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése
- A rendszeres mozgással az egészséges életvitel megalapozása
- Nagy és kismozgások (finommotorika) fejlesztése
- A testi képességek fejlődésének elősegítése
- A gyermekek egészségének védelme, edzése

- Az egészséges életmód szokásainak megalapozása
- A prevenció és korrekció testi fejlesztés feladatai (speciális szakemberek közreműködésével)

A testi képességek fejlődése elősegítésének főbb elvei:

- A gyermekek rendszeresen mozoghassanak
- Az egyéni eltérésekre épülő differenciált fejlesztést juttatjuk érvényre
- A mozgásos szabályjátékok különböző változatait alkalmazzuk
- Sok kéziszer alkalmazunk
- Célunk a mozgás megszerettetése és a későbbi életmód részévé tétele, az igényszükséglet megalapozása. Folyamatosan biztosítjuk a sokszori gyakorlás lehetőségét, mivel nagy eltéréseket kell tolerálnunk
- Valljuk, hogy az irányított mozgásfejlesztés fontos eszköze az általános testi képességek fejlesztésének, a téri tájékozódás megalapozásának, a testséma megismerésének, a koordinált mozgás kialakításának, a percepciófejlesztésnek
- Hisszük, hogy „hibák” nincsenek, csak mozgásában valamelyik területen fejletlenebb gyermek van, akinek esélyt kell adni arra, hogy önmagához viszonyítva fejlődjön
- Hirdetjük, a kis eredmény nagy akarattal nagy teljesítmény

3.5. Társadalmi érzékenység tudatos fejlesztése

A **multikulturális tartalmak** megjelenítése nevelőmunkánkban nagyon fontos, hiszen ennek segítségével gyermekeink könnyebben elfogadják a másságot, ezzel együtt egymással is toleránsabbak lesznek.

Nevelőmunkánkban „csak” kiindulópont a kultúrák egyenértékűségének fel- és elismerése. Ezen túlmenően olyan személyiségvonások és attitűdök erősítéséről van szó, mint az **empátia**, a **szereptávolság**, a **kétértelműség elviselése**, az **együttműködési készség** erősítése. Mindez **összetett identitást** követel.

Az óvoda nevelő-személyiségfejlesztő funkciója magában foglalja:

- A multikulturális értékek megismerését, kiegészítését a gyermekek beilleszkedését elősegítő normákkal, szokásokkal
- Az együttérzést, a nyitottságot, a valós életre orientálást, a pozitív jövőkép elemi szintű elsajátítását
- A nevelő hatások összehangolását a gyermek, a család megítélésének egyenértékűségét- a szociális érzékenység megalapozása érdekében
- A személyiségfejlesztésben kiemelt szerepet kap a másság, a tolerancia, az identitástudat alapjainak lerakása, az egyéni és életkori sajátosságok függvényében
- A társas érintkezést, a nem verbális és verbális kommunikáció bővítését

Fontosnak tartjuk a baráti kapcsolatok támogatását, a részvételt a helyi rendezvényeken, a közös élmények átélését (születés-névnapok, kirándulások, szereplések, bábszínház látogatás) és a helyi népszokások gyakorlását (farsangolás, betlehemezés).

3.6. Korszerű óvodapedagógiai módszerek

A mindennapok során végzett tevékenységek, tanulási helyzetek célja, hogy minden gyermekben alakuljanak azok a képességek, amelyek alapján örömet jelent számára a

későbbi tanulás, önfejlesztés. Hisz nemcsak a tanuláshoz, hanem az élethez is szükséges: a flexibilitás, a találékonyság, az érdeklődés és a felelősségérzet.

Játékos helyzeteket, tanulási alkalmakat teremtünk úgy, hogy ugyanaz a tevékenység vagy összefüggő tevékenységsor mind egyéniségüknek, mind fejlettségi szintjüknek megfelelően kösse le a gyermekek érdeklődését, örökké aktív szellemi és testi energiáit.

A **gyermekekre szabott tevékenységeket** természetes kíváncsiságukra, csodaérzékükre, az **érzékelésen alapuló tapasztalás** élményére, felfedező, kísérletező kedvükre építve tervezzük, szervezzük, ösztönözve arra, hogy kifejezhessék elképzeléseiket. Úgy tervezzük meg a tevékenységeket, hogy azok **minél több érzékszervet mozgassanak** meg, és így a látás, hallás, mozgás és a verbális kommunikáció együttesen szolgálják a tanulást.

Amilyen gyakran csak lehet, **cselekedtető és gondolkodtató tevékenységeket** tervezünk, annak érdekében, hogy felkeltsük érdeklődésüket, kíváncsiságukat, erősítsük a gyermeki szándékot és jutalmazzuk a kezdeményezést.

Ezek a helyzetek ugyanis elősegítik a **hatékonyabb ismeretszerzést, a természetes örömmel átélt cselekvésre épülő tanulást.**

A gyermekre szabott tevékenységekben jobban tudatosul a gyermekben a saját és társaik értéke. Van idő, helyzet az együttműködésre, próbálkozni, tévedni és újra kezdeni is lehet, szankciók nélkül.

Ebben a tevékenységrendszerben az óvónők feladata:

- Megteremteni a bőséges tapasztalatszerzés lehetőségeit
- Aktivizálni a gyermekek képességeit és tanulási vágyát
- Engedni a fantázia, az alkotó gondolkodás szárnyalását
- Ösztönözni az ötletek, érzelmek hatékony kommunikációját
- A felnőtt-gyermek, gyermek-gyermek interakció lehetőségeinek biztosítása

Két alappillére a tanulásszervezésnek az **integrálás** és a **differenciálás**.

A műveltség tartalmak integrálásának szemlélete az óvodáskorú gyermekek világhoz való viszonyának specifikumaira épül. A globális észlelés sajátosságaiból adódóan a gyermekek egy helyzetben könnyen asszociálnak. Egy dolgot képesek különböző aspektusból közelíteni.

Az integrálás egy-egy témakörön belül, témák között és sokféle vezérfonal mentén valósul meg.

Feladatunk: megtervezni az egyes tevékenységekben felajánlott feladatokat, az eszközöket, a differenciálás módját, a tevékenységek tartalmát, de a folyamat már a gyermekekkel való együttműködések során alakul, változik, bővül.

A gyermekek közötti különbségekhez, fejlődésbeli eltérésekhez való alkalmazkodást nevezzük **differenciálásnak**.

A differenciált fejlesztés nélkül nem valósítható meg az individualizálás. Hiánya nivelláló hatást vált ki, aminek következtében a lassabban haladó gyermekek, akiknek többszöri gyakorlásra van szükségük, sok kudarcot élnek meg, és negatív élményeik csökkentik, vagy kioltják a tanulás örömet. Azok viszont, akik gyorsabban haladnak, az alulterhelés következtében megszokják a kis erőfeszítéseket, a könnyű sikereket és ez unottá teheti őket. A szociokulturális hátrányokkal induló kisgyermekek (esetünkben is) csak akkor kapnak esélyt, ha saját hiányaikhoz, szükségleteikhez igazodik fejlesztésük.

A differenciálás alapszabályai:

- Egy területen egységesség, azonosság biztosítása és ehhez kapcsolódó választási, döntési lehetőség a gyermekek számára.
- A differenciálást minden helyzetben érvényesítjük. Több alternatívát kínálunk fel, és hagyjuk, hogy a gyermekek válasszanak. A hosszabb ideig ugyanazon a lépcsőfokon álldogáló gyermekre odafigyelünk, és támogatjuk.
- A sokszor ismétlődő helyzetekben a lemaradók, a hiányzók is esélyt kapnak a továbblépésre.
- A differenciálást, mint alapelvet, minden munkaformában érvényesítjük. Természetesen az egyéni különbségeket tolerálni, és figyelembe venni az egyéni munka során lehet a legjobban.
- Ez a kötelezettségünk azonban megvan a mikrocsoportban és az egész csoportot érintő együttes tevékenységekben is
- Programunk a munkaformák mindegyikét fontosnak tartja, és a célnak megfelelően sokféle variációban, egymás mellett, egy időben is alkalmazzuk ezeket.

4. Gyermekvédelemmel, az egészségügyi ellátással, szociális segítségnyújtással kapcsolatos munka, együttműködések kialakítása

A gyermekvédelem minden gyermekre és fiatalra kiterjedő gondoskodás, pedagógiai, pszichológiai, szociális, egészségügyi, jogi tudnivalók összessége.

Óvodánk pedagógiai programjában kiemelt helyet kapott a gyermekvédelemmel kapcsolatos munka.

A gyermekvédelem területének legfontosabb eleme a **prevenció**.

Ehhez szükséges:

- A gyermekek családi –és életkörülményeinek megismerése
- A hátrányos és nehéz anyagi helyzetben élők támogatása

A gyermekvédelem sokrétű, összetett, komplex tevékenység. Az óvoda jelentősége, hogy „jelző” intézmény, így nem kell külön „felderíteni” a problémás gyermekeket, mert elérhetők, segíthetők.

Céljaink:

A gyermek problémáit **minél korábban** ismerjük fel, és **minél hatékonyabban** kezeljük, megelőzve súlyosabbá válásukat.

Lényeges, hogy a felderített eset után a jelzés időben kerüljön a megfelelő segítő személyhez, szervezethez.

A gyermekek védelmének rendszerében fontos feladatokat látnak el az alábbi személyek:

Óvodán belül:

- óvodavezető (nálunk ő a gyermekvédelmi felelős is)
- óvodapedagógusok, dajkák

Az **óvodavezető** feladata, hogy olyan szemléletet alakítson ki az óvodában, amelyben jelentőséggel bír, értéket képvisel a gyermekvédelmi munka.

Biztosítja az információ áramlását az óvoda és a külső kapcsolatrendszer között.

Az **óvónőknek** kiemelkedő szerepük van abban, hogy:

- a gyermekeknek védeltséget, biztonságot nyújtsanak
- igyekeznek megismerni a csoportjukba tartozó gyermekeket, azok képességeit, jellemét, családi körülményeit
- a problémás gyermekeket folyamatosan figyelemmel kísérik, preventív, ill. korrekciós fejlesztéssel segítik a hátrányok leküzdését, igyekeznek csökkenteni a szociokulturális hátrányokból eredő tüneteket
- a gyermekekkel kapcsolatos fontos információkat megosztják a gyermekvédelmi felelőssel

A **dajkák** napi gondozómunkájuk során fontos megfigyeléseket tehetnek, pl. fizikai bántalmazás jelei, kóros étvágytalanság, passzivitás, elhanyagoltság stb.

A felmerülő problémák, gondok súlyosságának mértékétől függ, hogy a megoldásban mely szervezet tud segítséget nyújtani.

Kapcsolataink, az együttműködés formái:

Védőnővel való kapcsolat:

Az óvoda életében az alábbi tevékenységeivel vesz részt:

- Segít felkutatni a beíratandó gyermekeket, ezzel támogatva a hátrányos helyzetű gyermekek beóvodázását.
- Segíti a családokat abban, hogy az arra rászoruló gyermekek eljussanak a korai képességgondozó központba.
- Rendszeresen látogatja a gyermekeket az óvodában, tisztasági és egészségügyi szűrővizsgálatokat végez.
- Mivel gyakrabban és más minőségben van jelen a családok életében, mint az óvónő, fontos információkkal szolgálhat felénk, ha problémát észlel.
- Családlátogatásai alkalmával szakmailag alátámasztja az óvoda fejlesztő munkájának fontosságát.
- Felvilágosító, egészségvédő programokat szervez, melyek közvetetten hatnak az óvodás gyermekek családjaira.

Orvos és óvoda kapcsolata:

- A gyermek óvodába lépésekor orvosi igazolás arról, hogy közösségbe hozható.
- Évente egyszer egészségügyi szűrővizsgálatot végez, szükség esetén szakorvosi vizsgálatra javaslatot tesz, a szülőket tájékoztatja a teendőkről.
- A gyermekek fejlődését nyomon követi, regisztrálja.
- A gyermek, ha betegségéből meggyógyult, tőle hoz igazolást, hogy közösségbe jöhet.

Gyermekjóléti, családsegítő szolgálat:

Közvetlenül és közvetetten is segíti munkánkat.

Közvetlenül:

- Ha problémát észlelünk, esetjelző lapon küldjük az információt, de szinte napi kapcsolatban vagyunk a szervezet helyi képviselőjével.

- A gyermekvédelmi felelős rendszeresen részt vesz az esetmegbeszéléseken, ahol információk cserélődnek, a problémák felvetése és megoldási javaslatok hangoznak el.
- A védelemben vett gyermekeink családgondozójával szoros kapcsolatban vagyunk, megbeszéljük a gyermek fejlődését, az észlelt problémákat.
- Kérésre jellemzést adunk az érintett gyermekről.
- Közös is szervezünk játszóházat.

Közvetett módon:

- Segíti az arra rászoruló családokat a hivatalos ügyekben történő eligazodásban (kérvényeket fogalmaz, nyomtatványok kitöltésében segít stb.).
- Ha a gyermeknek olyan egészségi problémája van, amely kórházi, rendelőintézeti beavatkozást igényel, segít a szülőknek a telefonon történő időpont egyeztetésben.
- A látogatott családokat életvezetési tanácsokkal látja el, s így az óvodában elhangzott nevelési, gondozási, szokáskialakítással kapcsolatos irányelvek mintegy megerősítést nyernek.
- Szociális segélyakciókat szervez (ruha, cipő adományok kiosztása, nyári étkeztetés megszervezése a rászoruló családok részére).

Szakszolgálatokkal való kapcsolat:

Célunk: Együttműködés, partneri kapcsolatok kiépítése a szakszolgálatokkal annak érdekében, hogy a speciális segítségnyújtás időben történjen, szakember segítségével.

A Szakszolgálat Tagintézménye kérésünkre vizsgálja azokat a gyermekeinket:

- Akiknél a napi együttlét során történő megfigyelések, illetve a mérések alapján úgy ítéljük, hogy eltérő foglalkoztatást igényelnének (viselkedésük más, teljesítményük egyenetlen, ill. a részkapességek területén nagyfokú elmaradást tapasztalunk)
- Segítenek annak megítélésében, hogy adott gyermekben kialakultak-e a sikeres iskolakezdés alapvető képességei

A probléma természetétől függően ők küldik tovább a gyermeket a **Szakszolgálat Székhelyintézményéhez**.

Annak munkatársai szakértői véleményükkel segítik az egyéni fejlesztési tervek kidolgozását, esetenként konzultálunk a gyermek fejlődéséről, kikérjük véleményünket a gyermek integrálhatóságáról.

Szakmai szolgáltató a **Pedagógiai Oktatási Központ**.

Szakemberei segítenek a dokumentumok jogszabályi megfelelésének vizsgálatával, továbbképzések kínálatával.

Roma Nemzetiségi Önkormányzattal való együttműködés

Cél:

- A roma önkormányzat bevonása az óvoda munkájába
- A gyermekek identitástudatának erősítése
- Egymás kultúrájának tiszteletben tartása, segítség és elfogadás
- Saját eszközeikkel ők is segítsék a program sikerét

Feladatok:

- A roma önkormányzat képviselőivel megismertetjük az óvoda integrációs fejlesztő programját.
- Bevonjuk őket a közös munkába.
- Lehetőségekhez mérten segítségadás a rászoruló családoknak pl. felszerelés pótlása, Mikulás csomag adományozása stb.
- Meghívjuk a roma önkormányzat képviselőit: óvodai rendezvényekre, nyílt napra, fórumokra.

5. Óvoda-iskola átmenet támogatása

Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a gyermekek rendkívül eltérő képességekkel lépnek iskolába. Többségében ezen az alacsony szinten haladnak végig az iskolarendszerben, görgetve maguk előtt a mind nagyobb súlyú, szinte leküzdhetetlen nehézségeket.

„A tanulási nehézségek nagy része megelőzhető, vagy nagymértékben csökkenthető lenne, ha a problémát időben felfedeznénk, és célzott terápiával segítenénk a gyermekeket a hátrányok ledolgozásában. Mint minden kór leküzdésében, ebben az esetben is a megelőzésen van a hangsúly.

Alapvető feltétel lenne, hogy ne kerüljön be az iskolába az olvasás, írás megtanulására még éretlen gyermek.

A szűrővizsgálatokat el lehetne végezni minden nagycsoportos óvodással az óvodai év elején. Így lenne idő a személyre szabott fejlesztésre, a hátrányok ledolgozására.”
(Kulcsár Mihályné: A tanulás öröm is lehet)

Fejlesztésen nem egy mechanikus felgyorsítást, vagy erőszakos rátanítást kell értenünk. Sokkal inkább a fejlesztendő gyermek érési folyamatához igazított, és az életkori sajátosságainak megfelelő eszközökkel történő támasznyújtást, amely az éppen fejlődő pszichikus funkciók kibontakozásához és begyakorlásához biztosít megfelelő szociális környezetet.

Az óvodai IPR program megkívánja a DIFER mérés elvégzését már 4 éves kortól. Az a tapasztalatunk, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek esetében nehéz, körülményes ez a vizsgálati módszer, nem ad hű képet a gyerekekről, és nem kínál elégséges alapot a gyermek további fejlesztéséhez.

Pl. vizsgálja az ok-okozati összefüggések meglátásának képességeit, az elemi következtetések szintjét, de olyan elvont fogalomrendszerrel dolgozik, hogy egy jó intellektusú gyermek is fennakadhat a rostán. Pedig tudjuk, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek szociokulturális háttérüknél fogva pont ezen a területen küzdenek a legtöbb nehézséggel: beszélnek ugyan anyanyelvüket, de az átfordítások, a logikai kapcsolatok, a szavak más közegben, más szókörnyezetben való használata, megértése komoly gondokat jelent számukra. Többször a nagyon egyértelmű, a szituációban adekvát beszédet értik és használják.

Nagy hangsúlyt fektet a DIFER mérés arra, hogy a számfogalom terén hol tartanak a gyermekek. De alig van olyan feladat, ami az óvodás korosztálynak megfelel, ellenben van visszafelé számlálás 100-tól, 200-tól, és olyan bonyolult bontási művelet, hogy senki nem boldogult vele.

A gyermek mozgásának (nagy és finommozgás) megismerésére, a térben való tájékozódására nincs kidolgozott mérőeszköz.

A gyermekek fejlődésének nyomon követésére a debreceni Kuruc utcai óvoda nevelőtestülete által kidolgozott módszer helyi adaptációját alkalmazzuk. A megfigyelésen alapuló nyomon követés tükrözi a gyermekek fejlettségét a képességszintek rendszerében. (A mérés alkalmazásrendszere a Pedagógiai Programban található).

A DIFER mérés - amely főként az iskolakészültség alkalmasságát mutatja – és az előbb említett módszer kombinációja hozhat igazán eredményt, és elégséges alapot az egyéni fejlesztő tervek elkészítéséhez, gyakorlati megvalósításához.

Iskolaválasztás támogatása:

- Alapesetben a helyi iskolába történő beiskolázás támogatása
- Indokolt esetben a szabad iskolaválasztás segítése
- Speciális esetekben a Szakszolgálat támogatását igényelve segítünk, hiteles tájékoztatást adunk

Óvoda-iskola átmenetet segítő program

- Nagycsoportosainkat már év elejétől folyamatosan látogatják a leendő 1. osztályos tanítók. Látják őket kötött és kötetlen tevékenységekben egyaránt, ismerkednek velük.
- A nyílt napon részt vesz a leendő 1. osztályos tanító.
- Óvodai rendezvényeinkre is várjuk az iskola nevelőit.
- Tájékoztatást adunk az egyes gyermek fejlődéséről, személyiségéről, a vele szemben alkalmazott, bevált bánásmódról.
- Tavasszal ellátogatunk a nagycsoportosokkal az 1. osztályba. Fontosnak tartjuk az órák interaktív módon történő megszervezését.
- Az 1. osztályos tanító részt vesz a nagycsoportosok szüleinek szervezett szülői értekezleten, ahol tájékoztatást ad az iskola elvárásairól, tanácsokkal szolgál az iskolai előkészületekhez.
- Átadjuk a gyermek iskolakészültségét mutató DIFER füzetecskét.
- Szeretnénk legalább az általános iskola első évében gyermekeink fejlődését nyomon követni azzal, hogy meglátogatjuk őket osztályukban, tanítási órán, részt veszünk az iskola által szervezett kulturális-sportrendezvényeken.
- Alkalmat adunk arra, hogy régi óvodásaink visszajöhessenek régi óvodájukba egy-egy ünnepi műsorszám előadásával.

6. Szülővel való kapcsolattartás, együttműködés

A gyermekek közötti egyéni eltérések létrehozásában jelentős szerepe van a családnak, az otthoni pszichoszociális hatásoknak. A gyermekek személyiségének alakulására hatással van minden esemény, amely a család életében zajlik, ezért a gyermekeket a saját családjukkal összefüggésben kell figyelembe vennünk.

Az óvoda egyik pótolhatatlan, mással be nem helyettesíthető funkciója: a családi nevelés kiegészítése: a speciális kortárs kapcsolatban történő szocializálás.

A családokhoz való közeledés alapszemlélete nagyon fontos.

A gyermekét minimálisan ellátó szülőben is a gyermekéhez ragaszkodó, érző embert kell keresni, aki hosszas próbálkozással talán megnyerhető az együttműködésre.

Sajnos az óvodának ma már tényként kell elfogadnia, hogy a szülők egy bizonyos – és a tapasztalatok szerint egyre növekvő – hányada nem kész a gyereknevelésre. Még rosszabb, hogy nem is képezi magát ezen a területen, hiszen a neveléshez mindenki „ért”.

A védtelen, kiszolgáltatott kisgyermek biztonsága megkívánja, hogy mi, óvónők soha ne adjuk fel a kezdeményező szerepét a kapcsolatkeresésben. (De ugyanilyen fontos a jól működő családok életének, szokásainak, értékrendjének megismerése is).

Miért vonjuk be a szülőket gyermekeik óvodai nevelésébe?

Mert:

A család részvétele az óvoda programjában meghatározó jelentőségű a gyermek fejlődése szempontjából.

Ugyanis a család az a folyamatos és örök közeg, ahol a gyermekről való gondoskodás, nevelés, a gyermek élete szempontjából fontos döntések hozatala végbemegy.

Ha a családban minden rendben van, a gyermek teljesítménye is jobb.

A program ismertetése

Célja, hogy az óvodába újonnan belépő szülő ismerje meg, mit jelent gyermeke számára, ha ebben a programban részt vesz.

Szülői nyilatkozat az Integrációs Fejlesztő Programba való bekapcsolódásról

Célja, hogy a program megismerése után, szóbeli megbeszélést követően, írásban is megerősítse belépési szándékát a szülő. Egyúttal kötelezi is magát, hogy segíti gyermeke és az óvónő munkáját.

Mit várunk a családok hangsúlyosabb bevonásától az óvodai életben?

A legtöbb, amit elvárhatunk az, hogy a családból először kilépő gyermek a szülővel együtt élhesse meg az óvodai élet szépségeit, az óvodai tevékenységekben átélt közös élményeket.

A szülő óvoda iránti érdeklődése, az óvónővel kialakított jó kapcsolata, alkalmankénti részvétele az óvodai életben, a fokozott védettség és törődés érzése, a szociális kapcsolatok sokszínűsége feloldhatja a gyermek félelmeit, szorongásait és a jó közérzet optimális személyiségfejlődést eredményezhet.

Milyen pedagógiai hatást várunk ettől az együttműködéstől?

- A szülő felelősségérzete megnő azáltal, hogy közvetlenül is megéli az óvodai nevelés tervszerűségét, az óvónők szakmai felkészültségét, hozzáértését s a gyermekek fejlesztésére tett erőfeszítéseit.
- Mintát láthatnak nevelési helyzetek megoldására, megfigyelhetik az óvónő attitűdjét, stílusát. Ezzel mintát adunk a családi neveléshez.
- Az óvodai élet tárgyi környezetének gazdagításában, a közös élményekben aktívan részt vállaló szülő fontosnak érezheti magát az óvodában.
- A szüleikkel időnként együttjátszó gyermek óvodai élményei pozitívak lesznek. A szülő megtanulja, hogyan játszhat együtt gyermekével, a gyermekek megélik az

együttjátás örömet. (Hisz az a szülő, aki 1-2 órára bekapcsolódik az óvodai tevékenységekbe, kénytelen ez idő alatt „csak” a gyermekével foglalkozni.

- Az időnként behozott kisebb gyermekek, testvérek szinte észrevétlenül kezdenek kötődni a jövőendő óvodájukhoz, zökkenőmentesen ígérkezik a későbbi beilleszkedés.
- Közelebb kerülhetnek egymáshoz a hasonló problémákkal küzdő szülők.

Végezetül: a szülőkkel kialakított jó kapcsolat, partneri viszony segít abban, hogy jobban megismerhessük a gyermekek egyéni eltéréseit, adottságait, érdeklődését, erősségeit, a szülők gyermekeik irányában megfogalmazott elvárásait. Csak a jó kapcsolat teszi lehetővé a szülők befolyásolását, a gyermek optimális, összehangolt fejlesztését.

A családok bevonásának formái:

- **A gyermekét beszoktató szülő:** a gyermek óvodába való beiratkozásától veszi kezdetét az együttműködés. Az óvónők családlátogatása a személyes kapcsolatfelvétel első állomása. A beszoktató szülőket felkészítjük arra, hogy hogyan viselkedjenek a fokozatos beszoktatás idején: mit mondjanak gyermeküknek, hogyan foglalkozzanak vele a csoportszobában stb.
- **A passzív segítő szülő:** alkalmanként, a szülői szándéktól függően, az érdektelen szülő esetében az óvónő tapintatos kérésére az óvodai életbe „betekintő” szülő, aki a tevékenységekben elsősorban a saját gyermekét figyeli meg. Ebben az esetben is szükséges néhány eligazító, segítő mondat: mit figyeljen a szülő, milyen tevékenységeket szervezünk, hol játszhat együtt gyermekével...? A tapasztalatok megbeszélésére a nap nyugalmasabb szakában igyekszünk lehetőséget biztosítani.
- **Az aktív segítő szülő:** Bizonyos tevékenységekben szükség van aktív, segítve közreműködő szülőre, aki vállalja, hogy segít a tevékenységek szervezésében és lebonyolításában. (pl. élményszerző kirándulás, gyermeknap lebonyolítása, ballagásra terem díszítés stb.)

A családok megismerését követően tudjuk eldönteni, milyen stratégiával próbálkozzunk, hogy együttműködésre hangoljuk a szülőket.

Kapcsolattartásunkban a kommunikáció változatos formáit alkalmazzuk

Közvetett kommunikáció:

Üzenetek, meghívók, értesítések

Funkciói:

- A kapcsolatfelvétel igényének jelzése az óvónő részéről (elsősorban akkor, ha egyébként a szülő nem érdeklődő)
- Értekezletek, rendezvények időpontjának, tartalmának közlése a szülő felé

Hirdetőtábla

A szülőket érintő információkat tartalmazza. Az információkat aktualitásnak megfelelően cseréljük.

- A szülői vállalásokra való felhívások
- Szülői értekezletek, rendezvények, programok időpontjai
- A gyermekek heti étrendje
- Társintézmények rendezvényei (pl. iskola)

- Faluprogramok
- A gyermekek által készített rajzok, munkák
- A szülők bekapcsolódásáról készült fotók
- A sokat segítő szülők neve és köszönetnyilvánítás

Zárt közösségi csoport létrehozása

Funkciója:

- Az internet elérhetőséggel rendelkező szülők azonnal értesülhetnek az őket érintő információkról
- Pedagógiai munkánkról, a gyermekek óvodai életéről, produktumaikról feltett képeket megtekinthetik

Közvetlen kommunikáció:

Az óvodába érkezés és a hazavitel időpontjában kialakítandó kapcsolat

- Információk a gyermekkel kapcsolatos eseményekről, a gyermek fejlődéséről
- A gyermek magatartásában észlelt rendhagyó változásokról
- A szülő információi a gyermekről (beteg volt stb.)

Szülői értekezletek

Időben küldjük az értesítést, jelezzük az értekezlet témáját, időtartamát. Kérjük a szülőket észrevételeik megfogalmazására.

Barátságos környezetben fogadjuk a szülőket, hozzátartozókat.

Fogadó órák

A gyermek fejlődésének, egyéni nyomon követésének tapasztalatait osztjuk meg az érintett szülővel. Előre megbeszélte időpontja miatt a legalkalmasabb fóruma a szülő-óvónő kapcsolatnak, hisz rákészsülhetünk, akkor és ott zavartalanul beszélgethetünk.

Családlátogatás

A gyermekek családi környezetben való felkeresését jelenti. Alapvető cél a gyermek, és szociokulturális környezetének megismerése.

Család a csoportban

Pl. az ünnepekre való készülődésben megoszthatjuk a feladatokat és az ünnepvárás örömét a szülővel (ballagás, farsang előtt közös teremdíszítés).

Vagy: ne kölcsönözzenek kész jelmezeket a farsangra, készítsék el gyermekükkel közösen a csoportszobában.

A **Szülői Közösség** olyan szervezet, amelybe minden óvodás gyermekünk szülője beletartozik. Néhányan közülük alkotják a választmányt, amelynek feladata a többi szülő képviselője bizonyos feladatok megoldása során, döntések hozatalában stb.

A fejlesztőprogram alkalmazására is érvényes, hogy minden program annyit ér, amennyit megvalósítanak belőle.

Ez egy alapidokumentum, melynek tevékenységei beleolvadnak az adott nevelési év munkatervébe.

Év végén pedig számvetést végzünk, mi valósult meg, mi nem, ami megtörtént, milyen hatékonyságú volt, levonjuk a következtetéseket.

„Senki sem tehet arról, hogy hová születik, ezért egyetlen HH, HHH gyermek sem maradhat ki azért egy-egy programból, kirándulásból, mert szegény.”

Nekünk főleg ezt jelenti az óvodai IPR.

XVII. A ROMA/CIGÁNY HAGYOMÁNYOK ÉS KULTÚRA ÉRTÉKKÖZVETÍTÉSE ÉS ÁPOLÁSA ÓVODÁNKBAN

Előszó

Gyermekeink nagy része a roma/cigány nemzetiséghez tartozik, ezért a Nemzetiség óvodai nevelésének irányelve beépül pedagógiai munkánkba, óvodai nevelésünk kiterjed a cigány kulturális hagyományok, szokások megismerésére, értékközvetítésére, a nemzetiségi identitás megalapozására és fejlesztésére. A nemzetiségi nevelés formája a mi óvodánkban: **magyar nyelvű roma/cigány kulturális nevelés.**

„A cigány családokban felnövekvő gyermekek születésüktől más érték-és normarend szerint élnek, mint a nem cigány családok gyermekei.

Ezek a szokások meghatározzák életútjukat, megnehezítik óvodába, iskolába való beilleszkedésüket.

Mi pedagógusok – megismerve szokásrendjüket -, sok-sok szeretettel, tudatosan segíthetjük a közösséghez való alkalmazkodásukat.”

Mészáros Csilla

Nemzetiségi óvodai nevelésünk célja:

- A családi nevelést kiegészítve, a gyermekek szociális beilleszkedésének segítése.
- Az óvodás korú gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően a kisebbség kultúrájának megismerése és elsajátítása.
- A kulturális hagyományok átörökítése.

Feladataink:

- Nevelőmunkánk során figyelembe vesszük a Nemzetiségi óvodai nevelés irányelveit.
- Ápoljuk a cigány nemzetiségi életmódhoz, kultúrához kötődő hagyományokat, szokásokat.
- Segítjük a nemzetiségi önazonosság megőrzését, erősítését.
- Gyűjtőmunkát végzünk, a még fennmaradt népi énekeket, mondókákat, meséket, verseket átörökítjük, közvetítjük a gyermekek felé.
- A tevékenységi formákban hangsúlyos szerepet kapnak a cigány játékok, versek, mesék és dalok, a cigány táncművészet elemei, a sajátos szín- és formavilág
- A gyermekek döntő többsége hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű, ezért nagyon fontos a gyermekek megismerése, a lemaradás mértékének megállapítása. A

fejlesztés egyénileg és csoportos keretek között történik, dokumentálása a gyermekek egyéni fejlődési anyagában található. A képességfejlesztés színtere a játék, gondozás (egészséges életmódra nevelés, kulturált tisztálkodási, étkezési szokások kialakítása) érzelmi, szociális, értelmi, nyelvi nevelés területei.

- A cigány nemzetiségi nevelés és értékközvetítés magyar nyelven folyik.

Farkas Endre a Gyerekcigány c. pedagógiai tanulmányában röviden így fogalmazott:

„Egyszerűen egy másik kultúrával való megismerkedés nemhogy elszegényítene, fordítva, gazdagabbá tesz. Így még annak is, akinek sohasem lesz pedagógiai feladata a cigánygyerekek nevelése, a cigány kultúrával való megismerkedése annak is csak hasznára válhat. Értékesebb magyarrá lesz.”

A tevékenységekben történő megvalósulás

Mesélés, verselés, bábozás

Feladataink:

- Cigány írók, költők, mesemondók műveiből válogatjuk össze a tevékenységek anyagát.
- Az egyes mondókákat ritmikus mozgással kísérjük.
- A sajátos hangulatú irodalmi alkotások által megismertetjük, megszerettetjük a cigány irodalmat, kultúrát.
- A gyermekek megismertetése a cigány irodalom sajátos nyelvi fordulataival és szimbólumvilágával.
- A tevékenységeket kötetlen formában tervezzük.
- Az érdeklődés felkeltését és fenntartását bábokkal biztosítjuk. (Kácsi papa, Bori mama, a gyerek Liza és Gyurka, és a nagyszülők: Csokó bácsi és Bözsi mama).
- Egy idő után a nagyobbakkal eljátszhatjuk a jól ismert bábok segítségével a megismert karácsonyi, újévi és húsvéti ünnepek szokásait. A bábokat a cigány szokásoknak megfelelően öltöztetjük fel.

A gyermekek folyamatosan ismerkednek meg a következő cigány szokásokkal:

- Öltözködési szokások a bábok segítségével.
- Köszönési szokások. Hogyan köszönnek a cigányok érkezéskor, távozáskor?
- Elnevezési szokások: a gyerekek cigány nevei.
- Állatokkal kapcsolatos szokások: fontos helyet foglal el a ló és a kutya.
- A hagyománytisztelő szokások közül szép hagyomány az idősek tisztelete, meghallgatják és megfogadják, amit mondanak.
- Mesterségek közül a kosárfonás és a fafaragás, amivel megismerkedünk.
- Zenei szokások. Megismerkedünk az alkalmi zenekar hangszereivel: kanna bufogatása, kanalak ritmikus ütögetése. Hallgatunk cigány népzénét.
- A vendéglátás és az ünnepek szokásai. Megismerkednek a gyermekek a karácsonyi, újévi és húsvéti köszöntőkkel és az ehhez kapcsolódó szokásokkal (el is játszunk ezeket).
- Vannak olyan tevékenységek, ahol a gyermekek maguk mesélnek élményeikről, kedvenc állataikról, vagy az otthoni ünnepi szokásokról.

- „Igaz történetek” címmel egy-egy meghívott cigány szülő vagy nagyszülő mesél, énekel a gyermekeknek.

Mesék, mondókák, versek, énekek, zenehallgatás

Kicsiknek:

Mondóka:	Utca, utca Játék
Vers:	Lovagolni szeretnék Leksa Manush: Barátom Romka Denuter: Hogyha volna fehér lovam
Mese:	A vadnyúl eredete Miért nincs a nyúlnak csizmája?

Nagyobbacsikáknak:

Mondóka:	Szalad, szalad a gyíkocská Mikor még kislány voltam (cigány népköltés)
Vers:	Főzz savanyú káposztát! (W.Sándor fordítása) Ringatlak, kislányom (Csenki S. és Csenki I. gyűjtése) Leksa Manush: Papa, vegyél lovacskát! Endrődi Sándor: Cinka Panna Andro Lohshtye: karácsony
Ének:	Liza, Liza Eltörött a kerék
Mese:	A cigány nép eredetmondája A teknősbéka eredete
Zenehallgatás:	Cigány himnusz

Nagyoknak:

Vers:	Leksa Manush: Cigány karácsonyfa (vershallgatás) Choli Daróczi József: Húsvéti vers Karácsony éjszaka (Balogh Gusztávné közlése) Gyermekvers (Wlislocki Henrik gyűjtése)
Köszöntők:	Karácsony köszöntő Újévi köszöntő Húsvéti köszöntő
Mese:	Csokó bácsi A cigány és a szél A nap és a hold története Lakatos Menyhért: Az öreg fazék titka Az együgyű vajda Szécsi Magda: A furfangos cigány generális A ravasz cigány

A módszerekről

A módszerek megválasztásában alkalmazkodunk az életkori sajátosságokhoz.

A **kicsiknél** közvetlenebb kapcsolatot teremtő eljárásmodokat használunk. Itt több szemléltetőeszközt alkalmazunk, ezek a mesék, versek képvilágához, hangulatához viszik közelebb a gyerekeket.

A **nagyoknál** is szerepet kap a szemléltetés, de itt már jobban támaszkodunk a beszélgetésre.

A **módszerek** közül a bemutatás, szemléltetés, beszélgetés és időnként a magyarázat módszerét alkalmazzuk.

Nagy hangsúlyt fektetünk a bábozásra, dramatizálásra, hisz a bábok:

- segítik az óvodába való beilleszkedést, a szociális problémák megoldását
- nagy szerepük van a személyiség fejlődésében
- hatnak a társas kapcsolatok alakulására
- segítik a kommunikáció fejlődését a gátlás feloldásával.

Játék

Feladataink:

- Ösztönözzük a gyerekeket, hogy merítsenek játékukhoz témát a cigány mesékből, történetekből és szokásokból.
- Vigyék be a verseket és énekeket alkalomadtán a játékukba. Felidézhetik és eljátszhatják a mese epizódjait, megjeleníthetnek bizonyos helyzeteket, szokásokat. Pl. ünnepi szokások eljátszása.

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

Feladataink:

- Megismertetjük az eredeti, tiszta forrásból származó értékes cigányzenét a gyermekekkel.
- A nemzetiségi kultúrkincsben fellelhető zenei alkotások megismertetése a gyermekekkel (eredeti cigány énekek, körjátékok, mondókák).
- A gyermekek zenei érzékének fejlesztése a különböző ritmusok, zenei hangzások segítségével. (az élő cigány népzene effektusai: csörgők, fakanalak, házi eszközök)
- Lehetőséget biztosítunk arra, hogy a cigány kultúra jellemző zenei és mozgásanyagát a gyermekek gyakorolhassák (cigánytánc, sajátos cigány páros tánc –a szülők bevonása).
- Mindezekon keresztül a cigány gyermekek önkifejezését segítjük.

Rajzolás, mintázás, kézi munka

Feladataink:

- Megismertetjük a gyermekekkel a cigány hagyományos mesterségeket, a népművészeti, képzőművészeti alkotásokat.
- Megismertetjük a gyermekekkel a sajátos szín-, és formavilágot, szimbólumrendszert, támogatjuk annak elfogadását (erőteljes színek: piros, sárga, zöld; nagyméretű, főleg virágminták).

- Ösztönözzük a gyermekeket a cigány hagyományokban jelentkező szín- és szimbólumrendszer önálló használatára.

A külső világ tevékeny megismerése

Gyermekeinkkel együtt a természeti és társadalmi környezetünk részesei vagyunk. Ahhoz azonban, hogy a jelenben biztosan építhessük a jövőt, fontos a múlt ismerete.

Feladataink:

- A gyermek közvetlen környezetének megismertetése, felfedeztetése, több érzékszervre ható tapasztalatok gyűjtése.
- A roma kultúra elemeinek bevitele az óvoda falai közé. Bemutatható az öltözködési kultúra hagyománya: bő-ráncos rakott szoknya, színes nagymintás kendő rojttal, nagyméretű fülbevalók, nagy szemű mintás nyakláncok. Lakáskultúra: nagy virágmintás színes függöny és ágyterítő.
- A cigány néphagyományok, szokások és a tárgyi kultúra értékeinek megszerettetése, megőrzésének támogatása.

A fejlődés várható jellemzői:

Kicsik:

- A gyermekek egyéni fejlettségük fokán szívesen beszélnek. A megismert bábokat nevükön szólítják, és köszöntik őket a cigány köszönési szokásoknak megfelelően.
- Beszédükben alkalmazzák a megismert szavakat.
- Az óvónőt utánozva ritmikus mozgással kísérik a mondókákat, verseket.
- Maguktól is ismételtetik az óvónőtől hallott szövegeket.
- Figyelmesen és szívesen hallgatják a rövid meséket, a felnőttek, idősek beszédét.

Nagyobbcskák:

- Bátran és gátlás nélkül beszélgetnek mind több bábbal. Társaik és a bábok beszédére odafigyelnek.
- Szeretik a mesét, verset.
- Maguk is kezdeményezik a mesélést, verselést.
- Emlékezetből felidéznek kedvelt meséik egy-egy epizódját, egy-egy hős cselekedetét.
- A cigány szokások megjelennek játékaikban: a vendéglátási, öltözködési, köszönési, állatokkal kapcsolatos szokások.
- Tudnak mondókát, verset, éneket.

Nagyok:

- A gyermekek aktívan használják bővült szókincsüket. Összefüggően beszélnek az összes bábbal. Nyugodtan és figyelmesen végighallgatják az óvónőt, a bábokat, és ha párbeszédben vesznek részt, többnyire megvárják a másik megnyilatkozását is.
- Játék közben is mondogatják az odaillő szövegeket, mondókákat.

- Tudnak 4-5 verset, hallanak 7-8 mesét. Kérik az elhangzott mondóka, vers, mese ismétlését.
- Figyelmesen hallgatják a mesét.
- Egyszerűbb történeteket el tudnak mondani.
- A folytatásos mesék szálait össze tudják kötni.
- A megismert mesék, köszöntők, ünnepi szokások bábozása, dramatizálása, rajzolása (jellegzetes színekkel, formákkal, mozgással) kedvelt szórakozásaik közé tartozik.
- Szívesen használnak erős színeket, ismerik a cigány képzőművészet és kézművesség tradícióit.
- Segítenek az ünnepi szokások feltételeinek kialakításában.
- A cigány vendéglátási és ünnepi szokások megjelennek játékaikban is.
- Ismernek cigány irodalmi, zenei, képzőművészeti alkotásokat.
- Ismerik saját tárgyi kultúrájukat, annak eszközeit.
- Büszkéek a cigány kultúrára, hagyományaikra.

Megjegyzés: A cigány kisebbségi foglalkozások anyaga Mészáros Csilla: „Cigány népismeret az óvodai nevelési program gyakorlatában” című könyvében található.

XVIII. A GYERMEKVÉDELEMMEL ÖSSZEFÜGGŐ PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉG

Óvodánkban kiemelt jelentőséggel bír a gyermekvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátása.

Gyermekeink nagy többsége cigány származású, a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetűek aránya közel 50%.

A védelembe vett gyermekek aránya magas.

A leggyakoribb okok, melyek miatt a gyermekvédelem fókuszába kerül egy-egy gyermekünk:

- a gyermekek hátrányos szociokulturális környezete,
- a szülők életvezetési problémái,
- elhanyagoló nevelés,
- érzelmi labilitás,
- deviáns cselekmények.

A kedvezőtlen szociális, gazdasági, családi és intézményi hatások, az érték- és normaválság, az egyre több családban érzékelhető életvezetési problémák miatt növekszik a feszültség szint és csökken a feszültségtűrő képesség, ami a családokban érezteti hatását és leggyakrabban a gyermekeken vezetődik le.

A fentiek káros hatása megjelenik az óvodában is, a **gyermekek teljesítmény-, magatartás-, és kapcsolatzavarainak** formájában.

Védelembe vett gyermekeinknél bizonyíthatóan jelen vannak azok a tényezők, melyek a **veszélyeztetettség** fogalomkörébe tartoznak: a szülők magatartása, az általuk előidézett mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében gátolja a gyermeket.

Az óvodai gyermekvédelem az egyik legfontosabb jelzőrendszer, hiszen a gyermekek minden problémája (éhsége, agresszivitása, szorongása, hiányzások stb.) itt érzékelhető először.

Alapelvünk

- Gyermekvédelmi munkánkat a humánus, a segítőkészség, a megértés és a támaszkodás jellemezze.
- Tapintatos, személyes kapcsolat kialakítása azokkal a családokkal, akik segítséget kérnek, vagy látszólag segítségre szorulnak.
- Elengedhetetlen a védőnői, családgyógyászati jelzőrendszerrel való kapcsolat működtetése, hogy érvényesülhessen a lehető legkorábban történő beavatkozás elve.
- Kompetenciáink meghatározása abban, hogy a veszélyeztetettség kiváltó okai közül melyek azok, amelyeknek a csökkentését fel tudjuk vállalni.

Gyermekvédelmi munkánk célja

Segítségnyújtás:

- a gyermek testi, érzelmi, erkölcsi és értelmi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítéséhez,
- a veszélyeztetettség megelőzéséhez és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetéséhez,
- a gyermek családból történő kiemelésének megelőzéséhez.

Esélyegyenlőség biztosítása, a szociális hátrányok enyhítése

A célok elérése érdekében feladataink

Az óvodapedagógus feladatai:

- Munkaköri kötelessége a rábízott gyermekek védelme, pedagógiai eszközökkel való segítése.
- Az óvodai nevelés folyamatában a gyermeki jogok tiszteletben tartása, védelme, erősítése, érvényre juttatása.
- A gyermekek és családjuk minél jobb megismerése, a hátrányos és veszélyeztetett helyzetre utaló tünetek felismerése.
- Tudatos, hátránycsökkentő, kompenzáló pedagógiai tevékenység, egyéni, differenciált bánásmód alkalmazása.
- A szükséges nyilvántartások vezetése, gyermekvédelemmel kapcsolatos munkájának dokumentálása a csoportnaplóban.
- Kapcsolattartás, együttműködés a gyermekvédelmi felelőssel (óvodavezető), a Család- és Gyermekjóléti Szolgálattal, a Gyámügyi Osztállyal, Szakszolgálattal, egészségügyi szervekkel.
- A rendszeres óvodalátogatás figyelemmel kísérése, szükség esetén a hiányzás jelzése az óvodavezető felé.
- Az óvodán belüli szociális szolgáltatások megszervezésében, lebonyolításában aktív közreműködés.
- Az egészségügyi szűrővizsgálatok lebonyolításában való részvétel.
- A szülőkkel való együttműködő, partneri kapcsolat kialakítása, ezzel is segítve a szülői szerep eredményesebb betöltését.

- Titoktartási kötelezettsége minden, a családokat érintő kérdésben érvényesüljön.

Az óvodavezető, - mint a gyermekvédelmi munka felelőse – feladatai:

- A gyermekek mindenkifelett álló érdekeinek érvényesítése és az érvényesülés ellenőrzése.
- A vezetői felelősség kiterjed az óvodai nevelőmunka egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtésén túl a gyermekbalesetek megelőzésére is.
- A rendszeres egészségügyi vizsgálatok biztosítása.
- A gyermekkel kapcsolatos adatok védelme, amely tartalmazza a hivatali titoktartási kötelezettség betartását is.
- A gyermekvédelmi tevékenység összehangolása az óvodában dolgozó óvónők között, szakmai segítség nyújtása az esetek megoldásában.
- A veszélyeztetett gyermekek felmérése az óvodapedagógusok közreműködésével: nyilvántartásba vétel, a veszélyeztetettség súlyosságának mérlegelése. Szükség esetén kapcsolat felvétele az illetékes gyermekvédelmi és családsegítő szervezettel.
- A gyermekvédelemmel kapcsolatos jogszabályok rendszeres figyelemmel kísérése.
- Kapcsolattartás a Gyermekjóléti Szolgálat és a Gyámügyi Osztály képviselőivel: esetjelzések szükség szerint, részvétel az esetmegbeszéléseken, esetkonferenciákon.
- Bizalom elvű kapcsolat kiépítése a családokkal.
- A gyermekvédelmi határozatok lejártának figyelemmel kísérése, szükség esetén a szülő figyelmeztetése.
- Az ingyenes és kedvezményes étkezés lehetőségeiről a szülők tájékoztatása, a dokumentálásban segítség adása.
- Együttműködik, segítséget nyújt a szülőknek problémáik megnyugtató, a gyermekek érdekeit szolgáló megoldásában.

Gyermekvédelmi munkánk hatékonyságát mutatja, ha:

- Minden rászoruló időben megkapja a segítséget.
- A szülők bátran fordulnak problémáikkal az óvónőkhöz és a vezetőhöz.
- A segítő szervezetekkel hatékony együttműködés alakul ki.

XIX. ÓVODÁNK KAPCSOLATRENDSZERE

A partnerekkel való megfelelő, eredményes, hatékony kapcsolat céljaink elérését segíti. Fontos, hogy bizalommal legyünk egymás iránt. Meg kell találnunk azokat az együttműködési formákat, amelyek a legcélravezetőbbnek bizonyulnak.

A család – óvoda kapcsolata – Az óvoda családsegítő és családokat támogató tevékenysége

Nevelési szempontból különös jelentőséggel bír az a két szintér, ahol a gyermek él, ahonnan érkezik az óvodába, illetve ahová hazatér nap, mint nap. Ez a két szintér a család és az óvoda.

Gyermekeink egészséges fejlődése, személyiségük kibontakoztatása érdekében, a felmerült problémák mielőbbi megoldása céljából fontosnak tartjuk a kölcsönösen segítő, korrekt óvoda-szülő kapcsolat kialakítását.

Óvodai nevelésünk a családi nevelés kiegészítője, ezért nyugodt, őszinte, tiszteleten és bizalmon alapuló kapcsolat kialakítását kezdeményezzük.

Célunk:

- Az óvoda által képviselt normarendszer elfogadására, a szülők nevelési felfogásába építésre motiválás.
- A családok által képviselt különböző gondolkodásmódok értékeinek elfogadása.
- A szülőkkel, gyermekekkel való közös gondolkodás, véleménycsere, döntés eredményeként a programunkkal összeegyeztethető plurális értékek beépítése az óvoda normarendszerébe.

Az óvoda és a család együttműködésének formái

A **családlátogatás** célja: hogy az óvodapedagógus megismerje a kisgyermeket közvetlen környezetében, felmérje helyét a családban, tájékozódjon a család nevelési elveiről, szokásairól.

Feladataink:

- Előítéletektől mentesen közelítsünk minden családhoz.
- Az első családlátogatásnak a beiratkozást követően meg kell történnie, később abban az esetben, ha ez indokolt a gyermek fejlődése szempontjából.
- Első alkalommal történjék meg az anamnézis felvétele, mely a gyermek személyi anyagának részét képezi.
- Fontos a szülőkkel történő előzetes időpont egyeztetés.

Befogadás, célja: a gyermekek beilleszkedésének segítése.

Feladataink:

- Biztonságot nyújtó, nyugodt, szeretetteljes, családias légkör megtapasztaltatása, hisz a befogadás a későbbi közösségi életet is meghatározhatja.
- Biztosítjuk a gyermek ismerkedésének lehetőségét a nevelési év megkezdése előtt.
- Tájékoztatjuk a szülőket a gyermek beíratásakor, hogy élhetnek az anyás-apás befogadási lehetőséggel is.
- Motiváljuk őket, hogy gyermekük érdekében éljenek a felkínált lehetőségekkel.

Nyílt nap, célja: lehetőség biztosítása a szülőknek a napi óvodai életbe való betekintésre:

- személyes élményeik alapján gyermekük új vonásait, tulajdonságait fedezhetik fel,
- képet kaphatnak gyermekük közösségben elfoglalt helyéről,
- láthatják viselkedését, teljesítőképességét,
- módjuk van a társakkal való összehasonlításra,
- átélhetik a szabad játék készségekre, képességekre gyakorolt hatását.

Feladataink:

- A nyílt nap idejéről időben értesítjük a szülőket a helyben szokásos módon.
- Lehetőséget biztosítunk arra is, ha valaki eltérő időpontban szeretné megfigyelni gyermekét.
- Informáljuk a szülőket a tervezett tevékenységekről, illetve arról, hogy mely tevékenységekbe kapcsolódhatnak be.
- Megbeszéljük a látottakat, a tapasztalatokat.
- jelenléti ívet iratunk, emlékeztetőt készítünk.

A közös programok, ünnepek célja: lehetőséget teremtsünk a család és az óvoda közötti kapcsolat alakítására, elmélyítésére, egymás szokásainak, értékrendjének még jobb megismerésére, a szülők szemléletének formálására, nevelési elveink közelítésére.

Feladataink:

- Alapos előkészület, tervezés, szervezés előzze meg a közös programokat.
- Pontosan határozzuk meg, kinek mi a feladata, ki mit vállal.
- A szülők érzelmeire, önbecsülésére alapozzunk a feladatok vállalásánál.
- Személyes példánkkal, magatartásunkkal segítsük, hogy a programok a hozzájuk illő hangulatban zajlódjanak le.
- A közösség előtt emeljük ki, dicsérjük meg azokat, akik hozzájárultak a program sikeréhez.
- Fotókon örökítsük meg élményeinket.
- Jelenléti ívet iratunk, emlékeztetőt készítünk.

A fogadó órák, céljuk: a szülők tájékoztatása gyermekük egyéni fejlődéséről.

Feladataink:

- Igény szerint, időpont egyeztetés után, személyre szabottan találkozunk a szülőkkel.
- A bizalmas jellegű beszélgetésekhez a feltételek megteremtése.
- Felkészülten vegyünk részt a találkozón.
- Mindig a pozitívumokat hangsúlyozzuk elsőként.
- Tapintatosan, de reálisan fogalmazzuk meg a gyermekre vonatkozó megállapításainkat.
- Az együttműködés során a segítségnyújtás családhoz illesztett megoldásait javasoljunk.

Szülői értekezlet, célja: az óvodát, a csoportot, a gyermekeket, a szülőket érintő legfontosabb témák, feladatok, programok, esetleges problémák megbeszélése.

Feladataink:

- A szülői értekezlet időpontjáról, témájáról a megszokott módon (faliújság, személyes üzenet), legalább egy héttel előbb tájékoztatjuk a szülőket.
- Tájékoztatásukon túl, meghallgatgatjuk véleményüket, javaslataikat figyelembe vesszük.
- Jelenléti ívet iratunk, jegyzőkönyvet készítünk.

Napi találkozások célja: csak a legszükségesebb információkat osztjuk meg egymással.

Feladataink:

- A beszélgetések tárgya valóban csak arra terjedjen ki, ami a gyermekkel közvetlenül kapcsolatos, ami rá nézve fontos lehet.
- Ha bizalmas a dolog jellege, tapintatosan, de határozottan kérjük meg a szülőt egy megfelelő időpontban történő találkozásra.

Zárt közösségi csoport létrehozása

Funkciója:

- Az internet elérhetőséggel rendelkező szülők azonnal értesülhetnek az őket érintő információkról
- Pedagógiai munkánkról, a gyermekek óvodai életéről, produktumaikról feltett képeket megtekinthetik

Szülői választmányi közösség, feladata: a szülőtársak képviselte a véleményezési, egyetértési jogkörrel járó helyzetekben.

Feladataink:

- A választmányi tagság önkéntes alapon, a szülőtársak egyetértésével jön létre.
- Pontos meghatározzuk, mely kérdésekben kompetensek.
- Időben értesítjük őket az aktuális feladatokról.

Az óvoda-iskola kapcsolata

Célunk: az óvoda-iskola átmenet megkönnyítése

A kapcsolattartás formái:

- tanköteles korú gyermekek látogatása az első osztályban
- közös programokon való részvétel
- szakmai tapasztalatsere, a gyermekek fejlődésének nyomon követése (DIFER)
- nyílt napjainkon részt vesz a leendő elsős tanító

Az óvoda-bölcsőde kapcsolata

Célunk: a bölcsődéből az óvodába történő zavartalan átmenet érdekében annak lehetővé tétele, hogy a gyermekek pozitív élmények útján ismerkedjenek meg az óvodával

Feladataink:

- a két intézmény pedagógusai kölcsönösen ismerjék meg az óvoda pedagógiai programját, valamint a bölcsőde szakmai programját
- megteremtjük annak lehetőségét, hogy az óvodapedagógusok minél teljesebb képet kapjanak a bölcsőde mindennapi életéről
- olyan alkalmak szervezése, melyek során az óvodapedagógusok meglátogathatják a csoportjukba kerülő kisgyermeket
- a kisgyermeknevelő az óvodába menő gyermekek fejlettségéről és a várható nehézségekről rövid szóbeli/írásbeli tájékoztatót ad az óvodapedagógusoknak

Az óvoda, és a Család- és Gyermejkölési Központ kapcsolata

Célunk: az együttműködés során a gyermekek, családok segítése, mindazon körülmények feltárása, amelyek a gyermekek fejlődését hátrányosan befolyásolják

Feladataink:

- a jelzőrendszer tagjaival rendszeres konzultáció
- probléma esetén esetjelzés
- jellemzés készítése az érintett gyermekekről
- éves beszámoló készítése
- esetkonferenciákon, esetmegbeszéléseken való produktív részvétel
- közös családlátogatások
- partnerkapcsolatok irányítása, működtetése

Kapcsolatunk a szociális segítő szolgáltatás munkatársával

Célunk: együttműködés a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében, a felmerülő életvezetési, szociális, szocializációs problémák megoldásában

Feladataink:

- a delegált szociális segítő szakember támogatása abban, hogy a szakma előírásainak megfelelően végezhesse a tevékenységét

Kapcsolat az egészségügyi szolgáltatóval

Célunk: a gyermekek higiénés, egészségi állapotának rendszeres vizsgálatával a problémák kiszűrésében, a probléma megoldására tett javaslatok kidolgozásában való együttműködés.

A kapcsolattartás formái:

- negyedévente, illetve szükség szerint védőnő által elvégzett tisztasági szűrővizsgálat
- évente egyszer háziorvosi egészségügyi szűrővizsgálat
- egészségnevelési programokban való együttműködés
- tanácsadás
- adategyeztetés
- esetmegbeszélés

Kapcsolat a Szakszolgálat intézményeivel

Célunk: a rászoruló gyermekek fejlettségének megállapításához, fejlesztésükhöz szakmai segítség adása.

Zala Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Zalaegerszegi Tagintézménye:

- fejlettségmérés, iskolaérettségi vizsgálat
- logopédiai vizsgálatok, fejlesztő terápia
- mozgásterápia
- fejlesztőpedagógus terápiás foglalkozásai

Zala Megyei Pedagógiai Szakszolgálat:

- a sajátos nevelési igény megállapítása
- szakvéleményben foglaltak támpontot adnak az egyéni fejlesztési tervek megírásában
- sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztését ellátó szakember biztosítása

Nyitott Ház Egységes Módszertani Intézet

- sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztését ellátó szakember biztosítása

Feladataink az együttműködés kapcsán:

- Időben jelzés a szakszolgálat felé, ha a gyermeknél problémát észlelünk.
- A vizsgálatkérő dokumentum igényes kitöltése.
- Szülőkkel való őszinte, hiteles kommunikáció.
- A vizsgálati behívók óvoda felé történő kiértékelése a szülők támogatása érdekében.
- Együttműködés a szakszolgálatokkal a későbbiek során is.

Kapcsolatunk a közművelődési intézményekkel

- elsősorban az iskolába készülő gyermekekkel látogatás a könyvtárba, a művelődési házba

Kapcsolatunk a gyermekélelmezéssel

Célunk: együttműködés a gyermekélelmezési konyhával, a minőségi élelmezési rendszer működtetése és a korszerű táplálkozási elvek alkalmazása érdekében

Feladataink:

- a korszerű táplálkozási elveken alapuló étkezés biztosítása
- annak elérése, hogy a táplálék mennyiségileg és minőségileg helyes összetételű, a higiénés követelményeknek megfelelő és korszerű konyhatechnikai eljárásokkal elkészített legyen
- elégedettség mérés a szülők körében a gyermekétkeztetéssel kapcsolatosan

Kapcsolat az intézmény fenntartójával

Kapcsolatunk egyrészt a köznevelési, az államháztartási törvényből adódóan, valamint egyéb jogszabályok alapján hivatalos, rendszeres, másrészt támogató, segítő jellegű.

Problémáink megoldására a konstruktivitás a jellemző.

Kapcsolattartásunk formája: a kölcsönös tájékoztatás, adatszolgáltatás, egyéni megbeszélések, beszámolók.

A Kárpát-medence magyar nyelvű óvodáival való kapcsolattartás szorgalmazása

Célunk: lehetőség szerint a külhoni magyar óvodákkal való kapcsolatépítés

Feladataink:

- a kapcsolatfelvételi lehetőségekről való tájékozódás
- a nemzeti összetartozás erősítését szolgáló szakmai kapcsolatok feltérképezése, adott esetben kölcsönös együttműködés az általunk is fontosnak tartott értékeket és nevelési elveket valló közösségekkel

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

A Pedagógiai Program elkészítése az intézményvezető felelőssége, az óvoda nevelőtestülete fogadja el a szülői szervezet véleményének figyelembevételével.

Az óvodavezető jóváhagyásával, a kihirdetés napján válik érvényessé, és határozatlan időre szól.

Ezzel egy időben hatályát veszti a 2015-ben elfogadott/20..... (.....) határozatszámú Pedagógiai Program.

A Pedagógiai Program azon rendelkezéseinek érvénybe lépéséhez, melyek a fenntartóra többletkötelezettséget hárítanak, a fenntartó egyetértése szükséges.

Felülvizsgálata:

- évente össze kell vetni a törvényi változások módosító hatásával, és – ha szükséges – meg kell tenni a szükséges korrekciókat. Határidő: augusztus 31.
- Átfogó értékelését és felülvizsgálatát – ha azt jogszabály előbb nem írja elő – minden vezetői ciklus kezdetekor végezzük el.

A Pedagógiai Program módosítása történhet:

- törvénymódosítás (jogszabályváltozás) esetén
- belső kezdeményezésre, ha azt a nevelőtestület 50%-a+1 fő kezdeményezi
- intézményvezetői kezdeményezésre
- a gyermekeket képviselő szülői igény esetén (75%+1 fő)

A Pedagógiai Program személyi hatálya kiterjed:

- az óvodával jogviszonyban álló minden pedagógusra és a pedagógiai munkát közvetlenül segítő alkalmazottakra
- azon személyekre, akik az intézménnyel jogviszonyban nem állnak, de részt vesznek az óvoda feladatainak megvalósításában
- a szülőkre (azon területeken, ahol érintettek)

A Pedagógiai Program területi hatálya kiterjed:

- az óvoda területére
- az óvoda által szervezett – a pedagógiai program végrehajtásához kapcsolódó – óvodán kívüli programokra

A Pedagógiai Program nyilvánosságával kapcsolatos rendelkezések:

- az óvoda pedagógiai programja nyilvános, az óvoda honlapján (www.szentpeteruriovi.hupont.hu) olvasható
- személyesen megtekinthető, a dokumentummal kapcsolatosan felvilágosítás kérhető - előzetes időpont egyeztetést követően – az intézmény vezetőjétől, a vezetői irodában

LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK

Készítette:
óvodavezető

20.....

Ph.

Nyilatkozatok

A Szentpéterúri Mazsola Óvoda-Bölcsőde Pedagógiai Programjában foglaltakkal kapcsolatosan, magasabb jogszabályban biztosított **véleményezési** jogával élve - a jogszabályban meghatározott határidő biztosításával – a dokumentumról elfogadás előtt véleményt alkotott az óvodában működő **Szülői Szervezet**.

Kelt:

.....

A szülői szervezet elnöke

A magasabb jogszabályban meghatározott kérdések rendelkezéséhez az **egyetértési jogát** korlátozás nélkül gyakorolta és megadta a települési **önkormányzat**.

Kelt:

.....

Ph.

fenntartó képviselőtében

A Szentpéterúri Mazsola Óvoda-Bölcsőde **nevelőtestülete**, a határozatképes ülésén készült jegyzőkönyvben szereplő %-os igenlő elfogadó határozat alapján év hó napján a Pedagógiai Programot határozatszámom **elfogadta**. Az elfogadás tényét a nevelőtestület képviselője az alábbiakban hitelesítő aláírásával tanúsítja.

Kelt:

.....

nevelőtestület képviselője

Az óvoda pedagógiai programját/20..... (.....) számú határozatával döntési hatáskörében **jóváhagyta** az intézmény vezetője.

Kelt:

.....

Ph.

intézményvezető